

Izdevums
latviešu valodā

Informācija un paziņojumi

64. gadagājums

2021. gada 11. janvāris

Saturs

I Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi

ATZINUMI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas 555. plenārsesija, 27.10.2020.–29.10.2020.

2021/C 10/01	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Migrantu izcelsmes sieviešu, māšu un ģimeņu integrācija ES dalībvalstīs un mērķvalodas zināšanu līmeņi integrācijai” (izpētes atzinums)	1
2021/C 10/02	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Daudzveidības pārvaldība ES dalībvalstīs” (izpētes atzinums)	7
2021/C 10/03	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Sociālais dialogs kā būtisks ekonomiskās stabilitātes pīlārs un ekonomikas noturība, ņemot vērā aktīvu publisko debašu ietekmi dalībvalstīs” (izpētes atzinums)	14

III Sagatavošanā esoši tiesību akti

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas 555. plenārsesija, 27.10.2020.–29.10.2020.

2021/C 10/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko, reaģējot uz Covid-19 uzliesmojumu, Regulu (ES) Nr. 168/2013 groza attiecībā uz īpašiem pasākumiem saistībā ar L kategorijas sērijas beigu transportlīdzekļiem” (COM(2020) 491 final – 2020/0251 (COD))	27
--------------	--	----

2021/C 10/05	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko Direktīvu 2014/65/ES groza attiecībā uz informācijas prasībām, produktu pārvaldību un pozīciju limitiem, lai veicinātu atveseļošanu no Covid-19 pandēmijas" (COM(2020) 280 final – 2020/0152 (COD)), "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (ES) 2017/1129 attiecībā uz ES atveseļošanas prospektu un mērķtiecīgiem pielāgojumiem finanšu starpnieku atbalstam, lai palīdzētu atgūties no Covid-19 pandēmijas" (COM(2020) 281 final – 2020/0155 (COD)), "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar kuru groza Regulu (ES) 2017/2402, ar ko nosaka vispārēju regulējumu vērtspapīrošanai un izveido īpašu satvaru attiecībā uz vienkāršu, pārredzamu un standartizētu vērtspapīrošanu, lai palīdzētu atgūties no Covid-19 pandēmijas" (COM(2020) 282 final – 2020/0151 (COD)), "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Regulu (ES) Nr. 575/2013 groza attiecībā uz korekcijām vērtspapīrošanas regulējumā, lai atbalstītu ekonomikas atveseļošanu, reaģējot uz Covid-19 pandēmiju" (COM(2020) 283 final – 2020/0156 (COD))	30
2021/C 10/06	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko attiecībā uz konkrētu trešo valstu valūtu etalonu atbrīvojumu un konkrētu pārtraucamu etalonu aizstājējētaļonu izraudzīšanu groza Regulu (ES) 2016/1011" (COM(2020) 337 final – 2020/0154 (COD))	35
2021/C 10/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Eiropas prasmju programma ilgtspējīgai konkurētspējai, sociālajam taisnīgumam un noturībai" (COM(2020) 274 final) – "Priekšlikums Padomes ieteikumam par profesionālo izglītību un apmācību (PIA) ilgtspējīgai konkurētspējai, sociālajam taisnīgumam un noturībai" (COM(2020) 275 final)	40
2021/C 10/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Jauniešu nodarbinātības atbalsts – tilts uz darbvietām nākamajai paaudzei" (COM(2020) 276 final), "Priekšlikums Padomes ieteikumam "Tilts uz nodarbinātību – Garantijas jauniešiem pastiprināšana" un ar ko aizstāj Padomes 2013. gada 22. aprīļa Ieteikumu par garantijas jauniešiem izveidi" (COM(2020) 277 final – 2020/132(NLE))	48
2021/C 10/09	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "ES stratēģija par cietušo tiesībām (2020.–2025. gads)" (COM(2020) 258 final)	56
2021/C 10/10	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par pagaidu atkāpi no konkrētiem Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2002/58/EK noteikumiem attiecībā uz tehnoloģiju izmantošanu, ko veic numur neatkarīgu starppersonu sakaru pakalpojumu sniedzēji, lai apstrādātu persondatus un citus datus nolūkā apkarot seksuālu vardarbību pret bērniem tiešsaistē" (COM(2020) 568 final – 2020/0259 (COD))	63
2021/C 10/11	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko Direktīvu 2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu groza attiecībā uz nodokļu maksātāju identifikāciju Ziemeļīrijā" (COM(2020) 360 final – 2020/0165 (CNS))	65
2021/C 10/12	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko groza Lēmumu Nr. 1313/2013/ES par Eiropas Savienības civilās aizsardzības mehānismu" (COM(2020) 220 – 2020/0097 (COD))	66
2021/C 10/13	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Regulu (ES) 2018/848 par bioloģisko ražošanu groza attiecībā uz tās piemērošanas sākumdienu un dažiem citiem minētajā regulā norādītiem datumiem" (COM(2020) 483 final – 2020/0231 (COD))	67
2021/C 10/14	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes Regulai, ar ko atver autonomas Savienības tarifa kvotas dažu zvejas produktu importam Kanāriju salās un paredz šo kvotu pārvaldību no 2021. līdz 2027. gadam" (COM(2020) 437 – 2020/0209 (CNS))	68

2021/C 10/15	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Grozīts priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido klimatneitralitātes panākšanas satvaru un groza Regulu (ES) 2018/1999 (Eiropas Klimata akts)” (COM(2020) 563 <i>final</i> – 2020/0036 (COD))	69
2021/C 10/16	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Centrālajai bankai, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Investīciju bankai “2020. gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģija” (atzinuma papildinājums) (COM(2019) 650 <i>final</i>)	70
2021/C 10/17	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Ieteikums Padomes ieteikumam par eurozonas ekonomikas politiku” (atzinuma papildinājums) (COM(2019) 652 <i>final</i>)	79

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAS 555. PLENĀRSESĪJA, 27.10.2020.–
29.10.2020.Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Migrantu izcelsmes sieviešu,
māšu un ģimeņu integrācija ES dalībvalstīs un mērķvalodas zināšanu līmeņi integrācijai”

(izpētes atzinums)

(2021/C 10/01)

Ziņotāji: **Indrė VAREIKYTĖ****Ákos TOPOLÁNSZKY**Padomes prezidentvalsts Vācijas Vēstule, 18.2.2020.
pieprasījums

Juridiskais pamats Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants

Atbildīgā specializētā nodaļa Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa

Pieņemts specializētās nodaļas 9.9.2020.
sanāksmē

Pieņemts plenārsesijā 29.10.2020.

Plenārsesija Nr. 555

Balsojuma rezultāts 234/4/14

(par/pre/atturas)

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK norāda, ka:

- Dalībvalstu rīcības plāni un stratēģijas attiecībā uz migrantu integrāciju ievērojami atšķiras pamatprincipu, pasākumu, uzraudzības līmeņa un novērtēšanas ziņā,
- Maz kas liecina, ka daudzām dalībvalstīm būtu rīcības plāni un stratēģijas, kuros īpaša uzmanība pievērsta sieviešu un dzimumu līdztiesības jautājumiem, savukārt etnisko minoritāšu izcelsmes sievietes-migrantes, kā arī dažādu vecuma grupu sievietes daudzās sabiedrības dzīves jomās saskaras ar diskrimināciju daudzējādus un savstarpēji saistītos veidos,
- Mazāk nekā pusei ES dalībvalstu ir rīcības plāni vai stratēģijas, kas tieši attiecas uz migrantu pēctečiem, pat ja Eiropas Savienības Statistikas biroja (*Eurostat*) un starptautisku organizāciju statistikas dati norāda uz to nelabvēlīgo stāvokli,

— Efektīva integrācija var sniegt dažādus ekonomiskus, sociālus un fiskālus ieguvumus valstīm, kurās migranti apmetas, tomēr atbilstīgu pasākumu kopums ne visā ES, ne atsevišķās dalībvalstīs neatbilst problēmas sarežģītībai;

1.2. Covid-19 krīze ir nesamērīgi smagi ietekmējusi mazaizsargātas kopienas, jo īpaši migrantus no etniskajām minoritātēm, un vissmagāk – sievietes migrantes. Tāpēc EESK stingri mudina Komisiju, lai tā, izstrādājot jauno Integrācijas un iekļaušanas iniciatīvu, ņemtu vērā no šīs krīzes gūto pieredzi un iepazīstinātu ar labākajiem risinājumiem dalībvalstīs.

1.3. EESK uzskata, ka migrācijas problēmu risināšanā ir vajadzīga visaptveroša pieeja. Tāpēc iniciatīvā būtu jāietver politika pamattiesību, sociālās iekļaušanas un integrācijas darba tirgū, kā arī izglītības, kultūras, tieslietu un veselības jomā.

1.4. EESK aicina Komisiju izstrādāt labāku un efektīvāku saziņu un koordināciju ar dalībvalstīm un to valsts, reģionālajām un pašvaldību iestādēm, kā arī pilsoniskās sabiedrības organizācijām, veidojot visaptverošu integrācijas politiku.

1.5. EESK vēlreiz nosoda jebkāda veida vardarbību pret sievietēm un mudina dalībvalstis, kuras vēl nav ratificējušas Stambulas konvenciju, pārskatīt savu nostāju, kā arī aicina visas dalībvalstis nodrošināt, lai migrantēm, kas cietušas no vardarbības, attiecīgie dienesti, atbalsts un pakalpojumi būtu tikpat pieejami kā pamatiedzīvotājiem.

1.6. EESK vēlreiz mudina izveidot labākas izglītības apliecinājumu novērtēšanas sistēmas un nodrošināt dzimumspecifiskas atbalsta programmas, kas varētu veicināt migrantu iekļaušanos darba tirgū.

1.7. EESK aicina steidzami rīkoties, lai nodrošinātu integrētu pieeju, kuras mērķis ir saskaņot daudzlīmeņu pārvaldību sociālajā un nodarbinātības politikā, kas skar darbu māsasaimniecības visā ES.

1.8. Jāizstrādā sistemātiskāki informatīvi un izpratnes veicināšanas pasākumi, lai nodrošinātu, ka migranti un bēgļi zina savas tiesības un pienākumus, un lai vairotu viņu ticību administrācijas un valsts iestāžu spējai viņus aizsargāt un lai šo spēju uzlabotu.

1.9. EESK aicina izstrādāt kopīgas ES pamatnostādnes valodu apmācībai, lai nodrošinātu vienotu un visaptverošu pieeju, kas atspoguļotu ne tikai izglītojamo atšķirīgās vajadzības un prasmju līmeņus, bet arī prasības skolotāju kvalifikācijai.

1.10. EESK uzskata, ka **valodu apmācībā būtu jāiekļauj ievirze, informēšana un** valodu apmācības mērķu un ieguvumu **izskaidrošana**, tādējādi mudinot migrantus aktīvāk iesaistīties šajā procesā.

1.11. EESK uzskata, ka būtu lietderīgi sīkāk izpētīt, vai Eiropas vienoto valodu prasmes līmeņa noteikšanas sistēmu varētu izmantot, lai pilnveidotu migrantu valodas apmācības procesu un nodrošinātu lielākā mērā individualizētu pieeju.

1.12. EESK uzsver nepieciešamību uzlabot atbilstošu, salīdzināmu un pa dzimumiem iedalītu migrācijas un integrācijas datu vākšanu ES, valstu un jo īpaši vietējo pašvaldību mērogā.

2. Izpētes atzinuma temats

2.1. Nākamā Eiropas Savienības Padomes prezidentvalsts Vācija ir pieprasījusi EESK izpētes atzinumā analizēt īpašos pasākumus, kas dalībvalstīs paredzēti migrantu izcelsmes sieviešu, māšu un ģimeņu integrācijai, kā arī valodu kursu modeļus, ko dalībvalstis izmanto bēgļu un citu migrantu integrācijas procesa sākumā, un šo kursu mērķvalodas prasmju līmeņus.

3. Stāvokļa analīze ⁽¹⁾

3.1. Dalībvalstu rīcības plāni un stratēģijas attiecībā uz migrantu integrāciju ievērojami atšķiras pamatprincipu, pasākumu, uzraudzības un novērtēšanas ziņā. Atšķirības atspoguļo katras valsts īpatnības, administratīvās tradīcijas un migrācijas vēsturi. Šīs dažādās pieejas tiek apspriestas Eiropas Integrācijas tīklā. Tomēr valstīs atšķirīgi īsteno Eiropas Savienības Padomes pieņemtos Kopīgos migrantu integrācijas politikas pamatprincipus ES un citus attiecīgos politikas dokumentus. Svarīgi atzīmēt, ka dažās dalībvalstīs integrācijas politiku īsteno reģionālās un/vai vietējās pašvaldības, tādējādi vēl vairāk palielinot atšķirības pamatnostādņu īstenošanā.

3.2. Maz kas liecina, ka daudzām dalībvalstīm būtu rīcības plāni un stratēģijas, kuros īpaša uzmanība pievērsta sieviešu vai dzimumu līdztiesības jautājumiem, un fakti norāda, ka migrantu izcelsmes sievietes, tostarp un jo īpaši sievietes no etniskajām minoritātēm un melnādainas sievietes, daudzās sabiedrības dzīves jomās saskaras ar diskrimināciju daudzējādus un savstarpēji saistītus veidos, tostarp nodarbinātības un izglītības jomā, bet jo īpaši sastopas ar šķēršļiem piekļuvē veselības aprūpes pakalpojumiem ⁽²⁾.

3.3. Mazāk nekā pusei ES dalībvalstu ir rīcības plāni vai stratēģijas, kas tieši attiecas uz migrantu pēctečiem, pat ja statistikas dati norāda uz to nelabvēlīgo stāvokli. Sociālā atstumtība rada migrantu izcelsmes jauniešu atsvešināšanās draudus, kas kavē sociālo kohēziju un izraisa neiecietību, diskrimināciju un noziedzības pieaugumu, kā arī pastiprināti pakļauj migrantu jauniešus dezinformācijai un ekstrēmistu kustību ietekmei.

3.4. Saikne ar migrantu vecākiem ir iedibināta un sistemātiska prakse tikai nedaudzās dalībvalstīs. Šāda prakse ietver gan migrantu un bēgļu vecāku un ģimeņu iesaisti un līdzdalību skolas dzīvē, gan informēšanu un izpratnes veicināšanu par viņu bērnu izglītību, gan arī atbalstu dalībvalsts valsts valodas apguvē un iespēju palīdzēt saviem bērniem un atbalstīt viņus izglītības procesā.

3.5. Gan dalībvalstu, gan šaurākā mērogā veikti pētījumi liecina, ka migrantu bērni skolā ir pakļauti segregācijai. Turklāt pat vietās, kur iedzīvotāju nav daudz, dažās skolās, jo īpaši pamatskolās, vērojams augstāks segregācijas līmenis nekā apkaimē, no kurienes nāk skolnieki.

3.6. Pastāvīgi pieaug to migrantu bērnu skaits, kuri ir jaunāki par 18 gadiem un kuriem nav likumīga aizbildņa, – Eiropa uzņem 74 % nepilngadīgu nepavadītu patvēruma meklētāju. Pēc traumatiska migrācijas ceļojuma, kurā šie bērni un pusaudži bieži saskārušies ar vardarbību, viņi joprojām ir pakļauti daudzām briesmām un īpaši neaizsargāti, tāpēc var kļūt par noziedzības tiklu upuriem tādās darbībās kā nepilngadīgu personu vervēšana, bērnu tirdzniecība prostitūcijas nolūkā, seksuāla izmantošana un bērnu darbs ⁽³⁾.

3.7. Dalībvalstu līdztiesības nodrošināšanas iestādes datu vākšanā parasti aprobežojas tikai ar diskriminācijas gadījumiem rasu/etniskās piederības dēļ. Lielākajā daļā ES dalībvalstu ir maz datu vai to nav vispār par sūdzībām, ko trešo valstu valstspiederīgie iesnieguši par diskriminācijas gadījumiem, kas nav saistīti ar etnisko izcelsmi vai rasu piederību ⁽⁴⁾. Faktiskais sūdzību skaits, ko trešo valstu valstspiederīgie iesniedz līdztiesības nodrošināšanas iestādēs, ir ļoti neliels salīdzinājumā ar apsekojumos konstatētajiem izjustās diskriminācijas un viktimizācijas pārdzīvojumiem un starpgadījumiem. Nepietiekama ziņošana ⁽⁵⁾ ir nopietna problēma, un tā saistāma ar informētības trūkumu par tiesībām un ar neuzticēšanos iestādēm, jo īpaši tas raksturīgi migrantu sievietēm un bērniem.

⁽¹⁾ Plašāka informācija: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/feature/what-measures-are-in-place-to-ensure-the-long-term-integration-of-migrants-and-refugees-in-europe>.

⁽²⁾ *Together in the EU: Promoting the participation of migrants and their descendants* (Kopā ES: migrantu un viņu pēcnācēju līdzdalības veicināšana), Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra, 2017.

⁽³⁾ Atzinums SOC/634 – Nepilngadīgu migrantu aizsardzība Eiropā, EESK (paredzēts izskatīt plenārsesijā 2020. gada 16.-18. septembrī).

⁽⁴⁾ *Links between migration and discrimination* (Saikne starp migrāciju un diskrimināciju), ES dalībvalstu situācijas juridiskā analīze, Eiropas juridisko ekspertu tīkls dzimumu līdztiesības un nediskriminācijas jomā, Eiropas Komisijas Tiesiskuma un patērētāju ģenerāldirektorāts, 2016. gads.

⁽⁵⁾ *Being Black in the EU – Second European Union Minorities and Discrimination Survey* (Būt melnādainam Eiropas Savienībā – Otrais Eiropas Savienības apsekojums par minoritātēm un diskrimināciju), Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra, 2018. gads.

4. Integrācijas uzlabošana

4.1. EESK uzsver, ka **integrācija ir dinamisks, ilgtermiņa un nepārtraukts divpusējs process**, kurā iesaistīti gan migranti, gan uzņēmēja sabiedrība. Tā ir problēma, ko Eiropas Savienība ir apņēmusies risināt, un efektīva integrācija var sniegt dažādus ekonomiskus, sociālus un fiskālus ieguvumus valstīm, kurās migranti apmetas, tomēr atbilstīgu pasākumu kopums ne visā ES, ne atsevišķās dalībvalstīs neatbilst problēmas sarežģītībai.

4.2. Covid-19 krīze ir nesamērīgi smagi ietekmējusi mazāk aizsargātas kopienas, jo īpaši migrantus, un vissmagāk – sievietes migrantes ⁽⁶⁾. Ietekme ietver fizisko un garīgo veselību, kā arī ekonomiskās sekas, iespējamo diskriminācijas un rasisma pieaugumu un skolu klātienē slēgšanas ietekmi uz migrantu bērniem un viņu vecākiem. Tāpēc EESK stingri mudina Komisiju, lai tā, izstrādājot jauno Integrācijas un iekļaušanas iniciatīvu, **ņemtu vērā no šīs krīzes gūto pieredzi un iepazīstinātu ar labākajiem risinājumiem** dalībvalstīs. Ņemot vērā šo krīzi, EESK arī mudina dalībvalstis nodrošināt cilvēkiem, kuriem ir ekonomiskas grūtības un/vai kuriem draud sociālā atstumtība, bezmaksas apmācību par digitālo ierīču izmantošanu, dokumentu pārvaldību, darba meklēšanu un tāldarbu un sniegt iespējas saņemt krīzes atbalstu un juridiskas konsultācijas ⁽⁷⁾.

4.3. EESK uzskata, ka migrācijas problēmu risināšanā ir vajadzīga visaptveroša pieeja. Tāpēc topošajā iniciatīvā būtu jāietver politika pamattiesību, sociālās iekļaušanas un integrācijas darba tirgū, kā arī izglītības, kultūras, tieslietu, veselības un mājokļu jomā.

4.4. EESK vēlreiz nosoda jebkāda veida vardarbību pret sievietēm un mudina dalībvalstis, kuras vēl nav ratificējušas Stambulas konvenciju, pārskatīt savu nostāju ⁽⁸⁾, kā arī aicina visas dalībvalstis **nodrošināt, lai migrantēm, kas cietušas no vardarbības, attiecīgie dienesti, atbalsts un pakalpojumi būtu tikpat pieejami kā pamatiedzīvotājiem**. Imigrantiem, kas cietuši no vardarbības ģimenē, būtu jābūt iespējai diskreti pieprasīt imigranta juridisko statusu neatkarīgi no varmākas ⁽⁹⁾.

4.5. Migrantes bieži vien ir pārāk augstu kvalificētas pieejamajam darbam, ir bez darba un riskē zaudēt kvalifikāciju ⁽¹⁰⁾. EESK vēlreiz mudina **izveidot labākas izglītības apliecinājumu novērtēšanas sistēmas un nodrošināt dzimumspecifiskas atbalsta programmas**, kas varētu veicināt sieviešu iekļaušanos darba tirgū (piemēram, nodrošināt agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes iespējas), lai saktu risināt šo jautājumu ⁽¹¹⁾.

4.6. Komiteja uzsver, ka migrantes nav viendabīga grupa, jo īpaši prasmju un kvalifikācijas ziņā ⁽¹²⁾; lielāka ir iespējamība, ka viņu kvalifikācijas līmenis ir pārāk zems un/vai pārāk augsts viņu darbam, un mazāka ir iespējamība, ka viņas būs nodarbinātas ⁽¹³⁾. Tāpēc integrācijas pasākumiem, aktīvai darba tirgus politikai un programmām un sociālās ekonomikas projektiem būtu jāietver valodu kursi, prasmju novērtēšana un arodmācības ⁽¹⁴⁾.

4.7. Mājsaimniecībās nodarbinātie migranti ir kļuvuši par vienu no labklājības sistēmas stūrakmeņiem, jo īpaši vecāka gadagājuma cilvēku ilgtermiņa aprūpes jomā, un mājsaimniecības pakalpojumu jomā nodarbinātās migrantes visbiežāk pakļautas negatīvai ietekmei ⁽¹⁵⁾. Šajā nozarē joprojām vērojama pilnīgi vai daļēji neatbilstīga nodarbinātība un zems atalgojuma līmenis; mājsaimniecībās nodarbināto darba aizsardzība un/vai tiesiskā aizsardzība bezdarba, arodtraumu vai

⁽⁶⁾ Eiropas Integrācijas tīmekļa vietnē nepārtraukti tiek sekots Covid-19 ietekmei uz migrantu kopienām vairākos nozīmīgos integrācijas reģionos ES.

⁽⁷⁾ Manifests par digitālo iekļaušanu, Eiropas Migranšu tīkls, 2020. gada 16. jūnijs.

⁽⁸⁾ OV C 240, 16.7.2019., 3. lpp.

⁽⁹⁾ *Handbook for Legislation on Violence against Women* (Rokasgrāmata par tiesību aktiem attiecībā uz vardarbību pret sievietēm), DEW/DESA, Apvienoto Nāciju Organizācija, 2009.

⁽¹⁰⁾ *Harnessing Knowledge on the Migration of Highly Skilled Women* (Kā izmantot zināšanas par augsti kvalificētu sieviešu migrāciju), Starptautiskā Migrācijas organizācija, 2014.

⁽¹¹⁾ OV C 242, 23.7.2015., 9. lpp.

⁽¹²⁾ *The New EU Migration Pact in Progress: Recalling Legal Obligations*, Eiropas Migranšu tīkls, 2020. gads.

⁽¹³⁾ Eiropas Integrācijas tīmekļa vietne, migranšu integrācija, 12.11.2018., <https://ec.europa.eu/migrant-integration/feature/integration-of-migrant-women>.

⁽¹⁴⁾ Atzinuma OV C 283, 10.8.2018., 1. lpp. 4.16. punkts

⁽¹⁵⁾ *Out of sight: migrant women exploited in domestic work* (Ārpus redzesloka: migrantes, kas ekspluatētas mājsaimniecībās), Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra, 2018. gads.

invaliditātes, kā arī maternitātes gadījumā ir sliktāka, un viņi bieži cieš no sociālās izolētības, jo īpaši mitinoties pie darba devēja⁽¹⁶⁾. EESK aicina steidzami rīkoties, lai nodrošinātu integrētu pieeju, kuras mērķis ir **saskaņot daudzlīmeņu pārvaldību sociālajā un nodarbinātības politikā, kas skar darbu mājāsaimniecībās** visā ES, vienlaikus ņemot vērā aprūpes, nodarbinātības un migrācijas politikas jomu mijiedarbi un to, kā tās ietekmē integrāciju darba tirgū un mājāsaimniecībās nodarbināto migrantu dzīves apstākļus.

4.8. EESK vērš uzmanību uz to, ka migrantes bieži vien ir spiestas dzīvot izolēti un ir neaizsargātas pret iespēju kļūt par vientulības un vardarbības upuriem. Ja viņas vienlaikus arī strādā, tad bieži vien ir pārstrādājušās, turklāt viņām ir jāveic visi mājas aprūpes pienākumi. Tā kā šādus jautājumus risina dzimumu līdztiesības politika, pasākumi un instrumenti, ir būtiski **nodrošināt migrantēm vienlīdzīgu piekļuvi** šādiem instrumentiem un panākt, ka tiesību ziņā tās neatpaliek no pamatiedzīvotājiem. Jāizstrādā sistemātiskāki informatīvi un izpratnes veicināšanas pasākumi, lai nodrošinātu, ka migranti un bēgļi zina savas tiesības un pienākumus, un lai vairotu viņu ticību administrācijas un valsts iestāžu spējai viņus aizsargāt un lai šo spēju uzlabotu.

4.9. EESK uzskata, ka migrācijas un integrācijas kontekstā dzimumu līdztiesībai ir tāda pati nozīme kā pārējās Eiropas sabiedrības kontekstā, jo tā ietver pamattiesību kopumu (t.i., iecietību, vienlīdzību, vārda, uzskatu un ticības brīvību utt.), kas kultūras ziņā var būt nepazīstams bēgļiem un citiem migrantiem, kuri cēlušies no pilnīgi atšķirīgas vides un tradīcijām. Tādēļ dzimumu līdztiesībai jāklūst par vienu no integrācijas stūrakmeņiem, balstoties uz visaptverošu īpaši pielāgotu rīcībpolitiku, integrācijas modeļiem un pasākumiem.

4.10. EESK uzsver, ka migrantu ģimeņu un vecāku iesaistīšanai vietējās un skolu kopienās būtu jābūt sākas uzņemšanas sākumposmā, lai novērstu migrantu izcelsmes bērnu un jauniešu sociālo atstumtību un tai sekojošu atsvešināšanos. Šāds atbalsts var sekmēt agrīnu dzimtās valodas apguvi.

4.11. Tāpēc EESK aicina Komisiju **izstrādāt labāku un efektīvāku saziņu un koordināciju** ar dalībvalstīm un to valsts, reģionālajām un pašvaldību iestādēm, kā arī pilsoniskās sabiedrības organizācijām, veidojot visaptverošu integrācijas politiku, kā arī publicēt salīdzinošus ziņojumus par tās īstenošanu un aktīvi veicināt labas prakses apmaiņu. Vienlaikus ES iestāžu pienākums ir aizstāvēt Eiropas vērtības un īstenot piemērojamos tiesību aktus gadījumos, kad dalībvalstis neievēro cilvēktiesības, necilvēcīgi izturas pret migrantiem un/vai diskriminē viņus.

4.12. EESK aicina Komisiju izstrādāt virkni pasākumu un instrumentu, lai atbalstītu dalībvalstis un to valsts un pašvaldību iestādes, kā arī sociālos partnerus, NVO un atsevišķas iniciatīvas cīņā ar naidīgumu pret migrantiem, migrāciju kopumā un dezinformācijas kampaņām pret migrāciju, demonstrējot ieguvumus un iespējas, ko migranti sniedz mūsu sabiedrībai.

4.13. EESK uzsver, ka ir jānodrošina atbilstošu un salīdzināmu migrācijas datu apkopošana ES, valstu un jo īpaši pašvaldību mērogā, tostarp, bet ne tikai, datu apkopošana atsevišķi par dzimumiem, vecuma grupām, etnisko piederību un migrācijas statusu, nodarbinātības ilgumu, atalgojuma līmeni un karjeras attīstību, lai nodrošinātu uz faktiem balstītas politikas veidošanu.

5. Valodas apmācība

5.1. EESK uzskata, ka valodu apmācībai vajadzētu būt plašākiem mērķiem – apvienojot valodu apmācību ar kultūras izpēti, sabiedrības līdzdalību un iesaistīšanos tajā, būtu iespējams nodrošināt sekmīgāku integrācijas procesu.

⁽¹⁶⁾ *International migration paper No. 115* (Publikācija par starptautisko migrāciju Nr. 115), Starptautiskā Darba organizācija, 2013.

5.2. Diemžēl tikai dažas dalībvalstis izmanto uz vajadzībām balstītu pieeju valodu apguvē, atverot kursus visiem iedzīvotājiem ar ierobežotu valodas prasmi. Vairākas dalībvalstis nodrošina piekļuvi šādiem kursiem tikai alternatīvās aizsardzības saņēmējiem. Valodu apguves programmas reti ir saistītas ar nodarbinātību, un konkrētam darbam piemēroti, darba vietā organizēti vai augstāka līmeņa valodu apmācības kursi ir reta parādība. Citās dalībvalstīs migrantiem par kursiem ir jāmaksā avansā, un atlīdzināts tiek tikai tad, ja viņi nokārto gala eksāmenus. Turklāt pastāv lielas atšķirības ne tikai valodu apmācības pieejā un kvalitātē, bet arī pašu migrantu apņēmībā ⁽¹⁷⁾.

5.3. Tāpēc EESK uzskata, ka ir svarīgi, lai būtu kopīgas ES valodu apmācības pamatnostādnes nolūkā nodrošināt vienotu un visaptverošu pieeju, kas atspoguļotu ne vien izglītojamo atšķirīgās vajadzības un prasmju līmeņus, bet arī kvalifikācijas prasības skolotājiem.

5.4. Turklāt sievietēm, uz kurām gulstas aprūpes pienākumi, valodu kursi ir īpaši grūti pieejami to grafika un nosacījumu (izmaksas/atbrašanās vieta) dēļ ⁽¹⁸⁾. Ir svarīgi atzīmēt, ka migrantēm jāpievērš īpaša uzmanība arī tāpēc, ka to valodu izglītībā ir sevišķi lielas atšķirības, jo dažās izcelsmes valstīs sievietēm ir ierobežota pieejamība vispārējai izglītībai. Piemēram, migrantēm būtu jāpiedāvā bērnu aprūpes iespējas, kamēr viņas apmeklē valodu kursus, un viņu mazie bērni varētu apmeklēt valodas un spēļu kursus, kas ir izrādījušies ļoti efektīvi gan valodu apguves, gan integrācijas nolūkos.

5.5. EESK uzskata, ka migrantiem pašiem ir jāizlemj, kādas valodu apguves stratēģijas ir vispiemērotākās viņu un viņu ģimeņu un bērnu dzīves mērķiem. Tas, ka migranti var vēlēties izraudzīties kādu no vairākiem adaptācijas veidiem, nozīmē, ka ir jāpanāk, lai migrantu viedokli uzklautu un lai tiktu izstrādāti un īstenoti individuāli pielāgoti kursi. Būtiski svarīgi, **lai valodu apmācībā būtu iekļauta ievirze, informēšana** un valodu apmācības mērķu un ieguvumu **izskaidrošana**, tādējādi mudinot migrantus aktīvāk iesaistīties šajā procesā.

5.6. EESK uzskata, ka būtu lietderīgi sīkāk izpētīt, vai Eiropas vienoto valodu prasmes līmeņa noteikšanas sistēmu varētu izmantot, lai pilnveidotu migrantu valodas apmācības procesu un nodrošinātu lielākā mērā individualizētu pieeju, jo tādējādi varētu ne tikai atvieglot apmācības organizēšanu, bet arī skaidri norādīt, ko izglītojamie var sasniegt.

5.7. EESK uzsver, ka tulki būtiski ietekmē migrācijas un integrācijas pakalpojumus, ko kāda persona saņem, un to rezultātus. Tomēr tulku kvalifikācija ne vienmēr atbilst migrantu vajadzībām, un bieži vien sievietes ir nelabvēlīgā situācijā. Tāpēc tulku apmācība būtu jāracionalizē, un šā procesa rezultātā būtu jāizveido Eiropas līmeņa sertifikācijas sistēma. Būtu jāizveido sadarbība ar augstskolām visā ES, kas piedāvā studiju programmas, kuras izglīto tulkošanas speciālistus sabiedrisko pakalpojumu jomā.

5.8. EESK uzskata, ka valodu prasmes, nodarbinātība un nodarbinātības kvalitāte ir savstarpēji saistītas un ka labāku valodu prasmju dēļ ir lielāka iespēja, ka jaunpienācējam būs pieejamas labas darbavietas un izglītības iespējas un tas kopumā sekmīgāk iekļausies sabiedrībā. Uzņēmējas kopienas valodas apguve var sniegt daudz labumu – no plašākas un labākas piekļuves darba tirgum līdz tam, ka pārējā kopiena atzīst migrantus par saviem locekļiem, un piederības sajūtai viņiem pašiem. Tāpēc vissvarīgākie valodu apguves aspekti ir augstas kvalitātes mācību process, apmācības pieejamība, piemērotība un individuāla pielāgošana. Mācoties no Covid-19 krīzes laikā gūtās pieredzes, būtu vairāk jāiegulda digitālajos rīkos, lai migranti varētu piedalītiesursos tiešsaistē.

Briselē, 2020. gada 29. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG

⁽¹⁷⁾ https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/201915_early_language_support_wider_dissemination.pdf.

⁽¹⁸⁾ Atzinums OV C 242, 23.7.2015., 9. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Daudzveidības pārvaldība ES dalībvalstīs”**(izpētes atzinums)**

(2021/C 10/02)

Ziņotāji: **Adam ROGALEWSKI****Carlos Manuel TRINDADE**

Padomes prezidentvalsts Vācijas Vēstule, 18.2.2020.
pieprasījums

Juridiskais pamats Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants

Atbildīgā specializētā nodaļa Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa

Pieņemts specializētās nodaļas 9.9.2020.
sanāksmē

Pieņemts plenārsesijā 29.10.2020.

Plenārsesija Nr. 555

Balsojuma rezultāts 237/4/10

(par/pret/atturas)

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Šajā prezidentvalsts Vācijas pieprasītajā atzinumā galvenā uzmanība pievērsta daudzveidības pārvaldībai attiecībā uz migrantiem un etniskajām minoritātēm sabiedrībā un darbavietās. Atzinumā kā praktiski piemēri ir aplūkotas četras ES valstis, kas pārstāv četrus ģeogrāfiskos reģionus: Ziemeļeiropu (Somija), Centrāleiropu un Austrumeiropu (Polija), Rietumeiropu (Francija) un Dienvideiropu (Itālija).

1.2. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) aicina daudzveidības pārvaldības politikā izmantot holistisku pieeju. Šādai politikai jābūt vērstai uz visiem minēto grupu darba un ikdienas dzīves aspektiem, tostarp darbavietām, izglītību, sabiedriskajiem pakalpojumiem, vietējām kopienām un sociālajām tiesībām.

1.3. Daudzveidības pārvaldībā jāņem vērā nevienlīdzība un identitāšu daudzums. Migranti un etniskās minoritātes nav viendabīga grupa, un, lai varētu sekmīgi izstrādāt daudzveidības politiku, ir jāatzīst interseksionalitāte.

1.4. Lai visās iestādēs risinātu strukturālā rasisma problēmu, ir vajadzīgs sociālais taisnīgums pret etniskajām minoritātēm un migrantiem. Šajā nolūkā EESK aicina ES un dalībvalstis pastiprināt juridiskos un politiskos centienus, lai cīnītos pret rasismu un ksenofobiju. Jaunākie starptautiskie notikumi liecina, ka problēma ir risināma steidzami. Covid-19 saasina strukturālo rasismu Eiropā. Etniskās minoritātes un migranti ir lielākā mērā pakļauti šai slimībai, turklāt viņus arī vairāk apdraud ar to saistītā nevienlīdzība un viņiem ir mazāk iespēju saņemt atbalstu. *Black Lives Matter* protesti, kas visā Eiropā notika pēc Džordža Floida (*George Floyd*) slepkavības ASV, liecina, ka mūsu sabiedrībā Eiropā joprojām pastāv institucionāls rasisms un ksenofobija.

1.5. Migranti un etniskās minoritātes daudzos gadījumos atrodas pandēmijas un tās seku novēršanas priekšplānā, vienlaikus uzņemdamies nesamērīgi lielu risku. Viņu ieguldījums ir jāatzīst, un šajā ziņā liela loma būtu jāuzņemas daudzveidības stratēģijai. Pasākumos kuru mērķis ir atzīt viņu ieguldījumu, būtu jāietver kvalitatīvu darba apstākļu, taisnīga atalgojuma un sociālās aizsardzības nodrošināšana. Migrantiem vajadzētu būt piekļuvei tādiem pašiem kvalitatīvas izmitināšanas, izglītības un veselības standartiem, kādi ir pieejami Eiropas pilsoņiem. Turklāt ar sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju līdzdalību un piekrišanu būtu jāīsteno politika migrantu bez personu apliecinošiem dokumentiem aizsardzībai.

1.6. Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm jau priekšlaikus ir jāsaģēdā daudzveidības pārvaldībai vairāk līdzekļu, lai ieguvēji būtu gan visi iedzīvotāji un sociālais taishnīgums, gan pamattiesības un ekonomika. Nedrīkst pieļaut, ka Covid-19 pandēmijas un ekonomikas krīzes dēļ tiek samazināti izdevumi un dalībvalstu spēja rīkoties šajā jomā. Piemēram, sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām ir jāsaņem pienācīgs un ilgstošs finansējums daudzveidības politikas izstrādei un īstenošanai. Par vienu no šā finansējuma avotiem būtu jāizmanto jaunais ESF+ fonds.

1.7. Ar daudzveidības politikas palīdzību būtu jārisina jautājums par prasmju nepietiekamu izmantošanu. EESK atkārtoti iesaka uzlabot kvalifikācijas atzīšanu, it sevišķi veselības un ilgtermiņa aprūpes nozarē⁽¹⁾. Kvalifikācijas un iepriekšējas mācīšanās atzīšanas procesi ir jāuzlabo saskaņā ar UNESCO ieteikumiem, kuros mudināts ieviest saskanīgas, pārredzamas un elastīgas sistēmas, kas vērstas uz migrantiem un bēgļiem⁽²⁾.

1.8. EESK uzsver, ka daudzveidības aizsardzībā liela nozīme ir sabiedriskajiem pakalpojumiem un pienācīgam to finansējumam.

1.9. Lai migrantiem dotu iespēju pilnvērtīgi piedalīties darba tirgū, komiteja aicina ES un dalībvalstis nodrošināt bezmaksas un universālu apmācību, tostarp valodu kursus.

1.10. EESK aicina daudzveidības pārvaldību integrēt dažādās ES politikas jomās un iekļaut ES publiskā iepirkuma noteikumos, proti, pirms uzņēmumiem piešķirt līgumslēgšanas tiesības, kā vienu no kritērijiem ņemt vērā, vai tie īsteno daudzveidības politiku.

1.11. EESK norāda uz sociālo partneru izšķirošo lomu daudzveidības pārvaldības izstrādē, īstenošanā un novērtēšanā. Pētījumi un demonstrētie gadījumi liecina, ka būtiska nozīme ir darba koplīgumu slēgšanas sarunām un sociālajam dialogam un ka tajās darbavietās, kurās ir arodbiedrība, biežāk tiek īstenota iekļaušanas politika un ir labāka diskriminācijas novēršanas prakse Turklāt arodbiedrības un darba devēju organizācijas, izmantojot īpašus atbalsta mehānismus, pilda svarīgu lomu migrantu izcelsmes darba ņēmēju un uzņēmēju iespēju nodrošināšanā savās struktūrās.

1.12. EESK uzsver, ka liela nozīme ir pilsoniskās sabiedrības organizācijām un interešu aizstāvības grupām, kuru uzmanības centrā ir migrantu un etnisko minoritāšu tiesības. Migrantu vadītas organizācijas nepārprotami aicina īstent struktūrētu dialogu un pieprasa jēgpilnu līdzdalību visos darbaspēka migrācijas un nodarbinātības politikas posmos, kas ietekmē migrantus un etnisko minoritāšu darba ņēmējus. Lai daudzveidības pārvaldība būtu jēgpilna, sociālajā un pilsoniskajā dialogā ir jāiesaista visas ieinteresētās personas.

1.13. Komiteja mudina darba devējus sadarbībā ar arodbiedrībām izstrādāt stabilas daudzveidības pārvaldības stratēģijas, kas neaprobežotos tikai ar paziņojumiem par korporatīvo sociālo atbildību, un veikt pienācīgu uzraudzību, lai panāktu pārmaiņas. Darba devējiem būtu jāsaņem arī palīdzība, lai viņi varētu izmantot esošos instrumentu kopumus un metodes, piemēram, tos, ko izstrādājis Eiropas tīkls cīņai pret rasismu (ENAR). Darba devējiem jācenšas piemērot daudzveidības politiku visā piegādes ķēdē.

1.14. Lai ieviestu visaptverošas stratēģijas sistēmiska rasisma apkarošanai un daudzveidības veicināšanai, dalībvalstīm būtu jāizstrādā valsts rīcības plāni cīņai pret rasismu, kā 2018. gadā Dienvidāfrikā ierosināts ANO Pasaules konferencē pret rasismu⁽³⁾.

1.15. EESK aicina Komisiju steidzami izstrādāt jaunu trešo valstu valstspiederīgo iekļaušanas plānu, jo iepriekšējā plāna termiņš beidzās 2018. gadā. Turklāt ierosinātajā Patvēruma un migrācijas paktā būtu jāiekļauj pozitīva rīcība ar mērķi pastiprināt migrantu iekļaušanu.

1.16. Komiteja uzskata, ka gan dalībvalstīs, gan ES līmenī ir jāuzlabo datu vākšana un daudzveidības politikas uzraudzība darba tirgū. Bez datu vākšanas uzlabojumiem mēs nevarēsīm uzraudzīt un uzlabot attiecīgās stratēģijas. Šajā nolūkā EESK aicina visas iesaistītās ieinteresētās personas sadarboties, lai uzlabotu datu vākšanu par etnisko minoritāšu un migrējošo darba ņēmēju līdzdalību darba tirgū.

⁽¹⁾ OV C 487, 28.12.2016., 7. lpp.

⁽²⁾ GEM (2018), Politikas dokuments 37, UNESCO.

⁽³⁾ Šādu politiku nesē ir pieņēmušas vairākas valstis, to vidū Zviedrija, Nīderlande un Francija.

1.17. Iekļaušanai un daudzveidībai ir būtiska nozīme demokrātijā. Mūsu darbvietas un sabiedrība kļūst demokrātiskākas, ja etniskās minoritātes un migranti iesaistās pilsoniskajā sabiedrībā, arodbiedrībās un oficiālajos demokrātiskajos procesos, piemēram, vēlēšanās. Lai veicinātu aktīvu pilsoniskumu, dalībvalstīm būtu jāmudina migranti aktīvi piedalīties ne tikai darba tirgū, bet arī lēmumu pieņemšanas procesos, piemēram, politikā. Mūsu sabiedrības daudzveidības veicināšanas labad ir svarīgi piešķirt migrantiem balsstiesības, lai viņi, tāpat kā ES pilsoņi, varētu piedalīties pašvaldību vēlēšanās un kļūt par vietējās kopienas pārstāvjiem.

1.18. ES iestādēm, tostarp EESK, būtu jārāda piemērs daudzveidības pārvaldībā un šādā nolūkā jāpalielina arī etnisko minoritāšu pārstāvju skaits savu locekļu un personāla vidū⁽⁴⁾. Labs piemērs ir komitejas atzinums par dzimumu līdztiesību⁽⁵⁾, kura rezultātā tika izveidota iekšēja darba grupa dzimumu līdztiesības jautājumos.

2. Ievads

2.1. Šajā atzinumā ar terminu “migranti” tiek apzīmētas personas, kas nav dzimušas valstī, kurā patlaban dzīvo; tie var būt gan Eiropas pilsoņi, gan trešo valstu valstspiederīgie. “Etniskā minoritāte” ir ar rasi saistītas, etniskas vai reliģiskas minoritātes izcelsmes cilvēki, kas dzimuši savā dzīvesvietas valstī. Termina “integrācija” vietā šai atzinumā lietots termins “iekļaušana”; tas ir pozitīvāks, un to plaši izmanto arī daudzveidības diskursā.

2.2. Rasisms un diskriminācija var būt individuāls fenomens un ietvert tādas darbības kā nevienlīdzīga attieksme, aizskaršana un naida noziegumi. Tas var būt arī strukturāls un ietvert institucionālu diskrimināciju, kas izpaužas kā nevienlīdzība darba tirgū vai sociālo tiesību negarantēšana, kura izriet no nelikumīgas nodarbinātības vai migranta statusa⁽⁶⁾. Tāpēc daudzveidības politikā īpaša uzmanība būtu jāpievērš rasu grupām – atstumtām kopienām, kuras saskaras ar strukturālu vai institucionālu rasismu, diskrimināciju vai profilēšanu, kas izriet no piederības konkrētām etniskām vai reliģiskām grupām.

2.3. Paraugprakse daudzveidības pārvaldība darbavietā nozīmē, ka uzņēmumi ar nevalstisko organizāciju un valdības atbalstu sadarbojas ar arodbiedrībām un izmanto darba koplīguma slēgšanas sarunas, lai kopīgi izstrādātu stratēģijas, kuru mērķis ir uzlabot darbaspēka iekļaušanu un vienlīdzību. Īpaša uzmanība būtu jāpievērš uzņēmumiem dalībvalstīs, kurās ir zems darba koplīgumu tvēruma līmenis, un mikrouzņēmumiem un mazajiem uzņēmumiem, kuri nodarbina arī daudzus migrantus un etniskās minoritātes un kuri ar sociālā dialoga palīdzību būtu jāatbalsta daudzveidības politikas izstrādē. Lai varētu īstenot šādu pieeju, ir kopīgiem spēkiem jānovērtē gan šķēršļi, kas darbavietā kavē daudzveidību un iekļaušanu, gan tas, kā tā tiks pārvaldīta, uzraudzīta un izvērtēta. Stratēģijas var būt dažādas, tostarp, pievērsties organizatoriskām struktūrām, kurām ir diskriminējoša ietekme (piemēram, darbā pieņemšanas un nolīgšanas prakse), nodrošināt daudzveidību pārvaldības struktūrās un vākt datus par personāla mainības mazināšanu, karjeras virzību un vienlīdzīgu attieksmi. Daudzveidības pārvaldības stratēģijās var iekļaut arī konfliktu risināšanas un iekšējo sūdzību mehānismu pārskatīšanu, kad vadība sadarbībā ar arodbiedrībām ievieš skaidras procedūras sūdzību izmeklēšanai un atbilstošus pasākumus, ar kuriem novērš jebkādas tiesību pārkāpumus, vienlaikus aizsargājot sūdzības iesniedzējus no represijām. Pasākumu klāsts var ietvert mācību rīkošanu, atbalsta grupu izveidi un darbaudzināšanas programmu izstrādi. Turklāt ar daudzveidības politikas palīdzību etniskās minoritātes un migrantus var mudināt piedalīties darbvietas konsultatīvajās struktūrās, piemēram, darbvietas padomē.

2.4. Ir pagājuši 20 gadi, kopš tika pieņemta Rasu vienlīdzības direktīva (2000/43/EK). Ar minēto direktīvu tika izveidota Eiropas sistēma vienlīdzīgas attieksmes veicināšanai pret personām neatkarīgi no rases vai etniskās piederības, un tika iedibināta pozitīva rīcība (daudzveidības pārvaldība). Divdesmit gadi ir pagājuši arī kopš Vienlīdzības pamatdirektīvas (2000/78/EK) pieņemšanas nolūkā apkarot diskrimināciju darbavietā. Tomēr neviena no šīm direktīvām konkrēti nenovērš strukturālu diskrimināciju valstspiederības vai izcelsmes valsts dēļ un līdz ar to nenodrošina migrantiem pietiekamu aizsardzību pret diskrimināciju. Turklāt Padomei nav izdevies pieņemt tā dēvēto horizontālo direktīvu, kuras mērķis ir aizsargāt cilvēkus pret diskrimināciju vairāku iemeslu dēļ gan darbavietā, gan ārpus tās.

⁽⁴⁾ Skatīt [runu](#), ar ko nāca klajā Eiropas Komisijas priekšsēdētāja Ursula von der Leyen 2020. gada 17. jūnijā.

⁽⁵⁾ OV C 240, 16.7.2019., 3. lpp.

⁽⁶⁾ ENAR, Ēnu ziņojums: Rasisms un diskriminācija Eiropā 2013.–2017. gadā.

2.5. Cīņa pret diskrimināciju un līdztiesības veicināšana ir iekļautas arī ES līgumos un Eiropas sociālo tiesību pilārā. Padome 2004. gadā pieņēma ES imigrantu integrācijas politikas kopējos pamatprincipus. Pamatojoties uz šiem principiem, 2010. gadā pieņemtajā Saragozas deklarācijā tika uzsvērtā vajadzība izstrādāt jaunu integrācijas programmu un tika ieviests rādītāju kopums, pēc kuriem Eiropā analizēt un uzraudzīt migrantu integrāciju⁽⁷⁾. Minētā procesa iznākmā tika izveidota Eiropas Integrācijas tīmekļa vietne (EWSI) – viens no svarīgākajiem resursiem, kas ļauj veikt salīdzinošo izpēti, valstu līmenī uzraudzīt migrantu integrācijas stratēģijas un novērtēt paraugpraksi⁽⁸⁾. Procesā gaitā tika izveidots arī Eiropas Integrācijas tīkls (EIN), kurš apvieno par migrantu integrāciju atbildīgo ministriju pārstāvjus gan no visām ES valstīm, gan Islandes un Norvēģijas un kura mērķis ir apspriesties ar Komisiju par integrācijas politiku⁽⁹⁾.

2.6. Komisija 2010. gadā izveidoja ES Daudzveidības hartu platformu⁽¹⁰⁾, kas mudina organizācijas izstrādāt un īstenot daudzveidības un iekļaušanas politiku un nodrošina vietu, kur dalīties pieredzē un apmainīties ar paraugpraksi. Patlaban Eiropā ir 24 daudzveidības hartas. Parakstot hartu, organizācijas brīvprātīgi apņemas veicināt daudzveidību un vienlīdzīgas iespējas darbavietā. Daudzveidības hartas parakstītājiem tiek nodrošināta piekļuve plašam līdzīgi domājošo tīklam, publikācijām un atbalsta rīkiem, kas palīdz veikt salīdzinošo novērtēšanu, mērīšanu un uzraudzību.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Migrantu un etnisko minoritāšu stāvoklis pēdējā laikā ir pasliktinājies, un ir redzams, ka biežāki kļūst gan uzbrukumi šīm grupām, gan rasistu pausti naidīgi izteikumi, kuru pamatā ir ksenofobiski aizspriedumi. Šajā ziņā Eiropas Savienībai ir steidzami jārikojas vēl aktīvāk, un viena no metodēm ir daudzveidības pārvaldības veicināšana.

3.2. Turklāt patvēruma meklētāju pieplūdums un migrācijas plūsmas ir radījušas spiedienu uz dalībvalstu integrācijas dienestu jaudu. Būtu jāpalielina nākamās DFS fondu, piemēram, ESF+, finansālās iespējas atbalstīt iekļaušanas politiku.

3.3. Nesen veiktā Eiropas Komisijas pētījumā konstatēts, ka dalībvalstīs vidēji 13 % darba ņēmēju, kuri strādā svarīgākajās profesijās, ir imigranti un ka migranti no valstīm, kas nav ES valstis, ir neproporcionāli daudz pārstāvēti galvenajās pakalpojumu sniegšanas profesijās tādās nozarēs kā veselības aprūpe, pārtika, izplatīšana un transports⁽¹¹⁾. Pierādījumi, ko nesen apkopojis Eiropas tīkls cīņai pret rasismu (ENAR), liecina, ka krīzes dēļ etniskās minoritātes ir ievērojami cietušas vairākās jomās; tas sakāms par mājokļiem, policijas vardarbību, nodarbinātību, veselības aprūpi, naidīgiem izteikumiem un pilsoniskās sabiedrības tīklu spēju iesaistīties šo personu interešu aizstāvībā⁽¹²⁾. Migranti un etniskās minoritātes daudzos gadījumos atrodas pandēmijas un tās seku novēršanas priekšplānā, vienlaikus uzņemdamies nesamērīgi lielu risku. Viņu ieguldījums ir jāatzīst, un šajā ziņā liela nozīme ir daudzveidības stratēģijai. Pasākumos kuru mērķis ir atzīt viņu ieguldījumu, būtu jāietver kvalitatīvu darba apstākļu, taisnīga atalgojuma un sociālās aizsardzības nodrošināšana. Migrantiem vajadzētu būt piekļuvei tādiem pašiem kvalitatīvās izmitināšanas, izglītības un veselības standartiem, kādi ir pieejami Eiropas pilsoņiem. Turklāt ar sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju līdzdalību un piekrišanu būtu jāīsteno politika migrantu bez personu apliecinošiem dokumentiem aizsardzībai.

3.4. Daudzveidības politikā svarīga nozīme ir transversālai pieejai. Etniskās minoritātes un migranti nav viendabīga grupa. Migrantu vidū, it sevišķi pēdējā laikā, ir ļoti daudz sieviešu. Citi ir jaunieši, cilvēki ar reliģisku priekšvēsturi, personas ar invaliditāti vai piederīgas LGBTIQ+ kopienai. Nereti viņi vienlaikus saskaras ar vairākiem diskriminācijas veidiem, kas izriet no institucionāliem un strukturāliem aizspriedumiem. Tas it īpaši attiecas uz piekļuvi darba tirgum un darba tirgus segregāciju, kas saistīta, piemēram, ar pastāvīgā iedzīvotāja statusu, darbā pieņemšanas procedūrām un rasistiskiem aizspriedumiem pret cilvēkiem ar noteiktu tautību, reliģiju vai etnisku izcelsmi.

3.5. Viens no būtiskākajiem iekļaušanas elementiem ir vispārējas piekļuves nodrošināšana sabiedriskajiem pakalpojumiem. Daudzos gadījumos migranti un etnisko minoritāšu kopienas izmanto publiskā sektora pakalpojumus. Citos gadījumos viņi paši strādā publiskajā sektorā, kam ir īpašs pienākums veicināt vienlīdzību. Tomēr daudziem migrantiem, it īpaši patvēruma meklētājiem un tādu grupu pārstāvjiem, kuras skar rasisms, sabiedriskajiem pakalpojumiem piekļūt traucē arī ievērojami šķēršļi. Ņemot vērā privatizāciju un vispārējo ieguldījumu trūkumu sabiedriskajos pakalpojumos, iestādes saskaras arī ar nopietnām problēmām līdztiesības politikas īstenošanā.

⁽⁷⁾ Eiropas ministru konference par iekļaušanu, 16.4.2010.

⁽⁸⁾ EWSI.

⁽⁹⁾ EIN.

⁽¹⁰⁾ Eiropas Komisija, ES Daudzveidības hartu platforma.

⁽¹¹⁾ Fasani, F. & Mazza, J. (2020), *Immigrant Key Workers: Their Contribution to Europe's Covid-19 Response*, Briefing Note JRC120537, Eiropas Komisija.

⁽¹²⁾ ENAR (2020), Ziņojums par Covid ietekmi (Covid Impact Paper).

3.6. Daudzi migranti strādā darbu, kura prasības ir zemākas par viņu prasmēm vai kvalifikāciju. Tam bieži ir strukturāli iemesli, piemēram, kad ārpus ES iegūtā izglītība, kvalifikācija un prasmes netiek atzītas; rezultāts ir diskriminējoša darbā pieņemšanas prakse un darba segmentācija. Nepietiekama valodas prasme bieži tiek uztverta kā šķērslis nodarbinātībai, tomēr nereti tiek ignorēts labums, ko darbavietai dod migrantu izcelsmes darbinieku radītā kultūras un valodu daudzveidība. Daudzveidības pārvaldība var palīdzēt risināt šo jautājumu un tādā veidā palielināt kopējo darbaspēka ražīgumu.

3.7. Daudzveidības politika būtu jāīsteno ne tikai kā attiecīgās grupas iekļaušanas stratēģija, bet arī kopumā kā ES iedzīvotāju izglītošanas instruments. Šajā nolūkā lielāka uzmanība būtu jāpievērš vecāka gadagājuma cilvēku un jauniešu izglītošanai par etnisko daudzveidību un migrāciju, tostarp par to būtisko ieguldījumu mūsu kultūrā, sabiedrībā un ekonomikā. Turklāt skolu mācību programmās lielāka uzmanība būtu jāpievērš rasismam, tostarp strukturālajam rasismam. Eiropas Savienībai kopā ar dalībvalstīm un aktīvi iesaistot sociālos partnerus un kopienu organizācijas, būtu jāuzsāk informācijas kampaņas, lai Eiropas un valstu līmenī veicinātu daudzveidību un cīnītos pret rasismu.

3.8. Migrantu un etnisko minoritāšu kopienu iekļaušanas uzlabošanā svarīga ir arī izglītība un apmācība. Apmācība varētu ietvert arī brīvprātīgo darbu vai dažādu darbaudzināšanas shēmu izveidi, kur darbaudzinātāji ir vietējie iedzīvotāji vai paši migranti. Covid-19 krīze ir parādījusi, cik svarīga ir migrantu kopienu informētība par veselību, lai tās sevi pasargātu no pandēmijas.

3.9. Arī daudzi sociālie partneri un pilsoniskās sabiedrības organizācijas savās struktūrās ir iesaistījušies daudzveidības pārvaldībā, piemēram, migrantu komitejās vai pašorganizētās grupās, kas ir daļa no arodbiedrībām. Šādas struktūras ne tikai palīdz veicināt aktivitāti pilsonisko tiesību jomā, bet arī uzlabo demokrātiju gan darbavietā, gan sabiedrībā kopumā⁽¹³⁾. Migranti, kuriem nav balsstiesību, demokrātisku lēmumu pieņemšanā savā dzīvesvietas valstī var piedalīties vienīgi ar pilsoniskās sabiedrības organizāciju un arodbiedrību starpniecību.

3.10. Ja migrējošie darba ņēmēji saņem pienācīgu atbalstu, viņi dod ieguldījumu ne tikai ekonomikā, bet arī sociālajā taisnīgumā. Piemēri par to, kā arodbiedrības organizē migrējošos darba ņēmējus, liecina, ka viņi var būt proaktīvāki nekā citi darbinieki un mobilizēties, lai panāktu sociālo taisnīgumu un uzlabotu darba apstākļus, no kā labumu gūst arī pārējie⁽¹⁴⁾.

3.11. Migrantu iekļaušanā liela nozīme ir valodu apguvei⁽¹⁵⁾. Lai kļūtu par pilsoni, ikvienā valstī ir jāprot valoda, tomēr tikai nedaudzās valstīs valodu kursi tiek nodrošināti bez maksas⁽¹⁶⁾. Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm būtu jāveicina bezmaksas valodu mācības migrantiem, kuri vēlas kļūt par pilsoņiem.

3.12. Daudzveidības pārvaldība dažkārt ir iekļauta darba devēju korporatīvās sociālās atbildības politikā, un dažas dalībvalstis to veicina. Korporatīvās sociālās atbildības politika var būt noderīga daudzveidības pārvaldības principu atbalstam, tomēr, ja neiesaistās arodbiedrības un pilsoniskā sabiedrība, daudzveidības pārvaldības nodrošināšanai ar to ir par maz.

3.13. Dažās dalībvalstīs ir vērojama atkāpšanās no daudzveidības stratēģijām. It īpaši Centrāleiropas un Austrumeiropas valstis izmanto tādu viesstrādnieku migrācijas modeli, kas ārvalstu darba ņēmējiem paredz galvenokārt īstermiņa vīzas. Šis modelis ir izrādījies ne vien ekonomiski neefektīvs, bet arī diskrimināciju un ksenofobiju pieļaujošs⁽¹⁷⁾.

⁽¹³⁾ Rogalewski, A. (2018). *Organising and mobilising Central and Eastern European migrant women working in care. Transfer: European Review of Labour and Research*, 24(4), 421–436.

⁽¹⁴⁾ Turpat.

⁽¹⁵⁾ "Kopā Eiropas Savienībā: migrantu un viņu pēcnācēju līdzdalības veicināšana" (2017), Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra.

⁽¹⁶⁾ www.sirius-project.eu

⁽¹⁷⁾ Penninx, R., Roosblad, J. (eds) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe, 1960–1993. A Comparative Study of the Attitudes and Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. New York: Berghahn.

3.14. Dati par ES darbaņēmēju etnisko izcelsmi un migrāciju ir nepilnīgi. Tomēr šie dati ir būtiski, lai uzraudzītu un uzlabotu daudzveidību tādās jomās kā pieņemšana darbā, karjeras virzība un personāla mainības mazināšana. Lai gan EESK atzīst, ka pastāv zināmas bažas par to, ka šādu datu vākšana pati varētu būt diskriminācijas veids, tā uzsver, ka ES tiesību akti ļauj vākt līdztiesības datus, ja šādi dati tiek sniegti brīvprātīgi un saskaņā ar datu aizsardzības standartiem, tostarp ievērojot konfidencialitāti⁽¹⁸⁾. Lai līdztiesības politika būtu efektīva, darba devējiem dažādības pārvaldībā ir jāīsteno paraugpraksē balstītas pieejas, kurās ietilpst līdztiesības datu vākšana ar mērķi cīnīties pret diskrimināciju darbavietā. Sensitīvi personas dati attiecībā uz etnisko piederību, reliģiju un migrāciju būtu jāvērtē, tikai izmantojot pienācīgus aizsardzības mehānismus, ar kuriem, apspriežoties ar diskriminācijas riskam pakļautajām grupām, tiktu nodrošināta to apzināta piekrišana, pašidentificēšanās, brīvprātīga līdzdalība, kā arī personas datu privātuma un konfidencialitātes respektēšana. Daži darba devēji, kā arī daudzas arodbiedrības un pilsoniskās sabiedrības organizācijas jau īsteno šādu pieeju, lai veicinātu iekļaušanu un uzlabotu sava darbaspēka un locekļu daudzveidību.

3.15. Ir jāmaina diskurss par daudzveidības pārvaldību, it sevišķi attiecībā uz maziem un vidējiem uzņēmumiem (MVU). Daudzveidība jāuzskata par ieguldījumu ar ilgtermiņa ieguvumiem, nevis par administratīvu slogu MVU vai par tādu pasākumu, kas attiecināms tikai uz starptautiskiem uzņēmumiem ar lielu budžetu. Ar arodbiedrību līdzdalību iekļaušanas politika būtu jāīsteno ikvienam uzņēmumam un it īpaši tiem, kas darbojas nozarēs, kurās ir liels migrantu un etnisko minoritāšu darbinieku īpatsvars, piemēram, ēdināšanā, viesmīlībā un būvniecībā.

3.16. Pārvaldot daudzveidību, būtu ne tikai jāpilda kvotas, bet arī laikus jālikvidē šķēršļi, kas darbavietā rada rasu nevienlīdzību. Strukturālais rasisms rada situācijas, kad etnisko minoritāšu un migrantu izcelsmes darbaņēmēji salīdzinājumā ar baltajiem darbaņēmējiem nesamērīgi bieži tiek nodarbināti nestabilās, bīstamākās, maz apmaksātās un pagaidu darbavietās. Netiešas rasu diskriminācijas gadījumus juridiski risināt ir grūti, un vēl grūtāk ir pierādīt institucionālu rasismu. Ja daudzveidības pārvaldības stratēģijas tiek uztvertas nopietni, tās var būt efektīvs līdzeklis, ar ko izskaust diskrimināciju rases vai migrācijas dēļ.

4. Daudzveidības pārvaldības stratēģiju salīdzinājums četrās valstīs

4.1. Starp Franciju, Itāliju, Somiju un Poliju ir ievērojamas atšķirības attiecībā uz migrācijas tendencēm, stāvokli darba tirgū un etnisko minoritāšu statusu. Tomēr visas četras valstis saskaras ar kopīgām problēmām saistībā ar strukturālo diskrimināciju.

4.2. Kopīgs faktors visās četrās valstīs ir darba tirgus segmentācija, proti, migrējošo darbaņēmēju koncentrācija zemu atalgotos un nestabilos amatos. Visekstremālākā situācija ir Itālijā, kurai seko Francija. Līdzīgas tendences vērojamas arī Polijā. Šajās valstīs izskan pilsoniskās sabiedrības aicinājumi juridiski noregulēt migrantu statusu. Somijā ir pierādīts, ka migrantu un baltādaino somu darba samaksa ievērojami atšķiras, taču dati ir iegūti pirms Diskriminācijas aizlieguma likuma pieņemšanas 2014. gadā.

4.3. Visās valstīs par nopietnu tēmu ir kļuvusi ar dzimumu saistītas diskriminācijas krustošanās ar diskrimināciju migrācijas dēļ; pierādījumi liecina, ka sievietes, kas nav baltādainas, salīdzinājumā gan ar baltajiem eiropiešiem, gan ar tās pašas etniskās grupas vīriešiem saskaras ar visaugstāko diskrimināciju nodarbinātības jomā.

4.4. Valdības, darba devēju un pilsoniskās sabiedrības darbības aktivitāte daudzveidības pārvaldībā ir atšķirīga. Visās četrās valstīs – ES Daudzveidības hartu platformas ietvaros – darbojas daudzveidības hartas. Francija 2015. gadā pieņēma valsts plānu rasisma novēršanai; tas veicina sociālo dialogu. Savukārt Somija īsteno stingru regulatīvo pieeju, kas paredz, ka saskaņā ar kriminālkodeksu diskriminācija ir noziegums, un nosaka juridisku pienākumu darba devējiem, kuri nodarbina vairāk nekā 30 darbinieku, izstrādāt plānus, kā veicināt vienlīdzību darbavietā.

4.5. Visām četrām valstīm ir kopīga problēma – romu un sintu marginalizācija; nodarbinātības jomā šī grupa tiek diskriminēta visvairāk.

⁽¹⁸⁾ ENAR (2016), *Equality Data Collection: Facts and Principles*.

4.6. Itālija, atbilstoši savai Daudzveidības hartai kopā ar Beļģiju un Zviedriju īstenojot pētniecības programmu, strādā ar darba devējiem un darba meklētājiem un dalās paraugpraksē attiecībā uz stratēģijām iekļaušanai darba tirgū.

4.7. Polijā migrantu iekļaušanas politiku autonomi izstrādā dažas NVO, vietējās kopienas un sociālo partneru organizācijas. Darba tirgus sadrumstalotības dēļ pašreizējām iniciatīvām ir grūti sasniegt migrantus un aizsargāt viņu tiesības. Valodas jautājums šķiet mazāk aktuāls, jo vairums migrantu ir no Ukrainas, kuras valoda ir līdzīga poļu valodai.

Briselē, 2020. gada 29. oktobrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja*
Christa SCHWENG

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Sociālais dialogs kā būtisks ekonomiskās stabilitātes pīlārs un ekonomikas noturība, ņemot vērā aktīvu publisko debašu ietekmi dalībvalstīs”

(izpētes atzinums)

(2021/C 10/03)

Ziņotāji: **Cinzia DEL RIO**

Vladimíra DRBALOVÁ

René BLIJLEVENS

Padomes prezidentvalsts Vācijas Vēstule, 18.2.2020.
pieprasījums

Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	9.9.2020.
Pieņemts plenārsesijā	29.10.2020.
Plenārsesija Nr.	555
Balsojuma rezultāts	252/0/5
(par / pret / atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Veidojot ekonomikas, darba un sociālo politiku, kas veicina dzīves un darba apstākļu augšupvērsto konvergenci dalībvalstīs, būtiska nozīme ir sociālajam dialogam valstu un Eiropas līmenī. Krīzes pārvaldība, pārmaiņu prognozēšana un vadība, ilgtermiņa plānošana, spēja ieviest jauninājumus un turpināt zaļo un digitālo pārvēidi, pareiza darījumdarbības pārvaldība un uz uzticēšanos balstīta sociālo partneru sadarbība – kuras pamatā ir darba ņēmēju informēšana, uzklaušanās un līdzdalības tiesības – ir daļa no Eiropas kopējās sistēmas, lai efektīvi reaģētu uz problēmām, ar kurām saskaras Eiropa, kā arī lai pārvarētu Covid-19 krīzi.

1.2. Sociālais dialogs ir attīstījies: arvien vairāk globalizētas un savstarpēji saistītas ekonomikas un ražošanas procesi, kā arī tirdzniecības ietekme veicina ciešākas starptautiskās attiecības ar starptautiskiem uzņēmumiem un globālām piegādes ķēdēm dažādos līmeņos, kam nepieciešama vienota un koordinēta Eiropas pieeja.

1.3. EESK atzīst: lai sociālais dialogs būtu efektīvs, tam jāietver tālāk minētais: reprezentatīvi un leģitīmi sociālie partneri ar zināšanām, tehniskajām spējām un savlaicīgu piekļuvi informācijai, kas nepieciešama, lai piedalītos; politiskā griba un apņemšanās iesaistīties sociālajā dialogā; sociālo partneru autonomijas, biedrošanās brīvības un darba koplīgumu slēgšanas tiesību ievērošana, kas joprojām ir darba attiecību pamatā, un tiesību un institucionālās sistēmas nodrošināšana nolūkā atbalstīt sociālā dialoga procesus ar labi funkcionējošām iestādēm.

1.4. Eiropas sociālais dialogs ir Eiropas sociālā modeļa neatņemama sastāvdaļa, un tas ir iekļauts Līgumā, to atbalsta ES tiesību akti un tas ir atzīts Eiropas sociālo tiesību pīlārā. EESK mudina Eiropas sociālos partnerus izmantot visas Līgumā piedāvātās iespējas iesaistīties sarunās, lai risinātu jaunus jautājumus un reaģētu uz straujām pārmaiņām darba tirgū.

1.5. Rīcības plānā Eiropas sociālo tiesību pīlāra (ESTP) īstenošanai tiks pētīti veidi, kā stiprināt sociālo dialogu un sarunas par darba koplīgumu slēgšanu. Sociālo partneru iesaistīšana pusgada procesā būtu jāuzskata par būtisku, lai sasniegtu efektīvus rezultātus, taču dati liecina, ka dažās valstīs šāda iesaistīšanās ir sadrumstalota vai tās trūkst, neraugoties uz Eiropas Komisijas tiešajiem konkrētai valstij adresētajiem ieteikumiem (KVAI). Ņemot vērā svarīgo lomu, kādu ES pusgads iegūs līdz ar DFS 2021.–2027. gadam un Eiropas Savienības Atveseļošanas instrumenta īstenošanu, EESK aicina ieviest mehānismu, kas sociālajiem partneriem piešķirtu tiesības tikt uzklausiētiem gan ES, gan valstu līmenī.

1.6. EESK mudina Eiropas Komisiju, apspriežoties ar Eiropas līmeņa sociālajiem partneriem un izmantojot Eiropas iniciatīvas, noteikt skaidrus un pārredzamus kritērijus attiecībā uz nozaru sociālo partneru nolīgumu īstenošanu, kā paredzēts LESD 155. panta 2. punktā.

1.7. No iepriekšējām krīzēm gūtās atziņas liecina, ka valstis, kurās ir labi attīstītas sociālā dialoga institūcijas un darba attiecību sistēmas, visdrīzāk spēs formulēt ātru un efektīvu trīspusēju reakciju. Sociālo partneru ātra un efektīva iesaiste un valdību atbalsts ir galvenie faktori krīzes tūlītējo seku pārvarēšanā, papildus ilgtermiņa atlabšanas plānošanai, lai aizsargātu un veicinātu nodarbinātību, izmantojot sociālos ieguldījumus un sekmējot ilgtspējīgus uzņēmumus.

1.8. Par prioritāti būtu jānosaka darba koplīgumu slēgšana un procesi visos līmeņos. Publiskās politikas prioritātei vajadzētu būt neaizsargātu darba ņēmēju un iedzīvotāju grupu iekļautībai sociālās aizsardzības sistēmās.

1.9. Stabila korporatīvā pārvaldība, kuras pamatā ir sociālais dialogs, koplīgumi un darba ņēmēju tiesību uz informāciju, uzklausiēšanu un līdzdalību ievērošana, var pāvērt iespēju sasniegt pozitīvus ekonomiskos mērķus vienlaikus ar sociālajiem un vides mērķiem. Veicinot uz informāciju balstītu vadības lēmumu pieņemšanu jautājumos, kas tieši interesē darba ņēmējus, tiek sekmēts ilgtspējīgs un taisnīgāks uzņēmējdarbības modelis. Tas palīdz popularizēt Eiropas sociālo modeli, kas ir Eiropas uzņēmumu konkurētspējas virzītājspēks.

1.10. Globalizācija un aizvien vairāk transnacionāli ražošanas procesi ir mainījuši veidu, kā uzņēmumos tiek strukturētas informācijas plūsmas. Darba ņēmēju informēšanas, uzklausiēšanas un līdzdalības tiesības ir atzītas ES tiesību aktos un ir efektīva sociālā dialoga pamats; ir jāuzlabo Eiropas Uzņēmumu padomes (EUP) kvalitāte un efektivitāte pārrobežu pārstrukturēšanas procesos; ir jānovērš nepilnības, lai stiprinātu demokrātiju darbā, un ir jāievieš izpildes pasākumi, kā arī efektīvas un samērīgas sankcijas. EESK jau ir aicinājusi ES līmenī izveidot saskaņotu sistēmu attiecībā uz darba ņēmēju līdzdalību valdes līmenī, kurā vienlaikus būtu respektētas valstu un uzņēmumu līmeņa atšķirības. Diemžēl Eiropas Darījumdarbības tiesību aktā, kas ir apstiprināts, šis priekšlikums nav ņemts vērā.

1.11. EESK rosina izmantot elastīgus, mērķorientētus risinājumus, kuru pamatā ir atbilstīga līmeņa sarunas starp darba devēju un darba ņēmēju pārstāvjiem, lai noteiktu īpašus informēšanas, uzklausiēšanas un līdzdalības pasākumus, vienlaikus nodrošinot vienlīdzīgu konkurences apstākļus un atbilstošu obligāto aizsardzību.

1.12. EESK aicina rīkoties Eiropas un valstu līmenī, lai nodrošinātu tiesību uz informāciju un konsultācijām ievērošanu pārstrukturēšanas procesos, kas izriet no Covid-19 krīzes.

1.13. EESK stingri iesaka, pārvarot pēcpandēmijas krīzi, (i) sociālos partnerus pienācīgi iesaistīt valsts atveseļošanas plānu izstrādē un īstenošanā; (ii) nodrošināt labāku sadarbību starp sociālajiem partneriem un Eiropas Komisiju, lai nodrošinātu Eiropas resursu konsekventu izmantošanu; un iii) ES Komisijai virzīt uz priekšu jaunu pagaidu finanšu instrumentu nolūkā atbalstīt ārkārtas pasākumus, kas jāveic atveseļošanas posmā, kā to kopīgi ierosinājuši Eiropas sociālie partneri.

2. Sociālais dialogs – kā to veicināt un izvērst vēl vairāk

2.1. Prezidentvalsts Vācija lūdza EESK šajā atzinumā vērst uzmanību uz to, kā sociālā dialoga koncepcija, jo īpaši trīspusējie sociālā dialoga veidi, var sniegties tālāk par darba koplīguma slēgšanas sarunām. Trīspusējs – gluži tāpat kā divpusējs – sociālais dialogs ir viens no galvenajiem instrumentiem labai jebkāda pārmaiņu procesa pārvaldībai.

2.2. Lai novērtētu, kā sociālais dialogs un līdzdalības modeļi var sekmēt augšupēju ekonomikas un sociālo konvergenci un krīzes laikos – kā tagad – palīdzēt reaģēt uz Covid-19 radīto ietekmi sabiedrībā un ekonomikā, ir vērts atcerēties sociālā dialoga koncepcijas veidošanas starptautiskā un Eiropas līmenī.

2.3. Autonomu un pārstāvošu sociālo partneru loma jau sākotnēji tika pilnībā atzīta SDO pamatkonvencijās, taču sociālā dialoga loma sociālās un ekonomikas politikas izstrādē un īstenošanas uzraudzībā ir veidojusies līdz ar izmaiņām sabiedrībā un straujajos globalizācijas procesos. Vajadzība iekļaut visas ieinteresētās personas ⁽¹⁾ transnacionālā, valstu un vietējā līmenī veicina jaunus apspriešanas un līdzdalības veidus politikas veidošanas procesos, kas var notikt dažādos līmeņos atkarībā gan no apstākļiem valstī, gan arī no reģionāliem procesiem, piemēram, Eiropas integrācijas procesa.

2.4. Saskaņā ar SDO definīciju ⁽²⁾ sociālais dialogs ietver visu veidu sarunas, apspriešanos vai informācijas apmaiņu starp valdību pārstāvjiem, darba devējiem un darba ņēmējiem vai to starpā par kopīgu interešu jautājumiem, kas saistīti ar ekonomikas, darba vai sociālo politiku. Tas var būt trīspusējs process, tieši iesaistoties valdībai, divpusējs process starp darba devēju un darba ņēmēju pārstāvjiem vai pēdējā laikā – pārrobežu process ⁽³⁾, kas nozīmē transnacionālu sociālo dialogu starptautiskos uzņēmumos un globālās piegādes ķēdēs augošās globalizētas un savstarpēji savienotas ekonomikas kontekstā.

2.5. EESK ir iesaistījies darbā, kas pašlaik tiek veikts, lai reaģētu uz vajadzību pēc saskanīgas ES līmeņa pieejas nolūkā sasaistīt cilvēktiesību ievērošanu, ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanu un ilgtspējīgus ieguldījumus uzņēmumu darbībā visā pasaulē un risināt jautājumu par ietekmi, ko rada augošās transnacionālās attiecības ar starptautiskajiem uzņēmumiem, kas iesaista sociālos partnerus. Šie temati ir īpaši nozīmīgi vairākos konkrētos atzinumos, piemēram, par pienācīgu rūpību un pienācīgu darbu globālajās piegādes ķēdēs, kurus ņemo vērā diskusijas, kas 2015. un 2016. gadā tika sāktas G7 un G20 samitā, Komitejai pieprasīja sniegt prezidentvalsts Vācija un Eiropas Parlaments. Eiropas Savienība ir izveidojusi ekonomisko, sociālo un vides pamatstandartu tiesisko regulējumu, kas ir būtisks Eiropas konkurētspējas elements.

2.6. Taču lielākais izaicinājums ir atbalstīt šo dialogu iestāžu sistēmā, lai garantētu regulāru dialoga procesu un apspriešanos ar ieinteresētajām personām. Diemžēl lielākajā daļā pasaules valstu un vairākās Eiropas valstīs, kurās sociālais dialogs ir epizodisks un sadrumstalots, tā nenotiek. Valsts loma trīspusējos mehānismos ir būtiski svarīga un nevar būt pasīva ⁽⁴⁾. Valsts ir atbildīga par pienācīgu apstākļu, tiesiskā regulējuma un iestāžu sistēmas radīšanu šādām apsīdēm un

⁽¹⁾ Vārdi "ieinteresētās personas" attiecas uz sociālajiem partneriem (darba devēji un arodbiedrības). Attiecībā uz trīspusēju sociālo dialogu tie ietver arī valdības.

⁽²⁾ SDO Deklarācija par sociālo taisnīgumu un taisnīgu globalizāciju, Starptautiskā Darba konference, 2008; ILO Resolution concerning the Recurrent Discussion on social dialogue (SDO Rezolūcija par atkārtoto diskusiju sociālā dialoga jautājumos), kas pieņemta Starptautiskajā Darba konferencē 2013. gada 13. jūnijā; ILO Resolution concerning the second recurrent discussion on social dialogue and tripartism (SDO Rezolūcija par otro atkārtoto diskusiju sociālā dialoga un trīspusīguma jautājumos), kas pieņemta Starptautiskajā Darba konferencē 2018. gada 8. jūnijā. Sk. arī SDO Simtgades deklarāciju par nodarbinātības nākotni, kas pieņemta 2019. gadā Starptautiskās Darba konferences 108. sesijā.

⁽³⁾ Turpat, SDO 2018. gada rezolūcija, Conclusions of the general discussion on Decent work in global supply chains (Vispārējās diskusijas par pienācīgas kvalitātes nodarbinātību globālajās piegādes ķēdēs secinājumi), 2016. gada jūnijs.

⁽⁴⁾ Nesenie ESAO pētījumi: Employment Outlook 2019 (2019. gada nodarbinātības apskats) un 2019. gada ziņojums Going Digital: Shaping Policies, Improving lives (Digitalizācija – politikas veidošana un dzīves uzlabošana).

par politisko un pilsonisko klimatu, kas ļauj pārstāvjiem un likumīgiem sociālajiem partneriem piedalīties, atzīstot viņu lomu. Taču dažās Eiropas valstīs sociālā dialoga procesi ir tikuši vājināti un sociālo partneru autonomija ir mazināta ⁽⁵⁾.

2.7. Būtu vēlama spēcīga un izlēmīga ES rīcība, lai pieņemtu atbalstošāku pieeju apspriežu prakses veidošanai ⁽⁶⁾.

2.8. EESK daudzos savos atzinumos regulāri pārrauga sociālā dialoga veidošanos, īstenošanu un kvalitāti. Sociālajiem partneriem ir īpaša nozīme ⁽⁷⁾ tādas politikas izstrādē un īstenošanā, kas tieši vai netieši ietekmē nodarbinātību un darba tirgu. EESK arī atzinīgi vērtē *Eurofound* atbalstošo nostāju, saskaņā ar kuru sociālais dialogs ir jāveicina un jāatbalsta, vienlaikus ievērojot sociālo partneru autonomiju un darba koplīguma slēgšanas sarunas un palielinot sociālo partneru spējas iesaistīties sociālajā dialogā, sniedzot viņiem zināšanas un apmācību, kā arī radot piemērotu politiku un tiesisko regulējumu, lai visas sociālās jomas ieinteresētās personas varētu darboties efektīvi ⁽⁸⁾. Divpusējs sociālais dialogs un darba koplīguma slēgšanas sarunas visos līmeņos ir valstu sociālo partneru attiecību sistēmu pamatā un tiem ir būtiska nozīme nodarbinātības nosacījumu un darba tirgus veidošanā. Divpusējs sociālais dialogs būtu jābalsta ar pienācīgi atbalstošu iestāžu sistēmu, vienlaikus ievērojot subsidiaritātes principu un sociālo partneru autonomiju.

2.9. Dialoga mehānismi valsts līmenī var ietvert trīspusējas valsts ekonomikas un darba padomes, kas pieejamas dažādām pilsoniskās sabiedrības organizācijām, vai ekonomikas un sociālo lietu padomes, kam būtu jādarbojas kā Eiropas sabiedrības viedokļu kanāliem ekonomikas un sociālajās lietās ar iedzīvotāju grupu starpniecību, lai radītu šāda veida dialogu nolūkā kopīgi risināt ekonomikas un sabiedrības problēmas. Tomēr ne visās ES valstīs ir izveidotas šīs struktūras, un EESK sadarbības komitejai vajadzētu būt nozīmīgākai lomai koordinēšanā.

3. Eiropas sociālais dialogs – ES sociālā modeļa pīlārs

3.1. Sociālais dialogs ir neatņemams Eiropas sociālā modeļa elements. Lai gan par tā sākumu tiek uzskatīti *Val Duchesse* dialogi 1985. gadā, sociālo partneru norādes ar mērķi izveidot Eiropas starpprofesionālo sociālo dialogu, kāds tas ir pašreiz, tika atzītas Māstrihtas līgumā.starp

3.2. Līgumā par Eiropas Savienības darbību (LESD) ⁽⁹⁾ noteikts, ka vadības un darbaspēka dialoga veicināšana ir atzīta par Eiropas Savienības un dalībvalstu kopēju mērķi. Sociālie partneri starpprofesionālā vai nozaru līmenī, rīkojoties kopīgi un parakstot nolīgumus, piedalās ES tiesību aktu izstrādē ar darbu saistītos jautājumos un šādu tiesību aktu īstenošanā valsts līmenī. Viņi to dara saskaņā ar Komisijas (kas arī papildina Eiropas Parlamentu) likumdošanas iniciatīvu vai ar autonomām iniciatīvām, pamatojoties uz trīs gadu darba programmu, kuru nosaka Eiropas sociālie partneri. Turklāt LESD ir garantēta Eiropas sociālo partneru loma un autonomija.

3.3. Pēdējo divdesmit gadu laikā Eiropas sociālais dialogs ir veidojies ļoti nevienmērīgi – ir panākts gan progress, gan arī bijušas neveiksmes. Sākoties eurozonas krīzei 2009. gadā, Eiropas sociālā dialoga kopējā situācija nepārprotami pasliktinājās.

⁽⁵⁾ Konkrētām valstīm adresētajos ieteikumos EK vairākām ES dalībvalstīm lūdz veikt konkrētus iejaukšanās pasākumus, lai novērstu šķēršļus darba koplīguma slēgšanas sarunām un sociālajam dialogam.

⁽⁶⁾ Svarīgi norādīt, ka SDO Konvenciju Nr. 144 par trīspusējām konsultācijām ir ratificējušas 26 ES valstis, Horvātijā tā stāties spēkā 2021. gada februārī, bet Luksemburgā to nav ratificējusi.

⁽⁷⁾ OV C 125, 21.4.2017., 10. lpp.

⁽⁸⁾ *Eurofound* (2020), Spēju veidošana efektīvam sociālajam dialogam Eiropas Savienībā.

⁽⁹⁾ LESD 151.–155. pants.

3.4. EESK savā atzinumā⁽¹⁰⁾ "Nodarbinātības pamatnostādnes 2020" uzsver 7. pamatnostādni "Uzlabot darba tirgu darbību un sociālā dialoga efektivitāti", kurā ļoti skaidri noteikts, ka **dalībvalstīm būtu jāsekmē sociālais dialogs un darba koplīguma slēgšanas sarunas visos līmeņos**. Sociālie partneri būtu jāiedrošina risināt sarunas un slēgt koplīgumus par viņiem nozīmīgiem jautājumiem, pilnībā respektējot viņu autonomiju.

3.5. Līdz šim Eiropas sociālie partneri savu regulāro kopīgo darba programmu kontekstā ir noslēguši deviņus pamat nolīgumus. No tiem trīs – kas reglamentē vecāku atvaļinājumu⁽¹¹⁾, nepilna laika darbu⁽¹²⁾ un terminētu darbu⁽¹³⁾ un ir noslēgti pirms vairāk nekā 20 gadiem – ir transponēti ES direktīvās un pašreiz ir ES tiesību aktu sistēmas neatņemama daļa; pārējie ir autonomi nolīgumi⁽¹⁴⁾ un rīcības satvari⁽¹⁵⁾, kā arī vairāki citi kopīgi dokumenti. Autonomiem nolīgumiem nav tiešas ietekmes uz valsts sociālo partneru attiecībām, un tie ir jātransponē iekšējā tiesiskajā regulējumā vai koplīgumos, taču sociālie partneri valsts līmenī ir atbildīgi par to savlaicīgu, pienācīgu un Eiropas mērogā koordinētu īstenošanu.

3.6. Sociālie partneri 2020. gadā vienojās par autonomu nolīgumu digitalizācijas jomā. Tajā aicināts noslēgt digitālo pārmaiņu stratēģiju, kas nodrošina, ka digitālo tehnoloģiju ieviešana sniedz labumu gan uzņēmumam, gan darba ņēmējiem (prasmju veidošana, apmācību programmas saistībā ar digitālajām pārmaiņām darbā un pasākumi pieslēgšanās un atslēgšanās kārtības noteikšanai).

3.7. Sociālā dialoga komitejas apakšgrupai autonomu sociālā dialoga instrumentu, kas atbalsta sociālo partneru organizāciju spēju veidošanu, īstenošanas jautājumos būtu jāapsver vajadzība pēc ciešākas un intensīvākas sadarbības un saiknēm starp sociālajiem partneriem Eiropas un valstu līmenī. Šajā kontekstā Eiropas sociālie partneri ir apņēmušies pastiprināt centienus mazināt dažādos šķēršļus savu autonomo nolīgumu īstenošanai, kas ES būtu cieši jāuzrauga, lai vērstu uzmanību uz konkrētām atbalsta iniciatīvām.

3.8. Visbeidzot, ir noslēgušās sarunas par sešām kopīgām darba programmām. Nesenākā no tām⁽¹⁶⁾ atbalsta 2016. gada četrpusējā paziņojuma *Jauns sākums sociālajam dialogam*⁽¹⁷⁾ mērķus, lai stiprinātu sociālo dialogu Eiropas un valstu līmeņos, risinātu sarunas par autonomu nolīgumu digitalizācijas jomā, palielinātu spēju veidošanas atbalstu valstu sociālajiem partneriem, proti, ar Eiropas Sociālā fonda starpniecību, un sekmētu valstu sociālo partneru lomu un ietekmi Eiropas pusgadā.

3.9. EESK mudina Eiropas sociālos partnerus izmantot visas iespējas, ko tiem sniedz Līgums (LESD 154. pants), lai iesaistītos sarunās (kas var būt pamats atjaunotam Eiropas satvaram sociālajā un ar darbu saistītajā jomā) nolūkā risināt jaunās problēmas, ko izraisa straujās pārmaiņas darba tirgū, un prognozēt Komisijas un Padomes leģislatīvo funkciju šajā jomā.

⁽¹⁰⁾ OV C 232, 14.7.2020., 18. lpp.

⁽¹¹⁾ Vispirms noslēgts 1996. gadā, pēc tam pārskatīts 2009. gadā. Transponēts ar Padomes Direktīvu 2010/18/ES.

⁽¹²⁾ Transponēts ar Padomes Direktīvu 97/81/EK.

⁽¹³⁾ Transponēts ar Padomes Direktīvu 99/70/EK.

⁽¹⁴⁾ Par tāldarbu (2002), ar darbu saistītu stresu (2004), aizskaršanu un vardarbību darbā (2007), iekļaujošiem darba tirgiem (2010) un par aktīvām vecumdienām un starppaudžu pieeju (2017), kā arī digitalizāciju (2020).

⁽¹⁵⁾ Par kompetences un kvalifikāciju iegūšanu mūža garumā (2002), dzimumu līdztiesību (2005) un jauniešu nodarbinātību (2013).

⁽¹⁶⁾ 2019.–2021. gada darba programmā izklāstītas šādas sešas prioritātes: digitalizācija, darba tirgu darbības un sociālo sistēmu prasmju uzlabošana, psiholoģiski sociālo aspektu uzlabošana un risku mazināšana darbā, spēju veidošana spēcīgākam sociālajam dialogam aprītes ekonomikā.

⁽¹⁷⁾ Četrpusējais paziņojums ir pieejams tīmekļa vietnē <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=2562>.

3.10. Eiropas nozaru sociālā dialoga juridiskais pamats ir 1998. gada 20. maija Lēmums 98/500/EK⁽¹⁸⁾, ar ko izveido nozares sociālā dialoga komitejas. Pašreiz ir 43 nozaru sociālā dialoga komitejas, kas aptver svarīgās nozares⁽¹⁹⁾ un aptuveni 80 % ES darbaspēka⁽²⁰⁾. Vairāki nolīgumi tika īstenoti ar Padomes lēmumiem, taču Eiropas Komisija neiesniedza Padomei divus sociālo partneru priekšlikumus (lai padarītu nozares nolīgumu par direktīvu) – friziera pakalpojumu nozarē panākto nolīgumu (2012) un nolīgumu par informācijas un apspriešanās tiesībām centrālajā/federālajā valdībā (2015). Tas bija kas iepriekš nepieredzēts, un tādēļ tika ierosināta lieta ES Tiesā.

3.11. Ir vajadzīgi skaidri procesi sarunām par saistošiem ES līmeņa sociālo partneru nolīgumiem saskaņā ar Līgumiem (153.–155. pants), kā arī pārredzami kritēriji, kuros ievērota sociālo partneru autonomija attiecībā uz šādu sarunu rezultātiem nozarēm specifiskās un starpnozaru sarunās. Komisijai sadarbībā ar visiem sociālajiem partneriem ES līmenī būtu jāsniedz precizējums, lai novērstu EK rīcības brīvības neskaidrību attiecībā uz šādu sarunu rezultātiem.

3.12. ES sociālā dialoga sistēma arī attiecas uz Eiropas uzņēmumiem, kas darbojas vairākās ES dalībvalstīs, un galvenokārt ir saistīta ar darba ņēmēju tiesībām uz informāciju un uzklauššanu⁽²¹⁾. Nozīmīgākais instruments, ko ES likumdevējs ir izveidojis, lai nodrošinātu šādu tiesību efektīvu un pastāvīgu īstenošanu, ir Eiropas Uzņēmumu padomes direktīva⁽²²⁾.

3.13. Ir notikušas sarunas par vairāk nekā 1 100 nolīgumiem, lai izveidotu vai atjaunotu Eiropas uzņēmumu padomju un citu darba ņēmēju pārstāvību pārrobežu struktūru (piemēram, Eiropas uzņēmējiesabiedrību – Eiropas uzņēmumu vai Eiropas kooperatīvu) darbību. Pēdējā laikā sociālajā dialogā ar starptautiskajiem uzņēmumiem ir vairāk izmantoti arī transnacionāli uzņēmuma nolīgumi, kuru pamatā ir daudz dokumentu, ko parakstījuši dažādi dalībnieki, lielākoties Eiropas arodbiedrību federācijas vai Eiropas uzņēmumu padomes⁽²³⁾. Vairāk nekā 200 starptautisku uzņēmuma nolīgumu mērķis ir modernizēt sociālo partneru attiecības ar starptautiskajiem uzņēmumiem⁽²⁴⁾. Praktiskāks pamatnostādņu instruments pārrobežu kolektīvajām sarunām uzņēmuma līmenī padarītu šo ES sociālo partneru attiecību sistēmas aspektu efektīvāku.

3.14. Visa šī aktivitāte liecina par sociālā dialoga dinamiku visos līmeņos, pat ja šādai dinamikai var būt vajadzīgi instrumenti, kas liek sociālajam dialogam efektīvi reaģēt uz nesenaķājam uzņēmumu un darba ņēmēju vajadzībām, ko rada straujas pārmaiņas darba organizācijā un pārkārtošanās procesi. Četrpusējais paziņojums “Jauns sākums sociālajam dialogam”, kas parakstīts 2018. gadā un ko veicināja EK⁽²⁵⁾, bija mēģinājums pielāgot starpprofesionālo sociālo dialogu Eiropas jaunajiem institucionālajiem apstākļiem ar spēcīgāku lomu ES ekonomikas pārvaldībā, izraisot dzīves un darba apstākļu augšupēju konvergenci visiem Eiropas iedzīvotājiem.

3.15. **Pārveidosim mūsu pasauli: ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam** ANO Programmā 2030. gadam un tās 17 ilgtspējīgas attīstības mērķos (IAM) ir atzīts (8., 16. un 17. mērķī), ka sociālais dialogs var stiprināt (demokrātiskas) institūcijas un veicināt pāreju uz ilgtspējīgāku ekonomiku, veidojot kopīgu izpratni par problēmām un to, kā tās risināt. Tāpēc attiecībā uz sabiedrības un ekonomikas reformēšanu un modernizēšanu sociālie partneri tiek uzskatīti par svarīgiem

⁽¹⁸⁾ Komisijas 1998. gada 20. maija Lēmums 98/500/EK par nozaru dialogu komiteju izveidi, lai veicinātu sociālo partneru dialogu Eiropas līmenī, pieejams tīmekļa vietnē <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1998:225:0027:0028:EN:PDF>.

⁽¹⁹⁾ Piemēram, transports, enerģētika, lauksaimniecība, būvniecība, tirdzniecība, metālrūpniecība, kuģubūve, izglītība, apdrošināšana un banku pakalpojumi.

⁽²⁰⁾ Kerckhofs, *European sectoral social dialogue: facts and figures* (Eiropas nozaru sociālais dialogs, fakti un skaitļi), EuroFound (2019), pieejams tīmekļa vietnē <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2019/european-sectoral-social-dialogue-facts-and-figures>.

⁽²¹⁾ Konkrētas atsaucē sk. 5. nodaļā.

⁽²²⁾ Eiropas uzņēmumu padomes sākotnēji tika izveidotas ar Padomes 1994. gada 22. septembra Direktīvu 94/45/EK par to, kā izveidot Eiropas Uzņēmumu padomi vai procedūru darbinieku informēšanai un uzklauššanai Kopienas mēroga uzņēmumos un Kopienas mēroga uzņēmumu grupās, tču pašreiz tiek reglamentētas ar pārstrādāto direktīvu <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:02009L0038-20151009>. Saskaņā ar 2019. gada *Benchmarking Working Europe* datiem 2018. gadā pastāvēja 1 150 Eiropas uzņēmumu padomes, kurās bija iesaistījušies aptuveni 20 000 darba ņēmēju pārstāvju.

⁽²³⁾ Eiropas Arodbiedrību konfederācijas un *Business Europe* galīgais ziņojums *Building on experiences: A win-win approach to transnational industrial relations in multinational companies* (Pieredzes izmantošana. Abpusēji izdevīga pieeja starptautiskām sociālo partneru attiecībām starptautiskajos uzņēmumos), 2018.

⁽²⁴⁾ Saskaņā ar Eiropas Komisijas *Database on transnational company agreements* (Transnacionālo uzņēmumu nolīgumu datubāzi), pieejama tīmekļa vietnē <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=978&langId=en>.

⁽²⁵⁾ Papildu informācija pieejama tīmekļa vietnē <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?eventsId=1028&catId=88&furtherEvents=yes&langId=en>

dalībniekiem. Viņi var palīdzēt sasniegt lielāko daļu IAM un var iekļaut ilgtspējas aspektus plašāk, nekā tiek darīts pašreiz. Lai paplašinātu sarunu jomu, ir vajadzīgas jaunas partnerības un jaunas stratēģijas⁽²⁶⁾. Autonomas un neatkarīgas sociālais dialogs ir svarīgs, lai sociālo politiku apvienotu ar spēcīgu ekonomikas politiku un stratēģiju ilgtspējīgai ekonomikas izaugsmei, konkurētspējai un sociālajam progresam visās dalībvalstīs un Eiropas ekonomikas zonā⁽²⁷⁾.

3.16. Lai sociālais dialogs arī turpmāk būtu lietderīgs, tajā būs jāiekļauj jaunas tēmas un izmaiņas darba tirgū un jāsniedz efektīvi rezultāti. Jauni, nestandarta darba veidi var izpludināt robežas darba devēju un darba ņēmēju attiecībās, un to dēļ arvien vairāk cilvēku vairs netiek aizsargāti ar darba koplīguma slēgšanas sarunām vai ar tiesību aktiem. Šī ir joma, kurai iespējams pievērsties sociālajā dialogā, palīdzot nodrošināt konsensu starp darba ņēmējiem un uzņēmumiem, lai aptvertu visus ilgtspējas aspektus.

3.17. Trīspusējs sociālais dialogs var būt efektīvāks, ja tas sekmē konkrētas sarunas un rezultātus visos līmeņos. Ir iespējas uzlabot trīspusēja sociālā dialoga struktūru darbību un konsultāciju procesus, jo īpaši Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīs, lai tiem būtu reāla ietekme, kas arī izraisītu sociālo partneru plašāku, savlaicīgu un jēgpilnu iesaistīšanos politikas veidošanā un lēmumu pieņemšanā. SDO un EK pašreizējā projekta mērķis ir apzināt no sociālā dialoga izrietošas labas prakses piemērus, kas rodas dažādās valstīs, kā arī publiskā sektora iestāžu rīcību nolūkā uzlabot sociālo dialogu, tostarp darba koplīguma slēgšanas sarunas, jaunu problēmu risināšanā un iespēju izmantošanā jaunā darba pasaulē, vienlaikus arī atbalstot sociālo partneru autonomiju⁽²⁸⁾.

3.18. **Eiropas sociālo tiesību pilārā**⁽²⁹⁾ (ESTP) ir atzīta sociālo partneru autonomija un viņu tiesības uz kolektīvu rīcību, kā arī tiesības tikt iesaistītiem nodarbinātības un sociālās politikas izstrādē un īstenošanā, tostarp izmantojot koplīgumus. ESTP atkārtoti apliecina sociālā dialoga un sociālo partneru, kā arī darba koplīguma slēgšanas sarunu būtiski svarīgo nozīmi visos līmeņos.

3.19. **Rīcības plānā ESTP īstenošanai** tiks pētīti veidi, kā veicināt sociālo dialogu un darba koplīguma slēgšanas sarunas un kā palielināt arodbiedrību un darba devēju organizāciju spējas ES un valstu līmenī.

3.20. Sociālie partneri būtu jāiesaista Eiropas ekonomikas pārvaldības pusgada norisēs, it īpaši nodarbinātības, sociālo un – attiecīgā gadījumā – ekonomikas reformu un politikas izstrādāšanā un īstenošanā vai nu saskaņā ar konkrētai valstij adresētiem ieteikumiem, vai atbilstoši valsts dinamikai, kā arī valsts reformu programmu izstrādē⁽³⁰⁾.

3.21. Daudzi uzsver, ka valstu valdības sociālos partnerus iesaista tikai nedaudzās valstīs, un gadu gaitā apkopotie fakti liecina, ka par iespēju tikt uzklausi ekonomikas pārvaldības ietvaros lemj pie varas esošās valdības. Situācija ir vēl sliktāka tajās dalībvalstīs, kurās joprojām ir vēsturiskas nepilnības sociālā dialoga struktūrās un praksēs. Jebkurā gadījumā valstu sociālajiem partneriem ne vienmēr ir spējas proaktīvi piedalīties šajā sarežģītajā procesā⁽³¹⁾.

⁽²⁶⁾ Ilgtspēja un pārvaldība, ESDE 6. nodaļa.

⁽²⁷⁾ Pirmie rezultāti SDO un ES projektā sociālo partneru un sociālā dialoga ietekmes uzlabošanai tika izklāstīti konferencē pagājušā gada martā un skāra valstu sociālā dialoga institūciju efektivitāti un valdības lomu šī procesa veicināšanā.

⁽²⁸⁾ Jauns SDO un EK projekts ar mērķi analizēt un dokumentēt, kā sociālie partneri ES valstīs cenšas pielāgoties šīm pārmaiņām. *Youcef Ghellab, Daniel.Vaughan-Whitehead*.

⁽²⁹⁾ Eiropas sociālo tiesību pilārs. Iestāžu kopīgā proklamācija, (2017/C/428/9).

⁽³⁰⁾ Sk. Eiropas Arodbiedrību konfederācijas arodbiedrību iesaistīšanās indeksu pusgada procesā attiecībā uz valstu dialogiem pusgada ietvaros.

⁽³¹⁾ Daudzi *Eurofound*, Eiropas Arodbiedrību konfederācijas, Eiropas Komisijas, Nodarbinātības komitejas un OSE ziņojumi apstiprina, ka sociālie partneri netiek pienācīgi iesaistīti.

3.22. Koordinēšana, ko veic Eiropas pusgada ietvaros un Padome ar Nodarbinātības komitejas starpniecību, ne vienmēr dod visas puses apmierinošus rezultātus. Ņemot vērā nozīmīgo lomu, kas ES pusgadam būs 2021.–2027. gada DFS un Eiropas Atveseļošanas instrumenta īstenošanā, būtu jāapsver iespēja ieviest mehānismu, kas pusgada starpposma mērķrādītājos piešķirtu sociālajiem partneriem tiesības tikt uzklautiem gan ES, gan valstu līmenī. Ar grozījumu sešpakā⁽³²⁾ valstu valdībām varētu noteikt pienākumu apspriesties ar sociālajiem partneriem par pusgada starpposma mērķrādītājiem, paredzot tādas uzklautāšanas kritērijus kā piemērots laiks, nozīmīgums un piemērotība (Regulas (EK) Nr. 1146/97 2.-a panta 2. punkta c), d) un e) apakšpunkts atbilstoši grozījumiem, kas veikti ar Regulu (ES) Nr. 1175/2011).

3.23. Dažos pētījumos⁽³³⁾ konstatēts, ka valstu sociālajiem partneriem ne vienmēr ir spējas proaktīvi piedalīties šajā sarežģītajā procesā. Eiropas Komisijai, arī ar ESF līdzekļiem, būtu jāveicina un jāatbalsta sociālo partneru spēju veidošanas darbības nolūkā stiprināt valstu sociālā dialoga sistēmas un praksi. Tas ļautu sociālajiem partneriem nostiprināt savas spējas pielāgoties pašreizējos zaļās un digitālās pārkārtošanās posmos, un tas ir būtiski svarīgi. Šajā saistībā spējas ir ne tikai iekšēja finanšu un resursu (trūkuma) problēma, bet arī strukturāls jautājums, kas ir atkarīgs no sociālo partneru attiecību sistēmas. Ir vēl vairāk jāatbalsta apmācības pasākumi, kas stiprina sociālo partneru spējas, kā arī stimulē iesaistīšanos divpusējās sarunās nozaru un uzņēmumu līmenī, vienlaikus ievērojot darba koplīguma slēgšanas sarunu autonomiju.

3.24. Būtu vēl vairāk jāizvērs ESF darbības programmās paredzētais spēju veidošanas atbalsts. Neskatoties uz rīcības kodeksa ieviešanu partnerības jautājumos, ar kura palīdzību sociālajiem partneriem būtu lielāka ietekme uz šādu programmu saturu, vadošās iestādes nepiešķir atbalstu sociālo partneru spēju veidošanai. Ierosinātā ESF+ regula būtu jāpapildina ar pasākumiem spēju veidošanas atbalstam un informāciju par to, kā pārliecināt vadošās iestādes darīt vairāk, lai atbalstītu sociālo partneru spēju veidošanu. Šajā saistībā sociālajos konkrētām valstīm adresētajos ieteikumos (tostarp attiecībā uz 2020. gadu) tiek apzinātas valstis, kurās atbalsts sociālajiem partneriem ir vajadzīgs visvairāk.

3.25. Runājot par pilsoniskās sabiedrības organizācijām un pilsonisko dialogu, Eiropas Savienībai un valstu valdībām ar tām būtu pienācīgi jāapspriežas, it īpaši par konkrētām politikas jomām, kurās tās varētu radīt pievienoto vērtību.

4. Analīze par 2008.–2010. gada finanšu krīzes radīto pieredzi un gūtā mācība (gan pozitīvā, gan negatīvā)

4.1. Krīzes laikā, tādā kā iepriekšējā 2008.–2010. gada krīze, sociālais dialogs ir tiecies atklāt savu lietderīgumu kā instruments, kas var sniegt risinājumus. Ir skaidrs, ka sociālo partneru reakcija bija vērsta vai nu uz nodarbinātības nodrošināšanu un atlaišanas novēršanu, vai uz darba zaudēšanas apjoma un seku ierobežošanu. Sociālais dialogs ir svarīgs instruments, ko dažos gadījumos ir sekmējušas valdības, lai mazinātu globālās ekonomikas krīzes nelabvēlīgās ekonomiskās un sociālās sekas. "Darba koplīguma slēgšanas sarunas ir izmantotas kā instrumenti, lai novērstu pašu sliktāko, proti, atlaišanas, plašu darba zaudēšanu un uzņēmumu slēgšanu"⁽³⁴⁾.

4.2. Valstu sociālo partneru reakciju uz finanšu krīzes sekām darba tirgū veidoja trīs galvenie faktori – ekonomikas krīzes dziļums, sociālo partneru attiecību institucionālā struktūra un valdības lēmumi. Valstīs ar labi izveidotām sociālā dialoga institūcijām sociālie partneri aktīvi iesaistījās ātras un efektīvas trīspusējas reakcijas izstrādē nozaru vai uzņēmumu līmenī. Dalībvalstu izmantotie ieviešanas modeļi bija ievērojami atšķirīgi. Šķiet, ka svarīgs noteicošais faktors sociālā

⁽³²⁾ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester-framework/eus-economic-governance-explained_en

⁽³³⁾ Ibid Eurofound reports, ETUI Benchmarking Working Europe 2018, ETUC yearly analyses of CSRs implementation in the Semester process.

⁽³⁴⁾ Eiropas Arod biedrību institūts, *Benchmarking Working Europe*, Brisele, 2010.

dialoga panākumiem vai neveiksmei bija apjoms, kādā valdība atbalstīja šo procesu, un sociālo partneru savlaicīga iesaistīšanās⁽³⁵⁾. Var konstatēt šādu vispārējo tendenci: krīzes agrīnajā posmā (2008.–2010. gadā) spēcīgas ekonomikas spriedzes apstākļos sociālie partneri rīkojās ar kopīgu mērķi saglabāt pašreizējās darbvietas un kopējo nodarbinātības līmeni, izmantojot automātiskus sociālos stabilizatorus, ja tādi bija pieejami. Tas notika ne tikai valstu trīspusējās sarunās, bet atspoguļojās arī divpusējos koplīgumos nozaru/filiāļu un uzņēmumu līmenī⁽³⁶⁾.

4.3. Taču krīzes otrajā posmā (2011.–2014. gadā) tika būtiski ietekmēti dažādi sociālo partneru attiecību aspekti dalībvalstīs⁽³⁷⁾, viens no šādiem ietekmes veidiem bija turpmākas decentralizācijas tendence darba koplīguma slēgšanas sarunās. Dažās dalībvalstīs valdību vienpusēja lēmumu pieņemšana apvienojumā ar darba koplīguma slēgšanas sarunu decentralizāciju izraisīja mazāk daudzpusu sarunu starp darba devējiem un samazinājumu darba koplīguma slēgšanas sarunu segumā. Centrāleiropas un Austrumeiropas valstu sociālo partneru attiecību sistēmās notika arī pārvirze uz brīvprātīgākām un retākām trīspusējām struktūrām un procesiem⁽³⁸⁾.

4.4. Tās dalībvalstis, kurās krīze visspēcīgāk ietekmēja sociālo partneru attiecības, krīze skāra vissmagāk arī ekonomikas un sociālā ziņā. Sociālajiem partneriem, piemēram, Grieķijā, Īrijā, Portugālē un Spānijā, ņemot vērā ekonomikas korekciju apmēru, kas bija jāveic šajās valstīs, bija maz iespēju rīkoties⁽³⁹⁾. Sociālo partneru attiecību sistēmās Ziemeļeiropas un Centrāleiropas valstīs bija paredzēts lielāks potenciālais dalībnieku un procesu elastīgums (piemēram, ievada klauzulas koplīgumos), kas viņiem ļāva labāk pielāgoties pārmaiņām ekonomiskajā situācijā. Tādējādi spēcīgas attiecības starp sociālajiem partneriem ļāva gūt labākus rezultātus.

4.5. Tika ieviesti divu veidu pasākumi krīzes ietekmes mazināšanai. Pirmais bija vērsts uz atlaišanas novēršanu, savukārt otrs – uz atlaišanas seku mazināšanu. Atlaišanas novēršana ietvēra dažādu veidu saīsināta darba laika shēmas dažādās valstīs, taču bija arī skaidrs, ka daļai iedzīvotāju un nestandarta darba veidos nodarbinātām neaizsargātām darba ņēmēju grupām nav nekādas sociālās aizsardzības, un tas padara iekļautību sociālās aizsardzības sistēmās un efektīvus sabiedriskos pakalpojumus par vienu no sabiedriskās politikas prioritātēm. Saīsināta darba laika shēmas un bezdarba periodu, kura laikā var saņemt pabalstus, papildināja profesionālā pilnveide un pārkvalifikācija. To varēja novērot daudzos gadījumos, un tā būtu jāuzskata par labu praksi, saskaroties ar krīzi.

4.6. Otra veida reakciju seku mazināšanai veidoja gan sarunas par atlaišanas pabalstu, pēc kura bija liels darba ņēmēju pieprasījums, gan starp arodbiedrībām un darba devējiem noslēgtie nolīgumi, kas atbalstīja atlaisto darbinieku atgriešanos darbā. Valstu atšķirīgo institucionālo struktūru dēļ šādiem nolīgumiem bija dažādi veidi, piemēram, profesionālas pārmaiņas (Nīderlande), pārvedamas uzņēmējiesabiedrības (Vācija), darbvietas drošības padomes (Zviedrija) un darba fondi (Austrija). Šādos pasākumos bieži papildināja konsultēšanas piedāvājumi, pārdales pasākumi, pārkvalifikācija un informācija par brīvajām darbvietām. Viss pasākumu klāsts ir pieejams Eiropas Komisijas publikācijā par sociālo partneru attiecībām Eiropā 2010. gadā⁽⁴⁰⁾.

⁽³⁵⁾ SDO politikas pārskats, *The need for social dialogue in addressing the Covid-19 crisis* (Sociālā dialoga nepieciešamība Covid-19 krīzes pārvarēšanā), Ženēva, 2020. gada maijs.

⁽³⁶⁾ Eurofound, 2012, *Social dialogue in times of global economic crisis* (Sociālais dialogs globālas ekonomikas krīzes laikos).

⁽³⁷⁾ Eurofound, 2013, *Comparative analytical report: the impact of the crisis on working conditions relations* (Salīdzinošs analītiskais ziņojums. Krīzes ietekme uz darba nosacījumu attiecībām).

⁽³⁸⁾ Glassner, 2013, *Central and eastern European industrial relations in the crisis: national divergence and path-dependent change* (Centrālās un Austrumeiropas sociālo partneru attiecības krīzē. Valstu atšķirības un izmaiņas atkarībā no izvēlēta ceļa) un SDO *Recovering from the crisis through social dialogue in the new EU Member States: the case of Bulgaria, the Czech Republic, Poland and Slovenia* (Atgūšanās no krīzes, izmantojot sociālo dialogu jaunajās ES dalībvalstīs. Bulgārijas, Čehijas Republikas, Polijas un Slovēnijas gadījums).

⁽³⁹⁾ Eurofound, 2014, *Changes to wage-setting mechanisms in the context of the crisis and the EU's new economic governance regime* (Pētījums par izmaiņām algu noteikšanas mehānismos krīzes un ES jaunā ekonomikas pārvaldības režīma kontekstā).

⁽⁴⁰⁾ Eiropas Komisija, *Industrial relations in Europe* (Sociālo partneru attiecības Eiropā), (2010).

4.7. Sociālajam dialogam ir būtiski svarīga nozīme savlaicīgas un mērķorientētas reakcijas sagatavošanā, lai atbalstītu nodarbinātību un ekonomikas atlabšanu krīzes laikā, taču pats par sevi tas nevar atrisināt visas problēmas. Laba publiskā sektora politika un regulējums, kā arī piemērota fiskālā telpa ir īpaši svarīgi krīzes apstākļos⁽⁴¹⁾.

5. Darba ņēmēju iesaistīšanās uzņēmuma pārvaldībā – iespēja pārvaldīt pārmaiņas

5.1. Industriālā demokrātija plaši tiek saprasta kā darījumdarbības procesu pārvaldība “ilgtspējīgos”⁽⁴²⁾ uzņēmumos, kuras pamatā ir sociālais dialogs, darba koplīguma slēgšanas sarunas un darba ņēmēju informēšana, uzklausišana un līdzdalība uzņēmuma lēmēnī⁽⁴³⁾. Stabila korporatīvā pārvaldība var dot iespēju sasniegt pozitīvus ekonomiskos mērķus, kā arī sociālos un vides mērķus. Pašreiz ir spēkā tiesību aktu kopums vienlaikus ar operatīviem un politiskiem pasākumiem, kuros ņemta vērā valstu sociālo partneru attiecību prakse un situācija katrā uzņēmumā. Globalizācija un transnacionāli ražošanas procesi Eiropas uzņēmumos ir mainījuši informācijas plūsmu struktūru uzņēmumos⁽⁴⁴⁾. Darba devēju un darba ņēmēju uzticēšanās pilnā sadarbība ir apliecinājusi savu svarīgo nozīmi – jaunākais piemērs ir Covid-19 pandēmijas laiks.

5.2. Darba ņēmēju tiesības uz informāciju, uzklausišanu un līdzdalību ir sociālas pamattiesības, kas noteiktas starptautiskos (SDO) un Eiropas (Eiropas Padome un ES) cilvēktiesību dokumentos un ir būtiskas efektīvam sociālajam dialogam.

5.3. Eiropas lēmēnī darba ņēmēju līdzdalība palīdz savlaicīgi dalīties informācijā ar darba ņēmēju pārstāvjiem sociālo partneru attiecību sistēmās, sekmē informācijā balstītu vadības lēmumu izstrādi konkrētos jautājumos, kas tieši interesē darba ņēmējus, kopīgi ar darba ņēmēju pārstāvjiem, un veicina ilgtspējīgu un taisnīgāku darījumdarbības modeli. Tas palīdz popularizēt sociālās tirgus ekonomikas ideju, kurā Eiropas sociālais modelis tiek uzskatīts par Eiropas uzņēmumu konkurētspējas virzītājspēku.

5.4. Minimālās prasības⁽⁴⁵⁾ un darba ņēmēju tiesības uz informāciju, uzklausišanu un pārstāvību valdes lēmēnī ir noteiktas dažādos tiesību aktos ES lēmēnī, tostarp direktīvā par informēšanu un uzklausišanu un direktīvā par Eiropas uzņēmumu padomēm⁽⁴⁶⁾, kā arī tiesību aktos par konkrētiem uzņēmumu veidiem, piemēram, Eiropas uzņēmēj sabiedrībām un Eiropas kooperatīvajām sabiedrībām, vai īpašām situācijām, piemēram, uzņēmumu pārrobežu apvienošanu, uzņēmumu pārvešanu, kolektīvo atlaišanu. Eiropas uzņēmumu padomes (un Eiropas uzņēmēj sabiedrību padomes) ir struktūras darba ņēmēju informēšanai un uzklausišanai par starptautiskiem jautājumiem, un tās ir ļoti nozīmīgas Eiropas darbaspēkam. Tām ir svarīga nozīme Eiropas dalībvalstu un vienotā tirgus progresīvajā integrācijā⁽⁴⁷⁾. Komisija savā ziņojumā uzsverusi, ka vēl ir jāuzlabo Eiropas uzņēmumu padomju sniegtās informācijas un konsultāciju kvalitāte un efektivitāte saistībā ar starptautisko uzņēmumu pārstrukturēšanu⁽⁴⁸⁾.

⁽⁴¹⁾ Turpat, SDO politikas pārskats (2020) un atjauninājumi ESAO tīmekļa portāla sadaļā *Tackling the coronavirus – contributing to a global effort* (Globālo centienu sekmēšana koronavīrusa apkarošanā), 2020. gada marts.

⁽⁴²⁾ OV C 161, 6.6.2013., 35. lpp. – 3. punktā ir definēts “ilgtspējīgs” uzņēmums.

⁽⁴³⁾ Raksts, pamatojoties uz Eurofound pētījumu *Industrial democracy in Europe: a quantitative approach* (Sociālo partneru attiecību demokrātija Eiropā. Kvantitatīva pieeja), Pablo Sanz, Christian Welz, Maria Caprile, Ricardo Rodríguez Contreras, *Labour and Industry*, 2020. gada jūnijs.

⁽⁴⁴⁾ Raksts, pamatojoties uz Eurofound pētījumu *Industrial democracy in Europe: a quantitative approach* (Sociālo partneru attiecību demokrātija Eiropā. Kvantitatīva pieeja), Pablo Sanz, Christian Welz, Maria Caprile, Ricardo Rodríguez Contreras, *Labour and Industry*, 2020. gada jūnijs.

⁽⁴⁵⁾ Direktīva 2002/14/EK par informēšanas un uzklausišanas sistēmu un Direktīva 2009/38/EK par Eiropas uzņēmumu padomēm.

⁽⁴⁶⁾ Direktīva 94/45/EK, atbilstoši grozījumiem Direktīva 2009/38/EK.

⁽⁴⁷⁾ Eurofound (2020), *Social dialogue and HR practices in European global companies* (Sociālais dialogs un cilvēkresursu prakse Eiropas globālajos uzņēmumos), 2020. Analīze un fakti par sociālā dialoga Eiropas dimensijas attīstību gan starptautiskā lēmumu pieņemšanas lēmēnī, gan vietējā lēmēnī un Eiropas uzņēmumu padomju loma kā svarīga saikne starp dažādiem sociālā dialoga lēmēnī uzņēmumā, piemēram, starp valsts un Eiropas lēmēnī.

⁽⁴⁸⁾ ES Komisija: Ziņojums par Direktīvas 2009/38/EK par to, kā izveidot Eiropas Uzņēmumu padomi vai procedūru darbinieku informēšanai un uzklausišanai Kopienas mēroga uzņēmumos un Kopienas mēroga uzņēmumu grupās (pārstrādātā redakcija), īstenošanu dalībvalstīs, Brisele, 14.5.2018., COM(2018) 292 final.

5.5. Darbaņēmēju līdzdalību valdes līmenī var konstatēt lielākajā daļā dalībvalstu, taču nav kopēju pamatu Eiropas līmenī, tāpēc šāda pārstāvība izpaužas dažādas prakses veidā atkarībā no valstu sistēmām. Atzinumā SOC/470 ⁽⁴⁹⁾ EESK jau ir aicinājusi izveidot saskaņotu ES līmeņa sistēmu darbinieku dalībai valdes līmenī. Diemžēl 2019. gada Darījumdarbības tiesību aktā, kas ir apstiprināts, šis priekšlikums nav atspoguļots.

5.6. Eiropas sociālo tiesību pilārā saskaņā ar 8. principu ir noteikts, ka darbaņēmējiem un viņu pārstāvjiem ir tiesības savlaicīgi saņemt informāciju un tikt uzklautiem par jautājumiem, kas uz viņiem attiecas. Šajā aspektā darbaņēmēju iesaistīšanai ir stratēģiska nozīme, lai pārvaldītu pārkārtošanos nolūkā risināt ekoloģiskas, demogrāfiskas un tehnoloģiskas problēmas un papildinātu pārmaiņas darba organizācijā vai pārstrukturēšanā ⁽⁵⁰⁾. EESK aicina Eiropas un valstu iestādes rīkoties, lai nodrošinātu, ka pārstrukturēšanas procesos tiek ievērotas darbaņēmēju tiesības uz informāciju, uzklautišanu un līdzdalību.

5.7. Eiropas leģislatīvajos pasākumos darbaņēmēju veselības un drošības jomā uzsvērts, ka darbaņēmēju pārstāvībai ir svarīga loma un ka tā ir jāņem vērā arī šajā jomā. Proaktīvs piemērs kopīgām sociālo partneru iniciatīvām, ciktāl tās attiecas uz darba aizsardzību, ir bijuši dažās Eiropas valstīs noslēgti trīspusēji un divpusēji nolīgumi Covid-19 izplatības ierobežošanai uzņēmuma līmenī.

5.8. Covid-19 krīze ir radījusi, no vienas puses, pozitīvus konstruktīva sociālā dialoga piemērus visā Eiropā uzņēmumu līmenī ar mērķi saglabāt darbvietas, garantēt drošu atgriešanos darba vietā, vienlaikus turpinot darījumdarbību. No otras puses, ne visur Eiropā ir tikušas ievērotas tiesības uz informāciju un uzklautišanu, pat ne ārkārtas posmā, tostarp attiecībā uz pārstrukturēšanu un pasākumiem, kas jāveic, lai nodrošinātu darba aizsardzību un novērstu riskantus darba apstākļus. Eiropas un valstu līmenī ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka Covid-19 krīzes izraisītajos pārstrukturēšanas procesos tiek ievērotas tiesības uz informāciju un uzklautišanu.

5.9. Ir vajadzīga turpmāka rīcība Eiropas līmenī, lai novērstu nepilnības un stiprinātu demokrātiju darbā. Mērķis ir nodrošināt pienācīgu aizsardzības minimumu un darbaņēmēju tiesības uz informāciju, uzklautišanu un pārstāvību valdes līmenī pārrobežu situācijās, kurās nevar koordinēti un taisnīgi piemērot valsts tiesību aktus. Vajadzīga efektīva, transversāla informācijas, konsultāciju un pārstāvības valdē tiesību sistēma dažādos ES uzņēmumos un tur, kur tiek izmantoti uzņēmumu mobilitātes instrumenti. Lai nodrošinātu pienācīgu Eiropas uzņēmumu padomju lomu, jāizvērtē nepilnības informācijas par darījumdarbību pieejamībā valstīs, kas nav ES dalībvalstis, un to ietekme uz nodarbinātību un darba apstākļiem. Īstenojot Eiropas Uzņēmumu padomju direktīvu, būtu jāpastiprina izpildes pasākumi kopā ar efektīvām un samērīgām sankcijām, ja tiek konstatētas nepilnības.

5.10. Ir arī jānodrošina, ka tiek ievērotas publiskā sektora darbaņēmēju tiesības uz informāciju un uzklautišanu. EESK aicina Komisiju rīkoties, lai nodrošinātu Eiropas sociālo partneru nolīguma pienācīgu īstenošanu šajā jomā.

5.11. Valstu prakse liecina par atšķirībām darbaņēmēju iesaistē. Jo īpaši jānodrošina, lai darbaņēmēju pārstāvji, kas saskaņā ar Eiropas un valstu noteikumiem ⁽⁵¹⁾ iecelti administratīvajās un uzraudzības iestādēs, varētu pienācīgi veikt savus pienākumus, ko paredz valstu un Eiropas tiesību akti. Ir arī jānodrošina, ka saskaņā ar direktīvu darbinieki tiek pienācīgi un savlaicīgi informēti un uzklauti saistībā ar uzņēmuma plāniem un iespējamo ietekmi uz nodarbinātību un darba apstākļiem.

6. Sociālais dialogs ilgtspējīgai un iekļaujošai atlabšanai pēc Covid-19

6.1. Daudzas organizācijas un iestādes, tostarp SDO, ESAO, Eiropas Komisija, *Eurofound*, kā arī Eiropas sociālie partneri ir apkopojuši, publicējuši un regulāri atjauninājuši informāciju par valstu līmenī veiktiem pasākumiem, lai vispirms pārvarētu ārkārtas posmu un pēc tam atsāktu saimnieciskās darbības un atveseļošanas programmu plānošanu.

⁽⁴⁹⁾ OV C 161, 6.6.2013., 35. lpp.

⁽⁵⁰⁾ Raksts, pamatojoties uz *Eurofound* pētījumu *Industrial democracy in Europe: a quantitative approach* (Sociālo partneru attiecību demokrātija Eiropā. Kvantitatīva pieeja), Pablo Sanz, Christian Welz, Maria Caprile, Ricardo Rodríguez Contreras, Labour and Industry, 2020. gada jūnijs.

⁽⁵¹⁾ Vācija. Tieša iecelšana ar tiesību aktiem; Nīderlande. Darbaņēmēju norādīto vadītāju grupas iecelšana; Francija. Tiešas un akcionāru iecelšanas apvienojums; Zviedrija. Arodbiedrības pārstāvju iecelšana utt.

6.2. Dažās valstīs jau pandēmijas sākumā tika parakstīti divpusēji un trīspusēji nolīgumi un vairāki divpusēji nozaru nolīgumi nolūkā ieviest pasākumus, lai darba vietās arī turpmāk nodrošinātu darba aizsardzību.

6.3. Tā kā pandēmijas krīzes sākumā dalībvalstis nereaģēja koordinēti, ir skaidrs, ka atlabšanas posmā dalībvalstu vidū ir vajadzīga uz solidaritāti balstīta pieeja Eiropas nākotnes labā.

6.4. Eiropas sociālie partneri – Eiropas Arodbiedrību konfederācija, *BusinessEurope*, *CEEP* un *SME United* – savā kopīgajā paziņojumā par Covid-19 ārkārtas situāciju stingri aicina dalībvalstis iesaistīt valsts sociālos partnerus valsts pasākumu izstrādē un īstenošanā. Taču aktīvs un efektīvs to ieguldījums ir atkarīgs ne tikai no to pašu spējām, bet arī no tā, ka valdība atzīst to nozīmi pandēmijas ierobežošanā un sociālekonomisko seku novēršanā. Ir vairāki labi piemēri proaktīvai krīzes pārvaldībai, ko veikuši Eiropas nozaru un sociālie partneri. Daži ir trīspusēji, savukārt citi – divpusēji. Ar koplīgumiem vairākās Eiropas valstīs ir mēģināts vīrusu ierobežot, nodrošinot drošu darba vidi, īpašu darba režīmu un sociālās drošības tīklus, piemēram, slimības atvaļinājumu un vecāku atvaļinājumu.

6.5. ES atveseļošanas plāns, kas ietver Komisijas Eiropas Atveseļošanas instrumenta priekšlikumu un visus jau pieņemtos pasākumus ar *ad hoc* fondiem, dotācijām un ECB un EIB sniegtiem aizdevumiem, neapšaubāmi veido ievērojamu finansiālo pasākumu kopumu, kam būtu jāizmanto publiskie un privātie ieguldījumi, kas paredzēti ilgtspējīgas izaugsmes un kvalitatīvu darbvieta atbalstīšanai.

6.6. Trīspusējā sociālajā samītā, kas norisinājās 2020. gada 23. jūnijā, sociālie partneri uzsvēra, ka ir vajadzīgi ieguldījumi sabiedrības veselības nozarē un pakalpojumos, kas šajā laikposmā ir skarti vissmagāk, kā arī strukturāli ieguldījumi ekoloģiskas pārkārtošanās procesā, digitalizācijā un inovatīvās tehnoloģijās, lai paaugstinātu Eiropas konkurētspēju, atbalstot kvalitatīvu nodarbinātību, apmācību un sociālo un ekonomisko progresu koordinētā Eiropas kontekstā.

6.7. Ir ļoti svarīgi ES atveseļošanas plāna veidošanā iesaistīt sociālos partnerus visos līmeņos. Sociālais dialogs ir galvenais instruments labai pārvaldībai krīzes laikā. Konsultācijas un apspriedes trīspusējā līmenī uzlabo politikas veidošanas kvalitāti, kas vajadzīga, lai reaģētu uz krīzi, iesaistītu sociālos partnerus īstenošanā un veidotu starp tiem uzticēšanos, kas ļauj pārvarēt grūtības, vienlaikus atbalstot sociālo kohēziju un ekonomikas noturību. Kopā ar vietējām pašvaldībām tiek veikta arī krīzes ietekmes uz darba ņēmējiem, uzņēmumiem un vietējām kopienām kartēšana, kas ir būtiski svarīga, lai pieņemtu saskaņotus pagaidu pasākumus un veidotu vienprātību attiecībā uz vidēja un ilgtermiņa atveseļošanas plāniem.

6.8. Ir svarīgi izstrādāt valstu plānus, lai piešķirtu Eiropas resursus, pamatojoties uz plānošanu vidējā termiņā un ilgtermiņā, neizšķērdējot resursus ar to sadrumstalošanu un ņemot vērā nestabilitāti, kas radusies ārkārtas posmā, un nevienlīdzības pieaugumu sabiedrībā.

6.9. Dažās ES valstīs sociālais dialogs ir izrādījies efektīvs, lai strauji un efektīvi pieņemtu spēcīgus ārkārtas pasākumus ar mērķi palīdzēt uzņēmumiem izdzīvot un tādējādi saglabāt darbvieta un **noturēt cilvēkus darba tirgū**, palīdzot nodrošināt saīsināta darba laika shēmas, ar kurām mazināt ietekmi uz nodarbinātību un sniegt darba ņēmējiem un uzņēmumiem plānošanas drošību atveseļošanas posma pārvarēšanā.

6.10. Taču dažās dalībvalstīs visneaizsargātākās grupas, piemēram, nestandarta darba attiecībās nodarbinātie, pašnodarbinātie un nedeklarēti darba ņēmēji, nevarēja piekļūt aizsardzības pasākumiem un saskaras ar nabadzības risku, kas pasliktina sociālo ārkārtas situāciju.

6.11. Ilgtermiņā ES var atbalstīt dalībvalstis un sociālos partnerus, pavēršot atpakaļ strukturālās reformas, kas mazina nodarbinātības aizsardzību, un radot vairāk telpas darba koplīguma slēgšanas sarunām, kā arī stiprinot darba tirgus institūcijas. Eiropas Savienībai būtu arī jāpievēršas neatliekamām problēmām, tādām kā, piemēram, ilgtermiņa bezdarbs, pārkārtošanās uz zaļiem un digitalizētiem procesiem un profesionālā pilnveide un pārkvalifikācija, lai sekmētu nodarbinātību, vienlaikus nodrošinot pienācīgu tiesisko regulējumu dažādiem darba veidiem.

6.12. Labāka sadarbība starp Komisiju, valsts valdību, darba devējiem un arodbiedrībām var arī palīdzēt sociālās aizsardzības sistēmām reaģēt uz mainīgajiem ekonomikas un sociālajiem apstākļiem Eiropā, lai segumā iekļautu tās neaizsargātās grupas, kas pašreiz ir izslēgtas. Nodarbinātības, sociālās politikas, veselības un patērētāju tiesību aizsardzības (EPSCO) padomes kontekstā būtu vēl vairāk jāuzlabo Eiropas pusgads, lai atbalstītu dalībvalstis ar jaunu rādītāju rezultātu pārskatu attiecībā uz saskaņotās politikas īstenošanas progresu salīdzinošo novērtēšanu un sasniegtu kopējos mērķus Eiropas līmenī. Šajā pārbaudījumu laikā visu publiskā sektora iestāžu ES un valstu līmenī, kā arī sociālo partneru un citu jebkura līmeņa sociālo ieinteresēto personu izlēmība un atbildība būs noteicoša, lai nodrošinātu ekonomikas ilgtspējīgu atveseļošanu un Eiropas sociālā modeļa stiprināšanu.

6.13. Paziņojumā 2020. gada Eiropas pusgads: konkrētām valstīm adresēti ieteikumi ⁽⁵²⁾ Eiropas Komisija izklāstīja savus ieteikumus visām dalībvalstīm saistībā ar Covid-19 pandēmiju. Ievaddaļā uzsvērts, ka labi funkcionējošs sociālais dialogs ir svarīgs, lai nodrošinātu, ka veiktie pasākumi ir veiksmīgi, iekļaujoši un ilgtspējīgi. Jāatzīst, ka dažās dalībvalstīs sociālā dialoga praktizēšana un sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības iesaistīšana Covid-19 krīzes laikā ir bijusi vāja vai ierobežota ⁽⁵³⁾. Tāpēc trīs dalībvalstis – Ungārija, Polija un Rumānija – ir saņēmušas ieteikumu **nodrošināt sociālo partneru un ieinteresēto personu pienācīgu un efektīvu iesaistīšanos politikas veidošanas procesā**. EESK aicina Komisiju rūpīgi pārbaudīt un novērtēt KVAI īstenošanu minētajās valstīs.

6.14. Komisijai, piemēram, ar ziņošanas instrumentiem, būtu jānodrošina un jāuzrauga, ka dalībvalstis visā pusgada procesā un valsts atveseļošanas plānu izstrādē īsteno efektīvu sociālo dialogu ar valsts ieinteresētajām personām, lai nodrošinātu efektīvu turpmāko darbu un īstenošanu, pamatojoties uz plašu līdzatbildību.

6.15. Ir arī ļoti svarīgi **nodrošināt, lai koronavīrusa krīzes dēļ netiktu mazinātas sociālo partneru spējas**. Eiropas Savienībai būtu jāapsver jebkādi nepieciešami pasākumi, tostarp finanšu resursu piešķiršana, lai atbalstītu sociālo partneru spēju veidošanu gan sociālā dialoga darbībām, gan struktūrām. Eiropas sociālie partneri ir iesnieguši Komisijai kopīgu priekšlikumu ⁽⁵⁴⁾ par jauna finanšu instrumenta izveidi, ar kuru atbalstīt ārkārtas darbības, ko tie veic Covid-19 krīzes laikā.

Briselē, 2020. gada 29. oktobrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG*

⁽⁵²⁾ Komisijas paziņojums COM(2020) 500 final, 20. 5. 2020, 2020. gada Eiropas pusgads – konkrētām valstīm adresēti ieteikumi.

⁽⁵³⁾ Eiropas Arodbiedrību konfederācijas informatīvās piezīmes, Darba ņēmēju informēšana, uzklaušanās un līdzdalība, 2020. gada 15. maijs.

⁽⁵⁴⁾ Eiropas starpnozaru sociālo partneru kopīgs priekšlikums izveidot īpašu finanšu instrumentu, ar ko atbalstīt sociālos partnerus Covid-19 krīzes laikā, iesniegts priekšsēdētājas izpildvietniekam Valdim Dombrovskim un darba un sociālo tiesību komisāram Nicolas Schmidt, 2020. gada 10. aprīlis.

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAS 555. PLENĀRSESĪJA, 27.10.2020.–
29.10.2020.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko, reaģējot uz Covid-19 uzliesmojumu, Regulu (ES) Nr. 168/2013 groza attiecībā uz īpašiem pasākumiem saistībā ar L kategorijas sērijas beigu transportlīdzekļiem”

(COM(2020) 491 final – 2020/0251 (COD))

(2021/C 10/04)

Ziņotājs: **Christophe LEFÈVRE**

Apspriešanās	Eiropas Savienības Padome, 14.9.2020. Eiropas Parlaments, 14.9.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 114. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Biroja lēmums	15.9.2020.
Pieņemts plenārsesijā	29.10.2020.
Plenārsesija Nr.	555
Balsojuma rezultāts	220/3/18
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Ņemot vērā Covid-19 krīzi, kuras dēļ 2020. gadā faktiski tika pārtraukta tirdzniecība, EESK ir izskatījusi Eiropas Komisijas priekšlikumu regulai, kas dotu iespēju Euro 4 standarta motociklu ražotājiem pēc 2021. gada 1. janvāra pārdot 2020. gada 15. martā krājumos esošos transportlīdzekļus.

1.2. Šis termiņš pēc obligātā Euro 5 standarta ieviešanas 2021. gada 1. janvārī ierobežoja iespēju pārdot visu to transportlīdzekļu krājumu, kas rada lielāku piesārņojumu nekā Euro 5 standarta transportlīdzekļi.

1.3. EESK norāda, ka izskatāmais priekšlikums nekādā gadījumā neietekmē sākotnējo prasību pārdot Euro 5 standarta motociklus un pārtraukt Euro 4 standarta transportlīdzekļu ražošanu.

1.4. EESK atbalsta regulas priekšlikumu, uzskatot to par piemērotu un samērīgu pasākumu, ar kuru paredzēts pārvarēt Covid-19 krīzes ekonomiskās sekas un novērst Euro 4 standarta transportlīdzekļu krājuma demontāžu, kas izmaksā dārgi.

1.5. Priekšlikumā ir panākts līdzsvars, lai nodrošinātu iekšējā tirgus efektīvu darbību, ko nopietni ietekmējusi Covid-19 pandēmija, un turpinātu centienus samazināt autotransporta ietekmi uz vidi.

2. Komisijas priekšlikuma saturs

2.1. Covid-19 pandēmija ir ietekmējusi motociklu nozari, pandēmijas izplatības ierobežošanas pasākumu dēļ būtiski samazinot pieprasījumu un palielinot transportlīdzekļu krājumu, turklāt aktīvais tirdzniecības periods, kurā tiek pārdoti 60 % no ikgadējā pārdošanas apjoma, ir no marta līdz jūlijam. Krīze ir ietekmējusi ražotāju spēju ievērot dažus termiņus, kas noteikti Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 15. janvāra Regulā (ES) Nr. 168/2013 ⁽¹⁾.

2.2. Saskaņā ar minēto regulu piesārņotāju emisiju Euro 5 posmu piemēros no 2021. gada 1. janvāra, un tas nozīmē, ka no minētās dienas Savienības tirgū varēs laist tikai transportlīdzekļus, kas atbilst Euro 5 standartam.

2.3. Regulas (ES) L kategorijas transportlīdzekļu sērijas beigu noteikumi paredz ražotājiem iespēju laist tirgū daļu no saražotajiem transportlīdzekļiem, kuru nodošana ekspluatācijā (ES tipa apstiprinājums) vairs nav spēkā.

2.4. Regulā ir paredzēta iespēja pārdot tā sauktos "sērijas beigu transportlīdzekļus", tomēr šāda iespēja katrā dalībvalstī ir ierobežota līdz 10 % no iepriekšējos divos gados pārdotā vidējā transportlīdzekļu skaita jeb līdz 100 transportlīdzekļiem. Saskaņā ar nozares avotiem tiek lēsts, ka 2020. gada martā krājumā atradās aptuveni 553 700 Euro 4 standarta transportlīdzekļu.

Ņemot vērā pārdošanas apjoma samazinājumu par 98 % un krājumos esošo transportlīdzekļu skaitu, pašreizējie noteikumi attiecībā uz sērijas beigu transportlīdzekļiem nav piemērots mehānisms situācijas risināšanai.

2.5. Priekšlikuma mērķis ir piemērot atkāpi, kas tikai 2021. gadā ļautu ražotājiem laist tirgū vairāk 2020. gada 15. martā krājumos esošo Euro 4 standarta sērijas beigu transportlīdzekļu, nekā paredzēts sākotnējā regulā.

2.6. Ar šo priekšlikumu paredzēts aizkavēt tādu transportlīdzekļu tirdzniecības pārtraukšanu, kas rada lielāku piesārņojumu nekā jaunās paaudzes transportlīdzekļi, taču šāda elastība attieksies tikai uz transportlīdzekļiem, kas bija saražoti koronavīrusa izplatības ierobežošanas pasākumu ieviešanas brīdī. Turklāt tas novērsīs nepieciešamību nevajadzīgi demontēt transportlīdzekļus, kas būtu laisti tirgū, ja nebūtu krīzes. Izskatāmais priekšlikums nekavēs Euro 5 posma stāšanos spēkā 2021. gada 1. janvārī attiecībā uz visiem jaunražotajiem transportlīdzekļiem.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK atkārtoti pauž atbalstu visām iniciatīvām, kuru mērķis ir mazināt piesārņojošo vielu emisijas un uzlabot gaisa kvalitāti, un jo īpaši emisiju jeb tā dēvēto Euro standartu ieviešanai transporta nozarē. Ir jāierobežo piesārņojošo vielu, piemēram, oglekļa monoksīda, slāpekļa oksīdu, oglekļa dioksīdu un mikrodaļiņu emisijas.

3.2. Komitejas atzinumā par priekšlikumu regulai par divu riteņu vai trīs riteņu transportlīdzekļu un kvadriciklu apstiprināšanu un tirgus uzraudzību ⁽²⁾, kas vienprātīgi pieņemts 2011. gada 19. janvārī, EESK atzinīgi vērtēja Eiropas Komisijas ierosināto termiņu ⁽³⁾ jauno Euro vides posmu ieviešanai.

3.3. EESK atzīst, ka Covid-19 pandēmija ir liels izaicinājums lielākajai daļai Eiropas ekonomikas nozaru un jo īpaši sezonālajiem tirgiem, piemēram, motociklu tirdzniecībai, ko īpaši ietekmēja aktīvajā tirdzniecības sezonā ieviestie Covid-19 izplatības ierobežošanas pasākumi.

3.4. Šī situācija liedza ražotājiem pārdot pietiekamu daudzumu Euro 4 standarta transportlīdzekļu, kuru derīguma termiņš beidzas 2020. gada 31. decembrī. EESK uzskata, ka noteikumi par sērijas beigu transportlīdzekļiem to pašreizējā redakcijā nesniegs pietiekamu atbalstu motociklu ražošanas nozarei, lai mazinātu krīzes ekonomisko ietekmi.

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 15. janvāra Regula (ES) Nr. 168/2013 par divu riteņu vai trīs riteņu transportlīdzekļu un kvadriciklu apstiprināšanu un tirgus uzraudzību.

⁽²⁾ COM(2010) 542 final; EESK atzinums: OV C 84, 17.3.2011., 30. lpp.

⁽³⁾ Sk. 2. zemsvītras piezīmi.

3.5. Tādēļ EESK uzskata, ka ir jārod piemērots risinājums problēmām, ar kurām saskaras motociklu ražošanas nozare, ievērojot līdzsvaru starp nepieciešamību pārdot transportlīdzekļus, kas nonākuši krājumos kopš 2020. gada 15. marta, un to, ka ir svarīgi nekavēt Euro 5 standarta stāšanos spēkā no 2021. gada 1. janvāra.

3.6. Tāpēc EESK atbalsta īpašu pasākumu ieviešanu attiecībā uz L kategorijas sērijas beigu transportlīdzekļiem 2021. gadā, jo uzskata, ka šādi pasākumi ir piemēroti un līdzsvaroti, lai nodrošinātu iekšējā tirgus pienācīgu darbību, vienlaikus nodrošinot nepārtrauktus centienus samazināt autotransporta ietekmi uz vidi.

Briselē, 2020. gada 29. oktobrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja*
Christa SCHWENG

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko Direktīvu 2014/65/ES groza attiecībā uz informācijas prasībām, produktu pārvaldību un pozīciju limitiem, lai veicinātu atveseļošanu no Covid-19 pandēmijas”

(COM(2020) 280 final – 2020/0152 (COD)),

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (ES) 2017/1129 attiecībā uz ES atveseļošanas prospektu un mērķtiecīgiem pielāgojumiem finanšu starpnieku atbalstam, lai palīdzētu atgūties no Covid-19 pandēmijas”

(COM(2020) 281 final – 2020/0155 (COD)),

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar kuru groza Regulu (ES) 2017/2402, ar ko nosaka vispārēju regulējumu vērtspapīrošanai un izveido īpašu satvaru attiecībā uz vienkāršu, pārredzamu un standartizētu vērtspapīrošanu, lai palīdzētu atgūties no Covid-19 pandēmijas”

(COM(2020) 282 final – 2020/0151 (COD)),

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Regulu (ES) Nr. 575/2013 groza attiecībā uz korekcijām vērtspapīrošanas regulējumā, lai atbalstītu ekonomikas atveseļošanu, reaģējot uz Covid-19 pandēmiju”

(COM(2020) 283 final – 2020/0156 (COD))

(2021/C 10/05)

Galvenais ziņotājs: **Giuseppe GUERINI**

Apspriešanās	Eiropas Savienības Padome, 27.8.2020. (COM(2020) 281 final, COM(2020) 282 final un COM(2020) 283 final) Eiropas Parlaments, 14.9.2020. (COM(2020) 281 final, COM(2020) 282 final un COM(2020) 283 final) Eiropas Komisija, 23.9.2020. (COM(2020) 280 final)
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 114. un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts plenārsesijā	29.10.2020.
Plenārsesija Nr.	555
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	246/0/8

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzīst par pareiziem un atbalsta direktīvā par finanšu tirgu regulējumu ierosinātos grozījumus, kas iekļauti kapitāla tirgu atveseļošanas paketē un tiek analizēti šajā atzinumā. Minētajā paketē paredzēto grozījumu mērķis ir būtiski vienkāršot dokumentāciju un prasības, kas reglamentē finanšu tirgus, un jo īpaši Finanšu instrumentu tirgu direktīvas (FITD II) noteikumus. Tomēr, tā kā grozījumu paketē sākotnēji bija iekļauti četri dažādi grozījumu pasākumi, šajā atzinumā tomēr uzskatām par lietderīgu ņemt vērā vienkāršošanas koncepciju kopumā, kura tika izstrādāta, lai ne tikai vienkāršotu FITD II, bet arī, vispārīgāk runājot, samazinātu banku un finanšu dalībniekiem uzlikto administratīvo slogu, tādējādi atbrīvojot resursus ieguldījumiem ekonomikas atveseļošanā.

1.2. EESK atbalsta Komisijas priekšlikumus un atzīst par pareiziem tās ierosinātās reformu paketes mērķus. Visi centieni jāvirza uz noteikumu jaunradī, lai: i) atvieglotu ieguldījumus reālajā ekonomikā; ii) sekmētu aizdevumu izsniegšanu personām un MVU; iii) veicinātu ES uzņēmumu rekapitalizāciju un vērtspapīru tirgu lomas pastiprināšanu.

1.3. EESK atzinīgi vērtē to, ka ir vienkāršotas dažas prasības, ko finanšu regulējums uzliek tiesīgiem darījumu partneriem un profesionāliem ieguldītājiem, un pievienojas šajā sakarā jau bankas nozares dalībnieku paustajam atbalstam.

1.4. Pārstāvēdama patērētājus un pilsonisko sabiedrību, EESK atgādina par nepieciešamību aizsargāt arī noguldītājus un neprofesionālus ieguldītājus un atzinīgi vērtē to, ka Komisija ir nolēmusi ar mērķtiecīgiem grozījumiem turpināt koncentrēties uz finanšu regulējumu un panākt pareizu līdzsvaru starp dažādu kategoriju ieguldītāju vajadzībām. Regulējuma vienkāršošanai nevajadzētu mazināt aizsardzības pasākumus, kas paredzēti noguldītājiem un mazāk pieredzējušiem ieguldītājiem, kuri būtu konsekvēti jānošķir no profesionāliem dalībniekiem.

1.5. EESK atbalsta to, ka Komisija ir paredzējusi samazināt atbilstības nodrošināšanas izmaksas un novērst materiālo resursu izšķērdēšanu, ievērojami samazinot papīra dokumentācijas sagatavošanu par ieguldījumiem un vairāk izmantojot digitālos rīkus, kas nodrošina ātrāku un drošāku mijiedarbību starp operatoriem un klientiem, labāku dokumentācijas uzglabāšanu un vides ilgtspējas palielināšanu.

1.6. EESK atzinīgi vērtē it sevišķi mērķi vienkāršot vērtspapīrošanu attiecībā uz ienākumus nenesošiem riska darījumiem. Šāda regulējuma izstrādāšana ļauj bankām atslogot savas bilances, palielinot aizdošanas spējas laikā, kad tā ir vitāli svarīga.

1.7. Tāpēc EESK uzskata, ka Komisijas rīcībai vajadzētu būt vēl vērienīgākai, nekā ierosināts. Spēkā esošais tiesiskais regulējums par ienākumus nenesošu aizdevumu vērtspapīrošanu tika strukturēts pirms pandēmijas un ir neelastīgs, un pašreizējā ekonomikas kontekstā, kuru smagi skārusi pandēmija, tas var negatīvi ietekmēt reālo ekonomiku un jo īpaši MVU.

1.8. Šis elastības trūkums, jo īpaši attiecībā uz termiņiem, kuros bankas izpilda ienākumus nenesošu riska darījumu cesiju, ir ļoti rūpīgi jāpārvalda, lai ierosinātā vienkāršošana nesniegtu pārmērīgas priekšrocības dalībniekiem, kas specializējušies ienākumus nenesošu aizdevumu darījumos, un neradītu (papildu) grūtības reālās ekonomikas uzņēmumiem, ja bankas būtu spiestas pārāk īsos termiņos atbrīvoties no šiem ienākumus nenesošiem aizdevumiem.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Eiropas Komisijas 2020. gada 24. jūlijā ierosinātā pakete, ar ko groza finanšu regulējumu, papildina virkni pasākumu, kuri pēdējos mēnešos pieņemti banku un finanšu jomā, lai veicinātu faktisku atveseļošanu no krīzes, ko izraisīja Covid-19 pandēmija.

2.2. Minētās stratēģijas ietvaros pieņemtais pirmais pasākumu kopums attiecās uz banku nozari un paredzēja atbalstīt banku aizdevumu izsniegšanu mājāsaimniecībām un uzņēmumiem visā ES, lai novērstu pandēmijas negatīvo ietekmi uz pieprasījumu un piedāvājumu dažādās ražošanas nozarēs.

2.3. Savukārt grozījumi, kas ietverti 24. jūlijā ierosināto pasākumu kopumā, attiecas uz kapitāla tirgiem ar mērķi veicināt ieguldījumus, palielināt uzņēmumu kapitalizāciju un palielināt banku spēju finansēt ekonomikas atveseļošanu.

2.4. Komisijas ierosinātā pakete ietver konkrētus grozījumus un vienkāršojumus četros galvenajos banku un finanšu regulējumos: Finanšu instrumentu tirgu direktīvā (FITD II), Prospektu regulā, Vērtspapīrošanas regulā un Kapitāla prasību regulā (CRR). Tāpēc, lai gan šā atzinuma galvenais temats ir FITD II, tomēr uzskatām, ka svarīgi ir paust viedokli par visu paketi, jo Komisijas iniciatīvas efektivitāte un lietderība ir skaidrāka, ja to aplūko plašākā grozījumu kontekstā.

2.5. Informācijas prasību vienkāršošanas pasākumi, kas noteikti FITD II, bija plānoti uz 2021. un 2022. gadu, un tāpēc Komisija jau bija veikusi sabiedrisko apspriešanu šajā nolūkā. EESK uzskata, ka šādu grozījumu ātrāka ieviešana ir lietderīga, lai ES ekonomikai kritiskā posmā strauji samazinātu atbilstības nodrošināšanas izmaksas, kas saistītas ar FITD II noteikumu īstenošanu.

2.6. Ar grozījumiem, kas ierosināti Regulā (ES) 2017/1129 par prospektiem, veicinot "ES atveseļošanas prospektu" un finanšu starpniekiem paredzētus mērķtiecīgus pielāgojumus, kuri ietverti Eiropas Komisijas sagatavotajā paketē, tiek ieviesti vienkāršojumi, lai informatīvos prospektus, kas pašlaik var pārsniegt pat 100 lappuses, saīsinātu līdz 30 lappusēm.

2.7. Savukārt ar grozījumiem Vērtspapīrošanas regulā un Kapitāla prasību regulā Komisija plāno uzlabot Eiropas Savienības banku sistēmai pieejamos instrumentus ar mērķi palielināt tās spēju finansēt reālo ekonomiku. Šie pasākumi veido turpinājumu Eiropas Komisijas iepriekšējam priekšlikumam grozīt Regulu (ES) Nr. 575/2013 un Regulu (ES) 2019/876, reaģējot uz Covid-19 pandēmiju.

2.8. Komisijas priekšlikums, kas koncentrēts uz ienākumus nenesošu aizdevumu pārvēršanu vērtspapīros, ir paredzēts, lai veicinātu iespēju pārveidot ienākumus nenesošus aizdevumus par tirgojamiem vērtspapīriem. Vērtspapīrošanai tādējādi vajadzētu būt tādai, kas ļautu atbrīvot banku kapitālu turpmākiem aizdevumiem un dotu iespēju plašākam ieguldītāju lokam finansēt ekonomikas atveseļošanu.

2.9. Kopumā Komisijas priekšlikumi ir vērsti uz ieguldījumu dokumentācijas efektīvu vienkāršošanu ar mērķi samazināt administratīvo slogu, tādējādi atbrīvojot ieguldījumu resursus ātrai ekonomikas atveseļošanai.

3. Īpašas un vispārīgas piezīmes

3.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumus un atbalsta to mērķus. Ir jāveic visi regulatīvie pasākumi, lai: i) atvieglotu ieguldījumus reālajā ekonomikā; ii) sekmētu aizdevumu izsniegšanu personām un MVU; iii) veicinātu ES uzņēmumu rekapitalizāciju un vērtspapīru tirgu lomas pastiprināšanu atveseļošanas nolūkā.

3.2. EESK atzinīgi vērtē nodomu samazināt daļu no finanšu regulējuma uzliktā sloga, kas gulstas galvenokārt uz atbilstīgiem darījumu partneriem un profesionāliem ieguldītājiem. Šajā ziņā banku nozares dalībnieki jau ir atzinīgi novērtējuši Komisijas izvirzīto vienkāršošanas mērķi.

3.3. Pārstāvēdama patērētājus un pilsonisko sabiedrību, EESK atzinīgi vērtē lēmumu turpināt koncentrēties uz regulējumu, kas paredzēts noguldītāju un neprofesionālu ieguldītāju aizsardzībai, un vienlaikus censties panākt līdzsvaru starp dažādām vajadzībām. Ir acīmredzami, ka regulējuma vienkāršošanai nevajadzētu mazināt aizsardzības pasākumus, kas paredzēti noguldītājiem un mazāk pieredzējušiem ieguldītājiem, kuri būtu konsekventi jānošķir no profesionāliem operatoriem un atbilstīgiem darījumu partneriem.

3.4. Kā norādīts ziņojumā, ko nesen sagatavojis Augsta līmeņa forums par kapitāla tirgu savienību, EESK prasa visaptveroši pārskatīt ES banku un finanšu noteikumus, lai nozares noteikumos novērstu pārklāšanos un neatbilstības, kā arī pirmām kārtām aizstāt noteikumus (izstrādātus noguldītāju drošības aizsardzībai), kuri ir izrādījušies neefektīvi, saistīti ar augstām izmaksām un represīvi gan finanšu dalībniekiem, gan ieguldītājiem.

3.5. EESK atbalsta arī to, ka Komisija ir paredzējusi samazināt atbilstības nodrošināšanas izmaksas, kā arī materiālo resursu izšķērdēšanu, ievērojami samazinot papīra dokumentācijas sagatavošanu un vairāk izmantojot digitālos rīkus. Digitālie rīki faktiski spēj nodrošināt ātrāku un drošāku mijiedarbību starp operatoriem un klientiem, labāku dokumentācijas uzglabāšanu un vides ilgtspējas palielināšanu.

3.6. Komiteja atbalsta arī to, ka informācija par ieguldījumu izmaksām un papildu maksu tiek vienkāršota, nošķirot dažādus informēšanas prasību līmeņus atkarībā no tā, vai darījumu partneri ir vai nav kvalificēti. Arī šajā konkrētajā un īpašajā kontekstā ir jācenšas pienācīgi līdzsvarot vienkāršošanas prasības un vajadzību atbilstīgi aizsargāt noguldītājus un neprofesionālus ieguldītājus.

3.7. Runājot par svarīgākajiem ierosināto FITD II grozījumu aspektiem, EESK vēlas uzsvērt tos, kas attiecas uz ieguldījumu ierobežojumiem un segumu atvasinātajos finanšu instrumentos enerģētikas jomā; tomēr Komitejas skatījumā lietderīgi būtu, ja darbības, kuru mērķis ir ieviest risku ierobežošanas atbrīvojumus attiecībā uz enerģētikas atvasinātajiem instrumentiem, varētu paredzēt stimulus ieguldījumiem atjaunojamos energoresursos.

3.8. EESK atzinīgi vērtē Komisijas lēmumu apstiprināt noteikumus, kas sašaurina iespējas riska ierobežošanai izmantot finanšu instrumentus, kuri atvasināti no ieguldījumiem cilvēku uzturā paredzētos lauksaimniecības produktos. Tāpēc, lai gan ir svarīgi un nepieciešami nodrošināt jaunu tirgu attīstību, veicinot ieguldījumus arī ar finanšu instrumentu palīdzību, īpaša uzmanība jāpievērš lauksaimniecības precēm, kas atzītas par nozīmīgām, un, piemēram, jānovērs, ka priekšroka tiek dota to izmantošanai ar pārtiku nesaistītiem mērķiem.

3.9. EESK atzinīgi vērtē to, ka ar ierosinātajām izmaiņām ir paredzēts vienkāršot visus prospektus, informatīvos ziņojumus un periodiskos ziņojumus; tas varēs radīt ietaupījumus, kas vajadzīgi, lai, citstarp vairāk izmantojot digitālos rīkus, veicinātu alternatīvus ieguldījumus.

3.10. Informatīvo prospektu garuma saīsināšana arī ir pozitīvi vērtējama, jo tā samazina atbilstības nodrošināšanas izmaksas tādiem dokumentiem, kuri praksē bieži vien bija pārāk gari un grūti saprotami mazāk pieredzējušiem noguldītājiem. Tādēļ EESK cer, ka tiks panākta divkārtša vienkāršošana – gan attiecībā uz materiālajiem resursiem, kas paredzēti informācijas sniegšanas prasību izpildei, gan galvenokārt attiecībā uz būtiskas informācijas sniegšanu noguldītājiem.

3.11. Visaptveroša nozares vienkāršošana, kas iezīmēta jaunajā “ES atveseļošanas prospekta” modelī, varētu atbalstīt likviditātes ieplūšanu uzņēmumos un Covid-19 pandēmijas laikā zaudētā kapitāla apjoma atgūšanu. Tas ļautu arī maza vai vidēja kapitāla uzņēmumiem emitēt jaunas akcijas, tāpēc minētajiem uzņēmumiem būtu labāka piekļuve kapitālam un nevajadzētu ziedot noguldītājiem nepieciešamo aizsardzību.

3.12. Grozījums, kurā atbrīvojumam no prospekta sagatavošanas paredzēto robežvērtību ierosināts paaugstināt no 75 miljoniem euro līdz 150 miljoniem euro tādu vērtspapīru gadījumā, kas nav pašu kapitāla vērtspapīri un kurus uzņēmumi piesaistījuši ar kredītiestāžu starpniecību, šķiet īpaši noderīgs, lai veicinātu banku un kredītiestāžu aktīvu lomu atveseļošanas atbalstīšanā. Komisijas priekšlikumā ir paredzēts, ka paaugstinātajai robežvērtībai, ar ko nosaka atbrīvojumu no prospekta sagatavošanas, ir pagaidu raksturs. Tomēr EESK uzskata, ka gadījumos, kad šis pasākums veicina uzņēmumu finansēšanas efektīvu diversifikāciju, mazos un vidējos uzņēmumus tuvinot kapitāla tirgum, būtu lietderīgi turpināt šo pasākumu arī pēc krīzes perioda beigām.

3.13. EESK atzinīgi vērtē to, ka paredzēts vienkāršot vērtspapīrošanu, piemērojot mazāk stingru prudenciālo režīmu, ja šāda vērtspapīrošana attiecas uz ienākumus nenesošiem aizdevumiem, un tādējādi ļaut bankām atslogot savu bilanci un rezultātā palielināt aizdošanas spēju. Tomēr būtu īpaši jāraugās, lai vienkāršošana nenāktu par labu vienīgi uzņēmumiem, kas specializējas uz ienākumus nenesošiem aizdevumiem, un tādējādi neradītu papildu grūtības uzņēmumiem, ja bankas pārāk ātri pārdotu savus ienākumus nenesošos aizdevumus.

3.14. Īpaši atsaucoties uz priekšlikumiem par ienākumus nenesošu aizdevumu vērtspapīrošanu un atbalstot Komisijas priekšlikumu mērķi, EESK uzskata, ka būtu lietderīgi, ja pasākums būtu vērīgāks par ierosināto.

3.15. Faktiski visjaunākajos Komisijas priekšlikumos ir pamatota tendence ieviest īpašus noteikumus attiecībā uz ienākumus nenesošiem riska darījumiem, lai zināmā mērā tos nošķirtu no ieņēmumus nesošiem aizdevumiem. Tomēr jāatzīmē, ka viss pašlaik spēkā esošais tiesiskais regulējums attiecībā uz ienākumus nenesošiem aizdevumiem ir neelastīgs, un it īpaši pašreizējā ekonomikas kontekstā, kuru smagi skārusi pandēmija, tas var būtiski ietekmēt reālo ekonomiku, galvenokārt MVU.

3.16. Īpaši jāatsaucas uz Regulu par ieņēmumus nenesošu aizdevumu atbalsta mehānismu, jo tajā noteikta ienākumus nenesošu aizdevumu devalvācija saskaņā ar stingru grafiku un maza vēriba ir pievērsta (vai vispār nav pievērsta) minēto aizdevumu nodrošinājumu reālajai ekonomiskajai vērtībai. Tā kā šādu satvaru bija visnotaļ grūti saskaņot ar ienākumus nenesošu aizdevumu sekundārā tirgus apstākļiem pirms pandēmijas, ir viegli iedomāties, ka tas varētu būt vēl problemātiskāk pēc pandēmijas ekonomikas kontekstā. Tādēļ būtu lietderīgi vismaz pagaidām apturēt vai pārstrādāt uzkrājumu līknes, kas paredzētas Regulā par ieņēmumus nenesošu aizdevumu atbalsta mehānismu. Jāuzsver arī tas, ka sakarā ar Covid-19 ārkārtas situāciju noteikums par 90 dienu termiņa kavējumu būtu uz laiku jāmīkstina, lai izvairītos no negatīvajām sociālajām sekām, ko rada šāds saspringts grafiks.

3.17. EESK apzinās, ka grozījumu paketē iekļautais Eiropas Komisijas priekšlikums kapitāla tirgus atveseļošanas veicināšanai ir paredzēts, lai novērstu Covid-19 pandēmijas ietekmi, taču Komiteja nevar neuzsvērt faktu, ka Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (EK) 2019/630 izklāstītie noteikumi par ienākumus nenesošu aizdevumu seguma minimumu pašlaik nav atbilstoši, lai risinātu pandēmijas ekonomiskās sekas, un tādēļ tie uz laiku būtu jāmīkstina.

3.18. Papildus Komisijas ierosinātajiem priekšlikumiem par vērtspapīrotiem aizdevumiem būtu lietderīgi arī procedūru attiecībā uz ienākumus nenesošiem aizdevumiem, ko, neizmantojot vērtspapīrošanu, iegādājušās specializētas struktūras un finanšu iestādes, padarīt efektīvāku, nekā tā pašlaik ir prudenciālo noteikumu gadījumā, un šim nolūkam pilnveidot CRR 127. pantu. Pašreizējais tiesiskais regulējums rada paradoksālu stimula trūkumu, jo finanšu iestādes, kas pērk ienākumus nenesošos aizdevumus sekundārajā tirgū, pārmērīgi absorbē kapitālu.

3.19. Tas sniedz priekšrocības ienākumus nenesošo aizdevumu iegādē specializētiem fondiem, kas dažos gadījumos pieder ārpus ES esošiem finanšu dalībniekiem, uz kuriem neattiecas ES tiesiskais regulējums un CRR noteikumi. Tādā veidā rodas paradoksāla situācija, kas ir pretrunā principam “vienāds risks, vienādi noteikumi”, proti, lielā uzmanība, ko ES pievērša iekšējam regulējumam, visticamāk, var nākt par labu tiem, kas Eiropas vienotajā tirgū darbojas, vienlaikus saglabājot savu juridisko adresi un kapitālu ārpus ES, un – vismaz daļēji – ārpus tās noteikumu sistēmas.

Briselē, 2020. gada 29. oktobrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja*
Christa SCHWENG

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko attiecībā uz konkrētu trešo valstu valūtu etalonu atbrīvojumu un konkrētu pārtraucamu etalonu aizstājējetalonu izraudzīšanu groza Regulu (ES) 2016/1011”

(COM(2020) 337 final – 2020/0154 (COD))

(2021/C 10/06)

Galvenais ziņotājs: **Christophe LEFÈVRE**

Apspriešanās	Eiropas Savienības Padome, 28.8.2020. Eiropas Parlaments, 14.9.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 114. un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Biroja lēmums	14.7.2020.
Pieņemts plenārsesijā	29.10.2020.
Plenārsesija Nr.	555
Balsojuma rezultāts	244/0/7
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Ņemot vērā EESK atzinumos ⁽¹⁾ izklāstītos ieteikumus un to, ka tiek pārtraukta *LIBOR* ⁽²⁾ publicēšana, EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas priekšlikumus, kuru mērķis ir nodrošināt kapitāla tirgu savienības finanšu dalībnieku darbības noteikumu nepārtrauktību attiecībā uz konkrētu trešo valstu valūtu etalonu atbrīvojumu un konkrētu pārtraucamu etalonu aizstājējetalonu izraudzīšanu.

1.2. Šie priekšlikumi ir ne tikai konkrēta atbilde uz sekām, kas saistītas ar *LIBOR* publicēšanas pārtraukšanu un Apvienotās Karalistes izstāšanos no Eiropas Savienības, bet tajos arī paredzēts ņemt vērā etalonu situāciju valstīs, kurās valūtas maiņas kurss nav brīvi konvertējams, un tādējādi tie veicina plašāku mērķu īstenošanu.

1.3. EESK skatījumā kapitāla tirgu savienība labi darbosies tad, ja šie tirgi būs droši, stabili un noturīgi pret satricinājumiem. Šajā ziņā *LIBOR* publicēšanas pārtraukšana radīs ļoti nozīmīgas ekonomiskas sekas, jo lielā daļā līgumu nav paredzēts rezerves mehānisms, lai līdz 2021. gada beigām atceltu atsauci uz *LIBOR*.

1.4. Tādēļ ir ārkārtīgi svarīgi un prioritāri aizstāt atsauci uz *LIBOR*, un vienlaikus EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu šajā procesā iesaistīt valstu iestādes, pieņemot ES regulu, kas novērstu risku saistībā ar atšķirīgiem tiesību aktiem, kā tas vērojams direktīvas transponēšanas procesā.

1.5. EESK ir gandarīta, ka ar ierosinātajiem grozījumiem attiecībā uz šiem etaloniem tiks ieviestas likumiskas pilnvaras, ar kurām Eiropas Komisija izraugās aizstājējlikmi gadījumā, ja vairs netiek publicēts etalons, kura atcelšana var radīt būtisku traucējumu finanšu tirgu darbībā Eiropas Savienībā.

⁽¹⁾ “Eiropas finanšu uzraudzības sistēma (EFUS) – Reformas” (OV C 227, 28.6.2018., 63. lpp.), “Ilgtspējīgs finansējums: taksonomija un etaloni”, (OV C 62, 15.2.2019., 103. lpp.) un “Eiropas finanšu uzraudzības sistēma (EFUS) – grozīts priekšlikums cīņai pret nelikumīgi iegūto līdzekļu legalizāciju”, (OV C 110, 22.3.2019., 58. lpp.).

⁽²⁾ *LIBOR* (*London Interbank Offered Rate* – Londonas starpbanku likme) ir starptautiski atzīta galvenā standarta procentu likme starpbanku aizdevumu izmaksu aprēķināšanai.

1.6. EESK atzinīgi vērtē arī to, ka likumiskā aizstājējlikme saskaņā ar likumu aizstās visas atsauces uz “pārtraucamo etalonu” visos līgumos, ko noslēgusi kāda ES uzraudzīta vienība.

1.7. EESK piekrīt, ka attiecībā uz līgumiem, kuros nav iesaistīta ES uzraudzīta vienība, dalībvalstis tiek mudinātas pieņemt valsts likumiskas aizstājējlikmes.

1.8. Visbeidzot, lai pārbaudītu jaunā atbrīvojuma atbilstību, EESK piekrīt, ka kompetentajām iestādēm un uzraudzītajām vienībām ir regulāri jāziņo Komisijai par to, kā ES uzņēmumi izmanto etalonus, uz kuriem attiecas šis atbrīvojums, un par uzraudzīto vienību bilanču izmaiņām trešo valstu valūtas kursa svārstību ietekmē.

1.9. Lēmums atbilst Finanšu stabilitātes padomes⁽³⁾ ieteikumiem, tomēr EESK norāda, ka globālā mērogā Eiropas Savienība, šķiet, ir vienīgā jurisdikcija, kas mēģina regulēt valūtas darījuma sākumkursa indeksu darbības mehānismu.

1.10. EESK, protams, iesaka uzraudzīt minētās regulas ieviešanu un integrāciju finanšu tirgos. EESK skatījumā ir būtiski svarīgi, lai paredzētie noteikumi tieši un konkrēti sekmētu mērķu sasniegšanu un radītu pozitīvus rezultātus visām ieinteresētajām personām visās dalībvalstīs.

2. Vispārīga informācija

2.1. Komisijas 2020. gada darba programmā paredzēts pārskatīt regulu par finanšu indeksiem, ko izmanto kā etalonus, lai noteiktu summu, kas izmaksājama saskaņā ar finanšu instrumentu vai finanšu līgumu, vai finanšu instrumenta vērtību. Nosakot pārvaldības un datu kvalitātes standartus etaloniem, kurus izmanto finanšu līgumos, Etalonu regulas mērķis ir stiprināt kapitāla tirgus dalībnieku uzticēšanos indeksiem, ko Eiropas Savienībā izmanto kā etalonus. Tā papildina Komisijas centienus izveidot kapitāla tirgu savienību.

2.2. Ar Etalonu regulu ir ieviesta prasība par atļauju piešķiršanu finanšu etalonu administratoriem, kā arī prasības to ievades datu sniedzējiem, kurus izmanto finanšu etalona aprēķināšanai, kā arī reglamentēta finanšu etalonu izmantošana. Saskaņā ar Etalonu regulu ES uzraudzītajām struktūrām (piemēram, bankām, ieguldījumu brokeru sabiedrībām, apdrošināšanas sabiedrībām, pārvedamu vērtspapīru kolektīvo ieguldījumu uzņēmumiem – OPCVM2) ir jāizmanto tikai tie indeksi, attiecībā uz kuriem administrators ir saņēmis atļauju. Trešās valstīs pārvaldītus etalonus var izmantot ES tikai pēc līdzvērtības, atzīšanas vai apstiprināšanas procedūras.

2.3. Etalonu regulu piemēro kopš 2018. gada janvāra. Tomēr līdz pārejas režīma beigām 2021. gada decembra beigās ES tirgus dalībnieki var turpināt izmantot etalonus, ko pārvalda valstī ārpus Eiropas Savienības — neatkarīgi no tā, vai ir pieņemts lēmums par līdzvērtību un vai indekss ir atzīts vai apstiprināts izmantošanai Eiropas Savienībā.

2.4. Pirmkārt, ar izskatāmajā regulas priekšlikumā ierosinātajiem grozījumiem tiks ieviestas likumiskas pilnvaras, ar kurām Eiropas Komisija izraugās aizstājējlikmi gadījumā, ja vairs netiek publicēts kāds etalons, kura atcelšana var būtiski traucēt finanšu tirgu darbību Eiropas Savienībā.

2.5. Otrkārt, likumiskā aizstājējlikme saskaņā ar tiesību aktu aizstās visas atsauces uz “pārtraucamo etalonu” visos līgumos, ko noslēgušas ES uzraudzītās vienības.

2.6. Treškārt, attiecībā uz līgumiem, kuros nav iesaistīta ES uzraudzīta vienība, dalībvalstis tiek mudinātas pieņemt valsts likumiskas aizstājējlikmes.

⁽³⁾ Starptautiska ekonomikas grupa, kas izveidota G20 sanāksmē Londonā 2009. gada aprīlī. Tajā apvienojušās 26 valstu finanšu iestādes (centrālās bankas, finanšu ministrijas utt.), kā arī vairākas starptautiskas organizācijas un grupas, kas izstrādā standartus finanšu stabilitātes jomā.

2.7. Visbeidzot, lai pārbaudītu jaunā atbrīvojuma atbilstību, kompetentajām iestādēm un uzraudzītajām vienībām ir regulāri jāziņo Eiropas Komisijai par to, kā ES uzņēmumi izmanto etalonus, uz kuriem attiecas šis atbrīvojums, un par uzraudzīto vienību bilanci izmaiņām trešo valstu valūtas kursa svārstību ietekmē.

3. Piezīmes

3.1. Ņemot vērā EESK atzinumus ⁽⁴⁾ izklāstītos ieteikumos un to, ka tiek pārtraukta *LIBOR* publicēšana, EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumus, kuru mērķis ir saglabāt kapitāla tirgu savienības finanšu dalībnieku darbības noteikumu nepārtrauktību **attiecībā uz konkrētu trešo valstu valūtu maiņas kursa etalonu atbrīvojumu un konkrētu pārtraucamu etalonu aizstājējetalonu izraudzīšanu.**

3.2. Šie priekšlikumi ir ne tikai konkrēta atbilde uz sekām, kas saistītas ar Apvienotās Karalistes izstāšanos no Eiropas Savienības, bet tajos arī paredzēts ņemt vērā etalonu situāciju valstīs, kurās valūtas maiņas kurss nav brīvi konvertējams, un tādējādi tie veicina plašāku mērķu īstenošanu.

3.3. Šie priekšlikumi dod iespēju ņemt vērā valūtas maiņas kursa etalonu izmantošanu, lai segtu trešo valstu valūtas svārstīgumu, atvasināto instrumentu līgumu maksājumus valūtā, kas nav valūta ar ierobežotu konvertējamību, jo īpaši, ja trešās valsts valūta nav brīvi konvertējama.

3.4. Šī reforma ir būtiska, lai *Brexit* radīto brutālo pārmaiņu apstākļos sniegtu atbalstu kapitāla tirgu savienībai saistībā ar banku savienību, nodrošinātu ekonomiskās un monetārās savienības (EMS) darbību un palīdzētu stiprināt ES un dalībvalstu pozīcijas mainīgā globālā vidē.

3.5. Saskaņā ar Finanšu stabilitātes padomes ieteikumiem kritiski svarīgu etalonu, piemēram, *IBOR* likmju ⁽⁵⁾, reforma ir viena no Komisijas kapitāla tirgu savienības rīcības plāna galvenajām prioritātēm.

3.6. Lai nodrošinātu kapitāla tirgu savienības efektīvu darbību, šiem tirgiem jābūt drošiem, stabiliem un noturīgiem pret satricinājumiem. Līdz ar to *LIBOR* publicēšanas pārtraukšana, pat ja tā ietekme ir saistīta ar tirgus reprezentativitātes vai ar etalonu mērāmās ekonomiskās realitātes pakāpenisku zudumu, radīs būtiskas ekonomiskas sekas, jo lielā daļā līgumu nav paredzēts rezerves mehānisms, lai līdz 2021. gada beigām atceltu atsauci uz *LIBOR*.

3.7. Tādēļ ir ārkārtīgi svarīgi un prioritāri aizstāt atsauci uz *LIBOR*, un vienlaikus EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas priekšlikumu šajā procesā iesaistīt valstu iestādes, pieņemot ES regulu, kas novērstu risku saistībā ar atšķirīgiem tiesību aktiem, kā tas vērojams direktīvas transponēšanas procesā.

3.8. Uzņēmumiem un kopienām, ar kurām Eiropas Komisija jau iepriekš ir apspriedusies, etalonu pieņemšana palīdz veikt drošus pārrobežu darījumus tirgū un stiprināt vienlīdzīgus konkurences apstākļus, jo īpaši valstīs, kurās valūtas maiņas kurss joprojām ir pārāk reglamentēts.

3.9. Šie grozījumi tiesību aktā ir paredzēti, lai novērstu ārkārtīgi nozīmīgu sistēmisku risku: plaši izmantota procentu likmju etalona pārtraukšana ietekmēs šādus līgumus:

- a) uzraudzīto vienību parāda vērtspapīru emitēšanu;
- b) uzraudzīto vienību bilanci turēto parādu;
- c) aizdevumus;
- d) noguldījumus un
- e) atvasinātā instrumenta līgumus.

Liela daļa finanšu līgumu, kuros ir atsauce uz plaši izmantotiem procentu likmju etaloniem, ir saistīti ar uzraudzītām vienībām, uz kurām attiecas Etalonu regulas darbības joma.

⁽⁴⁾ "Eiropas finanšu uzraudzības sistēma (EFUS) – Reformas" (OV C 227, 28.6.2018., 63. lpp.), "Ilgtspējīgs finansējums: taksonomija un etaloni" (OV C 62, 15.2.2019., 103. lpp.) un "Eiropas finanšu uzraudzības sistēma (EFUS) – grozīts priekšlikums cīņai pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju" (OV C 110, 22.3.2019., 58. lpp.).

⁽⁵⁾ Starpbanku tirgus likmes (*Interbank offer rates – IBOR*) ir sistēmiski nozīmīgas atsauces likmes, uz kurām balstīti daudzi finanšu sektora līgumi.

3.10. Juridiskā nenoteiktība un iespējami nelabvēlīga ekonomiskā ietekme, ko var radīt grūtības nodrošināt pašreizējo līgumsaistību izpildi, apdraudēs finanšu stabilitāti Eiropas Savienībā:

- savukārt patērētāji, mazie, vidējie un lielie uzņēmumi un ieguldītāji būs vairāk aizsargāti, un priekšlikums ievieš dažādus instrumentus, lai nodrošinātu, ka pakāpeniska atteikšanās no plaši izmantotās starpbanku likmes pārmerīgi neietekmē banku sektora spēju piešķirt finansējumu ES uzņēmumiem un tādējādi neapdraud nevienu no kapitāla tirgu savienības galvenajiem mērķiem,
- šajā saistībā EESK uzskata, ka Komisijas priekšlikumā būtu jāanalizē arī šādi aspekti:
 - i) apsvērumi un paskaidrojuma raksts, šķiet, mērķtiecīgi virzīti uz plašu līgumu klāstu, kurā izmantoti etaloni un ietverti kredītlīgumi (vai līdzvērtīgi aizdevumu mehānismi), kas noslēgti ar juridiskām vai citām personām (ne tikai ar patērētājiem): šajā ziņā ir jāatsaucas uz nodaļu "Likumiskās aizstājējlikmes darbības joma";
 - ii) Komisijas priekšlikuma teksts, kurā noteikta automātiska aizstāšana, t. i., 23.a panta 2. punkts, attiecas uz jēdzienu "finanšu līgumi", kura definīcija Etalonu regulā (3. panta 1. punkta 18. apakšpunktā) attiecas tikai uz kredītlīgumiem, kas noslēgti ar fiziskām personām (patērētājiem), ņemot vērā atsauces uz Direktīvu 2014/17/ES un 2008/48/EK;
 - iii) lai nodrošinātu paskaidrojuma rakstā paustās vēlmes un priekšlikuma teksta saskaņotību, EESK uzskata, ka ir lietderīgi analizēt jēdziena "finanšu līgums" atsauces jomu un definīciju, lai tā attiektos ne tikai uz kredītlīgumiem, kas noslēgti ar patērētājiem, bet arī garantētu efektīvu automātiskas aizstāšanas mehānismu gadījumos, kad šādi līgumi noslēgti ar citiem tirgus dalībniekiem;
- EESK uzskata, ka aizstāšanas pilnvaras būtu jāpaplašina uz visiem līgumiem, uz kuriem attiecas ES dalībvalsts tiesību akti, kā arī uz līgumiem, kas noslēgti starp subjektiem, kuri veic uzņēmējdarbību ES un uz kuriem attiecas trešās valsts tiesību akti, ja šajos tiesību aktos nav paredzēta pārtrauktā etalona likumiska aizstāšana;
- ierosinātie pasākumi uzskatāmi par ieguldījumu "Eiropas ekonomikā, kas darbojas cilvēku labā" (Komisijas 2020. gada darba programma). Šī iniciatīva sniedz labumu privātpersonu banku aizdevumiem, ko indeksē pēc IBOR likmēm, un tas ir svarīgs elements ekonomikā, kas kalpo iedzīvotāju vajadzībām.

3.11. Tā kā ierosinātā grozījuma 10. apsvērumā ir noteikts, ka būtu jāņem vērā darba grupu priekšlikumi un ka attiecībā uz pāreju no EONIA (*Euro Overnight Index Average*) uz €STR (*Euro short-term rate*) attiecīgā darba komisija ieteica virzīt šo pāreju uz €STR + likmju starpību, EESK uzskata, ka būtu lietderīgi apstiprināt, ka "aizstājējetalons" uzskatāms par jauno etalonu + likmju starpību.

3.12. EESK uzskata, ka būtu lietderīgi precizēt jēdzienu "nopietni traucējumi Savienības finanšu tirgu darbībā". Ņemot vērā 4. apsvērumā minēto, var secināt, ka LIBOR publicēšanas pārtraukšana attiecas uz šādu situāciju, bet, skatoties nākotnes perspektīvā un pieņemot, ka EURIBOR izzušana kādā brīdī radīs problēmu, būtu lietderīgi ieteikt definēt šo jēdzienu.

3.13. EESK uzskata, ka būtu lietderīgi arī norādīt, ar kādiem nosacījumiem Eiropas Komisija īstenos šīs tiesības, proti, kādā termiņā tiks noteikts aizstājējetalons, ja būs izpildīti paredzētie nosacījumi.

3.14. Papildus būtu lietderīgi precizēt šī pasākuma piemērošanas eksteritorialitātes pakāpi vai, citiem vārdiem sakot, norādīt, ka tas ir piemērojams, ja viena no uzraudzītajām struktūrām atrodas kādā no dalībvalstīm neatkarīgi no tiesību aktiem, kas reglamentē līgumu, un šajā jautājumā EESK īpaši atsauces uz līgumiem, kas noslēgti saskaņā ar Apvienotās Karalistes likumdošanu, kura 2021. gada 1. janvārī kļuvis par trešās valsts likumdošanu ārpus Eiropas Savienības.

3.15. Tāpēc Etalonu regulas reforma ir pareizais instruments, lai noteiktu likumisku aizstājējlikmi, kas mazina negatīvās sekas attiecībā uz juridisko noteiktību un finanšu stabilitāti, kādas varētu rasties, ja *LIBOR* vai jebkurš cits etalons, kura pārtraukšana radītu būtiskus traucējumus Eiropas Savienības finanšu tirgu darbībā, tiktu pārtraukts un ja šāda aizstājējlikme nebūtu gan pieejama, gan integrēta vēsturiskajos līgumos, kuros iesaistīta uzraudzīta vienība, uz ko atlecas Etalonu regulas darbības joma.

3.16. Lēmums atbilst Finanšu stabilitātes padomes ieteikumiem, tomēr EESK norāda, ka globālā mērogā Eiropas Savienība, šķiet, ir vienīgā jurisdikcija, kas mēģina regulēt valūtas darījuma sākumkursa indeksu darbības mehānismu.

3.17. EESK, protams, iesaka uzraudzīt šīs regulas ieviešanu un integrāciju finanšu tirgos. EESK skatījumā ir būtiski svarīgi, lai paredzētie noteikumi tieši un konkrēti sekmētu mērķu sasniegšanu un radītu pozitīvus rezultātus visām ieinteresētajām personām visās dalībvalstīs.

Briselē, 2020. gada 29. oktobrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja*
Christa SCHWENG

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Eiropas prasmju programma ilgtspējīgai konkurētspējai, sociālajam taisnīgumam un noturībai””

(COM(2020) 274 final)

“Priekšlikums Padomes ieteikumam par profesionālo izglītību un apmācību (PIA) ilgtspējīgai konkurētspējai, sociālajam taisnīgumam un noturībai”

(COM(2020) 275 final)

(2021/C 10/07)

Ziņotāja: **Tatjana BABRAUSKIENĒ**

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Komisija, 12.8.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	9.9.2020.
Pieņemts plenārsesijā	29.10.2020.
Plenārsesija Nr.	555
Balsojuma rezultāts	218/0/5
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atgādina, ka prasmīgs un kvalificēts darbspēks ir viens no galvenajiem Eiropas sociālā un ekonomiskā modeļa aktīviem un ka atbalsts jauniešu un pieaugušo apmācībai jāizmanto kā līdzeklis, lai veicinātu **ilgtermiņa un ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi**, jo tā palīdz **palielināt inovāciju, produktivitāti un konkurētspēju** un atbalsta darba ņēmējus taisnīgas pārkārtošanās procesā, kā arī karjeras un algu pakāpeniskā izaugsmē.

1.2. EESK atzinīgi vērtē to, ka Prasmju programma un ierosinātais ieteikums par profesionālo izglītību un apmācību (PIA) tika izstrādāti **Eiropas sociālo tiesību pilāra (EPSR)** ietvaros un ka Prasmju programmas moto ir pirmais EPSR princips.

1.3. Komiteja uzskata, ka **profesionālās izcilības centru** projekti un finansējošo valstu dalība **EuroSkills konkursos**, kas ir viens no instrumentiem, uzlabos visu PIA sistēmu, paaugstinot PIA kvalitāti, pievilcību un iekļautību attiecībā uz visiem. Tas jāpanāk sadarbībā ar **attiecīgajiem sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām**, tostarp ģimenēm, vecākiem un studentiem.

1.4. EESK atgādina, ka **pamatprasmes un STEAM⁽¹⁾ prasmes** ir jāiekļauj **“pareizo prasmju”** nodrošinājumā, lai reaģētu uz jauniešu un pieaugušo tūlītējām vajadzībām sekmīgi dzīvot sabiedrībā un uz darba tirgus vajadzībām saistībā ar digitālo un zaļo pārkārtošanos.

1.5. EESK uzsver, ka **īpaša uzmanība jāpievērš sociālajām un pilsoniskuma kompetencēm**, kas ir ļoti svarīgas indivīdam kā demokrātiskam pilsonim. Izglītībai pilsoniskuma jomā jābūt pieejamai ikvienam, jo īpaši runājot par sociāli atstumtām grupām⁽²⁾. EESK mudina dalībvalstis īstenot *Padomes ieteikumu par kopīgu vērtību veicināšanu*⁽³⁾, kā arī stiprināt mācīšanos par **Eiropas vērtībām un identitāti PIA un pieaugušo izglītības sektoros**.

⁽¹⁾ Dabaszinātnes, tehniskās zinātnes, inženierzinātnes, humanitārās zinātnes un matemātika.

⁽²⁾ EIGE.

⁽³⁾ Padomes Ieteikums par to, lai veicinātu kopīgas vērtības, iekļaujošu izglītību un Eiropas dimensiju mācīšanā (OV C 195, 7.6.2018., 1. lpp.).

1.6. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu par **Prasmju pakta darba ņēmēju pārkvalifikācijai un kvalifikācijas celšanai** un aicina izvirzīt sasniedzamus mērķrādītājus un saskaņot **kopīgus kvalitātes principus**, kas izstrādājami, iesaistot attiecīgos **sociālos partnerus**, pilsoniskās sabiedrības organizācijas un citas svarīgas ieinteresētās personas, lai nodrošinātu **efektīvus risinājumus visiem**.

1.7. EESK aicina likt lielāku uzsvāru uz **karjeras atbalsta un konsultēšanas politiku** saistībā ar darba tirgus zaļo un digitālo pāreju, paplašinot dažādu informācijas sniedzēju piedāvātos atbalsta mehānismus, piemēram, arodbiedrību “vēstnieku” apmācības shēmas un atbalstu uzņēmumiem cilvēkresursu jomā, un likt lielāku uzsvāru uz pilsoniskās sabiedrības darbu **motivēt pieaugušos un darba ņēmējus uzlabot prasmes un pārkvalificēties**. EESK atgādina, ka atbalsts cilvēkiem, nodrošinot apmācību digitālās un zaļās pārkārtošanās laikā, sāksies ar **neformālās un ikdienējās mācīšanās (NFIL) validēšanu**, kā arī ar **mācību kursu atzīšanas un sertifikācijas** nodrošināšanu, lai tie varētu sekmēt pilnvērtīgu kvalifikācijas iegūšanu.

1.8. EESK atsaucas uz savu atzinumu par tematu “Ilgtspējīgs finansējums mūžizglītībai un prasmju attīstīšanai kvalificēta darbaspēka trūkuma apstākļos”⁽⁴⁾ un norāda, ka ekonomikas atveseļošanas plāns, *Next Generation EU* un citi **ES fondi** (piemēram, ESF+, Taisnīgas pārkārtošanās fonds) ir jāizmanto efektīvi un konsekventi, lai efektīvi atbalstītu izglītības un apmācības politiku.

1.9. EESK aicina veikt Eiropas līmeņa pētījumus par ideju izstrādāt **Eiropas individuālu mācību kontu (ILA)** iniciatīvu kā vispārēju iniciatīvu vai īpašu atbalstu dalībvalstu vajadzībām. EESK aicina Komisiju uzsākt sociālo dialogu par **ILA** un par **Eiropas pamatprofilu PIA jomā** izstrādi, lai ņemtu vērā nozaru vajadzības, valstu prasības profesionālās izglītības un apmācības profesijām saskaņā ar kopīgumiem, mainīgajiem profesionālajiem un nodarbinātības profiliem, kā arī uzņēmumu vajadzībām, un apspriesties ar attiecīgajām pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

1.10. EESK mudina steidzami **pārskatīt un atjaunināt rādītājus un etalonrādītājus**, kad būs pieejami dati par **Covid-19 krīzes ietekmi**. Jāuzlabo dati un informācija par PIA, prasmēm un darba tirgus vajadzībām saistībā ar ES mērķiem izglītībā un apmācībā, un jaunajiem rādītājiem jāpastiprina **ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM)** un **Eiropas pusgada mērķu** īstenošana. Lai līdz 2025. gadam sasniegtu ierosinātos rādītājus, uzraudzībai jābūt tik biežai, lai **katru gadu varētu atjaunināt visdažādākos datus un labāk sekot līdzi uzlabojumiem PIA nozarē**, kā arī atjaunināt datus par kvalifikācijas celšanas un pārkvalifikācijas nodrošināšanu.

1.11. EESK prasa nodrošināt visiem PIA izglītojamajiem tiesības un piekļuvi **kvalitatīvai un iekļaujošai PIA un mācekļībai**, pienācīgi ņemot vērā Eiropas satvaru kvalitatīvai un rezultatīvai mācekļībai (*EFQEA*)⁽⁵⁾. Papildus PIA ieteikumā noteiktajam rādītājam par dalību apmācībā darbavietā, varētu definēt arī uz uzņēmējdarbību balstītas mācīšanās rādītāju un mudināt uzņēmumus veidot **sadarbīgu mācekļību**.

1.12. EESK atsaucas uz savu atzinumu par ES stratēģiju zaļo prasmju un kompetenču uzlabošanai⁽⁶⁾ un aicina Eiropas Komisiju izstrādāt Eiropas līmeņa zaļo prasmju un kompetenču stratēģiju saskaņā ar Eiropas zaļo kursu un, iesaistot **valdības, sociālos partnerus un pilsoniskās sabiedrības organizācijas**, izstrādāt **zaļo prasmju kompetenču satvara** rādītājus.

1.13. Komiteja aicina izstrādāt politikas virzienus, lai **uzlabotu PIA skolotāju un pasniedzēju profesijas pievilcību**, piedāvājot viņu sākotnējās un profesionālās kvalifikācijas paaugstināšanas stratēģiskus atjauninājumus, lai nodrošinātu sagatavotību PIA zaļajai un digitālajai pārkārtošanai, uzlabojot viņu statusu, veselību, drošumu un darba apstākļus, kā arī iesaistot viņus PIA skolu un izglītības iestāžu digitālās un zaļās pārkārtošanās mācību programmu izstrādē patiesa sociālā dialoga procesa ietvaros.

⁽⁴⁾ OV C 232, 14.7.2020., 8. lpp.

⁽⁵⁾ Padomes Ieteikums (2018. gada 15. marts) par Eiropas satvaru kvalitatīvai un rezultatīvai mācekļībai.

⁽⁶⁾ SOC/636 atzinums (patlaban tiek izstrādāts), nosaukumu paredzēts mainīt.

1.14. EESK vēlas, lai **Digitālās izglītības rīcības plāns** ⁽⁷⁾ piedāvātu **praktisku atbalstu skolu kopienām**, uzlabojot digitālās prasmes un ieguldījumus digitālajos rīkos un piekļuvē internetam, kā arī sniegtu atbalstu, lai **digitālās prasmes – gan vispārīgās (sociālajai un personīgajai dzīvei paredzētās), gan speciālās (ar tehnoloģijām un darbu saistītās) – sasniegtu ikvienu**. Mēs aicinām Komisiju sniegt attiecīgus datus par piekļuvi digitālajiem rīkiem un piekļuvi internetam skolās saistībā ar efektīvas mācīšanās pašizvērtējuma (*SELFIE*) rīku ⁽⁸⁾. Ir svarīgi uzlabot darbinieku prasmes un viņus pārkvalificēt nepieciešamajās digitālajās prasmēs.

1.15. EESK iesaka veikt **ES līmeņa pētījumu, lai apzinātu** dažādu dalībnieku **izmantotos mikroapliecinājumus**, lai noskaidrotu Eiropas uzņēmumu, darba devēju, darba ņēmēju un darba meklētāju faktiskās vajadzības attiecībā uz mikroapliecinājumiem un to **ietekmi uz kvalifikāciju** un koplīgumiem.

1.16. EESK iesaka uzlabot **Europass platformu**, sniedzot uzticamu informāciju darba meklētājiem, izglītojamajiem, darba devējiem un politikas veidotājiem, kā arī padarīt šo informāciju pieejamu arī cilvēkiem ar invaliditāti un sniegt to dažādās valodās, tostarp galvenajās migrantu, bēgļu un patvēruma meklētāju valodās.

1.17. EESK aicina, veicot valsts darbības prasmju jomā, uzsvērt **atbalstu studentēm, strādājošām sievietēm un sievietēm bezdarbniecēm**, nodrošinot īpaši pielāgotu apmācību, arī efektīvu atbalstu ģimenēm, kuras Covid-19 krīzes laikā ir saskārušās ar nopietnām grūtībām.

1.18. EESK mudina Komisiju izstrādāt pasākumus, kas nodrošina, ka **katram bēglim un patvēruma meklētājam tiek dota iespēja apstiprināt viņa prasmes un kompetences**, kā arī tiek piedāvāta mācekļa prakse, pārkvalifikācija un kvalifikācijas celšana, lai integrētu viņus darba tirgū atbilstoši **ES Pamattiesību hartai**.

1.19. EESK ierosina papildus apspriest ar valdībām, attiecīgajiem sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām idejas, kas ir pamatā Prasmju programmas iniciatīvām augstākās izglītības un pētniecības jomā, kā arī turpmākos politikas pasākumus. **Uzņēmumu un augstākās izglītības iestāžu** partnerībām jābūt vienlīdz izdevīgām abām pusēm, un tām nevajadzētu izraisīt valsts augstākās izglītības budžetu samazināšanu.

1.20. EESK aicina Eiropas pusgada ietvaros nodrošināt **ilgtspējīgus valsts ieguldījumus augstākajā izglītībā un pētniecībā**, kā arī atbalstīt tos ar ES līdzekļiem, lai padarītu augstāko izglītību un pētniecību pilnībā iekļaujošu un pieejamu studentiem un nākamajiem pētniekiem, kā arī lai nodrošinātu akadēmiskajam personālam un pētniekiem labvēlīgu darba vidi. EESK pieprasa, lai priekšlikumi par **pētnieku prasmju un kompetenču** attīstību tiktu tālāk apspriesti ar paredzētajiem iniciatīvas labuma guvējiem.

1.21. EESK aicina dalībvalstis īstenot Parīzes komunikē (2018) un gaidāmo Romas komunikē (2020) un nodrošināt, ka tiek ievērota **akadēmiskā brīvība un integritāte, institucionālā autonomija, studentu un personāla līdzdalība augstākās izglītības pārvaldībā** un sabiedrības atbildība kā Eiropas augstākās izglītības telpas (*EHEA*) pamats. EESK aicina dalībvalstis ievērot Boloņas procesa pamatvērtības, īstenot sociālās dimensijas, kā arī kvalitatīvas mācīšanās un mācīšanas principus, un aicina Boloņas uzraudzības grupu nodrošināt kopīgi pieņemto Boloņas mērķu turpmāku īstenošanu. EESK uzsver arī to, cik svarīgi ir īstenot ANO 1997. gada Ieteikumu par augstākās izglītības mācību personāla statusu ⁽⁹⁾.

2. Vispārīga informācija

2.1. Paziņojumā par Eiropas Prasmju programmu ilgtspējīgai konkurētspējai, sociālajam taisnīgumam un noturībai ir noteiktas politikas prioritātes un darbības, kuru mērķis ir apmācīt vairāk cilvēku, darīt to biežāk un **darbam nepieciešamajās prasmēs**, it īpaši nodrošinot **zaļo un digitālo pārkārtošanos**.

⁽⁷⁾ Komisijas lapa par jauno Digitālās izglītības rīcības plānu.

⁽⁸⁾ *SELFIE* rīks.

⁽⁹⁾ Ieteikums par augstākās izglītības mācību personāla statusu.

2.2. Jaunā priekšlikuma pamatā ir paziņojums “Jaunā prasmju programma Eiropai: kopīgs darbs cilvēkkapitāla, nodarbināmības un konkurētspējas stiprināšanai” (2016) ⁽¹⁰⁾. Atjauninātajā Prasmju programmā (2020) ir ierosinātas **12 iniciatīvas un četri kvantitatīvi mērķi, kas jāsasniedz līdz 2025. gadam**. Priekšlikumā Padomes ieteikumam par profesionālo izglītību un apmācību (PIA) ilgtspējīgai konkurētspējai, sociālajam taisnīgumam un izturētspējai ir ierosināti **papildu mērķi** PIA apguvējiem. Šis atzinums attiecas uz abām iniciatīvām.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Covid-19 pandēmija ir izraisījusi Eiropas ekonomikas dziļu lejupslīdi un pieaugošu bezdarba līmeni. Kaut arī Eurostat lēš, ka nesensais bezdarbs pieaugs un neliels, salīdzinājumā ar ekonomiskās aktivitātes samazināšanos, ir paredzams, ka **bezdarba līmenis** ES-27 valstīs paaugstināties no 6,7 % 2019. gadā līdz 9 % 2020. gadā ⁽¹¹⁾. No otras puses, Covid-19 krīze ir paātrinājusi **digitālo pārkārtošanos izglītībā, darbā un ikdienas dzīvē**. Tādēļ EK Komisijas politikas tiesību aktu kopums ir nācis **īstajā brīdī**, lai rosinātu diskusijas par **efektīvu izglītības un apmācības politiku**.

3.2. EESK atzinīgi vērtē to, ka Prasmju programma un ieteikums par PIA tika izstrādāti saskaņā ar **Eiropas sociālo tiesību pilāru** (ESTP), lai palīdzētu īstenot tā pirmo principu par tiesībām uz kvalitatīvu un iekļaujošu izglītību, apmācību un mūžizglītību. Patiesi, visiem eiropiešiem ir jābūt tiesībām piekļūt **kvalitatīvai un iekļaujošai apmācībai un mūžizglītībai** taisnīgas pārkārtošanās ietvaros un saistībā ar **demogrāfiskajām pārmaiņām**. Mēs uzsveram nepieciešamību risināt **izglītības nepietiekamības** problēmu, kas Covid-19 krīzes laikā ir padziļinājusies, jo piekļuve izglītībai un apmācībai nav visiem vienlīdzīga.

3.3. Komiteja uzskata, ka pamatprasmes un vispārīgās prasmes ir tikpat svarīgas kā “pareizās prasmes”, kas vajadzīgas darba tirgū. Šīs **pamatkompetences** ietver **sociālās un pilsoniskuma kompetences**, kas ir būtiskas indivīdam kā demokrātiskam pilsonim, jo īpaši tādēļ, ka pieaugoša **sociālā un ekonomiskā nevienlīdzība** var izraisīt radikālismu, populismu un augstāku noziedzības līmeni. Prasmju programmā lielāka uzmanība būtu jāpievērš pamatprasmju attīstībai obligātajos izglītības ciklos/mācību programmās, kā arī jauniešu un pieaugušo apmācībā. Ļoti atzinīgi jāvērtē tas, ka Prasmju programma pievēršas **STEM** ⁽¹²⁾ **studijām un uzņēmējdarbības kompetencēm**, kā arī veido izpratni par plašajām prasmēm, kas vajadzīgas sabiedrībai un darba tirgum, vienlaikus liekot uzsvāru arī uz sociālajām un transversālajām prasmēm. **STEAM** ⁽¹³⁾ prasmes ir jāturpina pilnveidot, jo mākslas, humanitārās un sociālās zinātnes, kā arī profesionālās nozares, sniedz nozīmīgu ieguldījumu valsts IKP.

3.4. Mēs atgādinām, ka EESK atzinumā ⁽¹⁴⁾ par **Eiropas izglītības telpu (EEA)** (2018) atzinīgi novērtēja to, ka šī iniciatīva ierosināja nākotnes izglītības sistēmās nodrošināt plašāku iekļautību, un uzsvēra, ka mācīšanās par ES, demokrātiskām vērtībām, iecietību un pilsoniskumu ir jāuzskata par ikviena cilvēka tiesībām holistiskās izglītības koncepcijas ietvaros, īpašu uzmanību pievēršot **sociāli atstumtām grupām** ⁽¹⁵⁾ un saistībā ar **ESTP** īstenošanu. Ir svarīgi mudināt dalībvalstis īstenot *Padomes Ieteikumu par kopīgu vērtību veicināšanu* ⁽¹⁶⁾. Pēc EESK atzinuma “Izglītība par ES” ⁽¹⁷⁾ mēs atgādinām, ka PIA un pieaugušo izglītībā jāpievēršas arī **kopīgo Eiropas vērtību un ES identitātes** stiprināšanai.

4. Īpašas piezīmes

4.1. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu **Prasmju paktam par darba ņēmēju pārkvalifikāciju un kvalifikācijas celšanu**. Ir svarīgi izstrādāt šo paktu, iesaistot attiecīgos **sociālos partnerus, pilsoniskās sabiedrības organizācijas un citas svarīgas ieinteresētās personas** atbilstoši mērķa grupām, lai noteiktu mērķrādītājus šāda pakta adresātiem un nodrošinātu

⁽¹⁰⁾ COM(2016) 381 final.

⁽¹¹⁾ Eurostat paziņojums presei “Bezdarbs eurozonā 7,8 % līmenī”, 2020. gada jūlijs.

⁽¹²⁾ Zinātne, tehnoloģija, inženierzinātnes, matemātika (*Science, technology, engineering, mathematics*).

⁽¹³⁾ Zinātne, tehnoloģija, inženierzinātnes, māksla, matemātika (*Science, technology, engineering, ARTS, mathematics*).

⁽¹⁴⁾ OV C 62, 15.2.2019., 136. lpp.

⁽¹⁵⁾ EIGE.

⁽¹⁶⁾ Padomes Ieteikums (OV C 195, 7.6.2018., 1. lpp.).

⁽¹⁷⁾ OV C 228, 5.7.2019., 68. lpp.

šo mērķrādītāju sasniegšanu. Paktā jāparedz **efektīvi risinājumi jauniešiem un pieaugušajiem**, bezdarbniekiem, mazkvalificētiem darbiniekiem un darba ņēmējiem, īpašu uzmanību pievēršot sociālekonomiski nelabvēlīgo cilvēku grupu piekļuvei kvalitatīvai un iekļaujošai PIA, pieaugušo izglītībai un pārkvalifikācijas un kvalifikācijas celšanas apmācībai, ko piedāvā plašs pakalpojumu sniedzēju loks, piemēram, valsts nodarbinātības dienesti, uzņēmumi un PIA iestādes.

4.2. Vienam no kvalitātes kritērijiem šādas apmācības noteikumos jābūt saistītam ar **neformālās un ikdienējās mācīšanās (NFIL) validēšanu** pirms jebkuras apmācības. Apmācībai vajadzīga atzīšana un sertificēšana, skaidri norādot kvalifikācijas līmeni vai kvalifikācijas vienību/daļu, uz kuru attiecas sertifikāts. Šī prasība stiprinātu Padomes secinājumu par ieteikuma "Prasmju pilnveides ceļi – jaunas iespējas pieaugušajiem" īstenošanu ⁽¹⁸⁾ un Padomes ieteikuma par neformālās un ikdienējās mācīšanās validēšanu ⁽¹⁹⁾ īstenošanu.

4.3. Saskaņā ar iepriekšējo EESK atzinumu "Ilgtspējīgs finansējums mūžizglītībai un prasmju attīstīšanai kvalificēta darbaspēka trūkuma apstākļos" ⁽²⁰⁾ mēs prasām, lai ekonomikas atveseļošanas plāns, *Next Generation EU* un citi **ES fondi** (ESF+, Taisnīgas pārkārtošanās fonds utt.) tiktu izmantoti efektīvi un konsekventi, lai nodrošinātu, ka uzņēmumi un sociālie uzņēmumi pārdzīvo krīzi, ka tie var piedāvāt un saglabāt kvalitatīvas darbvietas un ka darba ņēmēji un bezdarbnieki saņem efektīvu atbalstu kvalitatīvu prasmju iegūšanā. ESF+ kā papildu fonds palīdz īstenot izglītības un apmācības reformas, kas noteiktas Eiropas pusgadā, un tam vajadzētu atbalstīt Eiropas ilgtspējīgas rūpniecības stratēģijas un MVU politikas mērķu sasniegšanu prasmju attīstības jomā.

4.4. EESK atzīmē, ka Komisija savā priekšlikumā atzīst dažādās pieejas dalībvalstīs, kas dod iespēju cilvēkiem veidot prasmes visu mūžu, runājot par "kontiem", nevis "kontu" vienskaitlī. Tomēr ideja par **Eiropas individuālu mācību kontu (ILA) iniciatīvu** kā vispārēju iniciatīvu vai īpašu atbalstu dalībvalstu vajadzībām ir papildus jāizpēta pienācīgos pētījumos, lai nodrošinātu, ka tā patiešām var sniegt efektīvu risinājumu, atbalstot kvalifikācijas paaugstināšanu un pārkvalificēšanos, un tās pamatā jābūt NFIL apstiprinājumam, lai nodrošinātu individuālas mācīšanās iespējas. Tādēļ par turpmākiem politikas pasākumiem jāņem kopā ar attiecīgajiem sociālajiem partneriem, tostarp nozaru partneriem.

4.5. Prasmju pakts varētu pievērsties **rūpniecības nozarēm**, kurās ir svarīgi atbalstīt kvalifikācijas celšanu un pārkvalifikāciju, kā arī darba ņēmēju motivēšanu pēc praktisku norādījumu un konsultāciju saņemšanas apmeklēt apmācības, kas veicina viņu profesionālo un karjeras attīstību, kā arī interesi par uzņēmumu. Saistībā ar **iniciatīvu Blueprint** ⁽²¹⁾ un ideju par **Eiropas PIA pamatprofila** izstrādi ir vērts atzīmēt, ka nozaru prasmju profilu iespējamā sinerģija atsevišķās profesijās ir jāturpina apspriest ar attiecīgo nozaru sociālajiem partneriem. Jāņem vērā visaptverošas pieejas, tostarp konkurētspēja, uzņēmumu pētniecības un inovāciju stratēģijas un rūpnieciskie noslēpumi.

4.6. Visiem PIA studentiem vajadzētu iegūt tiesības uz **kvalitatīvu un iekļaujošu PIA un mācekliību**, ievērojot Padomes 2018. gada Ieteikumu par Eiropas satvaru kvalitatīvai un rezultatīvai mācekliībai ⁽²²⁾. Nosakot rādītājus par PIA absolventu nodarbinātības līmeni, jāņem vērā Covid-19 krīzes ietekme uz rūpniecības nozarēm un absolventu prasības par taisnīgām un kvalitatīvām darbvietais. Starp uzņēmumiem vēl vairāk jāsekmē sadarbīga mācekliība. Projektos, kas orientēti uz **profesionālās izcilības centriem**, jāliek lielāks uzsvars uz sociālo integrāciju un vienlīdzīgu piekļuvi pievilcīgām augstas kvalitātes mācībām. Ir svarīgi ņemt vērā PIA nodrošinātāju nozīmi visas valsts kontekstā un viņu mijiedarbību ar sociālajiem

⁽¹⁸⁾ OV C 484, 24.12.2016., 1. lpp.

⁽¹⁹⁾ Padomes Ieteikums (2012. gada 20. decembris) par neformālās un ikdienējās mācīšanās validēšanu.

⁽²⁰⁾ Skatīt 4. zemsvītras piezīmi.

⁽²¹⁾ *Blueprint* plāns nozaru sadarbībai prasmju jomā.

⁽²²⁾ Padomes Ieteikums (2018. gada 15. marts) par Eiropas satvaru kvalitatīvai un rezultatīvai mācekliībai.

partneriem, pielāgojot mācību programmas prasmju vajadzībām. Tāpat arī ierosinājums par valstu finansiālo līdzdalību *EuroSkills* konkursos var palielināt PIA pievilcību. Tomēr izraudzīto PIA studentu izcilā sagatavotība būs paraugs valdībām, lai tās ar efektīviem pasākumiem uzlabotu PIA skolu kvalitāti kopumā.

4.7. EESK atgādina Rīgā pieņemtos secinājumus par profesionālās izglītības un apmācības stratēģiju 2015.–2020. gadam, kas norāda, ka mācīšanās darbavietā (WBL) ietver praktisko mācīšanos skolās un uzņēmumos⁽²³⁾. Tā kā normālā situācijā visiem PIA studentiem jānodrošina kāda mācīšanās darbavietā iespēja, WBL dalības rādītāji noteikti nav pārāk vērienīgi un tos ir grūti piemērot mācekļības noteikumu uzlabošanai.

4.8. **Prasmju apzināšanas** stiprināšana, balstoties uz *Cedefop*⁽²⁴⁾ nesen paveikto darbu, ir būtiska arī tādēļ, lai definētu un uzraudzītu dalībvalstu sasniegumus attiecībā uz pieaugušo izglītības un PIA rādītājiem. **Prasmju vajadzību prognozēšana/paredzēšana** saistībā ar sociālajām un darba tirgus izmaiņām ir svarīga, lai nodrošinātu prasmju stratēģiju labāku pārvaldību efektīva sociālā dialoga ietvaros un konsultējoties ar attiecīgām pilsoniskās sabiedrības organizācijām un ieinteresētajām personām, tostarp uzņēmumiem. Būtu apsveicami, ja Prasmju programmā un ieteikumā par PIA ierosinātie rādītāji tiktu pārskatīti un atjaunināti pēc pētījumiem par Covid-19 krīzes ietekmi uz izglītību, apmācību un darba tirgu.

4.9. Kopumā ir jāuzlabo dati un informācija par PIA, prasmēm un darba tirgus vajadzībām saistībā ar ES definētajiem mērķiem izglītībā un apmācībā un jaunajiem rādītājiem, kas ierosināti, lai pastiprinātu **ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu**, jo īpaši IAM 4 (izglītība), IAM 5 (vienlīdzība), IAM 8 (pienācīgas kvalitātes nodarbinātība) un IAM 13 (klimata pārmaiņas), un **Eiropas pusgada** mērķu īstenošanu. Lai līdz 2025. gadam sasniegtu ierosinātos rādītājus, *Eurostat* un citu pētījumu aģentūru (*Cedefop* un *Eurofound*) veiktā monitoringa biežums katru gadu jāatjaunina. Papildu rādītāji varētu labāk palīdzēt uzņēmumiem un darba ņēmējiem, nosakot ieguldījumu, nodrošinājuma un prasmju vajadzības un pievēršoties “to uzņēmumu procentuālajai daļai, kuri **nodrošina apmācību** pēc apmācības veida,” un “uzņēmumu izdevumiem mācību kursiem procentos no kopējām darbaspēka izmaksām”. Minētos datus *Eurostat* jau apkopo ik pēc pieciem gadiem, taču šāds laikposms neatbalsta **sociālo partneru aktīvu iesaistīšanos prasmju prognozēšanā/paredzēšanā un vajadzīgās apmācības izveidošanā** – šo aspektu Prasmju programma ierosina nostiprināt. Apmaksāts mācību atvaļinājums, kas tiek apspriests sarunās par koplīgumiem, var būt līdzeklis, kas iekļaujams rādītājos, tāpat kā novērtējums par informācijas un norādījumu sniegšanu darba ņēmējiem.

4.10. EESK atzinumā par ES stratēģiju zaļo prasmju un kompetenču uzlabošanai⁽²⁵⁾ ir norādīts, ka **atbildība par vidi ir ikviena pienākums. Proaktīvai kvalifikācijas celšanai un pārkvalifikācijai**, lai veicinātu taisnīgu pārkārtošanos uz vidi nekaitīgu ekonomiku, jābūt pieejamai visiem, it īpaši darba ņēmējiem tajās nozarēs, kur valda lejupslīde. Pamatojoties uz skaidru rādītāju, ir jāuzrauga apmācības nodrošināšana attiecībā uz “vispārīgajām” (ikdienas dzīvei un sabiedrībai vajadzīgajām) un “speciālajām” (tehniski profesionālajām) **zaļajām prasmēm un kompetencēm**, un tas attiecas uz visiem cilvēkiem Eiropā, ne tikai uz pieaugušajiem. Šādam rādītājam un ES stratēģijai par zaļajām prasmēm un kompetencēm jābalstās uz rūpīgu **ES līmeņa pētījumu un novērtējumu par valstu zaļo prasmju un kompetenču stratēģijām. Zaļo prasmju rādītāju un kompetenču satvara** izveidei jābalstās uz atvērto sadarbības metodi. **PIA skolotājiem un pasniedzējiem** pastāvīgi jāsaņem kvalitatīva profesionālās kvalifikācijas paaugstināšana arī uzņēmumos⁽²⁶⁾, un viņi jāiesaista mācību programmu izstrādē par digitālo un zaļo pārkārtošanos.

⁽²³⁾ Skatīt WBL definīciju Rīgā pieņemto 2015. gada secinājumu 6. zemsvītras piezīmē.

⁽²⁴⁾ *Cedefop* tīmekļa vietne par prasmju apzināšanu.

⁽²⁵⁾ Skatīt 6. zemsvītras piezīmi.

⁽²⁶⁾ *Cedefop*, PIA pasniedzēju profesionālās pilnveides pamatprincipi (2014) un *ETUCE* politikas dokuments par PIA Eiropā, 2012.

4.11. Mēs uzsveram, ka **skolām ir liela sociālā nozīme** un mācību metodes ir jāatbalsta, izmantojot digitalizāciju kā instrumentu, nevis kā mērķi. Būtisks ir efektīvs atbalsts skolām, studentiem, skolotājiem, vecākiem un ģimenēm, uzlabojot digitālās prasmes un veicot ieguldījumus aprikojumā, un tas jārisina Eiropas pusgada ietvaros un jāiekļauj **Digitālās izglītības rīcības plānā**. Tā kā nozares un ekonomika tiek nepārtraukti digitalizēta, ir svarīgi, izmantojot sociālo dialogu, paaugstināt kvalifikāciju un pārkvalificēt darba ņēmējus attiecībā uz vajadzīgajām digitālajām prasmēm. Mēs aicinām Eiropas Komisiju sniegt attiecīgus datus par piekļuvi digitālajiem rīkiem un piekļuvi internetam skolās saistībā ar **SELFIE** rīku ⁽²⁷⁾.

4.12. Apspriežoties ar sociālajiem partneriem, jāatrod kopīga Eiropas definīcija un jāpanāk kopīga izpratne par **mikroapliecinājumiem**. EESK iesaka veikt ES līmeņa pētījumu, lai apzinātu esošos mikroapliecinājumus, ko izmanto dažādu nozaru uzņēmumi, apmācību pakalpojumu sniedzēji un izglītības iestādes (PIA un augstākā izglītība), un lai noskaidrotu Eiropas uzņēmumu, darba devēju, darba ņēmēju un darba meklētāju vajadzības un intereses attiecībā uz mikroapliecinājumu iegūšanu un pieprasīšanu. Mikroapliecinājumus var uzskatīt par vienu, bet ne vienīgo atzīšanas procedūru, kvalifikācijas celšanas vai pārkvalifikācijas risinājumu un iznākumu. Tiem ir skaidri jādefinē, kā sertifikāts ir saistīts ar pilno kvalifikāciju. Par mikroapliecinājumu standartu noteikšanu un turpmāku politisko rīcību ES līmenī ir īpaši jāapspriežas ar sociālajiem partneriem, nodrošinot kvalitāti un pārredzamību un vienlaikus apsverot šādu ES līmeņa pētījumu un rūpīgu ietekmes novērtējumu, tostarp tā ietekmi uz kvalifikācijām un koplīgumiem.

4.13. Saistībā ar jaunās **Europass platformas** ieviešanu jāatzīmē, ka uzticību sertifikātiem un kvalifikācijām var nodrošināt, izmantojot digitālus apliecinājumu datus un vienlaikus ievērojot atzīšanas un apstiprināšanas procedūras. Informācijai jābūt pieejamai arī cilvēkiem ar invaliditāti, un tā jāsniedz dažādās valodās, tostarp galvenajās migrantu, bēgļu un patvēruma meklētāju valodās. Papildus jāizpēta ideja par atvērtajiem žetoniem, kas izmantojami paātrinātai atzīšanai.

4.14. EESK atzinīgi vērtē Komisijas ierosinājumus atbalstīt valstu darbības attiecībā uz stratēģiskajām prasmēm, kas vērstas uz **iekļaušanu un dzimumu līdztiesību** PIA jomā. Saskaņā ar jaunākajiem ANO ⁽²⁸⁾, Eiropas Padomes un Eiropas Dzimumu līdztiesības institūta (*EIGE*) ⁽²⁹⁾ ziņojumiem Covid-19 krīze ir īpaši **smagi skārusi sievietes ģimenes**. Sievietes ir saskārušās ar “paaugstinātu vardarbības līmeni ģimenē, seksuālo vardarbību un vardarbību dzimuma dēļ”, un “jāpievērš uzmanība arī pandēmijas iespējamajai ilgtermiņa ietekmei uz līdzsvaru starp profesionālo un personīgo dzīvi un uz sieviešu ekonomisko neatkarību, jo daudzām tā var likt izdarīt grūtu izvēli un pāriet uz neapmaksātu darbu” ⁽³⁰⁾. Tādēļ EESK uzskata, ka valstu darbības prasmju jomā jāliek uzsvars uz atbalstu studentēm, strādājošām sievietēm un sievietēm bezdarbniecēm, nodrošinot pielāgotu apmācību. Šīm darbībām jākoncentrējas arī uz efektīvu atbalstu ģimenēm, kuras ir saskārušās ar nopietnām grūtībām Covid-19 krīzes laikā.

4.15. EESK atgādina, ka **pret bēgļiem jāizturas vienādi neatkarīgi no viņu prasmju līmeņa** un ka katram bēglim un patvēruma meklētājam ir jādod iespēja apstiprināt savas prasmes un kompetences, iegūt mācekļa praksi, pārkvalifikāciju un kvalifikācijas celšanu, lai viņi tiktu integrēti darba tirgū saskaņā ar ES Pamattiesību hartu. **Migrācijas un patvēruma paktā** jāatzīst, ka bēgļiem ir prasmes un atšķirīgs kvalifikācijas līmenis, kas var radīt pievienoto vērtību uzņemtajām valstīm un to vietējam darba tirgum, atbilstīgi uzņēmumu vajadzībām.

4.16. Ir svarīgi meklēt vairāk kopīgā starp Eiropas augstākās izglītības telpu (*EHEA*) un Eiropas pētniecības telpu, lai uzlabotu **augstākās izglītības un pētniecības kvalitāti un iekļautību** attiecībā uz visiem studentiem neatkarīgi no viņu vecuma vai sociāli ekonomiskā stāvokļa. Eiropas universitāšu iniciatīvas īpašā uzmanības centrā jābūt studiju kvalitātes un atzīšanas uzlabošanai starp universitātēm. Lai gan augstākā izglītība ir katras valsts kompetence, šķiet, ka Komisijas priekšlikumi par Eiropas grādu, Eiropas universitātes statūtiem un Eiropas atzīšanas un kvalitātes nodrošināšanas sistēmu ir virzība uz augstākās izglītības studiju sinhronizāciju. Tādēļ EESK aicina turpināt apspriest šo iniciatīvu un turpmāko politikas pasākumu idejas ar valdībām, attiecīgajiem sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

⁽²⁷⁾ SELFIE rīks.

⁽²⁸⁾ ANO Politikas kopsavilkums: Covid-19 ietekme uz sievietēm, 2020.

⁽²⁹⁾ Skatīt *EIGE* attiecīgo tīmekļa vietni.

⁽³⁰⁾ <https://www.coe.int/en/web/genderequality/women-s-rights-and-covid-19>

4.17. EESK uzsver, ka Covid-19 krīze ir ļoti negatīvi ietekmējusi universitāšu uzņemšanas procesus, apmeklētību, sociālo nozīmi un ieguldījumus. Jānodrošina ilgtspējīgi valstu ieguldījumi augstākajā izglītībā un pētniecībā, kā arī jāuzlabo atbalsts no ES līdzekļiem, lai padarītu izglītību un pētniecību pilnībā iekļaujošu un pieejamu studentiem un nākamajiem pētniekiem, kā arī lai nodrošinātu akadēmiskajam personālam un pētniekiem labvēlīgu darba vidi.

4.18. Uzņēmumu un augstākās izglītības iestāžu partnerībai jābūt izdevīgai abām pusēm, bez ārēja spiediena, un tai jābūt līdzsvarotai, lai nodrošinātu, ka uzņēmums pats veic pētniecisko un inovāciju darbu un pats īsteno valsts augstākās izglītības un pētniecības mērķus. Ministru saistības Boloņas procesa 48 valstīs ir jāņem vērā saistībā ar Prasmju programmas priekšlikumiem: **“Akadēmiskā brīvība un integritāte, institucionālā autonomija, studentu un personāla līdzdalība augstākās izglītības pārvaldībā, kā arī sabiedrības atbildība** par augstāko izglītību veido EHEA mugurkaulu.” EESK uzsver arī to, cik svarīgi ir īstenot ANO 1997. gada Ieteikumu par augstākās izglītības mācību personāla statusu ⁽³¹⁾.

4.19. Saskaņā ar ES Pamattiesību hartas 13. pantu “Pētījumi humanitārajās un eksaktajās zinātnēs ir brīvi. Tiek respektēta akadēmiskā brīvība” ⁽³²⁾. Priekšlikumi par Eiropas kompetenču satvara izveidi **pētniekiem**, pētnieku prasmju taksonomijas izstrādi un pētnieku mācību programmu izveidi, paredzot atklātu zinātni un zinātnes pārvaldību, ir vērienīgas idejas, taču tās apdraud augstākās izglītības iestāžu akadēmisko brīvību, gatavojot nākamās akadēmiķus un pētniekus, lai uzlabotu zināšanu un pētījumu brīvību.

Briselē, 2020. gada 29. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG

⁽³¹⁾ 1997. gada ANO Ieteikums par augstākās izglītības mācību personāla statusu.

⁽³²⁾ Eiropas Savienības Pamattiesību harta.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Jauniešu nodarbinātības atbalsts – tilts uz darbvietām nākamajai paaudzei””

(COM(2020) 276 final),

“Priekšlikums Padomes ieteikumam “Tilts uz nodarbinātību – Garantijas jauniešiem pastiprināšana” un ar ko aizstāj Padomes 2013. gada 22. aprīļa Ieteikumu par garantijas jauniešiem izveidi”

(COM(2020) 277 final – 2020/132(NLE))

(2021/C 10/08)

Ziņotāja: **Tatjana BABRAUSKIENĒ**

Līdzziņotājs: **Michael McLOUGHLIN**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 12.8.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	9.9.2020.
Pieņemts plenārsesijā	29.10.2020.
Plenārsesija Nr.	555
Balsojuma rezultāts	220/0/2
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē to, ka ar pastiprināto programmu “Garantija jauniešiem” dalībvalstīm tiek sniegts jauniešu bezdarba mazināšanas pasākumu kopums, ko veido dažādi instrumenti (mācekļība, stažēšanās, izglītība un darba piedāvājumi), un aicina turpināt virzību uz to, lai programma “Garantija jauniešiem” kļūtu par pastāvīgu instrumentu. Tomēr Komiteja pauž nožēlu par to, ka pasākumi nav līdzsvaroti un galvenokārt ir vērsti uz izglītību un prasmēm, bet mazāk – uz aktīvo darba tirgus politiku. Laikā pēc Covid-19 krīzes ES jauniešiem, kurus bezdarbs skar visvairāk, vajadzētu būt iespējai piekļūt kvalitatīvai nodarbinātībai.

1.2. Komiteja visnotaļ mudina dalībvalstis turpināt pūliņus stiprināt Eiropas sociālo tiesību pilāra ceturto un pirmo principu, lai izvērstu nozaru un daudzlīmeņu sadarbību un tādā veidā veicinātu **holistiskas un integrētas pieejas īstenošanu centienos atbalstīt jauniešus**, kuri saskaras ar daudziem šķēršļiem, kas kavē viņu **integrāciju izglītības jomā, sabiedrībā un darba tirgū**.

1.3. EESK aicina nekavējoties nodrošināt atbalstu jauniešiem, kas reģistrējas programmā “Garantija jauniešiem”. **Kvalitatīvs risinājums, piemēram, kvalitatīva darbvietā vai apmācības iespēja** ir jānodrošina ātri vai 4 mēnešu laikā. Vienlaikus būtu jāņem vērā, ka neformālās vai ikdienējās mācīšanās validēšanas procedūras dažkārt ir ilgas, un tās varētu apvienot ar apmācības iespēju piedāvāšanu noteiktā laikposmā.

1.4. EESK norāda, ka atbalsts jauniešiem jāsāk ar **neformālās vai ikdienējās mācīšanās validēšanu**, kam ideālā gadījumā būtu jānovēd pie kvalifikācijas, kura nenoliedzami atbilst Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūras/valsts kvalifikāciju ietvarstruktūras līmeņiem, un profesionāla nosaukuma vai sertifikāta iegūšanas. Lai varētu sasniegt četru mēnešu mērķi un sniegt individuālu atbalstu, validācijas un apmācības sistēmām vajadzētu būt **elastīgākām** un dinamiskākām.

1.5. Komiteja aicina izstrādāt ES iniciatīvu, kuras mērķis ir uzlabot **kvalitatīvas un iekļaujošas ievirzes un konsultāciju nodrošināšanu, sākot ar agrīno skolas izglītību**, lai jauniešiem sniegtu vairāk informācijas par viņu tālāko izglītību un par vēlākajām karjeras iespējām laikā, kad notiek darba tirgus zaļā un digitālā pārveide.

1.6. EESK norāda, ka jauniešu, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, iekārtošanai darbā ir jāatbilst darba tiesību aktiem, koplīgumiem un nodokļu noteikumiem, lai nepieļautu gados jauno darba ņēmēju, kurus atbalsta programma “Garantija jauniešiem”, ilgtermiņa nestabilitāti. Iekārtojot jauniešus darbā, jāievēro, ka ir jānodrošina **pienācīgs atalgojums un darba apstākļi, darba vietas pieejamība un darba aizsardzība, un demokrātija darbā**, kā tas noteikts valstu tiesību aktos un koplīgumos un/vai nozaru nolīgumos. EESK iesaka dalībvalstīm piemērot aktīvu darba tirgus politiku, lai radītu darbvietas jauniešiem gan publiskajā, gan privātajā sektorā un nodrošinātu ilgtermiņa risinājumus. Īstermiņa un pagaidu līgumi var atrisināt steidzamas problēmas, bet ilgtermiņa nestabilitāte kaitē kā jauniešiem, tā arī uzņēmumiem un ekonomikai.

1.7. Komiteja iesaka sadarbībā ar **attiecināmajiem sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem ES, valstu un vietējā līmenī** izstrādāt programmas “Garantija jauniešiem” plānošanas, īstenošanas un novērtēšanas **kvalitātes sistēmu**, lai nodrošinātu, ka piedāvājums atbilst noteiktam standartam. Tā kā programmas “Garantija jauniešiem” īstenošanai tiek piešķirti arvien vairāk publisko līdzekļu, ko papildina ES līdzekļi, ir ārkārtīgi svarīgi ar **kvalitātes kritērijiem un nosacījumiem**⁽¹⁾ attiecībā uz jauniešu iekārtošanu darbā uzraudzīt **piedāvājuma kvalitāti**. Komiteja atzinīgi vērtē Eiropas Arodbiedrību konfederācijas (ETUC) un Eiropas Jaunatnes foruma (EYF) veikumu šajā jomā.

1.8. EESK atzinīgi vērtē Komisijas ierosinājumu pilnveidot **atgriezeniskās saites nodrošināšanu pēc iekārtošanas darbā un programmas “Garantija jauniešiem” uzraudzību**, lai turpinātu uzlabot efektīvu jaunatnes politikas pasākumu atbalstīšanas uzraudzību un novērtēšanu. EESK aicina dalībvalstis ieviest valstīs īstenotās programmas “Garantija jauniešiem” **kvalitatīvu un kvantitatīvu uzraudzību**, kas balstās uz kopīgi saskaņotu rādītāju sistēmu un kas jāveic katru gadu un jāuzlabo, izmantojot kvalitatīvu sarakstu. **Uzraudzības un novērtēšanas** mehānismos uzsvārs būtu jāliek arī uz kvalitāti, jāiesaista pilsoniskās sabiedrības pārstāvji, tostarp jaunatnes organizācijas, un tieši jāuzklausā jauniešu viedoklis.

1.9. EESK aicina Eiropas un valstu līmenī veidot uz aliansēm starp ministrijām, publiskajiem nodarbinātības dienestiem, sociālajiem partneriem, jaunatnes organizācijām, valstu jaunatnes padomēm un citām attiecīgajām ieinteresētajām personām balstītu **sadarbību efektīvu sociālās, nodarbinātības, izglītības un apmācības politikas pasākumu īstenošanai**, lai rastu labāko risinājumu jauniešiem un labāk **aptvertu tās personas, kam palīdzība ir visvairāk vajadzīga**, īpašu uzmanību pievēršot **sociāli un ekonomiski nelabvēlīgā situācijā esošu personu iekļaušanai un dzimumu līdztiesības nodrošināšanai**.

1.10. Komiteja iesaka Komisijai veikt ES līmeņa pētījumu par **Covid-19 krīzes ietekmi uz mācību priekšlaicīgu pārtraukšanu** un to jauniešu skaita pieaugumu, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu. Komiteja arī iesaka **pārskatīt Eurostat datus par jauniešu bezdarba līmeni**, lai aptvertu arī jauniešus no vecuma, kad viņi beidz valsts obligātās izglītības iestādes, līdz 30 gadu vecumam (tātad ne tikai vecumā no 18 līdz 25 gadiem), un programmā “Garantija jauniešiem” nodrošinātu **atbilstošus atbalsta pasākumus un pienācīgu ES finansējuma apmēru un pieejamību**.

1.11. EESK mudina ES dalībvalstis nodrošināt efektīvus izglītības, apmācības un darba tirgus politikas pasākumus, lai sniegtu efektīvu atbalstu jauniešiem. Ir svarīgi samazināt to **jauniešu (arī to, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu) skaitu, kuriem ir maz prasmju un zema kvalifikācija**, un tas jāpanāk ar a) piemērotu obligātās izglītības beigu vecumu un b) noturīgiem publiskajiem ieguldījumiem kvalitatīvā un iekļaujošā izglītībā un apmācībā.

1.12. EESK aicina nodrošināt efektīvu atbalstu **publiskajiem nodarbinātības dienestiem**, lai cilvēkus iesaistītu turpmākā izglītībā un apmācībā un iekārtotu kvalitatīvās darbvietas. Komiteja norāda, ka, **paaugstinot vecumu**, līdz kuram iespējams piekļūt programmai “Garantija jauniešiem”, nedrīkst pazemināties publisko nodarbinātības dienestu sniegto iespēju kvalitāte vai palielināties spiediens uz šiem dienestiem vai uz izglītības un apmācības sistēmām, kas saskaras ar pieaugošu pieprasījumu. EESK aicina sniegt papildu atbalstu, lai uzlabotu **publisko nodarbinātības dienestu veikspēju** un lai cilvēki saņemtu **vairāk informācijas** par uzņēmumos pieejamajām mācekļības un stažēšanās iespējām un kvalitatīviem darba piedāvājumiem.

1.13. Komiteja iesaka uzlabot **Europass platformu**, nodrošinot jauniešiem, tostarp cilvēkiem ar invaliditāti, ticamu informāciju dažādās valodās, tostarp svarīgākajās migrantu, bēgļu un patvēruma meklētāju valodās.

⁽¹⁾ Skatīt Eiropas Arodbiedrību konfederācijas (ETUC) ierosinātos kvalitātes kritērijus, kas minēti ETUC rezolūcijā par jaunatni “*Revisited fight against youth unemployment*”, 2020. gads.

1.14. EESK aicina dalībvalstis turpināt sadarbību, lai visas būtiskākās reformas programmā “Garantija jauniešiem” tiktu atspoguļotas **juridiskajos instrumentos, kas reglamentē attiecīgā finansējuma piešķiršanu**. EESK aicina Komisiju **palielināt programmai “Garantija jauniešiem” atvēlēto ES finansējumu**, ņemot vērā visus **ES ieguldījumus šajā programmā, visas pašreizējās ES programmas** un ES līdzekļu izlietojuma novērtējumu. Tie, kas palīdz jauniešiem, ir labāk jāinformē par programmai “Garantija jauniešiem” atvēlētajiem ES līdzekļiem, un dalībvalstīm ir jāsaņem pamatnostādnes savā valodā. EESK atzinīgi vērtē to, ka **Eiropas pusgadā** tiks integrēts tāds aspekts kā mērķtiecīgs atbalsts jauniešiem.

1.15. EESK aicina iesaistīt sociālos partnerus un citas attiecīgās ieinteresētās personas **Eiropas Sociālā fonda Plus līdzekļu apgūšanā**, kā to paredz Eiropas rīcības kodekss attiecībā uz partnerību saistībā ar Eiropas strukturālajiem un investīciju fondiem. Šāda iesaistīšana ir jāpaplašina attiecībā uz ES finanšu instrumentu, ar ko nākamajā daudzgadu finanšu shēmā (DFS) (2021.–2027. gadam) atbalsta pastiprināto programmu “Garantija jauniešiem”. Tas nodrošinātu līdzdalīgu plānošanu un efektīvu programmas īstenošanas uzraudzību, lai līdzekļi patiešām nonāktu pie tiem, kam tie ir vajadzīgi.

1.16. EESK atzinīgi vērtē Komisijas plānu izveidot **sociālās aizsardzības pieejamības uzraudzības sistēmu** un rast risinājumus, lai nodrošinātu pienācīgus darba apstākļus cilvēkiem, kas strādā digitālajās platformās, jo pretējā gadījumā darbs kolektīvo pakalpojumu jomā un darbs platformās nebūs labākās ilgtermiņa iespējas kvalitatīvai programmas “Garantija jauniešiem” atbalstīto personu darbā iekārtošanai.

1.17. EESK ierosina gaidāmo programmu **“Eiropas garantija bērniem” saistīt ar “Garantija jauniešiem”**, lai sniegtu efektīvāku atbalstu jauniešiem ar bērniem neatkarīgi no tā, vai viņi ir nodarbināti vai bezdarbnieki.

1.18. EESK mudina **Komisiju** izstrādāt **rīcības plānu sociālās ekonomikas jomā**, lai sniegtu efektīvu atbalstu **jauniešiem uzņēmējiem un jaunuzņēmumiem** un uzlabotu zaļās prasmes vietējā līmenī, īpašu uzmanību pievēršot neaizsargātām grupām un iesaistot attiecīgos sociālos partnerus un pilsoniskās sabiedrības organizācijas.

1.19. Komisija iesaka dalībvalstīm mudināt uzņēmumus pieņemt darbā jauniešus bezdarbniekus un nodrošināt viņiem **kvalitatīvus darba piedāvājumus**. EESK norāda, ka **nodarbinātības stimuli, algu subsīdijas un piemaksas par pieņemšanu darbā, kā arī nodokļu atvieglojumi uzņēmumiem** patiešām varētu būt labs risinājums un ka tie būtu jāpapildina ar piemērotu apmācības iespēju pieejamības nodrošināšanu. Stimuliem, kas paredzēti uzņēmumiem, vajadzētu būt efektīviem risinājumiem, kuri iekļaujas to vidēja termiņa un ilgtermiņa uzņēmējdarbības plānos.

1.20. EESK iesaka veikt ES līmeņa pētījumu, lai apzinātu **apritē esošos mikroapliecinājumus** un noskaidrotu Eiropas uzņēmumu, darba devēju, darba ņēmēju un darba meklētāju vajadzības un intereses saistībā ar mikroapliecinājumu iegūšanu un pieprasīšanu, un pētījumā īpašu uzmanību pievērst jauniešiem.

1.21. EESK atzinīgi vērtē Komisijas ierosinājumu stiprināt sociālo dialogu par mācekļības piedāvājuma uzlabošanu un **aicina efektīvi uzraudzīt, kā valstu un uzņēmumu līmenī tiek īstenots Padomes ieteikums par Eiropas satvaru kvalitatīvai un rezultatīvai mācekļībai**⁽²⁾. Ir svarīgi novērtēt un uzlabot mācekļību, piemērojot minētajā ieteikumā iekļautos kritērijus.

1.22. EESK aicina Komisiju atbalstīt **Eiropas Mācekļu tīklu**, nosakot tam skaidras pilnvaras, lai atbalstītu mācekļus saskaņā ar Padomes ieteikumu par Eiropas satvaru kvalitatīvai un rezultatīvai mācekļībai.

2. Pamatinformācija un vispārīgas piezīmes

2.1. Padomes ieteikums par programmu “Garantija jauniešiem” tika pieņemts 2013. gada aprīlī, kad ekonomikas un finanšu sistēmas satricinājumu un ekonomikas krīzes dēļ Eiropas iedzīvotāju, tostarp daudzu jauniešu **bezdarbs bija sasniedzis visaugstāko līmeni**.

⁽²⁾ OV C 153, 2.5.2018., 1. lpp.

2.2. Covid-19 pandēmija izraisījusi ievērojamu Eiropas ekonomikas lejupslīdi un bezdarba līmeņa paaugstināšanos. Eiropas Savienībā 2020. gada jūnijā bez darba bija 3 miljoni jauniešu vecumā līdz 25 gadiem (17,1 % no kopējā ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita šajā grupā) ⁽³⁾, un tiek prognozēts ⁽⁴⁾, ka līdz gada beigām šo cilvēku skaits palielināsies līdz 4,8 miljoniem (26,2 %). Turklāt paredzams, ka to jauniešu skaits, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, palielināsies no 4,9 miljoniem līdz 6,7 miljoniem. Programmas “Garantija jauniešiem” īstenošanas pastiprināšana tiek veikta **savlaicīgi**, lai nepieļautu visaugstākā bezdarba līmeņa sasniegšanu ES vēsturē ⁽⁵⁾ 21. gadsimtā. Ar priekšlikumu par programmas “Garantija jauniešiem” pastiprināšanu dalībvalstīm tiek nodrošināta iespēja veikt vairākus jauniešu bezdarba mazināšanas pasākumus, izmantojot dažādus instrumentus, tostarp mācekliību, stažēšanos, tālākizglītību un darba piedāvājumus. Priekšlikumā īpaša uzmanība veltīta **jauniešu (līdz 30 gadu vecumam) pārejai no skolas sola uz darba tirgu un integrācijai darba tirgū četru mēnešu laikā pēc reģistrēšanās publiskā nodarbinātības dienestā vai pie Garantijas jauniešiem sniedzēja**.

2.3. Kā parādīja pēdējā ekonomikas krīze, jauniešus krīze skar smagāk. Viņi ir **neaizsargātāki darba tirgū** un viņi nav sociāli aizsargāti vai arī šī aizsardzība ir vāja. Daudziem ir **studentu kredīti, trūkst līdzekļu, lai attīstītu prasmes, un neaktivitātes dēļ ļoti liela ir iespējamība sasiegt ar garīgu slimību**. Jauniešu bezdarbam ir ilgtermiņa ietekme uz cilvēkiem, un tādēļ ar laiku viņi kļūst par “zudušo paaudzi”. Eurofound ⁽⁶⁾ aprēķināja, ka lielās recesijas laikā Eiropas tautsaimniecības zaudēja aptuveni 162 miljardus euro gadā, jo netika veikti jauniešu integrācijas pasākumi. Jauniešu bezdarbs var negatīvi ietekmēt **ne tikai ekonomiku, bet arī sabiedrību kopumā**, jo jaunieši var izstāties no demokrātiskās un sociālās līdzdalības.

2.4. Jaunieši, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, ir **daudzveidīga grupa**. Viņiem ir atšķirīgi prasmju līmeņi, dažāda formālā kvalifikācija un dažāda personīgā izcelsme. Dažas izglītības sistēmas nav pietiekami elastīgas un tāpēc nenodrošina dažādu izglītības sistēmas atzaru **mijiedarbību**. Būtu jānodrošina viņiem efektīvi risinājumi atbilstīgi viņu kvalifikācijai un prasmju līmenim. **Mērķtiecīgs sociālais un ar nodarbinātību un izglītību saistīts atbalsts** it īpaši būtu jāsniedz tiem, kas ir neaizsargāti un nāk no sociāli un ekonomiski nelabvēlīgas vides. Jānodrošina **dzimumu līdztiesība un vienlīdzīgas iespējas** migrantiem un bēgļiem, minoritāšu pārstāvjiem, romiem un jauniešiem ar invaliditāti. Mazkvalificētiem jauniešiem un jauniešiem, kas priekšlaicīgi pametuši skolu, būtu jāsaņem palīdzība **prasmju un kompetenču uzlabošanai, lai sasniegtu kvalifikācijas līmeņus, kas atkarībā no attiecīgās valsts apstākļiem tuvojas “Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūras (EKI) 3. vai 4. līmenim”**. Tas, kā paredzēts Padomes ieteikumā par prasmju pilnveides ceļiem ⁽⁷⁾, pārvērtu viņiem iespēju iekļauties darba tirgū.

2.5. Saistībā ar atbalstu jauniem pieaugušajiem ir svarīgi definēt, ka tās ir **personas vecumā starp obligātās izglītības beigšanas vecumu ⁽⁸⁾ un 30 gadu vecumu**. Pārskatītajā programmā “Garantija jauniešiem” noteikts, ka atbalsts tiek sniegts līdz 30 gadu vecumam, un paredz efektīvu atbalstu cilvēkiem **pienācīgas kvalitātes nodarbinātības un prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas nodrošināšanā**. Jaunieši, kas pamet izglītību agrīnā vecumā, un publisko ieguldījumu trūkums iekļaujošā visiem pieejamā izglītībā ir faktori, kas veicina to, ka liels ir to **jauniešu skaits, kuriem ir maz prasmju un kvalifikāciju**. Tādēļ pieaug nepieciešamība veikt pasākumus, lai viņus integrētu tālākizglītībā un darba tirgū.

2.6. Pašreizējās krīzes dēļ dažādās nozarēs radītās darbvietas var tikt likvidētas. Eiropas sociālo tiesību pīlāra 4. princips paredz, ka “jauniešiem ir **tiesības turpināt izglītošanos, mācekliību, praksi vai saņemt pienācīgu darba piedāvājumu** 4 mēnešu laikā kopš dienas, kad jaunietis kļūst par bezdarbnieku vai pamet izglītības sistēmu”. Lai nodrošinātu viņu **“tiesības uz kvalitatīvu un iekļaujošu vispārīgo un profesionālo izglītību un mūžizglītību”**, Eiropas sociālo tiesību pīlāra 1. princips arī ir jāattiecinā uz jauniešu pārkvalifikācijas un kvalifikācijas celšanas atbalstīšanu un pasākumiem, kuru mērķis ir mazināt mācības priekšlaicīgi pārtraukumu skaitu. Dalībvalstīm būtu jāgarantē šīs tiesības, izvērsot nozaru un daudzlīmeņu sadarbību, lai īstenotu integrētu pieeju centieniem atbalstīt jauniešus, kuri saskaras ar daudziem šķēršļiem, kas kavē viņu **integrāciju ne tikai darba tirgū, bet arī sabiedrībā ⁽⁹⁾**.

⁽³⁾ Eurostat, dati iegūti 2020. gada augustā.

⁽⁴⁾ Intereconomics, raksts “COVID-19 Crisis: How to Avoid a “Lost Generation””, 2020. gads.

⁽⁵⁾ 23,5 % – 2013. gada septembrī bez darba bija 5,5 miljoni jauniešu (jaunāki par 25 gadiem) (Eurostat).

⁽⁶⁾ Eurofound (2015. gads), *Social inclusion of young people*.

⁽⁷⁾ OV C 484, 24.12.2016., 1. lpp.

⁽⁸⁾ Eurydice: *Compulsory Education* 2018/19. Obligātās izglītības beigu vecums ir 15 gadi septiņās ES valstīs, 16 gadi 16 valstīs, 17 gadi vienā valstī un 18 gadi trīs valstīs, savukārt 16 gadi piecās Vācijas federālajās zemēs un 18 gadi 11 federālajās zemēs.

⁽⁹⁾ Eiropas Jaunatnes forums: *Updated position on the Implementation of the Youth Guarantee*, 2018. gads.

3. Īpašas piezīmes

3.1. EESK Darba tirgus novērošanas centra 2014. gadā veiktā pētījumā par jauniešu nodarbinātību⁽¹⁰⁾ norādīts, ka programmas “Garantija jauniešiem” īstenošana ES dalībvalstīs saskārusies ar **daudziem šķēršļiem**, piemēram, zema programmas piedāvājuma kvalitāte, pasākumi pēc apsolutā četru mēnešu perioda un neatbilstošas iesaistes stratēģijas no darba tirgus tālāk esošo jauniešu (piemēram, to, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu) atbalstam. Lai nodrošinātu programmas “Garantija jauniešiem” labāku īstenošanu, ir vajadzīgas efektīvākas **pārvaldības** struktūras. Finansējums būtu mērķtiecīgi jāvirza, un jāparedz augstāks jauniešu reģistrācijas līmenis. Tāpēc **jāgarantē, ka attiecīgās ieinteresētās personas, piemēram, jaunatnes organizācijas, valstu jaunatnes padomes un citas attiecīgās nevalstiskās organizācijas, kā arī sociālie partneri Eiropas, nozaru, valstu un attiecīgā gadījumā uzņēmumu līmenī tiek labāk iesaistīti programmas “Garantija jauniešiem” izstrādē, īstenošanā un novērtēšanā, jo tā var nodrošināt atbalstu reformām un to raitu īstenošanu.**

3.2. Ir jāpilnveido **kartēšanas sistēma**, lai gūtu dziļāku izpratni par **jauniešu, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, daudzveidību**. Jauniešiem sniegtā atbalsta pārraudzība būtu jāapvieno ar **pastiprinātu pētniecību**, uz pierādījumiem balstītas politikas veidošanā ņemot vērā to jauniešu grupas, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, proti, it īpaši neaizsargātas jauniešu grupas nevienlīdzīgumu, un vienlaikus ir jāievēro tiesību akti attiecībā uz datu aizsardzību. Jaunieši, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, ir grūti sasniedzami, un tādēļ ir vajadzīgs integrēts sociālo un nodarbinātības pakalpojumu – gan publisko, gan privāto – piedāvājums, kas balstīts uz ticamiem pierādījumiem un datiem.

3.3. Sociālo partneru un attiecīgo ieinteresēto personu iesaistīšana **Eiropas Sociālā fonda Plus līdzekļu apgūšanā**, kā to paredz Eiropas rīcības kodekss attiecībā uz partnerību saistībā ar Eiropas strukturālajiem un investīciju fondiem, būtu jāpaplašina attiecībā uz ES finanšu instrumentu, ar ko nākamajā daudzgadu finanšu shēmā (DFS) (2021.–2027. gadam) atbalsta pastiprināto programmu “Garantija jauniešiem”. Tas nodrošinātu līdzdalīgu plānošanu un efektīvu programmas īstenošanas uzraudzību, lai līdzekļi patiešām nonāktu pie tiem, kam tie ir vajadzīgi.

3.4. No šā viedokļa raugoties, jānorāda, ka efektīvs sociālais un ar nodarbinātību, izglītību un apmācību saistītais atbalsts patiešām ir jāsāk ar **sadarbību starp attiecīgajām ministrijām un atbalsta dienestiem**. Būtu jāveido alianses starp ministrijām, publiskajiem nodarbinātības dienestiem, jaunatnes organizācijām, valstu jaunatnes padomēm un citām attiecīgajām ieinteresētajām personām, lai rastu labāko risinājumu jauniešiem. Tas, ka iepriekšējā programmā “Garantija jauniešiem” **četrus mēnešus mērķis** netika sasniegts, ir galvenais problēmjautājums saistībā ar pārskatīto versiju. Ir jāpalielina un jāstiprina **publisko nodarbinātības dienestu loma un spējas** piedāvāt cilvēkiem kvalitatīvas darbvietas. NVO un sociālie uzņēmumi arī var atbalstīt jauniešus, piedāvājot pagaidu darbu un stažēšanās iespējas. Vajadzētu plašāk informēt par uzņēmumos **pieejamām vietām**, jo publiskie nodarbinātības dienesti nevar sniegt atbalstu, ja šādu vietu nav vai nav informācijas par tām. Saistībā ar privāto nodarbinātības dienestu iesaistīšanu ir jānodrošina, ka programmas “Garantija jauniešiem” atbalsts jauniešiem tiek sniegts bez maksas kā publisks atbalsts.

3.5. Ir svarīgi arī turpmāk uzlabot gan saiknes ar kopienām, jaunatnes organizācijām un citām sociālajām grupām, gan to iesaistīšanu, kā to atspoguļo daži piemēri Komisijas dienestu darba dokumentā, kas pievienots priekšlikumam Padomes ieteikumam “Tilts uz nodarbinātību – Garantijas jauniešiem pastiprināšana”⁽¹¹⁾. Svarīgi ir tas, ka paziņojumā “Jauniešu nodarbinātības atbalsts – tilts uz darbvietām nākamajai paaudzei”⁽¹²⁾ tiek atzīts, ka visneaizsargātāko personu iesaistīšana “joprojām ir nepietiekama”, un tādējādi vēl skaidrāk tiek izgaismota šo un cita veida **iesaistīšanas centienu** prioritārā nozīme.

3.6. Komiteja atzīmē: SDO pēc programmas “Garantija jauniešiem” analīzes⁽¹³⁾ norādīja, ka **[valstu] resursu trūkums** negatīvi ietekmējis valstu spēju četrus mēnešus laikā nodrošināt visiem jauniešiem, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, iespēju strādāt vai sākt apmācību. **Programmas “Garantija jauniešiem” budžeta palielinājums** ir vērtējams atzinīgi, jo ir palielināts to cilvēku vecums, uz kuriem attiecas iniciatīva. Tomēr EESK pauž nožēlu par to, ka ES atveseļošanas plānā Eiropas ekonomikas atveseļošanai ir paredzēti 750 miljardi euro, taču programmai “Garantija jauniešiem” atvēlēti tikai 22 miljardi euro, kas, kā norāda Eiropas Komisija⁽¹⁴⁾, ietver Eiropas Sociālā fonda un Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvas

⁽¹⁰⁾ EESK Darba tirgus novērošanas centra pētījums par jauniešu nodarbinātību, 2014. gads.

⁽¹¹⁾ SWD/2020/124 final.

⁽¹²⁾ COM/2020/276 final.

⁽¹³⁾ SDO, darba dokuments *The European Youth Guarantee: A systematic review of its implementation across countries*, 2017. gads.

⁽¹⁴⁾ COM/2020/276 final.

ieguldījumus, tostarp **valstu līdzfinansējumu**. Komisija arī ierosinājusi izmantot **papildu līdzekļus**: runa ir par 55 miljardiem euro 2020.–2022. gadā no REACT-EU un 86 miljardiem euro no ESF+, kurus valstis līdz ar citu finansējumu var izlietot jauniešu nodarbinātības atbalstam. Pētījumi⁽¹⁵⁾ liecina: lai pārskatītā programma “Garantija jauniešiem” varētu sniegt efektīvu atbalstu, vajadzīgi **vismaz 50 miljardi euro gadā**. EESK mudina Komisiju sniegt dalībvalstīm skaidrus aprēķinus un pamatnostādnes par visu ES līmeņa ieguldījumu apmēru, ar ko tiek atbalstīta programma “Garantija jauniešiem” un par tās efektīvas izmantošanas vērtējumu. Tā kā ar publiskajiem ieguldījumiem ir jāuzlabo atbalsta mehānisma ilgtspēja, Komiteja atzinīgi vērtē to, ka Eiropas pusgadā tiek integrēts tāds aspekts kā mērķtiecīgs atbalsts jauniešiem.

3.7. EESK atzinīgi vērtē to, ka politikas iniciatīvā ir ierosināta mērķtiecīga pieeja neaizsargātām personām un ka tās pamatā jābūt plašākai partnerībai ar sociālajiem partneriem un jaunatnes organizācijām, un to, ka iniciatīvā īpaša uzmanība pievērsta dzimumu dimensijai. Šādām partnerībām ir jādabojas **ārpus valstu galvaspilsētām, proti, vietējās kopienās un jāsāņem atsauksmes tieši no jauniešiem**. Ir svarīgi atbalstīt jauniešu ģimenes dzīves uzsākšanu, un gaidāmajā programmā “Eiropas garantija bērniem” būtu jāiekļauj noteikumi attiecībā uz nodarbinātiem un nenodarbinātiem jauniešiem ar bērniem un politika jāsasaista ar programmu “Garantija jauniešiem”.

3.8. EESK atzinīgi vērtē to, **Komisijas rīcības plānā sociālās ekonomikas jomā** iekļauti priekšlikumi par atbalstu jauniešu uzņēmējdarbībai un noteikumi par “zaļajām” prasmēm vietējā līmenī, īpašu uzmanību pievēršot neaizsargātām grupām. EESK aicina Eiropas Komisiju šāda rīcības plāna izstrādē iesaistīt attiecīgos sociālos partnerus un pilsoniskās sabiedrības organizācijas, it īpaši jaunatnes organizācijas, lai plānā tiktu ņemta vērā jauniešu, mācekļu, praktikantu un gados jaunu darba ņēmēju pieredze. **Ir jāsniedz atbalsts jauniešiem, kas sāk uzņēmējdarbību, un jāveicina izglītība uzņēmējdarbības jomā. Diskriminētām grupām un neaizsargātām grupām** ir vajadzīga mērķorientēta informācija par piedāvātajām pašnodarbinātības iespējām zaļajā un digitālajā ekonomikā un konkrēts atbalsts. Šajā saistībā būtiska nozīme ir **starpniekstrukturām**, piemēram, publiskajiem nodarbinātības dienestiem, jaunatnes organizācijām, valstu jaunatnes padomēm, citām attiecīgām nevalstiskajām organizācijām un arodbiedrībām.

3.9. Lai izstrādātu **efektīvas stratēģijas** visām grūtībās nonākušo jauniešu grupām, ir svarīgi skaidri definēt to jauniešu grupu, uz kuriem attiecas programma “Garantija jauniešiem”. **Obligātās izglītības vecuma** samazināšanai valstīs var būt negatīva ietekme, jo palielināsies to jauniešu skaits, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu. EESK atzinīgi vērtē to, ka palielināts to **personu vecums**, kurām pieejama programma “Garantija jauniešiem”; Komiteja jau 2013. gadā⁽¹⁶⁾ ierosināja vecuma ierobežojumu, kas noteikts “Garantija jauniešiem” izmantošanai, palielināt līdz 30 gadiem, un it īpaši valstīs, kur jauniešu bezdarba līmenis ir visaugstākais. Tomēr šajā saistībā Komiteja aicina ievērot piesardzību attiecībā uz kvalitāti un veikspēju. Iespējams, ka būs nepieciešams **nodrošināt dalībvalstīm iespējas elastīgi** noteikt vecuma grupu, kas tām jāatbalsta. No paplašinātās vecuma grupas nevajadzētu izslēgt jauniešus, kuriem jau ir zināma darba pieredze un kuriem ir tiesības uz **bezdarbnieka pabalstu**. Tomēr ir svarīgi skaidri definēt atbalsta saņēmēju vecuma diapazonu.

3.10. Komisija iesaka dalībvalstīm mudināt uzņēmumus pieņemt darbā jauniešus bezdarbniekus un nodrošināt viņiem **kvalitatīvus darba piedāvājumus**. Jācenšas labāk salāgot darbvietas un jauniešu bezdarbnieku **kvalifikāciju un intereses** un motivēt viņus ar kvalitatīviem un **iekļaujošiem prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas** piedāvājumiem, lai viņi nezaudētu attiecīgās darbvietas. EESK tomēr uzskata, ka jāļauj dalībvalstīm elastīgi noteikt, vai tās vēlas paplašināt programmas “Garantija jauniešiem” darbības jomu, ņemot vērā jaunatnes bezdarba problēmas būtību un rādītājus valsts, reģionālajā un vietējā līmenī.

3.11. Programmas “Garantija jauniešiem” pastiprināšana vien nav pietiekami tālejošs mērķis krīzes laikā, un ir vajadzīgi **tūlītēji pasākumi**, lai palīdzētu jauniešiem. Ar **aktīviem darba tirgus politikas pasākumiem** dalībvalstīs ir jānodrošina, ka attiecīgie piedāvājumi var būt **ilgtermiņa risinājums jauniešiem**, nodrošina **kvalitatīvas darbvietas**, kvalitatīvus darba apstākļus un taisnīgus darba pieņemšanas un darba saglabāšanas nosacījumus. Būtu jārespektē darba tiesības un kopīgumi un jāveicina to ievērošana, it īpaši tādā jomā kā saikne starp kvalifikācijas līmeņiem un atalgojumu, kā arī demokrātija darba vietā. Pret jauniešiem darba tirgū vajadzētu būt tādai pašai attieksmei kā pret pieaugušajiem, un it īpaši tas attiecas uz minimālā atalgojuma saņemšanu, pensiju pieejamību un aizsardzību pret nestabilas nodarbinātības līgumiem (nulles stundu līgumiem), kā arī neapmaksātu stažēšanos vai fiktīvu pašnodarbinātību. Īstermiņa un pagaidu līgumi var atrisināt steidzamas jauniešu problēmas, bet ilgtermiņa nestabilitāte kaitē kā jauniešiem, tā arī uzņēmumiem un ekonomikai.

⁽¹⁵⁾ Intereconomics, raksts “COVID-19 Crisis: How to Avoid a “Lost Generation””, 2020. gads.

⁽¹⁶⁾ OV C 271, 19.9.2013., 101. lpp.

3.12. Elastība ir būtiska saistībā ar programmā “Garantija jauniešiem” paredzēto **četrus mēnešu** periodu pēc reģistrēšanās pie garantijas jauniešiem nodrošinātāja, kas parasti ir publisks nodarbinātības dienests. Darbvieta vai tālākizglītības vai apmācības iespēja būtu jāpiedāvā **nekavējoties** ⁽¹⁷⁾, taču tam vajadzētu būt **kvalitatīvam risinājumam, proti, kvalitatīvai darbībai vai tālākizglītības/apmācības iespējai**. Vienlaikus būtu jāņem vērā, ka dažkārt garas ir neformālās vai ikdienējās mācīšanās validēšanas procedūras, un tās varētu apvienot ar apmācības piedāvāšanu noteiktā laikposmā. Lai varētu sasniegt četru mēnešu mērķi un sniegt individuālu atbalstu, validācijas un apmācības sistēmām vajadzētu būt **elastīgākām** un dinamiskākām.

3.13. Programmai “Garantija jauniešiem” jāsaucas ar jauniešu **kvalitatīvu profesionālo ievirzi un konsultēšanu** agrīnā izglītības posmā; **neformālās vai ikdienējās mācīšanās** atzīšanai un **validēšanai** ideālā gadījumā būtu jānovēd pie kvalifikācijas, kas nenoliedzami atbilst Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūras/valsts kvalifikāciju ietvarstruktūras līmeņiem, un iegūta profesionāla nosaukuma vai sertifikāta, kurš skaidri norāda, kādus uzdevumus un prasmes tas apliecina un kā tas saistīts ar pilnvērtīgu kvalifikāciju. Jaunajam **Europass satvaram** būtu jānodrošina, ka *Europass* dzīves aprakstā skaidri un praktiski var iekļaut dažāda veida sertifikātus un kvalifikācijas apliecinājumus.

3.14. Mikroapliecinājums ir vēl viens risinājums, kas dod iespēju dokumentēt papildu prasmes, kuras iegūtas uzņēmumā, profesionālās izglītības un apmācības iestādē vai augstākās izglītības iestādē. Tā kā Eiropā nav vienotas definīcijas vai izpratnes par to, ko nozīmē **mikroapliecinājums**, varētu apsvērt vēl vienu Eiropas iniciatīvu, kuras mērķis būtu palīdzība jauniešiem, šos mikroapliecinājumus pievienojot pilnvērtīgiem kvalifikācijas apliecinājumiem un vienlaikus ievērojot Eiropas darba ņēmēju arodbiedrību un darba devēju saskaņotu jēdziena **“mikroapliecinājums”** definīciju un izpratni.

3.15. Covid-19 izraisītā krīze ietekmē mācekļības nodrošināšanu; daudzās ekonomikas nozarēs, kuras skar norobežošanas pasākumi, mācekļiem nācās atlikt mācekļību vai viņi tika atlaisti; citās nozarēs mācekļi turpina mācekļību, mājās apstākļos piedaloties projektu darbā vai simulācijās. **Uzņēmumos pieejamo mācekļības vietu skaita saskaņošana ar profesionālās izglītības un apmācības iestāžu audzēkņu skaitu** patiešām ir problēma, un it īpaši publiskajiem nodarbinātības dienestiem būtu jāsaņem vairāk informācijas no dažāda lieluma privātiem un publiskiem uzņēmumiem, lai atbalstītu profesionālās izglītības un apmācības iestāžu un skolotāju centienus atrast praktiskas apmācības vietas nākamajiem mācekļiem.

3.16. EESK uzsver, ka mācekļība nav paredzēta tikai jauniešiem, jo Padomes ieteikuma par Eiropas satvaru kvalitatīvai un rezultatīvai mācekļībai pašā pirmajā rindkopā ir norādīts uz divām mērķgrupām, proti, ka mācekļība ir paredzēta **gan jauniešiem, gan pieaugušajiem**. Tas, ka mācekļības aspekts tika iekļauts jauniešu nodarbinātības atbalsta politikas dokumentā, veicina klūdai izpratni par to, ka mācekļība ir paredzēta tikai jauniešiem. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisija ierosinājusi dalībvalstīm nodrošināt **kvalitatīvu mācekļību vai stažēšanos**, lai uzlabotu mācību iespējas un pāreju no skolas uz darba dzīvi. Tādā veidā var arī sniegt efektīvu atbalstu, lai samazinātu mācības priekšlaicīgi pārtraukto skaitu, un nodrošināt migrantu un bēgļu labāku integrāciju darba tirgū, vienlaikus ievērojot Eiropas sociālo tiesību pīlārā, Eiropas satvarā kvalitatīvai un rezultatīvai mācekļībai un stažēšanās kvalitātes sistēmā minētās prasības.

3.17. Komisija ierosina atjaunot **Eiropas Mācekļību aliansi** un sniegt tai jaunu impulsu. Lai gan šī aliansē ir ieguvusi lielu nozīmi mācekļības nodrošināšanas jomā, palielinot to uzņēmumu skaitu, kas piekrīt apmācīt mācekļus, ar to nepietiek. Mikrouzņēmumi un mazie uzņēmumi joprojām saskaras ar ievērojamām problēmām mācekļības vietu nodrošināšanas jomā. Tāpēc varētu veicināt **“sadarbīgu mācekļību”**, ko piedāvā vairāki uzņēmumi. Visur mācekļības kvalitāte un efektivitāte būtu jānodrošina, ievērojot Padomes ieteikumu par Eiropas satvaru kvalitatīvai un rezultatīvai mācekļībai noteiktos kritērijus, un saskaņā ar minēto ieteikumu Komisijai būtu jānovērtē un jāapbalvo uzņēmumi.

3.18. Komiteja atzinīgi vērtē to, ka Komisija lielāku uzsvaru liek uz **mācekļības vietu** nodrošināšanu **digitālajā un zaļajā sektorā**, bet atzīmē, ka kvalitatīvas mācekļības iespējas būtu jāpiedāvā arī visos pārējos sektoros, kuros notiek digitālā un zaļā pārveide.

3.19. Lai radītu sekmīgas profesionālās izglītības un apmācības sistēmas un mācekļības sistēmas, kas nodrošina iespēju strādāt kvalitatīvās darbīvētās, ir vajadzīgs **efektīvs sociālais dialogs ar arodbiedrībām un darba devēju pārstāvjiem**. EESK atzinīgi vērtē Komisijas ieteikumu stiprināt sociālo dialogu Eiropas un valsts līmenī, un Komisija, iesaistot savus mācekļības atbalsta dienestus, varētu uzlabot spēju veidošanas iespējas. Vairāku nozaru sociālie partneri jau pāduši

⁽¹⁷⁾ OV C 161, 6.6.2013., 67. lpp.

apņēmību atbalstīt Eiropas Mācēklību aliansi, taču EESK uzsver, ka Eiropas nozaru sociālā dialoga komitejas ir autonomas struktūras, kas nosaka savu darba programmu saskaņā ar kopīgajām prioritātēm, par kurām panākta vienošanās.

3.20. Tiem gados jaunajiem bezdarbniekiem, kuriem jau ir piešķirta kvalifikācija, programmai “Garantija jauniešiem” būtu arī jākalpo kā darba garantijai ⁽¹⁸⁾, proti, jādod jauniešiem iespēja gūt pirmo darba pieredzi publiskajā vai bezpeļņas sektorā.

Briselē, 2020. gada 29. oktobrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja*
Christa SCHWENG

⁽¹⁸⁾ Pavlina R. Tcherneva, Levy Economics Institute, Working Papers Series No. 902, “The Job Guarantee: Design, Jobs, and Implementation”, 2018. gads.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “ES stratēģija par cietušo tiesībām (2020.–2025. gads)””

(COM(2020) 258 final)

(2021/C 10/09)

Ziņotājs: **Ionuț SIBIAN**

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Komisija, 12.8.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa:	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	9.9.2020.
Pieņemts plenārsesijā	29.10.2020.
Plenārsesija Nr.	555
Balsojuma rezultāts	226/1/4
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK ļoti atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas ES stratēģiju par cietušo tiesībām 2020.–2025. gadam, ar kuru tiek atbalstīta ilgtermiņa plānošana un pienācīgi saskaņota politikas īstenošana daudzās nozarēs, vienlaikus nodrošinot, ka neviens cietušais netiek atstāts novārtā.

1.2. EESK uzskata: lai stratēģija darbotos, ir vajadzīgs **skaidrs rīcības plāns** ar sīki izklāstītu informāciju par to, kā un kad pasākumi veicami, un par to, kādi rezultāti sagaidāmi.

1.3. Ierosinātā stratēģija ir traktējama un īstenojama līdztekus citām ES stratēģijām: dzimumu līdztiesības stratēģijai, ES stratēģijai efektīvākai cīņai pret bērnu seksuālu izmantošanu, LGBTI līdztiesības stratēģijai, ES programmai attiecībā uz romu integrācijas valsts stratēģijām un ANO Konvencijai par personu ar invaliditāti tiesībām.

1.4. Ierosinātajā stratēģijā būtu jāsniedz vairāk norādījumu un sīkāks pārskats par to, kā dalībvalstis varētu ieviest augstas kvalitātes standartus, kā arī pieejamus, taisnīgus un efektīvus rīkus, lai sekmētu cietušo piekļuvi šādiem atjaunojošiem pakalpojumiem.

1.5. Eiropas Komisijai šī stratēģija jāizmanto, lai mudinātu dalībvalstis veicināt datu vākšanu un apspriešanos ar kopienām, cietušajiem un potenciālajiem cietušajiem, kā arī novērtēt vajadzības, lai vadītu politikas veidošanu un iestāžu reakciju. Labāk un mērķtiecīgāk reaģēt ļautu vienots redzējums par noziegumos cietušo personu datu vākšanu, ko varētu nodrošināt ar šo stratēģiju.

1.6. EESK iesaka arī paplašināt nozīmi stratēģijā minētajam ierosinātajam ES tīklam ar dzimumu saistītas vardarbības un vardarbības ģimenē novēršanai, iekļaujot tajā mērķus un rezultātus attiecībā uz šāda veida noziegumu konstatēšanu un mazināšanu, it īpaši gadījumos, kad tiem piemīt starptautisks aspekts.

1.7. Attiecībā uz Eiropas Komisijas galvenajām darbībām, kuras ierosinātas stratēģijā, EESK uzskata, ka dažus stratēģijas aspektus būtu lietderīgi paskaidrot sīkāk:

- a) apmācības veicināšana nebūtu jāattiecina tikai uz tiesu un/vai tiesībsardzības iestādēm; vajadzība nodrošināt pastāvīgu profesionālo izglītību par darbībām ar noziegumos cietušajiem, īpaši ar naida noziegumos cietušajiem, ir vienlīdz būtiska arī sociālajiem darbiniekiem un medicīnas personālam. Šādās apmācībās noteikti jāiekļauj nodarbības par aizspriedumiem un stereotipiem, un tās jāorganizē sadarbībā ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kuras atbalsta dažādas neaizsargātas grupas;
- b) ES finansējuma nodrošināšana valstu cietušo atbalsta organizācijām un kopienās balstītām organizācijām jāpapildina ar **pastiprinātu sadarbību** starp pilsoniskās sabiedrības organizācijām (PSO) un vietējām vai valsts iestādēm⁽¹⁾. Kopumā stratēģijā būtu jāietver skaidri norādījumi valsts iestādēm, kā sadarboties un sazināties ar PSO un ekspertiem, lai kartētu kopienu vajadzības un izstrādātu mērķtiecīgas kampaņas, ziņošanas un atbalsta sistēmas, kas būtu pilnībā pieejamas, taisnīgas un efektīvas;
- c) valstu kampaņas, kuru mērķis ir veicināt izpratni par cietušo tiesībām, jāpielāgo īpaši neaizsargāto kopienu, tostarp trešo valstu valstspiederīgo, bēgļu un patvēruma meklētāju, vajadzībām un īpatnībām, un to pamatā jābūt vietējiem vajadzību, tendenču, labas prakses un problēmu novērtējumiem.

1.8. Pieredze ar Covid-19 vēlreiz parādīja, ka dažu dalībvalstu iestādes ir slikti sagatavotas ārkārtas vai īstermiņa patversmju nodrošināšanai, īpaši ārpus galvaspilsētām. Ārkārtas patversmju, drošu mītņu un atbalsta centru attīstība un integrētu atbalsta pakalpojumu sniegšana ir nepieciešamība, un tās nodrošināšanai vajadzīga valstu iestāžu un pilsoniskās sabiedrības dalībnieku sadarbība, kā arī ES finansējums.

1.9. Ar cietušajiem saistīti jautājumi Eiropas Komisijai būtu jāiekļauj visās ES finansēšanas programmās, tostarp ES fondos, kurus pārvalda valsts un starptautiskā līmenī.

2. Atzinuma konteksts

2.1. Pēdējos trīsdesmit gados cietušo tiesību joma un viņu aizsardzības politika ir attīstījusies starptautiskā un Eiropas mērogā. Cita starpā daudz panākumu ir gūts, pieņemot virkni ES tiesību aktu par labu cietušajiem, proti, 2012. gada Cietušo tiesību direktīvu, 2004. gada Kompensācijas direktīvu un tagad arī dokumentu "Ceļā uz jaunu ES stratēģiju par cietušo tiesībām 2020.–2025. gadam".

2.2. Pieņemot savu pirmo ES stratēģiju par cietušo tiesībām, Komisijas mērķis ir nodrošināt, lai visi noziegumos cietušie varētu būt pārliecināti, ka viņu tiesības tiks pilnībā ievērotas neatkarīgi no tā, kurā ES teritorijā noziegums izdarīts.

2.3. Stratēģijā ir izklāstītas vairākas darbības turpmākajiem pieciem gadiem, koncentrējoties uz diviem mērķiem: pirmkārt, nodrošināt iespēju cietušajiem ziņot par noziegumu, pieprasīt kompensāciju un galu galā atgūties no nozieguma sekām; otrkārt, sadarboties ar visiem attiecīgajiem dalībniekiem cietušo tiesību aizsardzības jomā.

2.4. Stratēģijā arī noteiktas vairākas darbības Komisijai, kā arī dalībvalstīm un pilsoniskajai sabiedrībai turpmākajiem pieciem gadiem.

2.5. Stratēģijas pamatā ir piecas galvenās prioritātes: 1) efektīvi sazināties ar cietušajiem un nodrošināt viņiem drošu vidi, lai viņi ziņotu par noziegumu; 2) uzlabot neaizsargātāko cietušo aizsardzību un sniegt viņiem lielāku atbalstu; 3) atvieglot cietušajiem piekļuvi kompensācijai; 4) stiprināt sadarbību un koordināciju starp cietušo tiesībsardzības jomas dalībniekiem; 5) stiprināt cietušo tiesībsardzības starptautisko dimensiju.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Kopumā šīm piecām stratēģijas prioritātēm, visticamāk, būs labvēlīga ietekme un tās efektīvi sekmēs attiecīgās ES sistēmas īstenošanu dalībvalstīs. Tomēr var atzīmēt arī vairākus galvenos problēmjautājumus, kā arī transversālos jautājumus.

⁽¹⁾ Cita starpā attiecībā uz datu vākšanu, dokumentēšanu, ziņošanas mehānismiem un piekļuvi fondiem, kā arī uz ilgtspējīgu vietējo atbalsta pakalpojumu sistēmu izveidi.

3.2. Stratēģija ietver tikai ierobežotus norādījumus par ziņošanas mehānismu izveidi (neatkarīgi no tā, vai tie ir oficiāli vai neoficiāli) vai – atsevišķos gadījumos – paplašināšanu un uzlabošanu. Šādi mehānismi ir jāiekļauj un jāattiecinā uz visām cietušo kategorijām neatkarīgi no viņu statusa attiecīgajā ES dalībvalstī, un tie jāpielāgo un jāpadara elastīgi, lai nodrošinātu visneaizsargātāko personu vajadzības. Šajā nolūkā būtu jāuzlabo vajadzību novērtējums, dokumentācija, datu vākšana un apspriešanās procedūras, kā aprakstīts citās piezīmēs turpmāk tekstā.

3.3. Lai arī stratēģijā ir vairākas atsaucē uz problēmām, ar kurām saskaras noteiktu kategoriju neaizsargātās personas, tajā būtu jāiekļauj atsaucē arī uz bēgļiem un patvēruma meklētājiem kā kategoriju, atzīstot viņu paaugstināto neaizsargātību pret islamofobiskiem, rasistiskiem, ksenofobiskiem un cita veida naida noziegumiem.

3.4. Stratēģijā vispārīgi norādīts, ka “cietušo piekļuvi tiesu sistēmai galvenokārt apgrūtina informācijas trūkums, nepietiekams atbalsts un nepietiekama aizsardzība”. Ir vērts uzsvērt, ka stratēģijā ir jāiekļauj sīkāka informācija attiecībā uz vajadzību padarīt esošos noteikumus un mehānismus ne tikai plašāk zināmus, bet arī kopumā pieejamākus (no ziņošanas un pašidentificēšanās līdz piekļuvei atbalsta vai kompensācijas mehānismiem). Nereti šajā saistībā var būt vajadzīgi atbalsta pakalpojumu sniedzēji, piemēram, kopienas darbinieki, bērnu tiesību aizsardzības darbinieki nepavadītu migrantu vai patvēruma meklētāju bērniem vai aizsardzības sistēmās esošiem bērniem, medicīnas personāls, garīgās veselības aprūpes darbinieki, tulki tiem, kuri nerunā vietējā valodā, utt. Šādiem atbalsta pakalpojumu sniedzējiem vienlīdz vajadzētu būt labumu no apmācības, taču pašlaik lielākā daļa atsauču uz apmācību par cietušo tiesībām attiecas uz tiesībsargāšanas un tiesu iestāžu darbiniekiem.

3.5. Kaut arī stratēģijas galvenā prioritāte nepārprotami ir nodrošināt efektīvu saziņu ar noziegumos cietušajiem un drošu vidi, lai viņi varētu ziņot par noziegumiem, joprojām pastāv lielas bažas saistībā ar ziņošanas un reģistrēšanas sistēmu **pastāvēšanas, efektīvas darbības un pieejamības** nodrošināšanu, it sevišķi attiecībā uz neoficiālām sistēmām, jo arī stratēģijā ir uzsvērts, ka daudzas visneaizsargātākās kopienas un cietušie bieži nevēlas sazināties ar iestādēm, nespēj to darīt vai saskaras ar citām problēmām piekļūt oficiālai ziņošanai (iestādēm). Pat ja šādas sistēmas nenodrošina krimināl-izmeklēšanu, tās tomēr var garantēt piekļuvi konkrētam atbalsta veidam, un tām var būt nozīme datu sniegšanā vietējā vai nacionālā mērogā – kam vajadzētu būt galvenajam politikas veidošanas aspektam –, kā arī budžeta veidošanā un pakalpojumu plānošanā.

3.6. Turklāt šķiet, ka šajā stratēģijā ir maz vai pat vispār nav atsauču uz dokumentāciju un datu vākšanu. Lai reaģētu uz cietušo vajadzībām un izveidotu sistēmu cietušo tiesību aizsardzībai, īpaši attiecībā uz cietušajiem noteikta veida noziegumos – naida noziegumos, seksuālā un ar dzimumu saistītā vardarbībā utt., – ir vajadzīga pilnīga izpratne par vietējo un kopienas kontekstu, piekļuve kopienām, vajadzību novērtēšana un mērķtiecīgas politikas un praktisku risinājumu izstrāde. Tādējādi šajā stratēģijā kopumā jānodrošina valstis, iespējams, izmantojot transversālu pieeju, veicināt datu vākšanu un apspriešanos ar kopienām, cietušajiem un potenciālajiem cietušajiem, kā arī novērtēt vajadzības, sadarbībā ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām kartējot paraugprakses piemērus, lai vadītu politikas veidošanu un iestāžu reakciju.

3.7. Pēdējais aspekts, kas jāuzsver saistībā ar datu vākšanu, ir nepieciešamība galvenajām iestādēm (policijas/tiesu/prokuratūras struktūrām) izveidot efektīvas sistēmas, kas ļauj pilnībā un sistemātiski apkopot **informāciju par noziegumos cietušajiem**, analizēt to un izmantot mērķtiecīgu reaģēšanas pasākumu izveidē. Patlaban, piemēram, tikai dažas ES dalībvalstis apkopo profilos sadalītu informāciju par noziegumos cietušajiem. Šāda informācija būtu noderīga tendenču un modeļu analīzei, un tā palīdzētu izstrādāt preventīvus pasākumus, informācijas kampaņas, ziņošanas rīkus, identificēšanas un reaģēšanas mehānismus vai atbalsta pakalpojumus.

3.8. Turklāt daudzās ES dalībvalstīs ir grūti novērtēt tādu parādību apmēru kā naida noziegumi, jo trūkst pieejamu ziņošanas sistēmu, savukārt incidentu un/vai sūdzību reģistrēšanas sistēmas ir pārāk oficiālas (piemēram, pieejamas tikai policijai un/vai prokuratūrai) un trūkst noteiktu kritēriju un norādījumu datu vākšanai par cietušajiem. Labāk un mērķtiecīgāk reaģēt ļautu vienots redzējums par noziegumos cietušo personu datu vākšanu, ko varētu nodrošināt ar šo stratēģiju. Tas ir saistīts arī ar citām Komisijas iniciatīvām un to īstenošanas iespējām (piemēram, iniciatīvām, kas attiecas uz rasismu un ksenofobiju), jo droši vien arī tām problēmas rada datu trūkums vai nepareiza datu analīze.

3.9. Attiecībā uz ziņošanu ir svarīgi precizēt, ka stratēģijā ir aplūkoti visi trīs pilāri, kas ir būtiski cietušo personu tiesību aizsardzības nodrošināšanai: a) [noziegumos cietušo] identificēšana, ko var veikt ar oficiālu vai neoficiālu ziņošanas mehānismu starpniecību, kā minēts iepriekšējā piezīmē, b) novēršana un c) reaģēšana.

3.10. Atzīstami vērtējams ir tas, ka stratēģijā ir vairākas atsauces uz to, cik svarīgi ir nodrošināt, lai “attiecīgie speciālisti sazinā ar cietušajiem pielāgotos cietušo īpašajām vajadzībām”. Tomēr šā konkrētā aspekta īstenošanas nolūkā ir jāievieš mehānisms un jāizveido spēju veidošanas shēmas, lai attiecīgie speciālisti varētu pareizi noteikt un izprast šīs īpašās vajadzības. Bez šādas noteikšanas nevar nodrošināt tādu reaģēšanu, kas atbilst īpašajām vajadzībām. Šāds mehānisms būtu atkarīgs no koordinācijas starp iestādēm, pilsoniskās sabiedrības organizācijām un vietējām vai kopienas organizācijām. Tas ne tikai veicinās īpaši neaizsargātu kopienu locekļu ziņošanu par noziegumiem un to reģistrēšanu un sekmēs gadījumu apzināšanu, bet arī uzlabos valsts sistēmu vispārējās iespējas apzināt cietušo vajadzības un nodrošināt attiecīgus nosūtījumus un personalizētas atbildes. Tāpēc stratēģijā būtu jākoncentrējas uz līdzekļiem noziegumos cietušo īpašo vajadzību noteikšanai vai šādu līdzekļu precizēšanu.

3.11. Saistībā ar iepriekš minēto stratēģijā ir vairākas atsauces uz cietušajiem ar īpašām vajadzībām, kuriem “vajadzētu būt piekļuvei speciālistu atbalstam”. Šajā saistībā valsts līmeņa ieinteresētās personas ir ar stratēģijas starpniecību jānodrošina ieviest īpašo vajadzību noteikšanas un novērtēšanas mehānismus, kas paredzētu arī **regulāru apmaiņu ar citiem esošajiem attiecīgajiem noteikšanas mehānismiem**, piemēram, cilvēku tirdzniecības novēršanas mehānismu. Tas veicinātu apmaiņu ar zināšanām starp vairākām struktūrām, kā arī labāku, visaptverošāku un vispusīgāku reakciju, kas pienācīgi atbilstu noteiktajām īpašajām vajadzībām.

3.12. Jebkuru ar cietušo tiesību aizsardzību saistīto pakalpojumu, kā arī informēšanas kampaņu pamatā vienlīdz jābūt vajadzību novērtējumam un apspriedēm ar kopienām. Veidojot šādas informēšanas kampaņas, īpaša uzmanība būtu jāpievērš ne tikai cietušajiem bērniem, gados vecākiem cietušajiem vai cietušajiem ar invaliditāti, bet arī, piemēram, bēgļu, patvēruma meklētāju un migrantu vajadzībām, jo arī viņi var saskarties ar nopietniem šķēršļiem, kas liedz piekļūt informācijai, ziņošanai vai atbalsta pakalpojumiem, ieskaitot interseksionālu diskrimināciju.

3.13. Koncentrēšanās uz apmācību ir atspoguļota visā stratēģijā, un tas patiesi ir netraucētas sistēmu darbības un cietušo tiesību aizsardzības nodrošināšanas galvenais aspekts. Tomēr, ja tiek atzīta ietekme, ko rada noteikti nozieguma veidi, īpaši naida noziegumi, kibernetiskie noziegumi, ar dzimumu saistīta vardarbība vai noziegumi pret bērniem, apmācības pasākumiem jābūt pieejamiem ne tikai tiesu iestāžu un policijas darbiniekiem. Jākoncentrējas arī uz pirmās palīdzības sniedzēju prasmju uzlabošanu – tie var būt kopienas darbinieki, skolotāji, bērnu aizsardzības darbinieki, uzņemšanas vai imigrantu aizturēšanas darbinieki vai robežsardze. Tas jo īpaši attiecas uz jaukto migrāciju, ieskaitot neatbilstīgu jaukto migrāciju starp ES dalībvalstīm, risku kļūt par ļaunprātīgas izmantošanas upuriem un arvien biežākajiem ziņojumiem par vardarbību uz robežām un patvēruma meklētāju uzņemšanas vietās.

3.14. Lai arī atzinīgi ir vērtējama 2012. gada Cietušo tiesību direktīvā vērsta uzmanība uz atjaunojošās justīcijas pakalpojumiem un secinājumu, ka šādos pakalpojumos galvenokārt jāņem vērā cietušo intereses un vajadzības, stratēģijā būtu jāsniedz vairāk norādījumu un detalizēts pārskats par to, kā dalībvalstis varētu īstenot augstas kvalitātes standartus un ieviest pieejamus, taisnīgus un efektīvus rīkus, lai veicinātu cietušo piekļuvi šādiem atjaunojošiem pakalpojumiem.

3.15. Attiecībā uz dzimumu vardarbības upuriem: lai gan stratēģijā sniedz dažus ar dzimumu saistītas vardarbības piemērus, ir jāatzīst un jāprecizē arī citi seksuālās un ar dzimumu saistītas vardarbības veidi, piemēram, tāda kaitīga tradicionālā prakse kā sieviešu dzimumorgānu kropļošana, bērnu laulības utt. Šā saraksta paplašināšana veicinātu tiesībsargājošo iestāžu un citu attiecīgu speciālistu izpratni par šādu praksi.

3.16. Ir jāpaplašina nozīme arī stratēģijā minētajam ierosinātajam ES tīklam ar dzimumu saistītas vardarbības un vardarbības ģimenē novēršanai, iekļaujot tajā mērķus un rezultātus attiecībā uz šāda veida noziegumu konstatēšanu un mazināšanu (it īpaši gadījumos, kad tiem piemīt starptautisks aspekts).

3.17. Ar dzimumu saistīta vardarbība un uzmācšanās darba vidē tiek uzskatīta par cilvēktiesību pārkāpumu vai ļaunprātīgu izmantošanu un ir apdraudējums cilvēka cieņai, pienācīgas kvalitātes nodarbinātības veicināšanai un piekļuvei darba tirgum un tā attīstībai. Eiropas sociālie partneri 2007. gadā parakstīja autonomu vienošanos, lai risinātu šo jautājumu, un dalībvalstīm tā ir pilnībā jāīsteno valsts līmenī. Saistībā ar SDO simtgadi 2019. gadā tika pieņemta Konvencija

Nr. 190 – Konvencija par vardarbības un aizskaršanas izskaušanu –, kurā noteikti pasākumi vardarbības aktu novēršanai un cietušo aizsardzībai un norādīti efektīvas izpildes un aizsardzības rīki, kā arī iniciatīvas saistībā ar norādījumiem, apmācību un izpratnes veicināšanu. EESK aicina Eiropas iestādes veicināt ātru šīs konvencijas ratifikāciju dalībvalstīs un koordinēt iespējamās pēckontroles pasākumus Eiropas līmenī.

3.18. Kad vien stratēģijā tiek minēta cilvēku tirdzniecība, ir jāatzīst arī cilvēku tirdzniecības un ļaunprātīgas izmantošanas ietekme uz trešo valstu valstspiederīgajiem un bēgļiem. Tāpat tas attiecas uz galvenajām stratēģijā paredzētajām darbībām, kuras būtu jāorientē arī uz to, lai novērtētu, cik lielā mērā cilvēku tirdzniecības upuriem pieejamie mehānismi ir sasniedzami arī trešo valstu valstspiederīgajiem (piemēram, migrantiem, patvēruma meklētājiem un bēgļiem). Turklāt stratēģijā ir jāiekļauj atbalsta pasākumi, ar kuriem uzlabot cilvēku tirdzniecības noteikšanas un reaģēšanas mehānismu pieejamību, efektivitāti un pielāgojamību attiecībā uz bēgļiem, migrantiem un patvēruma meklētājiem, kuri kļūst par tādos noziegumos cietušajiem, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecību.

3.19. Attiecībā uz noziegumos cietušo personu piekļuvi kompensācijām stratēģijā labāk jāatspoguļo arī tas, ka šādi piekļuvei vajadzētu būt neatkarīgai no cietušā statusa ES dalībvalstī vai ka šāds statuss nav ņemams vērā. Diemžēl noziegumos cietušie patvēruma meklētāji, bēgļi un migranti bieži nevēlas pieprasīt kompensāciju, jo viņiem trūkst informācijas, nav ziņošu un pieejamu atbalsta pakalpojumu sniedzēju un sava statusa dēļ viņi baidās no atriebības vai nelabvēlīgām sekām. Ja stratēģijas mērķis ir dot iespējas cietušajiem, tad tai vienlīdz jāpievēršas arī šīm problēmām un jāparedz mērķtiecīgas darbības, lai novērstu nepilnības, ar kurām saskaras īpašas upuru kategorijas.

4. Īpašas piezīmes par piecām stratēģijas prioritātēm

4.1. Nodrošināt efektīvu saziņu ar cietušajiem un drošu vidi, lai viņi ziņotu par noziegumiem

4.1.1. Viena no galvenajām Eiropas Komisijas veiktajām darbībām attiecas uz tiesu un tiesībsardzības iestāžu darbinieku apmācību. Tomēr vajadzība nodrošināt pastāvīgu profesionālo izglītību saistībā ar darbībām ar noziegumos cietušajiem, īpaši ar naida noziegumos cietušajiem, ir vienlīdz būtiska sociālajiem darbiniekiem un medicīnas personālam. Šādās apmācībās noteikti jāiekļauj nodarbības par aizspriedumiem un stereotipiem, un tās jāorganizē sadarbībā ar nevalstiskām organizācijām, kuras atbalsta dažādas neaizsargātas grupas.

4.1.2. Attiecībā uz galveno darbību, kas jāveic Eiropas Komisijai, lai nodrošinātu ES finansējumu nacionālajām cietušo atbalsta organizācijām un attiecīgajām kopienās balstītajām organizācijām: šāds finansējums jāparedz arī tam, lai izstrādātu juridiskā un psiholoģiskā atbalsta pakalpojumus kā visaptverošus pasākumu kopumu, vajadzības gadījumā palīdzot atrast darbu, nodrošinot izmitināšanu ārkārtas situācijās un palīdzot segt medicīniskos izdevumus.

4.1.3. Dalībvalstu līmenī ierosinātās galvenās darbības joprojām ir ļoti vispārinātā un diezgan retoriskā līmenī. Efektīva direktīvas īstenošana tiks nodrošināta, ja valstu iestādes izstrādās, pieņems un ievieš metodiskās normas, kas ļaus tiesu un tiesībsardzības iestādēm un sociālajiem dienestiem atpazīt noziegumos cietušos (īpaši naida noziegumos cietušos) un sniegt attiecīgu atbalstu.

4.1.4. Ja valstu iestādes vēl neapkopo sadalītus datus par noziegumos cietušajiem, to vajadzētu noteikt par prioritāti, iespējams, ar ES finansējuma atbalstu.

4.1.5. Dalībvalstis ir jāiesaista ierosinātajās galvenajās darbībās, kas saistītas ar izpratni par tiesībām, un ar pilsoniskās izglītības starpniecību par iespējām ziņot par noziegumiem ir jāskolās. Valsts iestādēm ir jāpārlicinās, ka valsts obligātajās mācību programmās ir iekļauta skolēnu izpratnes līmenim pielāgota informācija par tiesībām, valsts cilvēktiesību iestādēm un pieejamajiem aizsardzības mehānismiem.

4.1.6. Lai NVO varētu piedalīties apmācības pasākumos ar iestādēm, vienlaikus sniedzot vērtīgu pieredzi atbalsta saņēmējiem un speciālistiem, kuri atbalsta noziegumos cietušos, ir svarīgi atzīt un atbildēt šo ieguldījumu, izmantojot iestāžu partnerības⁽²⁾.

4.2. Uzlabot neaizsargātāko cietušo aizsardzību un atbalstu tiem

4.2.1. Attiecībā uz ierosināto Eiropas Komisijas galveno darbību, lai atbalstītu cietušos ar īpašām vajadzībām, piemēram, cietušos bērnus, ar dzimumu saistītas vardarbības vai vardarbības ģimenē upurus, rasistiska un ksenofobiska naida noziegumos cietušos, LGBTI+ naida noziegumos cietušos, gados vecākus cietušos un cietušos ar invaliditāti: atbalsta sniegšana īpaši neaizsargātām grupām jāskol ar šādu grupu un to statusa īpašo iezīmju apzināšanu, kuras bieži noved pie šo grupu viktimizācijas. Tas nozīmētu pieņemt sekundāros tiesību aktus un izstrādāt apmācību kopumu, kas izskaidrotu dažādu visneaizsargātāko grupu īpašās iezīmes un tādas intervēšanas metodes, kas novērš atkārtotu traumēšanu, kā arī attiecīgos gadījumos sniegtu norādījumus sadarbībai ar kopienām.

4.2.2. Attiecībā uz ierosināto Eiropas Komisijas galveno darbību īstenot pamatprincipus par aizsardzības un atbalsta nodrošināšanu personām, kas cietušas naida noziegumos un no naida runas: tā būtu jāpapildina ar ES mehānisma izveidi efektīvai reaģēšanai uz naida noziegumiem un naida runu, izmantojot ES Pamattiesību aģentūru, kas varētu turpināt pilnveidot pašreizējo datu vākšanas mehānismu un iekļaut valstu ziņošanas un agrīnās brīdināšanas funkcijas.

4.2.3. Attiecībā uz ierosināto dalībvalstu galveno darbību, kuras pamatā ir Covid-19 pandēmijas laikā gūtās atziņas, it īpaši uz darbību, kuras mērķis ir nodrošināt ar dzimumu saistītas vardarbības un vardarbības ģimenē upuriem piekļuvi atbalstam un aizsardzībai, un uz integrētu un mērķtiecīgu speciālistu atbalsta pakalpojumu izstrādi visneaizsargātākajiem cietušajiem, tostarp drošām mītnēm bērniem, ģimenēm, no dzimumvardarbības cietušām sievietēm un LGBTI+ personām, dažās dalībvalstīs pieredze ar Covid-19 ir vēlreiz parādījusi, ka iestādes ir slikti sagatavotas ārkārtas vai īstermiņa patversmju nodrošināšanai, īpaši ārpus galvaspilsētām. Ārkārtas patversmju, drošu mītnu un atbalsta centru attīstība un integrētu atbalsta pakalpojumu sniegšana ir nepieciešamība, un tās nodrošināšanai vajadzīga valstu iestāžu un privātā sektora dalībnieku sadarbība, kā arī ES finansējums.

4.3. Veicināt cietušo piekļuvi kompensācijai

4.3.1. Viena no attiecīgajām ieinteresētajām personām ir ES Pamattiesību aģentūra (FRA), kas ar sava neatkarīgo dalībvalstu ekspertu tīkla (FRANET) starpniecību ik gadu analizē pieņemtos tiesību aktus un politikas virzienus, lai nodrošinātu cietušo personu tiesību aizsardzību, un kas var arī izstrādāt tematiskus ziņojumus. Izmantojot savas pilnvaras, FRA var veicināt daudzsoļu praksi un organizēt pasākumus, kuros kompensāciju izmaksātājas iestādes var apmainīties ar idejām un uzlabot sadarbību.

4.4. Stiprināt visu attiecīgo dalībnieku savstarpējo sadarbību un koordināciju

⁽²⁾ Piemēram, pēc ECT 2016. gada nolēmuma lietā "MC un AC pret Rumāniju" (homofobiska naida nozieguma lieta) un pašlaik ciešā Eiropas Padomes Ministru padomes uzraudzībā NVO "ACCEPT Romania", kas minētajā lietā atbalstīja prasītājus, regulāri nodrošina pro bono apmācību Rumānijas Sabiedriskās kārtības pētījumu institūtam (ISOP). Šādā apmācībā ietilpst iepazīstināšana ar tiesību aktiem diskriminācijas novēršanas jomā, noteikumiem par naida noziegumiem un to, ko nozīmē seksuālā orientācija un dzimumidentitāte, kā arī praktiskas nodarbības, simulācijas un "dzīvās bibliotēkas" (living libraries), kur stundu dienā piedalās trīs vai četri LGBTI kopienas locekļi un dalās savā pieredzē ar tiesībaizsardzības iestādēm. Tas ir milzīgs cilvēku un loģistikas darbs, kuru bez maksas nodrošina NVO brīvprātīgie un ar NVO saistītie speciālisti. Tomēr patiesā problēma ir ilgtspējas trūkums un nodarbību ierobežotā ietekme. No simtiem jauno darbinieku vai tūkstošiem leM darbinieku šajās apmācībās iesaistās tikai neliela 20–30 dalībnieku grupa. Risinājums būtu par prioritāti noteikt valsts tiesu vai tiesībaizsardzības iestāžu iekšējo spēju attīstību, lai nodrošinātu tādu kursu kā profesionālajā tālākizglītībā integrētu elementu.

4.4.1. Attiecībā uz dalībvalstīm ierosinātā darbība, kuras mērķis ir veidot izturīgāku sabiedrību, veicinot lielāku pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanos valstu pasākumos, jēdziens “pilsoniskās sabiedrības iesaistīšana” ir pārāk plašs: pilsoniskā sabiedrība ir arī policistu vai aizturēšanas centru apsargu asociācijas, civilās aizsardzības apvienības un baznīcas. Būtiska ir to pilsoniskās sabiedrības daļu aktīva iesaistīšanās, kuras tieši sadarbojas ar noziegumos cietušajiem.

4.4.2. Lai gan ES ir parakstījusi Eiropas Padomes Konvenciju par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu (Stambulas konvencija), dažās dalībvalstīs valsts līmenī Stambulas konvencijas ievērošana tiek apdraudēta ar atrunām un interpretācijām, reaģējot uz arvien pieaugošo “tradicionālo vērtību” retoriku, kas dzimumu, ar dzimumu saistītu vardarbību un dzimumidentitāti skaidro kā elementus, kuri grauj nacionālo identitāti, un vardarbību ģimenē attēlo kā privātuma jomu. Eiropas Savienībai ir būtiska nozīme Stambulas konvencijas aizsardzībā. Lai gan dalībvalstu ziņā ir izstrādāt un pilnveidot vietējos tiesību aktus, ES var veicināt izpratni par to, cik būtiska ir aizsardzība pret vardarbību, kas saistīta ar dzimumu. To var panākt arī, piešķirot finansējumu profesionālo moduļu izstrādei, lai izglītotu juridisko profesiju pārstāvjus, veicinātu apmaiņu un sniegtu atbalstu tām NVO, kuras organizē kampaņas un veic interešu aizstāvības darbu, vienlaikus sniedzot atbalstu arī ar dzimumu saistītas vardarbības upuriem.

4.5. Stiprināt cietušo tiesību aizsardzības starptautiskos aspektus

4.5.1. Stratēģijas īstenošanas koordinācija starp visām ES iestādēm un aģentūrām ir būtiska, lai ES varētu uzņemties vadību Eiropas Padomes un ANO darbībās, kas saistītas ar cietušajiem.

4.5.2. Eiropas Savienībai būtu jāizmanto starptautiskas programmas, lai ārpus Eiropas Savienības finansētu darbības, kuru mērķis ir veicināt tiesību aktu, politikas virzienu un pakalpojumu attīstību, tostarp izmantojot finansējumu spēju veidošanas darbībām, kas aptver visus noziegumos cietušos.

5. ES finansējums

5.1. Cietušo jautājumiem tiek tērēta tikai niecīga ES budžeta daļa. Tas ir pretstatā izmaksām, ko noziegumi rada cietušajiem un sabiedrībai. Paturot prātā cietušo personu problemātikas nozīmi un transversālo būtību, Eiropas Komisijai būtu jāizstrādā stratēģiska pieeja cietušo finansēšanai, kas paredzētu apzināt jomas, kuras, visticamāk, gūst labumu no ES finansējuma, un kas koordinētu cietušo prioritāšu iekļaušanu dažādās ES finansēšanas programmās, tostarp programmās, kuras darbojas valstu un starptautiskā līmenī⁽³⁾.

5.2. Finances ir ārkārtīgi nepieciešamas, un to piešķiršanā, izmantojot gan Eiropas Savienības, gan valstu finansējumu, jāvadās pēc tādas pieejas, kas nav balstīta uz projektiem un kas orientēta uz pietiekami ilgu termiņu.

Briselē, 2020. gada 29. oktobrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG*

⁽³⁾ Victim Support Europe izstrādātais ceļvedis cietušo personu tiesību stratēģijai 2020.–2024. gadam.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par pagaidu atkāpi no konkrētiem Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2002/58/EK noteikumiem attiecībā uz tehnoloģiju izmantošanu, ko veic numurneatkarīgu starppersonu sakaru pakalpojumu sniedzēji, lai apstrādātu persondatus un citus datus nolūkā apkarot seksuālu vardarbību pret bērniem tiešsaistē”

(COM(2020) 568 final – 2020/0259 (COD))

(2021/C 10/10)

Galvenais ziņotājs: **Ionuț SIBIAN**

Apspriešanās	Eiropas Parlaments, 17.9.2020. Eiropas Savienības Padome, 18.9.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 114. panta 1. punkts un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts plenārsesijā	29.10.2020.
Plenārsesija Nr.	555
Balsojuma rezultāts	246/1/3
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata: lai aizsargātu ikviena iedzīvotāja privātumu, katra atkāpe no Direktīvas 2002/58/EK ir rūpīgi jāapsver. Tomēr šajā gadījumā nozieguma apmērs un tā postošā ietekme **attaisno izņēmumu**.

1.2. EESK kopumā piekrīt ierosinātajai regulai par **pagaidu** un stingri **ierobežotu** atkāpi no Direktīvas 2002/58/EK 5. panta 1. punkta un 6. panta, kas aizsargā komunikācijas un datu plūsmas konfidencialitāti.

1.3. Mūsdiā, **pagaidu raksturam** (spēkā esamībai līdz 2025. gada 31. decembrim) nav pamata un Komisijai būtu jāgādā, ka pienācīgi bērnu privātuma aizsardzības pasākumi tiek izstrādāti un īstenoti ātrāk nekā piecos gados.

1.4. Attiecībā uz ierosinātās regulas 3. panta e) punktā paredzētajiem nozares **ziņošanas un pārredzamības standartiem** EESK uzskata, ka būtu lietderīgi, ja regulāru testēšanu/revīziju veiktu trešā persona, izmantojot tādu paraugu atbildes, kas nav bērnu seksuālas izmantošanas materiāls (*child sexual abuse material* (CSAM)), līdzīgi EICAR testa datnēm vīrusu apkarošanas jomā.

1.5. Mēs uzskatām, ka Komisijai būtu jāorganizē atklāts konkurss ar pietiekami nozīmīgu balvu⁽¹⁾, lai stimulētu ne tikai atvērtā pirmkoda rīku un nozares standartu pilnveidi, bet, iespējams, arī jaunu risinājumu izstrādi, kas palīdzētu atklāt seksuālu vardarbību pret bērniem un ziņot par to ar pilnīgi šifrētu (*end-to-end*) elektronisku vēstījumu starpniecību.

1.6. EESK uzskata, ka ir pienācis laiks, kad Eiropas Savienībai ir vajadzīgs savs **Eiropas centrs seksuālas vardarbības pret bērniem novēršanai un apkarošanai**, un aicina Komisiju mudināt šādu centru radīt un pilnveidot. Pēc mūsu domām, šādam centram būtu jābalstās uz Eiropola darbu un jāsadarbības ar uzņēmumiem un tiesībaizsardzības iestādēm, lai identificētu cietušos un sauktu pie atbildības likumpārkāpējus.

⁽¹⁾ Līdzīgi kā ES finansētos projektos NESSIE un ECRYPT (eSTREAM) vai NIST konkursā kriptogrāfijas jomā.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Jaunākie Eiropola dati liecina⁽²⁾, ka Covid-19 pandēmijai ir bijusi milzīga ietekme uz tiešsaistē veiktiem noziedzīgiem nodarījumiem. Pārvietošanās ierobežojumu laikā ievērojami palielinājās tiešsaistē kopīgoto bērnu seksuālas izmantošanas materiālu (CSAM) apjoms.

2.2. No 16,9 miljoniem ziņojumu par bērnu seksuālas izmantošanas materiālu (CSAM), kurus 2019. gadā saņēma ASV Nacionālais pazudušo un ekspluatēto bērnu centrs (NCMEC) un kuros bija 45 miljoni apstiprinātu CSAM vienību, 16,8 miljonus ziņojumu bija iesnieguši elektronisko pakalpojumu sniedzēji. No tiem gandrīz 3 miljoni attēlu un video, kuros attēlots CSAM, sākotnēji tika izvietoti Eiropas Savienībā.

2.3. Ierosinātā regula ir nepieciešama tāpēc, ka no 2020. gada 21. decembra, kad tiks pilnībā piemērots Eiropas Elektronisko sakaru kodekss, daži tiešsaistes sakaru pakalpojumi⁽³⁾ nonāks E-privātuma direktīvas (Direktīvas 2002/58/EK) darbības jomā. Šajā direktīvā nav skaidri noteikts, kāds juridiskais pamats ir satura vai informācijas plūsmas datu brīvprātīgai apstrādei, ko veic nolūkā atklāt bērnu seksuālu izmantošanu tiešsaistē, un pakalpojumu sniedzējiem būs jāpārtrauc savas darbības, ja vien dalībvalstis nebūs pieņēmušas īpašus valsts mēroga pasākumus.

2.4. Reaģējot uz to, Komisija ir nolēmusi prioritārā kārtā nākt klajā ar šauru un mērķtiecīgu regulējumu, ar kuru paredzēts likvidēt normatīvo vakuumu telesakaru tiesiskajā regulējumā.

2.5. Ierosinātā regula nodrošina privātuma un personas datu aizsardzības garantijas:

- apstrādei jābūt samērīgai un jāattiecas tikai uz vispāratzītām tehnoloģijām, kuras numurneatkarīgu starppersonu sakaru pakalpojumu sniedzēji regulāri izmanto minētajam nolūkam pirms šīs regulas stāšanās spēkā,
- izmantotajai tehnoloģijai jāatbilst nozarē lietotajai modernajai tehnoloģijai un pēc iespējas mazāk jāiejaucas privātajā dzīvē,
- izmantotajai tehnoloģijai pašai par sevi jābūt pietiekami uzticamai un maksimāli jāierobežo kļūdu īpatsvars, kā arī nekavējoties jānovērš sekas, labojot visas kļūdas, ja tādas rodas,
- lai atklātu uzmācšanos bērniem, jāizmanto tikai tāda tehnoloģija, kas orientēta uz galvenajiem rādītājiem,
- apstrādei jāaprobežojas ar to, kas ir absolūti nepieciešams minētajam nolūkam,
- ja seksuāla vardarbība pret bērniem tiešsaistē nav atklāta, dati nekavējoties jādzēš,
- pakalpojumu sniedzējam ir pienākums publicēt gada ziņojumu par attiecīgo apstrādi.

2.6. Faktiski vienīgais izņēmuma ieviešanas rezultāts ir pašreizējās prakses saglabāšana.

Briselē, 2020. gada 29. oktobrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG*

⁽²⁾ Exploiting isolation: sexual predators increasingly targeting children during COVID pandemic ("Izolācijas izmantošana: Covid-19 pandēmijas laikā pieaug seksuālā vardarbība pret bērniem"), Eiropols, 2020. gada jūnijs.

⁽³⁾ Piemēram, tīmekļa e-pasts vai ziņapmaiņas pakalpojumi.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko Direktīvu 2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu groza attiecībā uz nodokļu maksātāju identifikāciju Ziemeļīrijā”

(COM(2020) 360 final – 2020/0165 (CNS))

(2021/C 10/11)

Padome pieprasa atzinumu	28.8.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 113. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts plenārsesijā	29.10.2020.
Plenārsesija Nr.	555
Balsojuma rezultāts	209/0/9
(par/pret/atturas)	

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un Komiteja par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu jau ir paudusi viedokli savos iepriekšējos atzinumos – 2018. gada 14. martā pieņemtajā atzinumā “PVN reformas pasākumu kopums (I)”⁽¹⁾ un 2018. gada 23. maijā pieņemtajā atzinumā “PVN reformas pasākumu kopums (II)”⁽²⁾ –, Komiteja 555. plenārsesijā, kas notika 2020. gada 27., 28. un 29. oktobrī (29. oktobra sēdē), ar 209 balsīm par un 9 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu un atsaukties uz viedokli, ko tā paudusi minētajos atzinumos.

Briselē, 2020. gada 29. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG

⁽¹⁾ OV C 237, 6.7.2018., 40. lpp.

⁽²⁾ OV C 283, 10.8.2018., 35. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko groza Lēmumu Nr. 1313/2013/ES par Eiropas Savienības civilās aizsardzības mehānismu”

(COM(2020) 220 – 2020/0097 (COD))

(2021/C 10/12)

Apspriešanās	Padome, 24.6.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 196. un 322. panta 1. punkta a) apakšpunkts
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts plenārsesijā	29.10.2020.
Plenārsesija Nr.	555
Balsojuma rezultāts	209/0/9
(par/pret/atturas)	

Tā kā priekšlikuma saturs ir pieņemams un Komiteja par šo tematu jau ir paudusi viedokli savos iepriekšējos atzinumos – 2018. gada 18. oktobrī pieņemtajā atzinumā “Nostiprināt ES civilās aizsardzības reaģēšanas spējas – *rescEU*” ⁽¹⁾ un 2019. gada 19. jūnijā pieņemtajā atzinumā “Savienības civilās aizsardzības mehānisms (grozījums)” ⁽²⁾ –, Komiteja 555. plenārsesijā, kas notika 27., 28. un 29. oktobrī (2020. gada 29. oktobra sēdē), ar 209 balsīm par un 9 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu un atsaukties uz viedokli, ko tā paudusi minētajos atzinumos.

Briselē, 2020. gada 29. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG

⁽¹⁾ OV C 62, 15.2.2019., 231. lpp.

⁽²⁾ OV C 282, 20.8.2019., 49. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Regulu (ES) 2018/848 par bioloģisko ražošanu groza attiecībā uz tās piemērošanas sākumdienu un dažiem citiem minētajā regulā norādītiem datumiem”

(COM(2020) 483 *final* – 2020/0231 (COD))

(2021/C 10/13)

Apspriešanās	Eiropas Parlaments, 14.9.2020. Padome, 14.9.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 43. panta 2. punkts un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts plenārsesijā	29.10.2020.
Plenārsesija Nr.	555
Balsojuma rezultāts	209/0/9
(par/pre/atturas)	

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi Komitejas komentāri, Komiteja 555. plenārsesijā, kas notika 2020. gada 27., 28. un 29. oktobrī (2020. gada 29. oktobra sēdē), ar 209 balsīm par un 9 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2020. gada 29. oktobrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja*
Christa SCHWENG

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes Regulai, ar ko atver autonomas Savienības tarifa kvotas dažu zvejas produktu importam Kanāriju salās un paredz šo kvotu pārvaldību no 2021. līdz 2027. gadam”

(COM(2020) 437 – 2020/0209 (CNS))

(2021/C 10/14)

Apspriešanās	Padome, 16.9.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 349. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts plenārsesijā	29.10.2020.
Plenārsesija Nr.	555
Balsojuma rezultāts	209/0/9
(par/pret/atturas)	

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi Komitejas komentāri, Komiteja 555. plenārsesijā, kas notika 2020. gada 27., 28. un 29. oktobrī (2020. gada 29. oktobra sēdē), ar 209 balsīm par un 9 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2020. gada 29. oktobrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Grozīts priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido klimatneitralitātes panākšanas satvaru un groza Regulu (ES) 2018/1999 (Eiropas Klimata akts)”

(COM(2020) 563 *final* – 2020/0036 (COD))

(2021/C 10/15)

Apspriešanās	Eiropas Parlaments, 6.10.2020. Padome, 5.10.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 192. panta 1. punkts un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts plenārsesijā	29.10.2020.
Plenārsesija Nr.	555
Balsojuma rezultāts	209/0/9
(par/pre/atturas)	

Eiropas Komisija 2020. gada 17. septembrī nolēma iesniegt Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai apspriešanai grozītu priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido klimatneitralitātes panākšanas satvaru un groza Regulu (ES) 2018/1999.

Tā kā Komiteja savu viedokli par minētā priekšlikuma saturu jau ir paudusi 2020. gada 15. jūlijā pieņemtajā atzinumā “Eiropas Klimata akts”⁽¹⁾, Komiteja 555. plenārsesijā, kas notika 2020. gada 27., 28. un 29. oktobrī (2020. gada 29. oktobra sēdē), ar 209 balsīm par un 9 atturoties, nolēma jaunu atzinumu par šo tematu neizstrādāt, bet atsaukties uz viedokli, ko tā paudusi minētajā atzinumā.

Briselē, 2020. gada 29. oktobrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG*

⁽¹⁾ OV C 364, 28.10.2020., 143. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Centrālajai bankai, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Investīciju bankai “2020. gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģija””

(atzinuma papildinājums)

(COM(2019) 650 final)

(2021/C 10/16)

Ziņotājs: **Philip von BROCKDORFF**

Biroja lēmums	28.5.2020.
Juridiskais pamats	Reglamenta 32. panta 1. punkts un Reglamenta piemērošanas noteikumu 29. panta A. punkts
Atbildīgā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	8.9.2020.
Pieņemts plenārsesijā	29.10.2020.
Plenārsesija Nr.	555
Balsojuma rezultāts	250/0/6
(par/pre/atturas)	

Preambula

Šis atzinums ir daļa no divu papildu atzinumu kopuma, kas ietver atzinumu par 2020. gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģiju (COM (2019) 650 final) un atzinumu par ieteikumu par eurozonas ekonomikas politiku (COM(2019) 652 final). Papildu atzinumu mērķis ir atjaunināt un papildināt iepriekšējos EESK priekšlikumus⁽¹⁾, ņemot vērā jaunākās norises, Covid-19 ietekmi un ekonomikas atveseļošanas plānus, kā arī dažādus ziņojumus un ieteikumus, kas publicēti saistībā ar pašreizējo Eiropas pusgadu. Šis papildu atzinumu kopums ir ES pilsoniskās sabiedrības visaptverošs ieguldījums ekonomikas, sociālajā un vides politikā nākamajā Eiropas pusgada ciklā, ko paredzēts sākt 2020. gada novembrī. EESK aicina Eiropas Komisiju un Padomi ņemt vērā šo ieguldījumu gaidāmajā Eiropas pusgada rudens priekšlikumu kopumā un ar to saistītajā iestāžu lēmumu pieņemšanas procesā.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK pozitīvi vērtē to, ka ar gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģiju tiek sperts nozīmīgs solis ceļā uz sociālāku, iekļaujošāku un ilgtspējīgāku ekonomikas modeli, IAM sasniegšanu un jo īpaši uz apņemšanos pārveidot pašreizējo izaugsmes modeli par zaļās izaugsmes modeli. Šī apņemšanās joprojām ir īpaši nozīmīga, ņemot vērā Covid-19 radītās ekonomiskās un sociālās sekas, un tā ir jāapliecina gaidāmajā Eiropas pusgada rudens priekšlikumu kopumā, kurā Eiropas Komisija noteiks ES ekonomikas un sociālās prioritātes.

1.2. EESK uzskata, ka, lai efektīvi reaģētu uz Covid-19 sekām, ir jāveic gan ekonomiskās, gan sociālās ietekmes novērtējums. Šādi novērtējumi ļaus dalībvalstīm pilnībā izprast, kā Covid-19 sekas ir ietekmējušas ekonomiku, cilvēku pārvietošanos un preču un pakalpojumu apriti Eiropas Savienībā. Turklāt valdībām ir strauji un spēcīgi jārikojas, lai pārvarētu Covid-19 radīto ietekmi, un tas ir iespējams tikai tad, ja tām ir skaidrs priekšstats par šādu ietekmi.

1.3. Valdībām ir jāreaģē, pieņemot atbalstošu makroekonomikas politiku, lai palīdzētu atjaunot pārliecību un atbalstītu pieprasījuma atjaunošanos. Taču, lai tas notiktu, EESK iesaka pārskatīt Stabilitātes un izaugsmes pakta noteikumus, lai atbalstītu ekonomikas atveseļošanu un sniegtu valdībām pietiekamas iespējas brīvi rīkoties, kā arī spējas veikt tik nepieciešamos ieguldījumus infrastruktūrā, jo īpaši saistībā ar klimata pārmaiņām. Elastība valsts atbalsta noteikumos arī ir

⁽¹⁾ OV C 120, 14.4.2020., 1. lpp. un OV C 120, 14.4.2020., 7. lpp.

nepieciešama, lai atbalstītu jebkāda lieluma uzņēmumus pārejā uz digitālu un zaļu ekonomiku. Arī piekļuve finansējumam, jo īpaši MVU gadījumā, ir būtiski svarīga, un ir jāpārskata arī MVU stratēģija.

1.4. Tas pats attiecas arī uz sociālo jomu, kurā valdībām ir vajadzīgi efektīvi un ar resursiem labi nodrošināti sabiedrības veselības pakalpojumi, lai novērstu turpmāku inficēšanos, un – ne mazāk svarīgi – ir jāisteno labi mērķorientēta politika, lai atbalstītu sociālā nodrošinājuma sistēmas un aizsargātu ienākumus neaizsargātām sociālajām grupām, kuras visvairāk ir cietušas no ienākumu samazināšanās ekonomikas lejupslīdes dēļ. Būtu jāveicina arī dalība arodbiedrībās, lai labāk sasniegtu Eiropas sociālo tiesību pīlāra mērķus, kas šajā krīzes laikā ir tik nepieciešams.

1.5. Covid-19 dēļ nodokļu taisnīgums ir kļuvis vēl nozīmīgāks, jo valdības saskaras ar milzīgu finansiālo slogu ārkārtas pasākumu atbalstīšanai. Taču EESK arī uzskata, ka Covid-19 izraisītā ekonomikas lejupslīde ir atklājusi Eiropas monetārās savienības iekšējo nestabilitāti un nepilnīgumu. ES jau sen apspriež fiskālo savienību, un atveseļošanās un noturības pasākumu kopums 750 miljardu EUR apmērā, neskatoties uz tā trūkumiem, apliecina, ka ES veic plašu soli ceļā uz integrāciju. Vai tas tuvinās dalībvalstis fiskālajai savienībai, vēl nav zināms, taču nav nekādu šaubu, ka ir jāpārdomā nodokļu politika Eiropas Savienībā, jo īpaši nolūkā atbalstīt publiskos ieguldījumus infrastruktūrā, izglītībā, veselības aprūpē un sociālajā aizsardzībā.

1.6. EESK uzsver, ka šajā krīzes laikā politiskajiem līderiem ir svarīga loma. Sarunas par atveseļošanās un noturības pasākumu kopumu atklāja nesaskaņas Eiropas Savienībā, un šādas nesaskaņas nav labvēlīgas institucionālajai un konstitucionālajai pārveidei, kas ES ir nepieciešama, lai iegūtu stingrāku pamatu, ja tā vēlas arī turpmāk saglabāt nozīmīgumu un konsekvenci Eiropā un pasaulē.

1.7. EESK uzskata, ka plāns *Next Generation EU* ir gan vēlams, gan savlaicīgs. Taču, lai plānu īstenotu vienlaikus ar ES parasto vispārējo budžetu 2021.–2027. gadam, gan dalībvalstīm, gan Komisijai būs jāiegulda liels darbs. Joprojām ir neatbildēti jautājumi par spēju atšķirībām Eiropas Savienībā, tāpēc Komisijai varētu būtu vairāk jāatbalsta spēju veidošana un process projektu identifikācijai. Attiecībā uz DFS 2021.–2027. gadam Komiteja pauž nožēlu, ka Padome ir samazinājusi sākotnējā Komisijas priekšlikuma apjomu. Eiropas Parlaments un EESK atzinumā "Daudzgaļu finanšu shēma laikposmam pēc 2020. gada" jau norādīja, ka uzskata Komisijas priekšlikumu par neapmierinošu⁽²⁾.

1.8. Arī laiks ir ļoti svarīgs faktors, tāpēc nepamatota kavēšanās, apstiprinot un īstenojot noteikto plānu, var nopietni apdraudēt ES ekonomikas atveseļošanu un gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijas mērķu sasniegšanu, vienlaikus pakļaujot riskam tūkstošiem darba ņēmēju un mazo uzņēmumu īpašnieku iztiku un labklājību visā ES.

1.9. EESK uzskata, ka gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģija sniedz ES iespēju pāriet uz ekonomikas modeli, kurā vienlīdz svarīgi ir gan ekonomikas, gan sociālie/iekļaujošie mērķi. Gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijas mērķi nebūtu jāaizmirst Covid-19 radīto ekonomikas sarežģījumu dēļ. Covid-19 krīze nepārprotami ir apliecinājusi, ka sociālais aspekts mūsu dzīvē ir tikpat svarīgs kā ekonomiskais.

1.10. Lai gan EESK atbalsta centienus palielināt produktivitāti visā ES, šajā procesā nevajadzētu kaitēt ekonomikas ilgtspējai vai darba nosacījumiem. Ekonomiskā labklājība ir būtiski svarīga, un to var nodrošināt, ja izaugsme sniedz pievienoto vērtību ekonomikai un sabiedrībai un reāli ietekmē cilvēku dzīvi, vienlaikus uzlabojot noturību pret turpmākiem ārējiem satricinājumiem un palīdzot radīt konvergenci valstīs un reģionos.

2. 2020. gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģija un Covid-19

2.1. Eiropas Komisija 2019. gada 17. decembrī pieņēma rudens priekšlikumu kopumu, tostarp 2020. gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģiju un vienoto nodarbinātības ziņojumu. Gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijā ir uzsvērts, ka ekonomikas izaugsme nav pašmērķis un ka ekonomikai jādarbojas cilvēku un planētas labā. Pāreja uz jaunu izaugsmes modeli atbilst Eiropas zaļajam kursam un līdz ar to ekonomikai, kas ņem vērā mūsu dabas resursu ierobežojumus. Jaunais ekonomikas izaugsmes modelis atbilst arī vienotajā nodarbinātības ziņojumā noteiktajiem nodarbinātības mērķiem, jo darbvietu radīšana vispirmis veicina ilgstošu labklājību ES.

⁽²⁾ OV C 440, 6.12.2018., 106. lpp.

2.2. Eiropas zaļo kursu var uzskatīt par ES “ilgtspējīgo jauno izaugsmes modeli”, kas palīdzēs sasniegt ilgtspējīgas attīstības mērķus (IAM), kā liecina izmaiņas, kuras daļēji atspoguļojas jaunās gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijas četrās prioritātēs: a) vides ilgtspēja, b) ražīguma pieaugums, c) taisnīgums un d) makroekonomiskā stabilitāte. Ar tām ir aizstāts iepriekšējās gada izaugsmes stratēģijas “pozitīvais trīsstūris” – orientēšanās uz investīcijām, fiskālo ilgtspēju un strukturālām reformām.

2.3. Kopumā ar gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģiju tiek sperts nozīmīgs solis uz priekšu, lai pārvērstu darbos retoriku par sociālāku, iekļaujošāku un ilgtspējīgāku ekonomikas modeli, sasniegtu IAM un jo īpaši īstenotu apņemšanos pārveidot pašreizējo izaugsmes modeli par zaļās izaugsmes modeli. EESK to vērtē pozitīvi. Gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijā ir arī precizēts, ka tā attiecas ne tikai uz vides ilgtspēju, bet uz ilgtspēju visās nozīmēs. Eiropas Komisija videi, ražīgumam, taisnīgumam un stabilitātei faktiski piešķir vienādu nozīmi.

2.4. Komisija arī uzskata, ka jaunās ekonomikas programmas īstenošanai būs vajadzīgs pārejas periods, kam jābūt “taisnīga[m] un iekļaujoša[m] un lai svarīgākā loma tajā būtu cilvēkiem”, un ka “izmaksas nevajadzētu segt visneaizsargātākajiem”, atzīstot, ka “gan pašam klimata pārmaiņām, gan papildinošajai politikai [...] ir būtiska ietekme uz labumu sadali”. Šis pārejas periods neizbēgami liks pieņemt kompromisus svarīgās jomās, piemēram, transporta izmaksu pieaugumu un darbvietu potenciālu zudumu. EESK uzskata, ka būs vajadzīgi šo kompromisu sociālās ietekmes novērtējumi un atbilstoša sociālās un fiskālās politikas reakcija visā ES. Šie novērtējumi tagad ir ieguvuši jaunu dimensiju, ņemot vērā Covid-19 pandēmijas ekonomisko, sociālo un – ne tik lielā mērā – arī klimata ietekmi.

2.5. Covid-19 ekonomiskā ietekme galvenokārt ir bijusi trīskārša – tā ir tieši ietekmējusi ražošanu, ir radījusi traucējumus piegādes ķēdēs un tirgū, kā arī ir finansiāli ietekmējusi uzņēmumus un finanšu tirgus. Taču ietekmes kopējo apmēru Eiropas valstu ekonomikā pašlaik noteikt vēl nevar, un tā lielā mērā būs atkarīga no tā, vai Eiropu šogad skars otrais vilnis. Tomēr nav nekādu šaubu, ka Covid-19 ietekme uz ekonomiku ir spēcīga. Joprojām nav zināms, kad gaidāma atgūšanās, un nestabilā situācija, kā arī Covid-19 ietekme uz tirgiem ir radījušas ekonomikas recesiju visā ES. Lai gan 2020. gadā tika gaidīts ES 27 dalībvalstu kopējā IKP pieaugums par 1,2 %, pašlaik tiek prognozēts, ka Covid-19 dēļ IKP samazināsies par 7,4 %. Salīdzinājumam – recesija 2009. gada finanšu krīzes laikā ES 28 dalībvalstīs izraisīja samazinājumu par 4,5 %. Pašreizējās krīzes dēļ ES ir nonākusi dziļākajā recesijā tās vēsturē, gaidāmajam bezdarba līmenim sasniedzot 9 % salīdzinājumā ar 6,7 % 2019. gadā.

2.6. Covid-19 krīze ir arī ietekmējusi sociālā nodrošinājuma sistēmas, un veselības aprūpe, bezdarba apdrošināšana, pensijas u. c. ir pakļautas spiedienam, ko rada pandēmijas sekas un finansiālie ierobežojumi, jo īpaši ārkārtas finansējuma un nodokļu maksājumu atlikšanas dēļ. Individīdiem un ģimenēm saskaroties ar ienākumu samazināšanos un ienākumu zaudēšanu, relatīvā nabadzībā dzīvojošo cilvēku skaits ES, visticamāk, pieaugs. Tāpēc izvērtēt Covid-19 sociālo ietekmi ir ne mazāk svarīgi kā izvērtēt ietekmi uz ekonomiku.

2.7. Sociālā ietekme arī nozīmē, ka zināmā mērā būs jāpārvērtē gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijā liktais uzsvars uz ES sociālo dimensiju. Sociālās tiesības gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijā ir īpaši minētas saistībā ar taisnīguma mērķi, tostarp norādot – “lai paaugstinātu savu ekonomisko un sociālo sniegumu, ES ir pilnībā jāīsteno Eiropas sociālo tiesību pilāra principi”. Covid-19 pieredze ir sniegusi pierādījumus par svarīgo lomu, kāda varētu būt Eiropas bezdarbnieka pabalstu pārapspējināšanas shēmai (SURE), kā minēts gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijā, un atbalstam, ko darbaņēmēji varētu saņemt ārēju ekonomisku satricinājumu gadījumā. Tomēr Covid-19, visticamāk, palielinās pašreizējo nevienlīdzību ES darba tirgū, un šķiet, ka negatīvā ietekme vairāk skar darbaņēmējus, kas ir mazāk izglītoti un strādā zemu atalgotu darbu, kā arī gados jaunākus darbaņēmējus un sievietes⁽³⁾. Savā pašreizējā veidā gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģija nenodrošina taisnīgu līdzsvaru starp sociālo un ekonomikas aspektu Eiropas Savienībā. Tāpēc lielāka uzmanība jāpievērš mazkvalificētiem pieaugušajiem, digitālo prasmju nepietiekamībai, kā arī kvalifikācijas celšanai un pārkvalifikācijai, jo īpaši Covid-19 seku dēļ.

2.8. EESK arī uzskata, ka ekonomikas atveseļošanas scenārijā zaļajam kursam ir jābūt arī ekonomikas un sociālam kursam, sniedzot uzņēmumiem un patērētājiem stimulus pāriet uz ilgtspējīgiem produktiem, kā arī uzlabojot ES iedzīvotāju dzīves kvalitāti, novēršot klimata pārmaiņu un pārkārtošanās radīto kaitējumu, kā ierosināts ar Eiropas zaļā kursa Taisnīgas pārkārtošanās mehānismu. Šajā kontekstā ir nepieciešama maksimāla elastība valsts atbalsta noteikumu interpretācijā, lai

⁽³⁾ Fana, M., Tolan, S., Torrejón, S., Urzi Brancati, C., & Fernández-Macías, E., *The COVID-19 confinement measures and EU labour markets*, Nr. JRC120578, Kopīgais pētniecības centrs, 2020. gads.

varētu sniegt stimulus ieguldījumiem un tiešai publiskai līdzdalībai uzņēmumā, lai dotu jaunu impulsu saimnieciskajai darbībai un optimizētu kvalitatīvu darbvietu radīšanu reģionos, kurus skārusi pārkārtošanās prasība. Tajā pašā laikā ar pārkārtošanos būtu aktīvi jātiecas samazināt nevienlīdzību un cīnīties pret nabadzību integrētas sociālās un ilgtspējīgas ekonomiskās izaugsmes stratēģijas ietvaros.

2.9. Ir nepieciešama arī ilgtspējīga un sociāli labvēlīga produktivitātes un ekonomikas izaugsme apvienojumā ar pielāgoties spējīgām strukturālām pārmaiņām, lai atbalstītu pienācīgu sociālo aizsardzību, jo īpaši pienācīgas pensijas, pieņemamus ienākumus, kvalitatīvas darbvietas un sabiedriskos pakalpojumus, jo īpaši veselības un mājokļu jomā.

2.10. Gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijā ir minēts nodokļu taisnīgums, un nevar būt nekādu šaubu, ka izvairīšanās no nodokļu maksāšanas, nodokļu apiešana, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana un dažkārt arī pastāvīga sacensība par zemāko nodokļu likmi ir vājinājuši nodokļu iestāžu spēju iekasēt nodokļus, kas atbilst to ekonomikas un iedzīvotāju vajadzībām. Gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijā ir arī apstiprināta nodokļu nozīme labklājības valstu finansēšanā, norādot, ka "valstu nodokļu un pabalstu sistēmas būtu jāoptimizē tā, lai tās efektīvāk stimulētu dalību darba tirgū, palielinātu taisnīgumu [...] un nodrošinātu labklājības sistēmu [...] ilgtspēju un atbilstību". Ņemot vērā Covid-19 pandēmiju, taisnīga aplikšana ar nodokļiem ir ieguvusi lielāku nozīmi ne vien saistībā ar atbalstu ārkārtas pasākumiem, bet arī saistībā ar vidēja termiņa un ilgtermiņa valsts un ES ekonomikas atveseļošanas plānu finansēšanu, jo īpaši attiecībā uz publiskiem ieguldījumiem infrastruktūrā, izglītībā, veselības aprūpē un sociālajā aizsardzībā.

2.11. Makroekonomiskā politika joprojām ir būtiska, lai panāktu ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi, bet gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijā jau tās pieņemšanas laikā pagājušā gada nogalē tika konstatēta satraucoša izaugsmes vājināšanās perspektīva. Tagad Covid-19 dēļ situācija ir pasliktinājusies, un tas vēlreiz akcentē valsts ieņēmumu un izdevumu nozīmi, kā noteikts fiskālajā politikā, kas ir ne mazāk svarīga par monetāro politiku. Atgriešanās pie taupības režīma nav apsverams variants, ņemot vērā pēc finanšu krīzes ilgstoši jūtamas sekas. Līdzsvarots budžets vismaz īstermiņā un vidējā termiņā pašlaik šķiet diezgan nereaļa iespēja lielākā daļā dalībvalstu, varbūt pat visās. Tomēr makroekonomiskās stabilitātes mērķis ir būtiski svarīgs ekonomikas atveseļošanai. Taču to nevar sasniegt, ja netiek pārskatīts Stabilitātes un izaugsmes pakts, neaprobežojoties ar vispārējās izņēmuma klauzulas neseno pagaidu aktivizēšanu Covid-19 dēļ. Ir arī jāpārskata valsts atbalsta regulējums, cita starpā, lai atbalstītu zaļās investīcijas.

2.12. Pusgada process, kurā nozīmīgs elements ir konkurētspējīga ilgtspēja, kļūs vēl nozīmīgāks, sniedzot detalizētu pārraudzību un norādes uz nepieciešamajām politikas darbībām un reformu soļiem. Tomēr, ņemot vērā Covid-19 un spēcīgo uzsvāru uz ekonomikas atveseļošanu, mērķi nodrošināt makroekonomisko izaugsmi nevar sasniegt bez sociālās kohēzijas un ilgtspējas. Tāpēc ir svarīgi nodrošināt stingrāku juridisku pamatu pilsoniskās sabiedrības pārstāvju kā vienlīdzīgu partneru iesaistei Eiropas pusgadā. EESK arī uzsver, ka periods pēc Covid-19 krīzes Eiropas Savienībai būs ļoti nozīmīgs. Tas, cik svarīga Eiropas Savienība būs cilvēkiem, ir pilnībā atkarīgs no tā, cik efektīvs būs tās atveseļošanas plāns un tās gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģija, kas faktiski noteiks tās spēju būtiski uzlabot vienkāršo cilvēku dzīvi.

3. ES reakcija uz Covid-19 krīzi un tās ietekme uz gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģiju

3.1. Covid-19 krīze ir smagi skārusi ES un pasaules ekonomiku. Vairākām dalībvalstīm draud recesija, kas var radīt smagas sekas un nepieredzēti augstu bezdarba līmeni. Slimības izplatības ierobežošanai vajadzīgo pasākumu dēļ ievērojami ir samazinājies piedāvājums un pieprasījums. Saimnieciskā darbība transporta, mazumtirdzniecības, ražošanas, izklaides, viesmīlības, atpūtas, amatniecības un kultūras jomā ir iedragāta. Un ir arī acīmredzams, ka sabiedrības uzticēšanās veselības aprūpes sistēmas reakcijai uz Covid-19 rada tiešu un tūlītēju ekonomisko ietekmi.

3.2. Piegādes ķēžu pārrāvumi, kas ietekmēja apstrādes rūpniecību, un preču cenu kritums apvienojumā ar strauji augošām veselības aprūpes un IKT produktu cenām ir vēl vairāk pastiprinājis Covid-19 ekonomisko ietekmi. Turklāt nepieredzēti augstais dalībvalstu aizņemšanās līmenis, lai finansētu sākotnējo ārkārtas reakciju uz pandēmiju, nav ļāvis izmantot fiskālo stimulu tādā apmērā, kāds vajadzīgs ekonomikas stabilizēšanai un veselības krīzes un humānās krīzes pārvarēšanai, nemaz nerunājot par ātru ekonomikas atveseļošanu pēc krīzes.

3.3. Vismagāk ir cietuši mazie un vidējie uzņēmumi⁽⁴⁾, pašnodarbinātas personas un algoti darba ņēmēji ar nulles stundu līgumiem. Krīze ir radikāli mainījusi uzņēmējdarbības vidi MVU, un šīs pārmaiņas ļoti nelabvēlīgi ietekmē simtiem tūkstošu MVU visā Eiropā. Šīs pārmaiņas apdraud arī pamata funkciju, kāda MVU ir mūsu ikdienas dzīvē. MVU sniedz sociālo stabilitāti vietējā un reģionālā līmenī, kurā tie veido saimnieciskās darbības pamatu sabiedrībā. Tie ir Eiropas sociālās drošības modeļa centrā, īpašniekiem, kas ir arī vadītāji, esot vairāk ieinteresētiem sava uzņēmuma un vietējās ekonomikas attīstībā vidējā termiņā un ilgtermiņā, nevis īstermiņa peļņā un apgrozījumā⁽⁵⁾. Turklāt amatniecība un MVU vienmēr ir bijusi kultūras norišu priekšplānā visā Eiropā, un tiem ir nozīmīga loma ilgtspējīgu pārmaiņu veicināšanā, kā arī mantojuma, vērtību un praktisko zināšanu saglabāšanā. MVU tagad vairāk nekā jebkad ir būtiski svarīgi, lai saglabātu dzīvotspēju pilsētu centros un pastāvīgu interesi par lauku apvidiem, jo tie nodrošina iedzīvotāju ikdienas vajadzību izpildi un garantē sociālo stabilitāti un kohēziju.

3.4. Pašreizējā krīze ietekmē ikvienu, taču tā draud mazināt ieguvumus, kas gūti dzimumu līdztiesības jomā, un saasināt tādas problēmas kā nabadzības feminizācija, neaizsargātība pret vardarbību un sieviešu vienlīdzīgas dalības veicināšana darba tirgū⁽⁶⁾. Lai gan pilnībā noteikt Covid-19 ietekmi ir pārāk sarežģīti, ir skaidrs, ka krīzes sekas var negatīvi ietekmēt desmitiem gadu laikā panākto progresu cīņā pret nabadzību un paaugstināt nevienlīdzības līmeni gan atsevišķās valstīs, gan ES kopumā. Tajā pašā laikā, lai ievērotu ar IAM sasniegšanu saistītos termiņus, dalībvalstīm varētu būt vajadzīgi lielāki finansiālie un cilvēkresursi, nekā plānots.

3.5. Skolu un augstākās izglītības iestāžu slēgšanai ir bijusi plaša nelabvēlīga ietekme uz bērniem un jauniešiem, tostarp pārtrauktas mācības. Tas viss varētu ietekmēt prasmju attīstību, karjeras iespējas un potenciālos garākā laikposmā gūtos ienākumus. Tāpēc atveseļošanas centienos būtu arī jāatbalsta platjoslas piekļuve māsasaimniecībās ar zemiem ienākumiem un datortehnikas nodrošināšana skolēnu izglītības nolūkos.

3.6. Pozitīvi ir tas, ka šīs krīzes laikā digitālās tehnoloģijas ir kļuvušas par stimulējošu faktoru, kas veicina darbības nepārtrauktību, attālināto mācīšanos un savieno cilvēkus vairāk nekā jebkad agrāk, vienlaikus palīdzot saglabāt labu garīgo veselību. Tomēr nevienlīdzīga piekļuve platjoslas savienojamībai un IKT nepieejamība kavē efektīvu attālinātu līdzdalību un piekļuvi attālināto mācību procesam.

3.7. Saistībā ar 2020. gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģiju svarīgāk ir tas, ka Covid-19 krīze varētu būtiski un negatīvi ietekmēt ilgtspējīgas izaugsmes centienus. Ilgstoša ekonomikas lejupslīde varētu nelabvēlīgi ietekmēt gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijas īstenošanu un noteiktos termiņus saskaņā ar Parīzes nolīgumu par klimata pārmaiņām un IAM. Skarba patiesība ir tā, ka mēs būtu bijuši labāk sagatavoti šai krīzei, ja dalībvalstis pirms krīzes būtu pieņēmušas ilgtspējīgākas un ekonomiski noturīgākas stratēģijas. Covid-19 krīze faktiski ir parādījusi ES valstu ekonomikai raksturīgo vājumu, jo īpaši pārāk lielu paļaušanos uz lielākoties prociklisku ekonomikas politiku un ekonomikas nozarēm, kas ir ļoti neaizsargātas pret ārējiem ekonomikas satricinājumiem.

3.8. Politiskā līmenī šī krīze rada akūtu vajadzību pēc politiskajiem līderiem, kas spēj pieņemt lēmumus un tic solidaritātei, pārdzamībai un sadarbībai. Šis nav īstais brīdis savtīgumam, savstarpējiem apvainojumiem vai politizācijai. Galvenais, nedrīkst pieļaut, ka krīzes laikā mazinās tiesiskums. Ir vispāratzīts, ka tiesiskums ir būtisks ekonomikas izaugsmei⁽⁷⁾, bet tiesiskums nepārprotami ir daudzdimensionāls jēdziens, kas ietver dažādas atsevišķas sastāvdaļas, sākot ar personu un īpašumtiesību drošību un beidzot ar valdības darba pārbaudēm un korupcijas kontroli. EESK uzskata, ka tas ir savienojams ar ekonomikas ilgtspēju un līdz ar to ar gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģiju.

3.9. ES reakcija uz Covid-19 ir bijusi plaša, un tās mērķis ir mīkstināt Covid-19 krīzes triecienu. Minēto iniciatīvu kopsavilkums ir sniegts 1. attēlā zemāk.

⁽⁴⁾ ECCP, *European SMEs and the Impact of COVID-19*, Eiropas Klasteru kopdarbības programma, 2020. gads.

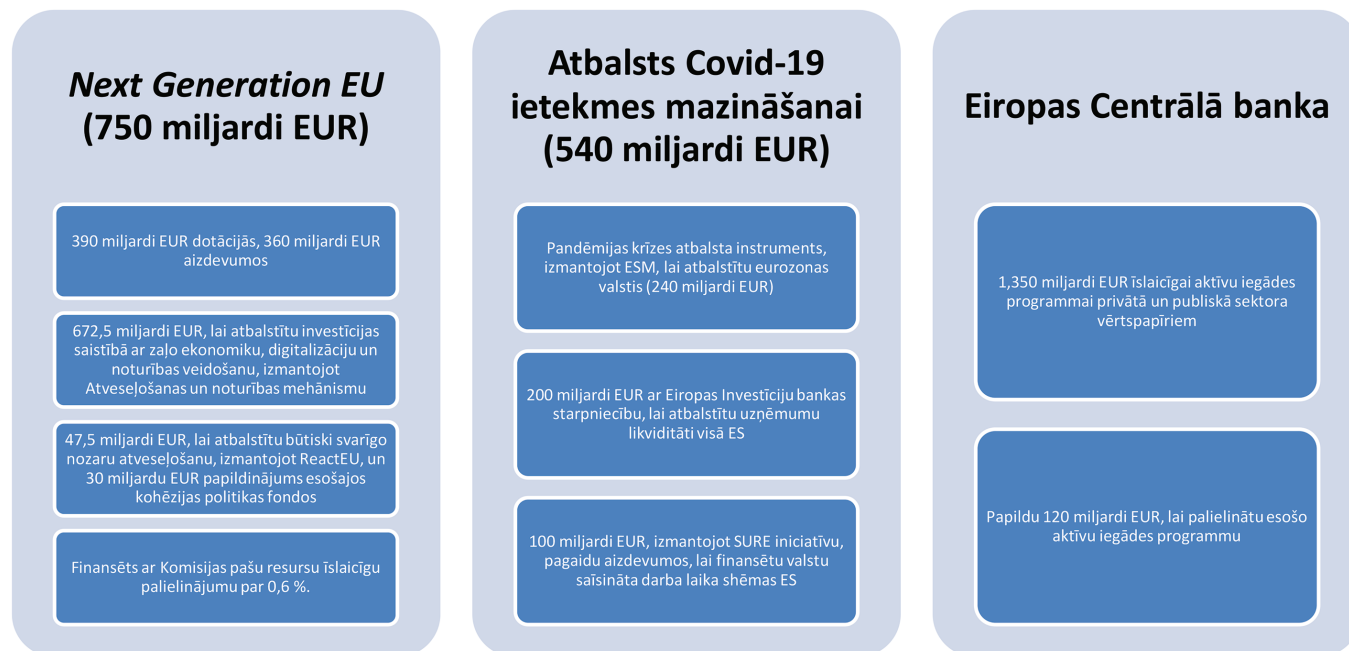
⁽⁵⁾ Eiropas Amatniecības, mazo un vidējo uzņēmumu asociācija. *Exit & Recovery Strategy – COVID-19 crisis: Proposals from SMEunited*, politikas dokuments, 2020.

⁽⁶⁾ Pouliakas, K., & Branka, J., *EU Jobs at Highest Risk of COVID-19 Social Distancing: Will the Pandemic Exacerbate Labour Market Divide?* IZA diskusiju dokuments Nr. 13281, 2020. gads.

⁽⁷⁾ Dam, K. W., *The law-growth nexus: The rule of law and economic development*, Brookings Institution Press, 2007. gads.

1. attēls

Eiropas reakcija uz Covid-19 pandēmiju

3.10. Viss iepriekš minētais ļoti lielā mērā veicinās ES ekonomikas atveseļošanu. Atveseļošanas un noturības mehānisms ("mehānisms") piedāvās apjomīgu finansiālu atbalstu publiskajām investīcijām un tik vajadzīgajām reformām, kas dalībvalstu ekonomiku padarītu noturīgāku un labāk sagatavotu nākotnei. Tas palīdzēs risināt ekonomiskās un sociālās problēmas, ar kurām dalībvalstis saskaras pēc krīzes, tādās svarīgās jomās kā sociālā, nodarbinātības, prasmju, izglītības, pētniecības un inovācijas un veselības joma, kā arī jomās, kas ir saistītas ar uzņēmējdarbības vidi, tai skaitā valsts pārvaldē un finanšu nozarē. Taču viens jautājums, kas ir jārisina, ir atsevišķu dalībvalstu spēja īstenot reformas un sekmēt investīcijas infrastruktūrā. Valstu spējas atšķiras, un var būt nepieciešama koordinēta reakcija ES līmenī, lai nodrošinātu ieguldījumu efektivitāti un lietderīgumu.

3.11. Ļoti svarīgi ir tas, ka ar mehānismu varēs nodrošināt, ka investīcijas tiek koncentrētas uz problēmām un vajadzībām pēc ieguldījumiem, kas saistīti ar zaļo pārkārtošanos un digitalizāciju, tādējādi nodrošinot ilgtspējīgu atveseļošanu saskaņā ar gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģiju. Ieguldījumi zaļajās un digitālajās tehnoloģijās palīdzēs palielināt energoefektivitāti dažādās ekonomikas pamatnozarēs un radīt darbvietas un ilgtspējīgu izaugsmi. Tie potenciāli varētu sniegt ES priekšrocību kā pirmajai, kas pasaulē sāk atgūties, un varētu arī palīdzēt padarīt ES noturīgāku un mazāk atkarīgu, dažādojot galvenās piegādes ķēdes.

3.12. Šī mehānisma panākumi lielā mērā būs atkarīgi no attiecīgu projektu apzināšanas un sagatavošanās to izpildei saskaņā ar Eiropas pusgada prioritātēm. Ir arī būtiski svarīgi cieši saskaņot ekonomikas un sociālo politiku ar pusgada procesā sniegtajiem ieteikumiem. EESK atbalsta viedokli, ka atveseļošanas un noturības plāni, ko paredzēts finansēt ar mehānismu, ir neatņemama daļa no procesa, kura mērķis ir īstenot konkrētām valstīm adresētos ieteikumus, kas pieņemti Eiropas pusgada kontekstā. Tāpēc šie instrumenti uzlabos procesa efektivitāti un atbalstīs 2020. gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijas īstenošanu.

3.13. EESK arī uzskata, ka instrumenti palīdz stiprināt attiecīgo dalībvalstu izaugsmes potenciālu un ekonomisko un sociālo noturību un tādējādi veicina sociālo kohēziju. Tie arī atbalsta zaļo un digitālo pārkārtošanos, kas ir tik nepieciešama ekonomikas ilgtspējai un noturībai. EESK atkārtoti uzsver valdību svarīgo lomu tādu projektu izstrādē, kas dod labumu kopienām un ekonomikai kopumā. EESK atzinīgi vērtē arī Komisijas nodomu uzraudzīt visu procesu, proti, atbilstošu projektu noteikšanu, izstrādi un izpildi, lai nodrošinātu, ka tas notiek pārredzami. Tomēr EESK uzskata, ka Komisijai būtu jānodrošina, lai pārredzamība nozīmētu arī to, ka procesā tiek iesaistītas visas attiecīgās ieinteresētās personas.

3.14. Ņemot vērā iepriekš teikto, ir ļoti svarīgi, lai finansējums, kas būs pieejams saskaņā ar atveseļošanas plānu *Next Generation EU*, būtu taisnīgi sadalīts, piekļūstams un pieejams tiem, kam tas visvairāk vajadzīgs, jo īpaši MVU, saskaņā ar gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijā noteiktajiem mērķiem. Tas nozīmē, ka jānodrošina, lai šādiem mērķiem paredzētais finansējums un atbalsts tiek izmaksāts, izmantojot piemērotus kanālus, piemēram, nacionālās attīstības aģentūras, ņemot vērā, ka MVU parasti sevi finansē ar banku sektora starpniecību⁽⁸⁾. Piekļuve finansējumam ir ārkārtīgi svarīga MVU, jo tā sniedz nepieciešamo likviditāti gan krīzes ārkārtas situācijā, gan pārvarēšanas un atveseļošanas posmā, ļaujot tiem ieguldīt turpmākā attīstībā saistībā ar pārkārtošanos uz digitālu un zaļu ekonomiku. Šādi ieguldījumi palīdz MVU efektīvi risināt kavētu maksājumu problēmu un tādējādi nodrošina MVU pietiekamu likviditāti.

3.15. Ņemot vērā nepieredzētos sarežģījumus, ar ko saskaras MVU, EESK aicina Komisiju atjaunināt MVU stratēģiju, lai atspoguļotu jaunos apstākļus, kas radušies kopš Covid-19 pandēmijas. EESK arī aicina izmantot daudzlīmeņu un vairāku dalībnieku pārvaldību MVU politikas īstenošanā. Darbību un budžeta saskaņošana starp dažādiem pārvaldības līmeņiem – Eiropas, valsts, reģionālo un vietējo – un efektīva uzņēmējdarbības atbalsta organizāciju iesaistīšana lēmumu pieņemšanas procesā ir būtiski svarīga.

3.16. MVU būs arī vajadzīgs valsts darba aizsardzības inspekciju un ārēju specializēto darba aizsardzības dienestu atbalsts, lai izvērtētu jauno risku saistībā ar Covid-19 un pareizi īstenotu vajadzīgos pasākumus, kā arī samazinātu saistītos slogus un izmaksas. Turklāt MVU būs vajadzīgs atbalsts, lai darbiniekiem nodrošinātu nepieciešamos individuālos aizsardzības līdzekļus darba vietā. Pārredzamība un efektīva komunikācija ir būtiski svarīgas gan piegādātājiem, gan apakšuzņēmējiem un klientiem.

4. ES atjaunošanas pasākumi un gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģija

4.1. EESK uzskata, ka plāns *Next Generation EU* ir atzinīgi vērtējams un savlaicīgs. Tomēr ir nepārprotami skaidrs, ka dalībvalstīm un Komisijai būs jāpieliek lielas pūles, lai šo plānu īstenotu kopā ar ES parasto vispārējo budžetu 2021.–2027. gadam. Taču laiks ir ļoti svarīgs faktors, tāpēc nepamatota kavēšanās, apstiprinot un īstenojot noteiktos pasākumus, var apdraudēt ES ekonomikas atveseļošanu un gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijas mērķu sasniegšanu, vienlaikus pakļaujot riskam tūkstošiem darba ņēmēju un mazo uzņēmumu īpašnieku iztiku un labklājību visā Eiropā. Vienlīdz svarīgi ir, lai ekonomisku problēmu vai īstermiņa politiska izdevīguma dēļ netiktu apdraudēts vispārējais mērķis sasniegt gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijas mērķus. Attiecībā uz DFS 2021.–2027. gadam Komiteja pauž nožēlu, ka Padome ir samazinājusi sākotnējā Komisijas priekšlikuma apjomu. Eiropas Parlaments un EESK atzinumā "Daudzgadu finanšu shēma laikposmam pēc 2020. gada" jau norādīja, ka uzskata Komisijas priekšlikumu par neapmierinošu⁽⁹⁾.

4.2. Tas nozīmē, ka ir pastāvīgi jāvirzās uz izaugsmes modeli, kurā ar ekonomiku nesaistīti un iekļaujoši mērķi ir tikpat svarīgi kā ekonomikas mērķi. ES ir pienācis laiks kļūt ambiciozākai un censties sasniegt iekļaujošāku mērķi – apmierināt pēc iespējas lielāka skaita ES iedzīvotāju vajadzības, sākot ar mājokli un veselības aprūpi, un vienlaikus aizsargāt mūsu ekosistēmas, sākot ar stabilu klimatu un auglīgām augsnēm un beidzot ar veselīgiem okeāniem un aizsargājošu ozona slāni. Citiem vārdiem – vērtēt ekonomikas progresu kā līdzekli, lai pārvirzītos no neilgtspējīgas un neiekļaujošas izaugsmes uz ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmes modeli.

4.3. EESK arī uzskata, ka krīzes radītie ekonomikas traucējumi liek atkārtoti izvērtēt resursu izmantošanu un piegādes līniju trauslumu. Tajā pašā laikā ES ir arī jāstiprina tādas pieejas kā aprites ekonomika un klimatrīcība, kas uzlabo gan noturību, gan efektivitāti, un, iespējams, jāpalielina nacionāli noteikto devumu – plānotā siltumnīcefekta gāzu emisiju samazinājuma – vērienīgums.

4.4. Tādā monetārā savienībā kā eurozona ir nepieciešama koordinācija un efektīvi riska dalīšanas mehānismi, kam vajadzētu radīt lielu fiskālu impulsu, kurš būtu ticams, vienlaikus mazinot atšķirības monetārajā savienībā. EESK uzskata, ka tas ir būtiski ekonomikas atjaunošanai un atveseļošanai, kā arī neaizsargātāko iedzīvotāju atbalstam. Lai gan atjaunošana un atveseļošana ir vajadzīga, lai Eiropas Savienībā radītu darbvietas un labklājību, ir vajadzīgs arī plaša mēroga fiskālais stimulants ar mērķorientētiem pasākumiem, lai sniegtu palīdzību cilvēkiem, kurus vissmagāk skārusi Covid-19 krīze. Pasākumi var ietvert dažādus līdzekļus, lai saglabātu piekļuvi veselības aprūpei un dzīves pamatvajadzībām.

⁽⁸⁾ Bénassy-Quéré, A., Marimon, R., Pisani-Ferry, J., Reichlin, L., Schoenmaker, D., & di Mauro, B. W., 16 COVID-19: Europe needs a catastrophe relief plan. *Europe in the Time of Covid-19*, 2020. gads, 103. lpp.

⁽⁹⁾ OV C 440, 6.12.2018., 106. lpp.

4.5. Iepriekš minēto fiskālo stimulu veicinātu pārskatīts Stabilitātes un izaugsmes pakts (SIP). Pārskatītajā Stabilitātes un izaugsmes paktā būtu jāiekļauj mazāks uzsvārs uz dalībvalstu cikliski koriģētā budžeta deficīta aplēsēm. Tā vietā galvenā uzmanība būtu jāpievērš publisko izdevumu pieauguma uzraudzībai. Konkrēti, katra valdība uzņemtos izdevumus saskaņā ar ekonomikas izaugsmes perspektīvu un paredzamajiem nodokļu ieņēmumiem, kā arī saskaņā ar vidēja termiņa parāda mērķi. Tas paplašinātu dalībvalstu fiskālo telpu un iespējas pieņemt valsts līmeņa lēmumus (partnerībā ar ieinteresētajām personām), lai ieviestu atveseļošanas plānus pēc Covid-19 ar lielāku uzsvāru uz valdības lomu ekonomikas atveseļošanas veicināšanā. Makroekonomiskās stabilitātes saglabāšana, protams, ir ilgtspējīgas un iekļaujošas ekonomikas izaugsmes priekšnoteikums. EESK arī uzskata, ka makroekonomiskās politikas mērķis ir ilgtspējīga ekonomikas izaugsme, vides aizsardzība un sociālā labklājība, kas nodrošināta taisnīgi un līdzsvaroti. Konkrēti, tā kā bezdarbs un nepietiekama nodarbinātība ir galvenie nabadzības cēloņi, kritiski svarīgs uzdevums ir uzturēt ekonomiku pēc iespējas tādā apjomā, lai nodrošinātu pilnīgu nodarbinātību.

4.6. Atjaunošanas un atveseļošanas posmā sociālā un ekonomiskā dimensija būtu jāuzskata par vienlīdz svarīgām. Ilgtspējīga saimnieciskā darbība nozīmē abu šo dimensiju ciešu saistību. Ekonomiskā ilgtspēja, tostarp kapitālieguldījumi, ir cieši saistīta ar ekoloģisko dimensiju, piemēram, resursu un enerģijas ekonomisku izmantošanu, taču ir saistīta arī ar sociālo dimensiju, kurā darbvietu ar taisnīgu atalgojumu un labiem darba apstākļiem radīšana un saglabāšana tiek uzskatīta par tikpat nozīmīgu. EESK arī uzskata, ka ir jāatjaunina ES nodarbinātības pamatnostādnes, ņemot vērā Covid-19 krīzi, un sākumpunktam būtu jābūt ietekmes uz darba tirgu novērtējumam.

4.7. Kā minēts 4.6. punktā, ilgtspējīga saimnieciskā darbība ir saistīta ar ekoloģisko dimensiju, un Eiropas zaļo kursu var uzskatīt par iespēju sniegt gan ekonomiskus (privātus un sociālus) ieguvumus, gan radīt darbvietas. EESK atbalsta Komisijas viedokli, ka Eiropas zaļajam kursam būtu jābūt vienai no galvenajām atjaunošanas un atveseļošanas sastāvdaļām un vienlaikus jāmazina negatīvā sociālā ietekme, kas rodas, pārejot uz ilgtspējīgu saimniecisko darbību.

4.8. Tas pats jo īpaši attiecas uz digitalizāciju ar uzsvāru uz efektivitāti, vienlaikus mazinot negatīvo ietekmi, ko rada pāreja uz pakalpojumu digitalizāciju. Covid-19 krīze ir uzvērusi, cik svarīga uzņēmumu darbību saglabāšanai ir digitalizācija. Digitalizācijas veicināšana starp visu nozaru MVU ir jāpaātrina un jāpaplašina, un iniciatīvās ir jāvērs uzmanība uz uzņēmumu digitālo procesu praktisku veicināšanu un izplatīšanu MVU, IT drošībā un digitālo prasmju veidošanā. Turklāt digitālās inovācijas centriem ir jābūt tehnoloģiski atvērtiem un jātiecas digitalizēt vietējos MVU. Arī e-valdībai ir sava loma, atļaujot administratīvās procedūras tiešsaistē, lai novērstu šķēršļus un paātrinātu procesus. Kļūstot digitālas ar e-valdības iniciatīvām un samazinot birokrātismu un regulatīvo slogu MVU, valsts sektora iestādes radītu digitālo vidi, kurai uzņēmēji var piekļūt ērtāk.

4.9. Tiesiskumam un jo īpaši ekonomikas pārvaldībai ir svarīga nozīme ilgtspējīgas ekonomikas izaugsmes sasniegšanā. Ekonomikas pārvaldība ir būtisks līdzeklis, lai nodrošinātu sociālu un ekonomisku taisnīgumu, bet ilgtspējības nolūkos tai nepieciešama izpratne par dažādu sabiedrības interešu grupu viedokļiem un nostājām un to ievērošana, kā arī centieni samierināt šīs atšķirības. Šajā saistībā ir steidzami jāveic darbības, lai atbalstītu dalības arodbiedrībā paplašināšanu un līdzdalību starp augošiem darbaspēka slāņiem, kuri pašlaik nav pārstāvēti.

4.10. Lielāka produktivitāte ir būtiski svarīga, lai kompensētu demogrāfijas tendences un atbalstītu augšupēju konverģenci valstīs un reģionos, jo īpaši tajās ES valstīs un reģionos, kuros ir vajadzīgs nodrošināt par vidējo augstāku attīstību un produktivitātes rādītājus, lai sasniegtu līmeņus, kas palīdz nodrošināt ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi. Lai nākotnē varētu turpināties ilgtspējīga ekonomikas izaugsme, ir jāpalielinās ekonomikas spējai virzīties uz šādu izaugsmi, taču tikai tādā mērā, cik šāda izaugsme nodrošina pievienoto vērtību ekonomikai, sabiedrībai un iedzīvotājiem. Tāpēc augstāka produktivitāte ir līdzeklis mērķa sasniegšanai, un mērķis ir labāki dzīves, vides un darba apstākļi, kas ir samērīgi ar izpildāmajam darbam vajadzīgajām prasmēm un kvalifikācijām. Šajā saistībā ir jāsteno stratēģijas, lai uzlabotu uzņēmumu konkurētspēju vietējos un globālajos tirgos, aktīvi piedaloties pašiem strādājošajiem, lai atbalstītu labvēlīgus apstākļus sociālo partneru attiecībām.

4.11. Covid-19 pandēmija ir bijusi ES lielā stunda, un vēsture novērtēs mūsu reakcijas efektivitāti nevis pēc tūlītējiem pasākumiem ar mērķi atbalstīt indivīdus un mājsaimniecības, ko skārušas ierobežojumu ekonomiskās un sociālās sekas, bet pēc tā, cik lielā mērā vidēja termiņa un ilgtermiņa reakcija nodrošinās atjaunošanu un atveseļošanu, kas rada jūtamas pārmaiņas miljoniem ES iedzīvotāju dzīvē.

Briselē, 2020. gada 29. oktobrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja*
Christa SCWHENG

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Ieteikums Padomes ieteikumam par eurozonas ekonomikas politiku”

(atzinuma papildinājums)

(COM(2019) 652 final)

(2021/C 10/17)

Galvenā ziņotāja: **Judith VORBACH** ⁽¹⁾

Biroja lēmums	28.5.2020.
Juridiskais pamats	Reglamenta 32. panta 1. punkts un Reglamenta piemērošanas noteikumu 29. panta A. punkts
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	8.9.2020.
Pieņemts plenārsesijā	29.10.2020.
Plenārsesija Nr.	555
Balsojuma rezultāts	148/9/21
(par/pre/atturas)	

Preambula

Šis atzinums ir daļa no divu papildu atzinumu kopuma, kas ietver šo atzinumu par ieteikumu par eurozonas ekonomikas politiku (COM(2019) 652 final) un atzinumu par gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģiju (COM(2019) 650 final). Atzinumu mērķis ir atjaunināt un papildināt iepriekšējos EESK priekšlikumus ⁽²⁾, ņemot vērā jaunākās norises, Covid-19 ietekmi un atveseļošanās perspektīvas, kā arī dažādus ziņojumus un ieteikumus, kas publicēti saistībā ar pašreizējo Eiropas pusgadu. Šis atzinumu kopums ir ES pilsoniskās sabiedrības visaptverošs ieguldījums ekonomikas, sociālajā un vides politikā nākamajā Eiropas pusgada ciklā, ko paredzēts sākt 2020. gada novembrī. EESK aicina Eiropas Komisiju un Padomi šo ieguldījumu ņemt vērā jaunajā Eiropas pusgada rudens priekšlikumu kopumā un ar to saistītajā iestāžu lēmumpieņemšanas procesā.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Covid-19 izraisītais ārējais simetriskais satricinājums nopietni ietekmē eurozonas ekonomiku. Saskaņā ar Eiropas Komisijas 2020. gada pavasara ekonomikas prognozi “ES ir sākusies spēcīgākā ekonomikas recesija tās vēsturē” ⁽³⁾, bet 2020. gada vasaras ekonomikas prognoze ⁽⁴⁾ paredz “vēl dziļāku recesiju ar lielākām novirzēm”.

1.2. Arī turpmāk vienai no galvenajām prioritātēm jābūt vienotā tirgus izveides pabeigšanai, un ir jānodrošina, ka tas strauji atgūstas un ir pilnībā funkcionāls. Tas ietver Eiropas sociālo tiesību pilāra 20 principu īstenošanu.

⁽¹⁾ Šo atzinumu EESK 2015.–2020. gada pilnvaru termiņa laikā sagatavoja ziņotājs Mihai Ivașcu un līdzziņotāja Judith Vorbach. Atzinums tika publicēts EESK 2020.–2025. gada pilnvaru termiņa pirmajā plenārsesijā 2020. gada oktobrī, un ar to iepazīstināja Judith Vorbach, kas pildīja galvenās ziņotājas funkcijas.

⁽²⁾ EESK atzinums par tematu “2020. gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģija” (OV C 120, 14.4.2020., 1. lpp.) un “Eurozonas ekonomikas politika 2020. gadā” (OV C 120, 14.4.2020., 7. lpp.).

⁽³⁾ 2020. gada pavasara ekonomikas prognoze, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lv/ip_20_799.

⁽⁴⁾ 2020. gada vasaras ekonomikas prognoze, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lv/IP_20_1269.

1.3. Prognozes liecina, ka ievērojami pieaugs bezdarbs, nabadzība, sociālā un ekonomiskā nevienlīdzība un bankrotēs ievērojams skaits uzņēmumu. Turklāt pandēmija ir skārusi visas eurozonas dalībvalstis, taču ekonomiskās un sociālās sekas atšķiras. Bailēs no dziļas recesijas gan Eiropas iedzīvotāji, gan ieguldītāji ir rīkojušies piesardzīgi un gaida uzticamākas prognozes. EESK arī brīdina par turpmākiem sistēmiskiem riskiem kopā ar smagu ekonomikas krīzi, piemēram, finanšu jomas nestabilitāti vai deflācijas tendencēm.

1.4. EESK aicina veidot solidaritāti eurozonas dalībvalstu un iedzīvotāju vidū, lai sabiedrībā mazinātu nevienlīdzību ienākumu un labklājības ziņā. Paredzams, ka pandēmija spēcīgi ietekmēs darba tirgu un sociālos apstākļus eurozonā, palielinot bezdarbu, ienākumu nevienlīdzību, nabadzību un sociālo atstumtību. Saskaņā ar prognozēm bezdarba līmenis eurozonā 2020. gadā pieaugs līdz 9,6 % un 2021. gadā kritīsies vien līdz 8,6 %, arī šajā gadījumā ar būtiskām atšķirībām starp dalībvalstīm, reģioniem un pat iedzīvotāju grupām. Paredzams arī straujš jauniešu bezdarba pieaugums, ko varētu risināt, izmantojot efektīvu garantiju jauniešiem. Turklāt nevienlīdzība ienākumu un labklājības ziņā iet roku rokā ar nevienlīdzību paredzamā mūža ilguma un kvalitatīvas izglītības un veselības aprūpes piekļūstamības ziņā. ES politikā turpmāk rūpīgi jāņem vērā arī krīzes ietekme uz nelabvēlīgā situācijā esošām grupām un cilvēkiem ar invaliditāti.

1.5. EESK prognozē, ka pandēmija mainīs mūsu ekonomikas struktūru un taps jauni darījumdarbības modeļi. Eiropa jau ir aprīta ekonomikas, zaļās pārkārtošanās un klimata pārmaiņu mazināšanas priekšgalā. Strauja un efektīva digitalizācija paātrinātu pāreju uz gudru zaļo izaugsmi. Eiropas Savienībai ir jāizmanto šī iespēja, lai stiprinātu konkurences priekšrocības un nodrošinātu, ka Eiropa cenšas būt priekšgalā un uzņemas vadošu lomu būtiski svarīgās jomās: digitālajā nozarē, mākslīgā intelekta un tehnoloģiju jomā, dekarbonizācijā un ilgtspējīgā, uz apriti balstītā izaugsmē. EESK uzsver, ka laiks rīkoties ir tagad, nevis tad, kad būs beigusies Covid-19 pandēmija.

1.6. EESK atzinīgi vērtē Padomes lēmumu par ES atveseļošanas plānu, kam būs izšķirīga nozīme Eiropas ekonomikas atveseļošanā un kas palīdzēs dalībvalstīm cīnīties pret pandēmiju un nodrošināt strauju un ilgtspējīgu ekonomikas atgūšanos. Atveseļošanas plāni būtu jāsaista ar Eiropas sociālo tiesību pīlāra un IAM īstenošanu, vienlaikus veicinot ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi.

1.7. Komiteja uzskata, ka nākamajā daudzgadu finanšu shēmā (DFS) ir jāparedz nepieciešamie līdzekļi, lai nodrošinātu ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi un ES stratēģisko mērķu sasniegšanu. Tāpēc EESK atzīmē to, ka Eiropadome ir noteikusi DFS apjomu zem Eiropas Parlamenta un EESK pieprasītā līmeņa. Turklāt summas, kas *Next Generation EU* bija paredzētas DFS samazinājumu kompensēšanai, ir atceltas vai ievērojami samazinātas. EESK ir īpaši nobažījies par ieguldījumu samazināšanu inovācijā un pētniecībā, digitalizācijā un Taisnīgas pārkārtošanās fondā, kā arī par atteikšanos no tiesiskuma ieviešanas kritērija.

1.8. Pandēmija ir palielinājusi spiedienu uz publiskajiem budžetiem, un ir gaidāms, ka parādu līmenis visā eurozonā pieaugs. Tajā pašā laikā nozīmīga loma ekonomikas un sabiedrības atveseļošanas nodrošināšanā ir panāktajai apņēmībai cīnīties pret klimata pārmaiņām un īstenot digitalizāciju, kā arī veikt kvalitatīvus ieguldījumus, kas stimulē pievienoto vērtību un rada kvalitatīvas darbvietas. EESK uzskata, ka pieprasījuma palielināšana klimata krīzes risināšanai, bezdarba mazināšana, labi apmaksātu darbvietu veicināšana un nabadzības apkarošana ir vajadzīga ne vien tāpēc, lai sasniegtu mērķus pašus par sevi, bet arī lai nodrošinātu ekonomikas atveseļošanu.

1.9. EESK uzskata, ka izņēmuma klauzulas iedarbināšana bija vajadzīga iniciatīva, un brīdina par atgriešanos pie noteikumiem, kādi bija spēkā pirms pandēmijas, jo tas liktu vismazāk skartajām valstīm ķerties pie taupības režīma un aizēnotu labumu, ko dos *Next Generation EU*. Turklāt EESK uzskata, ka modernizētiem fiskālajiem noteikumiem nevajadzētu atkal stāties spēkā, iekams nav ievērojami krities bezdarba līmenis. Turklāt EESK aicina pāriet uz solidāru un uz labklājību orientētu ekonomikas pārvaldību, piemēram, īstenojot līdzsvarota budžeta normu.

1.10. ES līdzekļu izmantošanas elastības straujā iekļaušana, ļaujot dalībvalstīm pārnest līdzekļus starp fondiem, reģioniem un politikas mērķiem, ir vajadzīga un apsveicama pieeja. Tomēr EESK brīdina, ka dalībvalstīm ir būtiski jāuzlabo plānošanas spēja, vienlaikus nodrošinot, ka visi izmantotie līdzekļi tiek pilnībā apgūti un efektīvi izlietoti, jo īpaši ieguldījumiem ar tūlītēju pozitīvu ietekmi, lai pārvarētu recesiju, un/vai ieguldījumiem pārejā uz ilgtspējīgu, iekļaujošu, digitalizētu un mazoglekļa ekonomiku.

1.11. Eiropas pusgads nesen ir cieši sasaistīts ar Atveseļošanas un noturības mehānismu. Taču EESK norāda, ka procesā nav iesaistītas vai tikpat kā nav iesaistītas tādas politiskas struktūras kā Eiropas Parlaments un daži valstu parlamenti, tāpēc pietrūkst demokrātiskas pārraudzības. Vēl vairāk būtu jāpalielina arī sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju loma.

1.12. EESK gaida, ka eurozonas bankas krīzē rīkosies kā amortizatori, atļaujot nepieciešamo likviditāti un kredītus indivīdiem. Nekavējoties būtu jāpabeidz banku savienības izveide, kas ietver Eiropas noguldījumu apdrošināšanas sistēmas ieviešanu. Ne mazāk svarīgai darba kārtībā būtu jābūt kapitāla tirgu savienības izveides pabeigšanai. Šajā sakarā EESK uzsver, cik svarīgs finanšu sektora stabilitātes nodrošināšanai ir efektīvs finanšu tirgu regulējums.

1.13. Sociālās politikas īstenošana ES līmenī un Eiropas pusgada izmantošana ir būtiska, lai labotu tirgus nepilnības vai atbalstītu tirgu izaugsmi valstu līmenī. EESK uzsver, ka milzīgās nelīdzsvarotības novēršana starp dalībvalstīm un to iekšienē ir priekšnoteikums ekonomiskās un sociālās noturības sasniegšanai.

1.14. EESK uzskata, ka ievērojamiem un straujiem publiskiem un privātiem ieguldījumiem pētniecībā un izstrādē, kā arī prasmēs ir jābūt par neatliekamu prioritāti, ja ES vēlas risināt problēmu, ko rada iedzīvotāju skaita samazināšanās un novecošana, un īstenot digitalizāciju. Valdībām būtu jābūt gatavām veicināt jaunas inovatīvas idejas un finansēt eksperimentus nozarēs ar augstu izaugsmes potenciālu.

1.15. Jāatbalsta valstu sociālās aizsardzības sistēmas. Lai izveidotu noturīgas un solidāras struktūras, kas stabilizē eurozonu krīžu laikā, būtu jāīsteno Eiropas bezdarbnieka pabalstu pārāpdrošināšanas shēma, kas stiprinātu valstu sistēmas, piešķirot dotācijas ar nosacījumu, ka valstu shēmas tiek finansētas stabili.

1.16. EESK rodas jautājums, kā eurozonas dalībvalstis pēc pašreizējās situācijas reaģētu uz citādu, asimetrisku satricinājumu, ja cita krīze skartu tikai vienu vai divas dalībvalstis. EESK uzskata, ka eurozonas dalībvalstīm ir vajadzīga ciešāka sadarbība un īpaši veidoti instrumenti, lai uzlabotu to noturību un spēju absorbēt simetriskus un asimetriskus satricinājumus.

1.17. Izvairīšanās no nodokļu maksāšanas, nodokļu bāzes samazināšana, peļņas novirzīšana, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācija un cīņa pret korupciju daudzām dalībvalstīm joprojām ir politiski sarežģīti jautājumi. EESK aicina nodokļu politikas jomā izlēmīgi noteikt īškus termiņus reformām, kas novērstu likumdošanas nepilnības un apkarotu izvairīšanos no nodokļu maksāšanas visā ES, jo šādu reformu nepieciešamība tagad ir ieguvusi vēl lielāku nozīmi. Ir jāizstrādā mūsdienīga ES nodokļu programma, lai varētu risināt turpmākās ekonomiskās, sociālās un ekoloģiskās problēmas, vienlaikus uzlabojot tās demokrātisko pieeju. Jau pagājušajā gadā EESK pilnībā atbalstīja nodomu uzsākt debates par pakāpenisku pāreju uz balsošanu ar kvalificētu balsu vairākumu un uz parasto likumdošanas procedūru nodokļu jautājumos un vienlaikus atzīmēja, ka visām dalībvalstīm un Eiropas Savienības iestādēm un struktūrām vienmēr ir jābūt atbilstošām iespējām piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā. Saistībā ar Komisijas priekšlikumiem EESK aicina pēc iespējas ātrāk rīkoties saskaņā ar iepriekšējos EESK atzinumos minētajiem ieteikumiem ⁽⁹⁾.

2. Ievads un vispārīgas piezīmes

2.1. EESK 2020. gada februārī ar pārliecinošu vairākumu pieņēma atzinumu par *eurozonas ekonomikas politiku 2020. gadā*. Lai gan eurozonā joprojām bija vērojama izaugsme, ekonomikā tika pieredzēts satraucošs gausums un ārējā un iekšējā līdzsvara trūkums. Kopš tā laika, Covid-19 pandēmijai strauji izplatoties un ietekmējot visas dalībvalstis, ekonomikas un sociālie apstākļi gan Eiropā, gan visā pasaulē ir radikāli mainījušies. Šis ārkārtējais ārējais simetriskais satricinājums ietekmē eurozonas ekonomiku, kā arī palielina nabadzību un ienākumu nevienlīdzību. Saskaņā ar Eiropas Komisijas 2020. gada pavasara ekonomikas prognozi ES 2020. gadā “ir sākusies spēcīgākā ekonomikas recesija tās vēsturē”. Šīs drūmās izredzes ir atkārtoti apstiprinātas 2020. gada vasaras ekonomikas prognozē, paredzot “vēl dziļāku recesiju ar lielākām novirzēm”.

⁽⁹⁾ Sk. EESK atzinumus par tematu “Nodokļi un kvalificēta vairākuma balsošana” (OV C 353, 18.10.2019., 90. lpp.) un “Ilgtspējīgas ekonomikas izaugsmes veicināšana Eiropas Savienībā” (OV C 364, 28.10.2020., 29. lpp.).

2.2. Eiropā ir pasaulē lielākais vienotais tirgus un otra visplašāk lietotā valūta. Taču vienotā valūta var sasniegt visu potenciālu vienīgi tad, ja to ir ieviesušas visas dalībvalstis un ir pabeigta ekonomiskās un monetārās savienības (EMS) izveide. Lai gan Komisijā aug interese par euro nozīmes palielināšanu pasaulē, tas ir iespējams tikai tad, ja recesija tiek pēc iespējas mazināta un uzreiz pēc tās beigām tiek nodrošināta dinamiska un iekļaujoša ilgtermiņa izaugsme. Tāpēc ir arī jāatbalsta dalībvalstis, izmantojot saskaņotu un mērķorientētu kopēju ES stratēģiju. Eurogrupas priekšsēdētājs 11. jūnija runā atzina, ka “koordinācija, jo īpaši eurozonā, ir būtiski svarīga, lai novērstu atšķirības un līdzsvara trūkumu. Vienotās valūtas aizsardzība ir tikpat kritiski svarīga kā vienotā tirgus aizsardzība. Tās savā starpā ir saistītas”⁽⁶⁾.

2.3. Vienotais tirgus ir viens no ievērojamākajiem ES projekta sasniegumiem. Tas ir nodrošinājis brīvu un netraucētu tirdzniecību starp dalībvalstīm, palīdzot sasniegt ekonomisku labklājību, pārticību un vienu no augstākajiem dzīves līmeņiem pasaulē. Vienotā tirgus izveides pabeigšanai un tā ātras atveseļošanās un pilnīgas darbības nodrošināšanai arī turpmāk vajadzētu būt galvenajām prioritātēm, ņemot vērā sarunas par *Brexit* un to iespējamo ietekmi. Tas ietver sociālo programmu ar augšupējas sociālās konverģences pasākumiem, lai nodrošinātu taisnīgus un labākus darba apstākļus un vienlīdzīgāku ienākumu un bagātības sadali. Lai īstenotu sociālās konverģences pasākumus un panāktu labākus darba apstākļus, ir pienācīgi jāīsteno Eiropas sociālo tiesību pīlāra 20 principi, piemēram, princips “vienāds atalgojums par vienādu darbu vienā un tajā pašā darbavietā”. Jāvērtē arī pandēmijas negatīvā ietekme uz progresu IAM īstenošanā, un ES jācenšas ievērot sākotnēji plānotos termiņus.

2.4. Pavasara prognozē Komisija uzsvēra, ka pandēmija ir spēcīgi ietekmējusi patēriņa izdevumus, rūpnieciskās ražošanas apjomu, investīcijas, tirdzniecību, kapitāla plūsmu un piegādes ķēdes un ir gaidāms, ka spēcīgi tiks ietekmēts darba tirgus. Komisija arī norādīja uz risku, ka pandēmija varētu izraisīt skarbākas un pastāvīgas pārmaiņas attieksmē pret globālajām vērtības ķēdēm un starptautisko sadarbību. Ir arī papildu lejupslīdes riski, piemēram, pandēmijas ietekmes pakāpe, bankroti, finanšu sektora krīze, likviditātes problēmas un sarežģītas sarunas. Darba tirgū varētu rasties paliekoša ietekme ilgtermiņā. Saskaņā ar vasaras ekonomikas prognozi eurozonas ekonomika 2020. gadā saruks par 8,75 %, bet ES kopējā ekonomika – par 8,3 %.

2.5. Prognozes liecina, ka pēc Covid-19 pandēmijas izraisītā nepieredzētā ārējā simetriskā satricinājuma krasi palielināsies bezdarbs, nabadzība un sociālā un ekonomiskā nevienlīdzība, kā arī bankrotēs ievērojams skaits uzņēmumu. Pandēmija ir skārusi visas eurozonas dalībvalstis, taču ekonomiskās un sociālās sekas atšķiras. Dažās ES dalībvalstīs šī ietekme papildinās jau iepriekš pastāvējušās sociālās problēmas. IKP 2020. gada prognozes ir amplitūdā no 4,6 % samazinājuma Polijā līdz 11,2 % kritumam Itālijā, un ir gaidāms, ka 2021. gada lejupslīdes spēks starp dalībvalstīm un reģioniem ievērojami atšķirsies. Atšķirības, kas starp dalībvalstīm pastāv attiecībā uz piekļuvi aizņēmumiem un to izmaksām, un tas, ka Eiropas līmenī trūkst sociālās, ekonomikas un vides politikas koordinācijas, var ietekmēt dalībvalstu spēju pārvarēt krīzi. Atšķirības spēja finansēt nepieciešamos ieguldījumus ekonomikas darbības atjaunošanai varētu arī kropļot vienlīdzīgu konkurences apstākļus eurozonā. Turklāt pastāvīgi augsta nevienlīdzība starp dalībvalstīm un reģioniem varētu izraisīt migrāciju no nabadzīgākām uz bagātākām valstīm, tā radot problemātisku intelektuālā darbaspēka emigrāciju un citas sociālās problēmas.

3. Covid-19 sekas

3.1. Pat pašlaik, vairākus mēnešus kopš pandēmijas sākuma, situācija ir svārstīga, prognozes katru mēnesi mainās un riski pastiprinās. Pagaidām neviens nevar paredzēt, vai mums būs jāaskaras ar atkārtotu “W-veida” recesiju, kam sekos atveseļošanās, vai vēl sarežģītāku un ilgstošu lejupslīdes “bedri”, kam sekos vēlāka un lēnāka atveseļošanās. Bailēs no dziļas recesijas gan Eiropas iedzīvotāji, gan ieguldītāji ir rīkojušies piesardzīgi un gaida uzticamākas prognozes. EESK uzsver gaidu nozīmīgo lomu makroekonomiskajā pieprasījumā. Eiropas Fiskālā padome jau ir paziņojusi, ka lielāks un ilgstošāks fiskālais atbalsts būs vajadzīgs arī 2021. gadā, jo norobežošanas pasākumu mīkstināšana būs lēnāka, nekā sākotnēji paredzēts, un

⁽⁶⁾ Mário Centeno piezīmes pēc Eurogrupas videokonferences 2020. gada 11. jūnijā, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/06/11/remarks-by-mario-centeno-following-the-eurogroup-videoconference-of-11-june-2020/>.

domājams, ka patērētāji veidos piesardzības uzkrājumus. Ja tiklab privātās mājsaimniecības, kā vietējie un ārvalstu uzņēmumi samazina izdevumus, vienīgais veids, kā uzturēt pieprasījumu, ir valdības tēriņi un labvēlīga monetārā politika⁽⁷⁾. EESK noteikti atbalsta šo viedokli un brīdina par turpmākiem sistēmiskiem riskiem kopā ar smagu ekonomikas krīzi, piemēram, finanšu tirgu nestabilitāti vai deflācijas tendencēm.

3.2. Pandēmija ir palielinājusi spiedienu uz publiskajiem budžetiem, un ir gaidāms, ka parādu līmenis visā eurozonā pieaugs, bet starp dalībvalstīm atkal būs ievērojamas atšķirības. Dažas valstis pandēmijas periodu uzsāka ar augstu parāda līmeni. Tajā pašā laikā ir panākta apņemšanās cīnīties pret klimata pārmaiņām un īstenot digitalizāciju, un nozīmīga loma ekonomikas un sabiedrības atveseļošanā būs kvalitatīviem ieguldījumiem, kas stimulē pievienoto vērtību un rada kvalitatīvas darbvietas. Eiropas Savienībai būtu jācenšas izmantot pozitīvos sinerģiskos efektus starp publiskajiem un privātajiem ieguldījumiem un koordinēt strukturālo programmu turpmāko īstenošanu.

3.3. Pēc veselības krīzes visā ES ir novērots ievērojams piedāvājuma un pieprasījuma samazinājums. "Sākotnēji pandēmija izpaudās kā piedāvājuma satricinājums, taču otrā līmeņa ietekme tagad ir radījusi milzīgu kopējā pieprasījuma satricinājumu. Kopējā ietekme (..) būs atkarīga no tā, kurš no abiem satricinājumiem dominēs..."⁽⁸⁾. Mazie un vidējie uzņēmumi (MVU) pandēmijā ir skarti vismagāk, un bez konkrētiem un reāli īstenojamiem MVU glābšanas plāniem daudzi no tiem bankrotēs. ES jau ir rīkojusies centrālā līmenī, taču par steidzamu īstenošanu un pieejamo līdzekļu novirzīšanu koordinētā veidā tur, kur tie visvairāk ir nepieciešami, atbildīgas ir dalībvalstis. Tāpēc Eiropas Komisijai būtu rūpīgi jāuzrauga pieejamo līdzekļu koordinēta izmantošana.

3.4. Norobežošana, ko veica lielākā daļa dalībvalstu, ir atklājusi garu piegādes ķēžu ievainojamību un nelabvēlīgās sekas, ko rada būtiski svarīgu nozaru atkarība no ārējiem piegādātājiem. Tāpēc ES līmenī ir vajadzīgs skaidrs un rūpīgi izstrādāts stratēģiskais plāns, kurā publiskie ieguldījumi stimulētu privātos ieguldījumus. Privātais sektors var lielā mērā noteikt atkarības līmeni, izvēloties izejvielu piegādes vietu, cilvēkresursus, loģistiku utt. Jaunajai rūpniecības stratēģijai būtu jāpalīdz samazināt šo atkarību. Turklāt ES un dalībvalstu līmenī būtu jārīko diskusijas par valsts ražošanu dažās svarīgās nozarēs, jo īpaši veselības jomā.

3.5. EESK jau ir paudusi, ka ir "[no jauna] jāizveido integrētas rūpniecības vērtību ķēdes ES iekšienē, lai veicinātu Eiropas stratēģisko autonomiju un ekonomisko noturību"⁽⁹⁾. Eiropas Centrālās bankas (ECB) priekšsēdētāja 13. jūnijā paziņoja, ka "centieni veidot noturīgākas piegādes ķēdes varētu būt vajadzīgais katalizators, lai pilnībā pabeigtu vienotā tirgus izveidi"⁽¹⁰⁾. Tas arī palīdzētu aizsargāt pienācīgas kvalitātes un efektīvas darbvietas, palīdzētu uzņēmumiem radīt pievienoto vērtību, palielināt konkurētspēju, samazināt atkarību, novērst nelabvēlīgas demogrāfiskas tendences un panākt augšupēju konvergenci.

3.6. Pandēmija arī spēcīgi ietekmēs darba tirgu un sociālos apstākļus eurozonā. Paredzams, ka Covid-19 krīze ievērojami palielinās bezdarbu, ienākumu nevienlīdzību, nabadzību un sociālo atstumtību. Saskaņā ar 2020. gada pavasara prognozi ir gaidāms, ka bezdarba līmenis eurozonā 2020. gadā pieaugs līdz 9,6 % un 2021. gadā kritīsies vien līdz 8,6 %, arī šajā gadījumā ar būtiskām atšķirībām starp dalībvalstīm, reģioniem un pat iedzīvotāju grupām. Dažas nozares, piemēram, tūrisms, gastronomija, aviācija un kultūra, var tikt ietekmētas ilgtermiņā. Neraugoties uz ievērojamajiem stabilizācijas pasākumiem, kas ir ieviesti, domājams, ka daudzu cilvēku ienākumi joprojām ir nestabili. Tie, kuri jau bija neaizsargāti pirms krīzes, varētu ciest vismagāk. Daudzas darbvietas, kas krīzes laikā izrādījās būtiski svarīgas, lielākoties ir slikti apmaksātas un nepietiekami novērtētas darba tirgū. Turpmākajās ES politikas jomās ir rūpīgi jāņem vērā krīzes ietekme uz nelabvēlīgā situācijā esošām grupām un cilvēkiem ar invaliditāti. Turklāt ir sagaidāms straujš jauniešu bezdarba pieaugums, kas norāda, ka ir vajadzīgas efektīvas un pastiprinātas garantijas jauniešiem un nodarbinātības atbalsta programmas.

⁽⁷⁾ *Assessment of the fiscal stance appropriate for the euro area in 2021* [Eurozonai 2021. gadā piemērotās fiskālās nostājas novērtējums], https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2020_06_25_efb_assessment_of_euro_area_fiscal_stance_en.pdf.

⁽⁸⁾ *The European Central Bank in the COVID-19 crisis: whatever it takes, within its mandate* ("Eiropas Centrālā banka Covid-19 krīzē – darīt visu iespējamo savu pilnvaru ietvaros").

⁽⁹⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu "Rūpniecības stratēģija" (OV C 364, 28.10.2020., 108. lpp.).

⁽¹⁰⁾ *The path out of uncertainty* ("Ceļš uz nenoteiktības pārvarēšanu").

3.7. EESK prognozē, ka pandēmija mainīs mūsu ekonomikas struktūru un taps jauni darījumsdarbības modeļi. Analīze katrā nozarē atsevišķi liecina, ka atšķirības jau ir vairāk vai mazāk manāmas. Ja katra krīze ir iespēja, tad šī krīze mums jāizmanto, lai stiprinātu konkurences priekšrocības un nodrošinātu, ka Eiropa cenšas būt priekšgalā un uzņemas vadošu lomu būtiski svarīgās jomās – digitālajā nozarē, mākslīgā intelekta un tehnoloģiju jomā, dekarbonizācijā, ilgtspējīgā, uz apriti balstītā izaugsme un iekļaujošā ekonomikā. Šajā nolūkā īpaša uzmanība jāpievērš ieguldījumiem pētniecībā un inovācijā, kā arī kompetenču un prasmju attīstībā. Konkrēts, paredzams un konkurenci veicinošs politikas satvars ir privātiem ieguldījumiem labvēlīgas vides svarīgs aspekts. Kopumā Eiropas Savienībai būtu jānodrošina uzņēmumiem piemēroti apstākļi digitalizācijas un zaļās pārkārtošanās pārvaldībai tādā veidā, kas rada jaunus uzņēmumus un darbvietas un tādējādi vienlaikus sniedz daudzus ieguvumus.

3.8. Augošais pandēmijā mirušo skaits un nevēlamās sociālās un ekonomiskās sekas ir liels izaicinājums Eiropas projektam. Eurozonai tagad vairāk nekā jebkad ir jāapliecina solidaritāte un jāklūst stiprāka. EESK aicina spert izlēmīgus soļus, lai sabiedrībā un valstu līmenī mazinātu nevienlīdzību ienākumu un labklājības ziņā, jo tā iet roku rokā ar nevienlīdzību paredzamā mūža ilguma, kvalitatīvas izglītības un veselības aprūpes pieklūstamības ziņā.

3.9. Labi koordinēta Eiropas veselības politika būtu svarīgs līdzeklis pandēmijas pārvarēšanā, ļaujot dalībvalstīm sadarboties un sniegt savstarpēju atbalstu. Tādu medicīnas produktu vienmērīgai izplatīšanai, kuri tiek uzskatīti par lietderīgiem un piemērotiem Covid-19 izplatības apkarošanai, vajadzētu būt prioritātei Eiropas veselības politikā, un tas apliecinātu dalībvalstu savstarpējo solidaritāti. Kamēr pandēmija netiks uzveikta, nebūs spēcīgas un ilgtspējīgas ekonomikas atveseļošanās.

4. Ekonomikas un sociālā atveseļošana

4.1. EESK uzsver, ka laiks rīkoties ir tagad, nevis tad, kad būs beigusies Covid-19 pandēmija. Politiskajai darbībai un reformu procesiem jāturpinās arī laikā, kad valda liela nenoteiktība. Tas nozīmē, ka steidzami jāturpina iekavētās debates, piemēram, par ekonomikas pārvaldības satvara pārskatīšanu, Eiropas pusgada procesa reformu, kā arī par konferences par Eiropas nākotni sākšanu, un jāsāk īstenot tādi svarīgi politikas pasākumi kā IAM iekļaušana tiesiskajā regulējumā. Covid-19 krīzi var uzskatīt arī par iespēju, bet ES jābūt pietiekami drosmīgai, lai to izmantotu.

4.2. EESK atzinīgi vērtē Padomes lēmumu par ES atveseļošanas plānu. Lai gan makroekonomiskā izteiksmē attiecīgās summas ir pieticīgas, tas ir ārkārtīgi svarīgs solis, jo tas pastiprina ECB nostāju ("darīt visu iespējamo"), ko tagad pārstāv ES kopumā. *Next Generation EU*, kas tiks īstenots kā daļa no DFS, būs izšķirīgi svarīgs Eiropas ekonomikas atveseļošanā, un tas palīdzēs dalībvalstīm cīnīties pret pandēmiju un nodrošināt strauju un ilgtspējīgu ekonomikas atgūšanos. Tomēr joprojām ir daži trūkumi, kas jānovērš. Nedrīkst pieļaut negatīvus nosacījumus konkrētām valstīm adresētajos ieteikumos un Eiropas pusgadā, kas faktiski kļūst saistošāki, ņemot vērā to nozīmi Atveseļošanas un noturības mehānismā. Atveseļošanas plānu mērķim vajadzētu būt ilgtspējīgas un iekļaujošas izaugsmes veicināšanai, pastiprinātu uzmanību pievēršot IAM un Eiropas sociālo tiesību pilāra mērķiem. Būtu jāņem vērā arī katras dalībvalsts sociāli ekonomiskā situācija.

4.3. EESK atzinīgi vērtē ES un dalībvalstu tūlītējo reakciju uz Covid-19 pandēmiju. Komiteja uzskata, ka nākamajā daudzgažu finanšu shēmā (DFS) ir jāparedz vajadzīgie līdzekļi, lai Eiropas Savienība varētu nodrošināt ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi, sekmīgi darboties un sasniegt stratēģiskos mērķus. Tas nozīmē pietiekamu finansējumu pētniecībai un izstrādei, digitālajām tehnoloģijām un cīņai pret klimata pārmaiņām. Daudzgažu finanšu shēmā ir jānosaka arī pareizās prioritātes, lai veicinātu kohēziju starp dalībvalstīm un ES kopumā. Tāpēc EESK atzīmē to, ka Padomes samītā DFS apjoms tika noteikts 1,05 % apmērā no ES27 NKI, kas ir mazāk nekā Eiropas Parlamenta un EESK pieprasītie 1,3 % no NKI un pat mazāk nekā 2018. gada maijā ierosinātais 1,1 % no ES27 NKI. Turklāt summas, kas *Next Generation EU* bija paredzētas DFS samazinājumu kompensēšanai (piemēram, kohēzijas politikas jomā), galu galā ir atceltas vai ievērojami samazinātas. EESK ir arī nobažījies par ieguldījumu samazināšanu inovācijā un pētniecībā, digitalizācijā un Taisnīgas pārkārtošanās fondā, kā arī par atteikšanos no tiesiskuma ievērošanas kritērija. Visbeidzot, EESK vēlas, lai tiktu sperti strauji un izlēmīgi soļi pašu resursu palielināšanai.

4.4. EESK iesaka saglabāt piesardzīgu līdzsvaru starp pasākumiem piedāvājuma un pieprasījuma pusē. Attiecībā uz pieprasījumu nekādā ziņā nedrīkst aizmirst, ka ieguldījumu palielināšana eurozonā klimata krīzes risināšanai, bezdarba mazināšana, labi apmaksātu darbvietu veicināšana un nabadzības apkarošana ir ne tikai mērķi paši par sevi, bet arī labvēlīgi ietekmē kopējo pieprasījumu un tāpēc varētu sekmēt ekonomikas atveseļošanu.

4.5. Eiropas Stabilitātes mehānismam (ESM) ir nepieciešamie instrumenti, lai risinātu tādus satricinājumus kā Covid-19. Eurogrupa 2020. gada 9. aprīlī nolēma pieņemt visaptverošu pasākumu kopumu 540 miljardu EUR apmērā, tostarp aizdevumu instrumentu 240 miljardu EUR apmērā (pandēmijas krīzes atbalsts), pamatojoties uz ESM kredītlīniju ar pastiprinātiem nosacījumiem, kas būtu pieejams visām eurozonas valstīm. ESM valde 2020. gada 15. maijā piekrita darīt pandēmijas krīzes atbalstu pieejamu eurozonas dalībvalstīm. Valde lems par katras valsts pieprasītā atbalsta piešķiršanu, pamatojoties uz Eiropas Komisijas veikto novērtējumu sadarbībā ar ECB un ESM⁽¹¹⁾.

4.6. EESK arī uzskata, ka Stabilitātes un izaugsmes pakta izņēmuma klauzulas straujā iedarbināšana bija vajadzīga iniciatīva. Tomēr EESK norāda uz Eiropas Fiskālās padomes ieteikumiem, ka 2021. gada pavasarī būtu jāsniedz precizējumi par izņēmuma klauzulas piemērošanas izbeigšanas vai pārskatīšanas laiku un nosacījumiem. Šajā kontekstā EESK brīdina par jebkādu priekšlaicīgu atgriešanos pie tādiem noteikumiem, kas bija spēkā pirms pandēmijas, jo tas liktu vissmagāk skartajām valstīm ķerties pie taupības režīma un aizēnotu labumu, ko dos *Next Generation EU*. Turklāt jauni fiskālie noteikumi nedrīkstētu atkal stāties spēkā, iekams nav ievērojami krities bezdarba līmenis.

4.7. EESK aicina pāriet uz solidāru ekonomikas pārvaldību, kas orientēta uz labklājību. EESK piekrīt Eiropas Fiskālās padomes prasībai, ka ir jāvēršas pret tendenci samazināt valsts ieguldījumus laikā, kad publiskās finanses saskaras ar spiedienu, un atzinīgi vērtē gatavību īstenot līdzsvarota budžeta normu un ieteikumus par iepriekšējo fiskālo noteikumu trūkumu novēršanu, lai aizsargātu valsts ieguldījumus, tostarp īstenojot centrālās fiskālās spējas⁽¹²⁾. EESK lūdz Komisiju turpināt notiekošo ekonomikas pārvaldības satvara pārskatīšanu, lai paātrinātu tā modernizāciju. Piemēram, neraugoties uz ļoti ekspansīvu monetāro politiku, mēs joprojām saskaramies ar deflācijas draudiem.

4.8. ES ir aktīvi centusies mobilizēt visus pieejamos līdzekļus, lai ļautu dalībvalstīm nekavējoties reaģēt uz pandēmiju. EESK atzinīgi vērtē ES līdzekļu izmantošanas elastības straujo iekļaušanu, ļaujot dalībvalstīm pārnest līdzekļus starp fondiem, reģioniem un politikas mērķiem. Tajā pašā laikā EESK uzskata, ka dalībvalstīm ir būtiski jāuzlabo plānošanas spēja, vienlaikus nodrošinot, ka visi izmantotie līdzekļi tiek pilnībā apgūti un efektīvi izlietoti. Līdzekļi jāizlieto ieguldījumiem ar tūlītēju pozitīvu ietekmi, lai pārvarētu recesiju, un/vai ieguldījumiem ES dalībvalstu pārejā uz ilgtspējīgu, iekļaujošu, digitalizētu un mazoglekļa ekonomiku. EESK aicina Eiropas Komisiju sniegt strukturētu pārskatu par visiem pieejamajiem resursiem un līdzekļiem.

4.9. Eiropas pusgads ir svarīgs Eiropas Savienības plānošanas, uzraudzības un pārvaldības instruments, un tas nesen ir cieši saistīts ar Atveseļošanas un noturības mehānismu. EESK atzīst paziņoto Eiropas pusgada procesa reformu un tā ierosināto jauno lomu atveseļošanas pasākumu koordinēšanā, kā arī to, ka vienlaikus tiek pilnībā ievēroti Eiropas zaļā kursa⁽¹³⁾, Eiropas sociālo tiesību pīlāra⁽¹⁴⁾ un ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM)⁽¹⁵⁾ principi. Taču EESK norāda, ka procesā gandrīz vai vispār nav iesaistītas tādas politiskas struktūras kā Eiropas Parlaments un daži valstu parlamentā, tāpēc trūkst pietiekamas demokrātiskas pārraudzības. Vēl vairāk būtu jāpalielina arī sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju loma.

4.10. Komiteja uzskata, ka būtu ļoti lietderīgi, ja ES budžets varētu būt elastīgāks situācijās, kad jāpārvar nelabvēlīgi satricinājumi, īpaši tādi, kurus nav radījuši ekonomikas apstākļi. EESK iesaka Eiropas Savienībai īstenot tādu politiku, kas nekavējoties uzlabotu dalībvalstu sadarbību krīzes laikā. Uzlaboti protokoli un ciešāka sadarbība sekmētu ātru un koordinētu Eiropas atbildes reakciju uz jebkāda veida katastrofām.

⁽¹¹⁾ <https://www.esm.europa.eu/content/europe-response-corona-crisis>

⁽¹²⁾ *Assessment of the fiscal stance appropriate for the euro area in 2021* ("Eurozonai 2021. gadā piemērotās fiskālās nostājas novērtējums"), https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2020_06_25_efb_assessment_of_euro_area_fiscal_stance_en.pdf.

⁽¹³⁾ Eiropas zaļais kurss.

⁽¹⁴⁾ Eiropas sociālo tiesību pīlārs (OV C 428, 13.12.2017., 10. lpp.).

⁽¹⁵⁾ ANO ilgtspējīgas attīstības mērķi.

4.11. Tomēr bankas šai krīzei bija sagatavotas labāk nekā 2008. gada finanšu krīzei. EESK sagaida, ka eurozonas bankas krīzē rīkosies kā amortizatori, atļaujot nepieciešamo likviditāti un kredītus indivīdiem un uzņēmumiem. Pēc iespējas ātrāk būtu jāpabeidz banku savienības izveide, kas ietver Eiropas noguldījumu apdrošināšanas sistēmas ieviešanu. Turklāt ne mazāk svarīgai ES darba kārtībā būtu jābūt kapitāla tirgu savienības izveides pabeigšanai. EESK arī uzsver, cik svarīgs finanšu sektora stabilitātes nodrošināšanai ir efektīvs finanšu tirgu regulējums.

4.12. EESK norāda, ka iekšējā un ārējā līdzsvara trūkuma un nevienlīdzības novēršana, no vienas puses, nozīmē sociālās politikas īstenošanu ES līmenī un Eiropas pusgada izmantošanu, lai labotu tirgus nepilnības vai atbalstītu tirgu izaugsmi valstu līmenī. No otras puses, jebkurā ES ekonomikas politikas rīcībā – no finanšu tirgus regulējuma līdz pasākumiem klimata pārmaiņu un Covid-19 krīzes pārvarēšanai – ir jāņem vērā tās distributīvā ietekme. Turklāt mājsaimniecību labklājība kļūst arvien vairāk atkarīga no Eiropas faktoriem, piemēram, vienpusējas budžeta politikas, vājas sociālās dimensijas un kavējumiem EMS padziļināšanā. EESK uzsver, ka milzīgās nelīdzsvarotības novēršana starp dalībvalstīm un to iekšienē ir priekšnoteikums ekonomiskas un sociālas noturības sasniegšanai.

5. Turpmākā virzība

5.1. EESK uzskata, ka ievērojamiem un straujiem ieguldījumiem pētniecībā un izstrādē, kā arī prasmēs ir jāklūst par prioritāti, ja ES vēlas risināt problēmu, ko rada iedzīvotāju skaita samazināšanās un novecošana, un īstenot digitalizāciju. EESK jau ir norādījusi: “Lai gūtu maksimālu labumu no tehnoloģiskajām pārmaiņām, Eiropas darba ņēmēji ir jānodrošina ar apmācības, pārkvalificēšanās, prasmju pilnveides un mūžizglītības programmām”⁽¹⁶⁾. Valdībām jābūt gatavām veicināt jaunas, inovatīvas idejas un finansēt eksperimentus nozarēs ar augstu izaugsmes potenciālu.

5.2. Lai nenonāktu masveida grūtībās, ir jāatbalsta valstu sociālās aizsardzības sistēmas. Lai izveidotu noturīgas un solidāras struktūras, kas stabilizē eurozonu krīžu laikā un nostiprina sociālo aizsardzību dalībvalstīs, būtu jāīsteno Eiropas bezdarba pārāpdrošināšanas shēma. Tāpat kā citas bezdarba sistēmas, tā darbotos kā automātisks stabilizators un vienlaikus nodrošinātu rezervi valstu bezdarba apdrošināšanas sistēmām spēcīgu recesiju gadījumā. Turklāt tā stiprinātu valstu sistēmas, piešķirot dotācijas ar nosacījumu, ka valstu shēmas tiek finansētas stabili un solidāri. Eiropas pagaidu atbalsta instruments bezdarba riska mazināšanai ārkārtas situācijā (SURE) ir solis pareizajā virzienā, taču būtu jādara vēl vairāk.

5.3. Eiropas Komisijas aplēses 2020. gada maija beigās liecina, ka zaļās pārkārtošanās un digitalizācijas nodrošināšanai ES ir jāiegulda vismaz 595 miljardi EUR gadā⁽¹⁷⁾. EESK uzskata, ka ekonomikas atveseļošana ir pilnībā jāsaskaņo ar Eiropas zaļā kursa un IAM principiem. Eiropa jau ir aprīta ekonomikas, zaļās pārkārtošanās un klimata pārmaiņu mazināšanas priekšgalā. EESK uzskata, ka strauja un efektīva digitalizācija paātrinātu pāreju uz gudru zaļo izaugsmi.

5.4. EESK ir atkārtoti brīdinājusi – “jo ilgāk turpināsies pašreizējā taupības politika bez efektīva ieguldījumu plāna, jo vairāk tiks apdraudēta Eiropas labklājība”, un norādījusi ka “noteikti trūkst stratēģiska nākotnes redzējuma un spējas atbilstīgi reaģēt uz citām ekonomikas un finanšu krīzēm”. Turklāt 2018. gada sākumā Komiteja ir uzsvērusi “nepieciešamību izstrādāt jaunus finanšu instrumentus, kas paver iespēju novērst krīzes un mazināt prociklisku pasākumu ietekmi”⁽¹⁸⁾. EESK atkārtoti aicina paredzēt īpašus pasākumus, lai samazinātu spiedienu uz publiskajām finansēm, jo tas nodrošinātu lielākas manevrēšanas iespējas ārējo satricinājumu gadījumā.

5.5. EESK rodas jautājums, kā eurozonas dalībvalstis pēc pašreizējās situācijas un gaidāmās sarežģītās atgūšanās reaģētu uz citādu, asimetrisku satricinājumu, ņemot vērā nenoteiktību, ar kādu joprojām saskaras eurozona. Vai ES reakcija būtu tikpat drīza un ātra, ja cita krīze skartu tikai vienu vai divas eurozonas dalībvalstis? Lai gan tas būtu ļoti nevēlami, EESK uzskata, ka šāds asimetrisks satricinājums būtu izšķirošs pārbaudījums ES solidaritātei un projektam kopumā. Tāpēc EESK

⁽¹⁶⁾ OV C 228, 5.7.2019., 57. lpp.

⁽¹⁷⁾ SWD/2020/98 final.

⁽¹⁸⁾ OV C 262, 25.7.2018., 28. lpp.

uzskata, ka eurozonas dalībvalstīm ir vajadzīga ciešāka sadarbība un īpaši veidoti instrumenti, lai uzlabotu to noturību un spēju absorbēt simetriskus un asimetriskus satricinājumus. Papildus ekonomikas noturības stiprināšanai ir jāuzlabo arī darba tirgus un sociālā noturība. Viens no galvenajiem faktoriem šā mērķa sasniegšanā ir sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju aktīvāka iesaiste visos procesos valstu un ES līmenī ⁽¹⁹⁾.

5.6. Tā kā deficīti un parāda līmeņi visā ES aug, mums ir jāpārdomā sava pieeja nodokļiem un visiem pārējiem aspektiem, kas skar nodokļus. Izvairīšanās no nodokļu maksāšanas, agresīva nodokļu plānošana, nodokļu bāzes samazināšana, peļņas novirzīšana, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācija un cīņa pret korupciju daudzām dalībvalstīm ir bijuši politiski sarežģīti jautājumi, taču mēs vairs nevaram atļauties izlikties, ka neko par tiem nezinām. EESK aicina nodokļu politikas jomā veikt izšķirošu reformu, kas novērstu likumdošanas nepilnības un apkarotu izvairīšanos no nodokļu maksāšanas visā ES. Turklāt EESK aicina īstenot labi koordinētu fiskālo politiku, lai uzlabotu monetāro situāciju, publisko finanšu ilgtspēju un noturību pret satricinājumiem eurozonā. EESK arī vēlreiz iesaka dalībvalstīm un Eiropas Savienības iestādēm noteikt īsākus termiņus nodokļu apiešanas un izvairīšanās no nodokļu maksāšanas novēršanai, jo šie ieteikumi tagad ir vēl nozīmīgāki. Ir jāizstrādā mūsdienīga ES nodokļu programma, lai varētu risināt turpmākās ekonomiskās, sociālās un ekoloģiskās problēmas, vienlaikus uzlabojot tās demokrātisko pieeju. Jau pagājušajā gadā EESK pilnībā atbalstīja nodomu uzsākt debates par pakāpenisku pāreju uz balsošanu ar kvalificētu balsu vairākumu un uz parasto likumdošanas procedūru nodokļu jautājumos un vienlaikus atzīmēja, ka visām dalībvalstīm un Eiropas Savienības iestādēm un struktūrām vienmēr ir jābūt atbilstošām iespējām piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā. Saistībā ar Komisijas priekšlikumiem EESK aicina pēc iespējas ātrāk rīkoties saskaņā ar iepriekšējos EESK atzinumos minētajiem ieteikumiem ⁽²⁰⁾.

Briselē, 2020. gada 29. oktobrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG*

⁽¹⁹⁾ Sk. EESK atzinumu "Ceļā uz stabilāku un ilgtspējīgāku Eiropas ekonomiku" (OV C 353, 18.10.2019., 23. lpp.).

⁽²⁰⁾ Sk. 5. zemsvītras piezīmi.

PIELIKUMS

Turpmāk minētie grozījumi ieguva vairāk nekā ceturtdaļu balsu, taču tika noraidīti debatēs.

1.17. punkts

Grozīt šādi:

1.17. Izvairīšanās no nodokļu maksāšanas, nodokļu bāzes samazināšana, peļņas novirzīšana, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācija un cīņa pret korupciju daudzām dalībvalstīm joprojām ir politiski sarežģīti jautājumi. EESK aicina nodokļu politikas jomā veikt izšķirošu reformu, kas novērstu likumdošanas nepilnības un apkarotu izvairīšanos no nodokļu maksāšanas visā ES. ~~Turklāt EESK atbalsta Komisijas priekšlikumu par kvalificēta vairākuma balsošanu un uzskata, ka ir svarīgi to īstenot pakāpeniski, bet nekavējoties.~~

Pamatojums

Kvalificēta vairākuma balsošana par nodokļu jautājumiem ir ļoti jutīgs temats, kas būtiski ietekmē valstu suverenitāti ekonomikas lietās. Bija pamatoti iemesli, kāpēc saskaņā ar ES līgumu nodokļu uzlikšana ir valstu kompetencē. Šo iemeslu nozīme nav mazinājusies. Izmaiņas suverenitātē varētu būt arī šķērslis ekonomiskās un sociālās noturības sasniegšanai. Ņemot vērā šo jautājumu sarežģītību, jaunu EESK nostāju par kvalificēta vairākuma balsošanu šeit nevajadzētu formulēt pāris teikumos.

5.6. punkts

Grozīt šādi:

5.6. Tā kā deficīti un parāda līmeņi visā ES aug, mums ir jāpārdomā sava pieeja nodokļiem un visiem pārējiem aspektiem, kas skar nodokļus. Izvairīšanās no nodokļu maksāšanas, agresīva nodokļu plānošana, nodokļu bāzes samazināšana, peļņas novirzīšana, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācija un cīņa pret korupciju daudzām dalībvalstīm ir bijuši politiski sarežģīti jautājumi, taču mēs vairs nevaram atļauties izlikties, ka neko par tiem nezinām. EESK aicina nodokļu politikas jomā veikt izšķirošu reformu, kas novērstu likumdošanas nepilnības un apkarotu izvairīšanos no nodokļu maksāšanas visā ES. Turklāt EESK aicina īstenot labi koordinētu fiskālo politiku, lai uzlabotu monetāro situāciju, publisko finanšu ilgtspēju un noturību pret satricinājumiem eurozonā. ~~Tāpēc EESK atbalsta Komisijas priekšlikumu par kvalificēta vairākuma balsošanu un uzskata, ka ir svarīgi to īstenot pakāpeniski, bet nekavējoties.~~

Pamatojums

Kvalificēta vairākuma balsošana par nodokļu jautājumiem ir ļoti jutīgs temats, kas būtiski ietekmē valstu suverenitāti ekonomikas lietās. Bija pamatoti iemesli, kāpēc saskaņā ar ES līgumu nodokļu uzlikšana ir valstu kompetencē. Šo iemeslu nozīme nav mazinājusies. Izmaiņas suverenitātē varētu būt arī šķērslis ekonomiskās un sociālās noturības sasniegšanai. Ņemot vērā šo jautājumu sarežģītību, jaunu EESK nostāju par kvalificēta vairākuma balsošanu šeit nevajadzētu formulēt pāris teikumos.

Par abiem grozījumiem notika balsojums kopumā, un tos noraidīja ar 81 balsi par, 135 balsīm pret un 29 balsotājiem atturoties.

ISSN 1977-0952 (elektroniskais izdevums)
ISSN 1725-5201 (papīra izdevums)

Eiropas Savienības
Publikāciju birojs
L-2985 Luksemburga
LUKSEMBURGA

LV